

دیوان سلطان حسین میرزا بایقرا

با انضمام رسالهٔ او

به مقابله و تصحیح

محمد یعقوب واحدی جوزجانی

از نشرات موسسهٔ طبع کتب

حوت ۱۳۴۶

کابل

تصحیحات و استدراك

در صفحات ۱ ، ۵ ، ۷ و ۸ بعض شماره های حاشیه بیجا آمده است.

صفحه	سطر	نادرست	درست
سه	۵	گلعذاری	گلعذاری‌دور
نه	۱۷	تحریدا	تحریریدا
۵	۱۵	جانیم باریب	جانیم باریپ
۵	۱۶	دوران ارا (٦)	دوران ار،
۷	۳ حاشیه	(۱) ج :	(۴) ج :
۳۲	۱۳	حامی	جامی
۱۴۴	۱٦	یارو	بارو
۱۵۰	۱۴	ییخود	بیخود
۲۳۳	۹	چولبان	چولپان

دیوان سلطان حسین میرزا بایقرا

بانضمام رساله او

به مقابله و تصحیح

محمّد یعقوب واحدی جوزجانی

عضو انجمن تاریخ

از نشرات موسسهٔ طبع کتب

نمره (۴۲)

حوت ۱۳۴۶

کابل

این کتاب در سه هزار نسخه بمطبعهٔ دولتی کابل چاپ شد

چند کلمه از ناشر

سلطان حسین بایقرا از افتخارات ادبی و فرهنگی افغانستان در قرن نهم هجری بشمار میرود که درمحیط ادب پرور هرات مجمع الکواکبی را بوجود آورده شهرت آن خطهٔ مرد خیز را به ذروهٔ آن رسانید .

درین مجمع الکواکب ،ستارگان درخشان عبارت بودند از وزیر دانشمند او امیر علیشیر نوائی ، مولینا جامی و نقاش چیره دست شرق استاد بهزاد و امثالهم .

اشعار سلطان حسین بایقرا بزبان ترکی چغتایی سروده شده ویقیناً در افغانستان وجمهوریت های آسیای میانهٔ اتحاد شوروی خوانندگان زیادی دارد .

مؤسسهٔ طبع کتب خیلی مسروراست که این اثر نفیس را بهمت بناغلی محمدیعقوب واحدی جوزجانی به چاپ رسانید و آرزو مند است درراه احیای آثار برگزیدهٔ بزرگان دیگر کشور ، درآینده گامهای بلندی بردارد.

عبدالحق واله
رئیس مؤسسهٔ طبع کتب

آغـــاز

هرات یکی از بلاد باستانی کشور ماست، که همواره پرورشگاه دانش وهنرو مردان نامی و گـران مـایهٔ ما بوده است .

درعصر تیموریان ، هنگامیکه این شهر مرکز سلطنت وسیع خراسان بود ، و شاهان دانش پرور و هنر دوستی مانند شاهرخ وسلطان حسین بایقرا از ینجا بر تمام آسیای میانه بین دریای سند و دجله حکم میراندند ، در سایهٔ پرورش واصطناع این شاهان ورجال دربار ایشان دانش و ادب وهنر دورهٔ ریعان و شباب خود را میگذرانید . ومخصوصاً هنر خطاطی و میناتور و تذهیب و تجلیـد و موسیقی و ابنیه وکاشی سازی رونق و فروغی داشت .

این دوره ادب دری را نیز پرورشی داد ، و شعـرا وگویندگانی مانندجامی ظهور کردند . ولی درحرکت ادبی این زمان، آنچه درخور یادآوری است، سرودن اشعار بزبان ترکی شرقی یا اوزبکی است، که امیر علی شیرنوایی وزیر دانشمند دربـار هرات چندین کتاب را بدین زبان ساخته و سروده است .

دورهٔ طولانی سلطنت سلطان حسین میرزا بایقرا از (۸۷۳ تا ۹۱۱ هـ) مدت سی و نه سال پرثمرترین عصـرهـای تاریخ ما از نظر هنر و صنعت است، زیرا درین دوره است که هرات شاعروعالمی مانند جامی و هنرمند فنانی مانند

بهزاد و شهزادهٔ خطاطی مانند بایسنقر ومؤرخانی امثال میرخواند و عبدالرزاق داشت. وحتی خودسلطان هرات هم شعر میسرود، و از اهل ذوق و دانش بود.

سلطان حسین بایقرا، از مفاخر سیاست وادب ماست و او را مانند نوایی وجامی دوست داریم، و هر افغان هنگامیکه بهراة میرود، تربت این بزرگان دانشمند را زیارت میکند، و بروان ایشان درود و تحیت میفرستد.

بزرگان و رجال هرات در تاریخ فکروادب وهنرما مقام جاویدی دارند، و مواریث فکری وادبی ایشان - بهرزبانی که باشد - دارائی ملی ماست.

چند سال قبل همکار دانشمند ما شاغلی محمد یعقوب واحدی جوزجانی عضو انجمن تاریخ موفق شد، که مجموعهٔ کاملی را از دیوان اشعار سلطان حسین بایقرا در استانبول از روی نسخ متعدد خطی فراهم آورد واین دیوان عزیز را برای طبع آماده گرداند.

چندی قبل انجمن تاریخ با دکتاب چاپولو مؤسسه دربارهٔ طبع این کتاب نفیس - که مجموعهٔ سخن یکی از شاهان بزرگ ماست - در تماس آمد، و اینك بهمت آن مؤسسهٔ محترم و اهتمام شاغلی واحدی طبع شد.

من متاسفم که زبان این کتاب عزیز را نمیدانم، و از درك افکار واشعار یکی از شاهان معظم این سرزمین مقصرم. ولی آنرا به آن هموطنان گرامی خود تقدیم کردیم، که باین زبان آشنا اند و میتوانند آنرا بخوانندو بفهمند.

همت وتوجه د کتاب چاپولو مؤسسه را در طبع و نشر این کتاب، و مساعی و تلاش ادبی همکار محترم واحدی جوزجانی را در احیاء و ترتیب آن در خور شکران و قدردانی میدانم .

پوهاند عبدالحی حبیبی
رئیس انجمن تاریخ

فهرست مندرجات کتاب

موضوع : صفحه

الف ـ مقدمهٔ مصحح :

دیوان سلطان حسین میرزا بایقرا

سه سال پیش، هنگامیکه به تحقیق نسخ خطی کتابخانه های ترکیه مشغول بودم و فهرستهای مخطوطات را بررسی میکردم، از جملهٔ کتابهایی که دقتم را جلب کرد، یکی هم دیوان ترکی چغتایی سلطان حسین میرزا بایقرا- پادشاه علم دوست و ادب پرور افغانستان در قرن نهم هجری✿- بود.

در ظرف دو-سه هفتهٔ اول که فهرستهای کتب مطالعه شد، هشت-نه نسخهٔ خطی این دیوان که از نظر وثوق و مستند بودن نظیر ندارند، بدست آمد. چون از طبع و نشر آن اطلاع نداشتم، خواستم آنرا بمقابلهٔ همین نسخه های استانبول تصحیح و برای طبع و نشر آماده کنم.

این کار را برای سه-چهار هفته ادامه دادم و در هفتهٔ چهارم اطلاع یافتم که این دیوان در باکو و استانبول انتشار یافته است. وقتیکه نسخه های چاپ باکو و استانبول را بصورت دقیق از نظر گذشتاندم، از صرف وقت و کارم پشیمان نبودم. چرا که طبع و نشر هر دو نسخه، نه تنها، مانع نشر سومی نبود، بلکه بطور الزم ایجاب میکرد که بصورت انتقادی طبع گردد. چاپ نخستین باآنکه حروفی بود، ناقص ومغلوط و چاپ دوم بحالتی بسیار خراب، ازروی یك نسخهٔ متوسط استانبول فاکسیمیله گردیده، کمبود آن از دیوانهای خطی دیگر، بصورت مغلوطی بر آن اضافه شده بود.

✿ولادت: محرم ۸۴۲ هـ / جون ۱۴۳۸ م در نزدیک پل تولکی هرات.
جلوس سلطنت: جمعه دهم رمضان ۸۷۳ هـ/ ۲۵ مارچ ۱۴۶۹ م، وفات: ۱۱ ذی الحجه ۹۱۱ هـ / ٤ می ۱۵۰٦ م، مدفون در هرات.

معهذا خواستم مقابلهٔ اوراق خودم را با این دو نسخهٔ چاپی نیز ادامه دهم . تا اینکه در اثر مقابلهٔ نه نسخهٔ خطی موجود در کتابخانه‌های استانبول و دو نسخهٔ چاپی باکو و استانبول، دیوان کامل سلطان حسین میرزا را بصورت درست تهیه و برای طبع و نشر آماده کردم . این دیوان که در نتیجهٔ مقابله و تحقیق نسخ خطی و چاپی فوق الذکر بدست آمده مشتمل بر ۳۰۲ غزل، دو مخمس، چهار رباعی و دو غزل ناتمام و چند مطلع است و میتوان یقین حاصل کرد که نسخه‌های دیگر آن نیز همین اشعار را احتوا خواهند کرد .

اشعار سلطان حسین میرزا درنظر دانشمندان :

امیر علی‌شیر نوایی - نویسنده، شاعر و وزیر بزرگ معاصر سلطان حسین - مجلس هشتم کتاب مجالس النفایس خودرا در باب شخصیت ادبی سلطان اختصاص میدهد و میگوید: «اشعار خوب و ابیات مرغوب آن‌حضرت بغایت فراوان است، و دیوانی هم از آنها مرتب شده است» . نوایی در این مجلس کتابش، مطلع یکصدوشصت وچهار غزل سلطان حسین را باذکر مزایای ادبی آنها آورده است.

چون نسخه های چاپی مجالس النفایس در کشور ما حکم نسخهٔ خطی را دارد، ازاینرو لازم می آید که مجلس هشتم آن کتاب را از روی چاپ تاشکند که بتصحیح و مقابلهٔ خانم سویمه غنیوا بسال ۱۹۶۱م انتشار یافته، در این صفحات درج کنیم :

سیکیزینچی مجلس

سلطان صاحب قران نینگ لطیف طبعی نتایجی نینگ زیبالاری حسن و جمالی ذکریدا و شریف ذهنی خصایصی نینگ رعنالاری غنج ودلالی شرحیدا کیم هرنایسی ،زمان صفحه سی بستانیده رنگین لیغ و روانلیغدین گلعذاری سرو قد، و هر بیریسی دوران عرصه سی گلستانیدا روانلیغ و رنگین لیغدین سرو آزادی دور گل خد .

سلطنت بحری نینگ دریکتاسی وخلافت سپهری نینگ خورشید جهان آراسی سخاوت هواسی نینگ ابر گهر باری و شجاعت بیشه سی نینگ هزبر شکاری، عدالت چمنی نینگ سرو سر بلندی ومروت معدنی نینگ گوهر ارجمندی کوشش رزمگاهی نینگ رستم دستانی و بخشش بزمگاهی نینگ حاتم زمانی ، فصاحت علمی نینگ نکته بیرله سحر سازی و بلاغت جهانی نینگ دقت بیله معجزه پردازی سلطان السلاطین ابو الغازی سلطان حسین بهادر خان

کیم ملکی دوامی تا قیامت بولسون
ذاتیغه بو ملك اوزرا اقامت بولسون
عدل ایچره طریقی استقامت بولسون
عالم اهلی اوچون سلامت بولسون

بو خسروگردون جاه نی کیم نسبی با بیدا خامه سور سام یوز مینگ خان وخاقان نی بو جزوی مختصر دا ییغیشتورسه بولور مو؟ و بو دارای انجم سپاه نی کیم حسبی شرحیدا قلم اورسام یوز تومان خاقان و قاآن نینگ حمیده اخلاقیچه سوز بو مختصردا هم ییغیشتورسه بولور مو ؟

a013

نسبی بابیدا فصاحت شعار بخشی لار نسب نامه بیتیب دورلار کیم هرصفحه سی مانی کارگاهین خجل ایتار، وحسبی شرحیدا بلاغت دثار منشی لارتاریخی ترتیب بیریب دورلار کیم هر ورقی چین نگارستانین منفعل ایلار هر کیشی اول نسب نامه غه باقسه بیلگای کیم خاقان و رای انگا بیر ترك و بیر هندو بنده دور ، و هر کیم اول تاریخنی مطالعه قیلسه انگلاغای کیم جمشید و اسکندر انینگ هم بیلگانلاریدین هم قیلغانلاریدین شرمنده دور .
پس چون بومختصر دا هیچ نیمه اول جنس سوزلاریدین سیغورسه بولماس و الار شرحیدا نکته سورسا بولماس، و یوقاریغی سوز اسلوبی تقاضای اول قیلور کیم اول حضرت نینگ لطایف طبعی دین بیر نیچه مطلع بیله بو اوراققه زیب و زینت قیلیلغای و نتایج ذهنی دین بیر نیچه بیت بیله بو اجزاغه قدر و قیمت بیریلگای ، و هر عاشقانه مطلع بیله درد اهلی جانیغه شعلهٔ فنا یاقیلغای و هر دردمندانه بیت بیله عشق اهلی کونگلیگا برق بلا چاقیلغای . پس ایمدی شروع مقصودقه ورجوع مطلوبقه قیلالی کیم سوز اطنابی اول شریف طبعغه موجب کلال و فسانه طولی اول لطیف ذهنغه باعث ملال بولماسون .
اول حضرت نینگ خوب اشعاری ومرغوب ابیاتی بغایت کوبتور و دیوان هم مرتب بولوبتور . دیوان ابتداسی دین بنیاد قیلیلدی و هر غزل دین بیر مطلع یازیلدی .

الف‌حرفی :

اول حق سبحانه و تعالی حمدیدا کیم ناطقه تیلی لال دور و تیل نطقی شکسته مقال‌دور ، اول مضموندا بو مطلع بغایت بلند واقع بولوبتور کیم:

ای حبیبینگدین کیلیب حمدینگغه لا احصی ثنا
اول چو عاجز بولسه حمدینگ کیم قیلا آلغای یانا

یانا تینگری گامحبوب بنده‌لاریغه مطلوب ومرغوب نبوت‌خاتمی و رسول‌هاشمی صلی الله علیه وسلم نعتی دا بو مطلع کیم :

ای قیلیب روشن اولوس تاپماقغه انوار هدی
مصحف رخسار اوزا والشمس بیرله والضحی

منظور نینگ خوبی نینگ بوالعجب‌لیغی دا کیم مهریدا عاشق جان بیرسه باور قیلماس لیغی نینگ بی‌سبب لیغی دا:

نی عجایب‌خوی ایرورای شوخ سیمین برسنگا
کیم نیچه مهرینگدا جان بیرسام ایماس باورسنگا

محبوب نینگ مفرط التفاتیدین بیحال بولوب بیخودانه اول التفات‌نی اظهار قیلور معنی‌دا بو مطلع غریب‌ادا تاپیب‌تور کیم:

ایورولوب گل باشیغه بلبل وصال اولغای انگا
گل انینگ باشیغه ایورولسه نی حال اولغای انگا

گل وقتی‌دا بیر اوخار غمیدین مبتلا ایرکانی نینگ اظهاری ولاله‌دیک باغریدا ایوزداغ بلا ایرکانی نینگ نموداری :

بولدی گل وقتی ومن خار غمی‌دین مبتلا
هجر اوتیدین لاله‌دیک باغریمدا یوز داغ بلا

کونگل نی ناله سین بوزوغ جان جسم دین ویرانه داغی
جغد فریادیغه نسبت قیلیب تور ، اول معنی شرحیدا
بو مطلع یخشی توشو بتور :
وه که کونگلوم ناله‌سی هردم بوزولغان‌جان ارا
گوییا بیر جغد ایرور فریاد ایتار ویران ارا
سرشکی دریاسیدین گردابغه توشکانین وتار جسمی اول
گردابدین پیچ و تاب غه قالغانین ، بو مطلع دا اظهار
قیلور کیم :
تا توشو بتورمین سرشکیم بحریدین گرداب ارا
زلفی دیک سرگشته جسمیم قالدی پیچ وتاب ارا

بی حرفی:
فرقت‌اوتیدین جسمی بیتاب ایکانین وغمگین کونگلی پیچ
و تابیدین کوزیدا خوناب ایکانین، بو مطلع داغریب نوع
ادا قیلور . بو مطلع موقوف دور اوزگا ابیاتقه ، اما
دستور بیله مطلع بیتیلدی :
فرقتینگ دا یوق‌ایدی جسمیم‌دا جان کونگلومدا تاب
کوز دا خوناب ایردی و غمگین کونگل دا اضطراب

بیدل لیغی دین تیلبه کونگلین تیلای بارغانین ، بوغزلدا
آخرغچه مسلسل ایتیلیب دور و زیبا دیلیب دور :
تیلبه راب ایتکان کونگل نی ایستادیم هر یان باریب
تاغ و دریا و بیابان‌لارنی بیر بیر اختاریب
منظور یوزی آلیدا کوزگو رشکیدین پیچ و تابی و
کونگلی دا اول قویاش تابیدین ذره دیک اضطرابی :

ذره ینگلیغ عیب ایماس کونگلومگا توشسه اضطراب
مهر رخساریغه هر دم چون ایرور کوزگو حجاب

فراق ظلمیدین جانیغه اوت و کونگلی دا تا بین اوتقه توشکان قیل پیچ وتا بیغه تشبیه قیلیب دور ،و غریب تشبیه واقع بولوبتور :

ای فراقینگ ظلمیدین جانیمدا اوت کونگلومدا تاب
اوتقه توشکان قیل کیبی جسمیم ارا هم پیچ و تاب

مسافر یاری هجریدین کونگلی نینگ خراب لیغین و اول آشوبدین جانی بیطاقت و بیتاب لیغین خوب راق وجه بیرله عجب یخشی ادا قیلیب دور کیم :

بیر مسافر آی خیالی قیلدی کونگلو منی خراب
قالمادی جانیمدا آنسیز وه که نی طاقت نی تاب

تی حرفی

منظور لبیدین آب حیات نی خجل و عیسی آنی قاشیدا دم اورماغدین منفعل دیگانی ، آب حیات دیك روان آسا وعیسی دمی دیك روح افزا توشوبتور :

ای دو داغینگ شربتی شرمنده سی آ ب حیات
نطقونگ آلیده ایرور عیسیغه دم اورماق اویات

کونگلین آلغان ییگیت تونی رنگین گلگونلوغین و دلکش حسنی زیبا و موزونلوغین غریب ترکیب بیله ادا قیلیب دور کیم :

کونگلوم آلدی بیر قدی رعنا تونی گلگون ییگیت
حسنی دلکش اوزی زیبا چابك و موزون ییگیت

هموول اسلوب و ردیفدا بو مطلع داغی خوب واقع بولوبتور کیم :

آلدی بو محزون کونگل نی بیر قدح پیما ییگیت
قدی رعنا اوزی زیبا حسنی بی همتا ییگیت
هجر برقیدین شبستانیغه اوت توشکانی نینگ افشاسی و
اوچقونی دین بیت الاحزانی کزیگانی نینگ اداسی ، عجب
اوتلوق مطلع توشوبتورکیم :
وه که هجران برقیدین توشتی شبستانیمغه اوت
اوچقونی بیرله توتاشتی بیت الاحزانیمغه اوت
ثی حرفی:
بوحرفده ترك شعراسی نینگ ملك الکلاملاری شعر
ایتمایدورلار ، بلکه ایتاالمایدورلارتا انگا نی ییتگای
که بو مقابله دا کیشی آنی کیتورگای یا نسبت بیرگای
بو مطلع تعریفیدا مونچه بس دور .
یار کوییدین اوتاردا کورکوزور بو زار مکث
سوز دیسه داغی جوابیدا قیلور بسیار مکث
جیم حرفی
رحم سیز یاری قانین توکوب ترحم قیلماغانی و
مهرسیزدلداری خالین کوروب تبسم قیلماغانینی ایتور :
توکوب قانیم ترحم قیلمادینگ هیچ
کوروب حالیم تبسم قیلمادینگ هیچ
بو ردیف هم گویاکه شریف طبع ولطیف ذهن نینگ
اختراعی دور کیم ایشیتیلمایدور ، بغایت شیرین ودلپذیر
و رنگین واقع بولوبتور :
خسته جانیم ضعفی غه لعل شکرباریننگ علاج
زار کونگلوم دردیغه جان بخش گفتاریننگ علاج

حی حرفی :

بو حرفقه داغی ترکی الفاظ گوهرین نظم سلکی گا تارتقوچی شعرا تعرض قیلمایدورلار. هماناکه اشکالی جهتی دین دور . یار دین نی کیلسه آنی مباح بیلیب جان بیرور دا دیب تور :

یار دین نی کیلسه عاشق بیرسه جان بولغای مباح
دفتر عشق ایچرا گویا بیله بولمیش اصطلاح

خی حرفی :

بو حرف‌دا ترکی گوی شعرا کیم دیوان ترتیب قیلیب دورلار اوزلارین معذور توتوب اوتوب دورلار ،و بغایت خوب مطلع دور کیم :

ای یوزونگ دیك کورومایین بیر مهر دورانیدا چرخ
بلکه کوپ تارتیب خجالت مهر رخشانیدا چرخ

دال حرفی :

معشوق وصلی امیدیدین مدتی مستمند بولوب ، اول دولت میسر بولغاندین سونگرا صحت مرض‌غه مبدل بولغان تحریدا بو ایکی بیت نینگ داغی معنی‌سی بیر بیریگا موافق و مسلسل واقع بولوبتور ، اسرو غریب ترتیب و عجیب ترکیب توشوبتور :

مدتی عشقینگ خیالی بیرله ایردیم مستمند
بادهٔ وصلینگ بیله بیردم بولای دیب بهره مند

چون بو دولت بولغودیك بولدی میسر وای کیم
صحتیم اول لحظه طالع ضعفی دین تابتی گزند .

ذال حرفی :

بو حرفدا داغی متقدم ترکی گوی شعرا دین خواه مولانا لطفی وخواه مولانا سکاکی کیم ماوراءالنهردا ملک الکلام ایردیلار ، نظرغه کیلمایدور . همانا یوقتور.

قیلدی روح افزا لبینگ کولماک بیله جانیمنی اخذ
ییغلاتیب کافر کوزونگ هم نقد ایمانیمنی اخذ

ری حرفی :

اول مضموندا کیم با وجود اولکه بهار وصلی میسر دور کونگل فراق خزانی نینگ خارلاریدین آزرده دور بو مطلع سوزناک واقع بولوبتور :

تازه بولدی باغ وکونگلوم دا فراق آزاری دور
جلوه قیلدی گل نیتای بغریمدا هجران خاری دور

محبوب جمالیدین کوز روشن بولوب، خسته کونگل گا وصالی مسکن بولغان شکرانه غه بومطلع دیک آز واقع بولوبتور :

شکر لله کیم جمالینگدین کوزوم روشن دورور
خسته کونگلومگا وصالینگ کلبه‌سی مسکن دورور

جانان نینگ ضعف حالتیدا سوستایغانی نینگ خسته جانی نینگ ضعف قیلغانی غه تشبیه قیلیب دور ، و کوپ مناسب دور :

ضعف دین هردم چو اول آرام جانیم سوستایور
جانیم اولوب خسته جسم ناتوانیم سوستایور
کونگلی فراق و درد اوقیدین یاره ایرکانی و باغری

هجر تیغی زخمیدین یوز پاره بولغانینی بسی خوب بو نوع ادا قیلور کیم :

آه کیم کونگلوم فراق و درد اوقیدین پاره دور
وه که بغریم تیغ هجران زخمیدین یوز پاره دور

عشق آشوبیدین اوی کنجیدا اشکی گلنار ایرکانین ظاهر قیلور و گلستان سیریدا گل انینگ کوزلاریگا خار کورونگانین پیدا ایتار:

بولسام اوی کنجیدا اشکیم قطره سی گلنار ایرور
عزم گلزار ایلاسام گل کوز لاریمگا خار ایرور

فرقت دین کونگل قطره قطره قان ایرکانین بورونغی مصراع دا ایتیب سونگغی مصراع دا اوتکان مکرر لفظ مقابله سیدا الله الله لفظی هم مکرر و اسرو مؤثر ادا تاپیب دور :

فرقتینگدین خسته کونگلوم قطره قطره قان ایرور
الله الله بو نی هجر بی حد و پایان ایرور

جنت سبزه سی یار نینگ خطی نموداریچه ایرماس لیغین ایتیب دور و مسیحا نطقی دلدار نینگ لعل شکر باریچه بولا آلماس لیغین دیب تور :

قایسی جنت سبزه سی خطی نموداریچه بار
یا مسیحا نطقی اول لعل شکر باریچه بار

بیر غنچهٔ خندان دین ایرو کونگلی دا قالغان خارخارین کورکوزوب دور و تینماغور جانغه آن سیز دنیی دین رحلت مقامین توزوبتور :

غنچهٔ خندان یاریب کوڭلوم دا قالدی خار خار
تینماغور چانیمغه آنسیز دنییی دا باری نی بار

گلروی نینگ غنچه دیك آغزی و رخساری اوزره کورگانین ، ذره خورشید یوزیدا پیدا بولغانغه خوب تشبیه قیلیب دور:

ایله کیم خورشید تابی ذره نی پیدا قیلور
غنچه آغزینینگ سرینی هم گل یوزونگ گویا قیلور

کوزی یاری نینگ یوزیگا توشکاچ کوڭلی بیقرار بولغانی و یار هم آنی اوز لطف و مهریدین امیدوار قیلغانی شرحیدا بسی خوب و پسندیده توشوبتور:

تاکوزوم توشتی یوزونگا کوڭلوم اولدی بیقرار
سین هم ایتیننگ لطف و مهرینگدین مینی امیدوار

گل رخساری یانیدا ساریغ لاله سانچقان و یانیدا زلفنی کاکل دیك کیین سالغان نموداریدا:

گل یوزی اطرافیدا اول لالهٔ اصفر مو دور
یانیدا زلفی مو دور یا کاکل عنبر مو دور

زلفی سحابی نینگ سایه بانی ، آی دیك یوزیگا یاپیلغانی و صرصر دیك آه تحریکیدین اول بولوت گه یاپیلغانی و گاه آچیلغانی ، حسن بهاریدا بغایت طرفه کورو نوری نینگ شرحی:

سایه بانی زلف کیم آی دیك یوزیگا یاپیلور
صرصر آهیم دین اول گه آچیلور گه یاپیلور

وصل دین بهره بیتمای تیغ هجران کونگلی نی هلاك

قیلغانی و هجر زهری بیرگانیگا اوخشارو وصل دین تریاك تاپیلماغانی:

تیغ هجران سوردی ییتمای وصل دین کونگلومگا بهر
نوش بیرماسدین بورون بیردی منگا بیر قطره زهر

ایلنی ناز کولگوسی بیله تیر کوزماکدین حکایت و اوزی نینگ رشتهٔ حیاتین ظلم ایلکی بیله اوزماکدین شکایت:

ایلگا باقیب هر زمان یوز ناز ایله کولماك نیدور
اوزگالارنی تیر کوزوب ، وه مینی اولتورماك نیدور

مهوشی بیخبر ایرکاندین انینگ خاطر زار حیرانیدین شرح حال و غمکشی غافل ایرکاندین انینگ راز پنهانیدین گله آمیز مقال ، بسی خوب واقع بولوبتور کیم:

مهوشی یوق سورغالی بو زار حیران دین خبر
غمکشی یوق تاپقالی بو راز پنهان‌دین خبر

حبیبی کیم فغانیدین انگا اثر بولماغای ، انینگ اندوهی و رفیقی کیم یامان حالیدین انگا خبر بولماغای انینگ فغان و اندوهی:

نی حبیبی کیم فغانیمدین انگا بولغای اثر
نی رفیقی کیم یامان حالیمدین اول تاپقای خبر

اوتلوق آهی نینگ شررلارین محبوب یوزیگا کیم ساچیلور ،زرحقه حریر نینگ زر رشته لاریغه تشبیه قیلور:

چون یوزیگا اوتلوق آهیم نینگ شراری ساچیلور
گوییا زر حقهٔ دور کیم یوزیگا یاپیلور

a023

زی حرفی:

اوز نیازی و بد خوی یاری نازی شرحیدا بو نازنین مطلع نی بلا نیازمندانه واقع بولو بتور کیم :

وه نی حالت‌دور که مین هر نیچه کـور کوزسام نیاز
ای مه بدمهر سین دین ظاهر اولماس غیر ناز

اشک قانی وکونگل چاکی اظهاریدا بو مطلع یگانه و بغایت عاشقانه واقع بولو بتور :

قان کوروب اشکیم نی کونگلوم یاره‌سینی سورمانگیز
چاک اولوب کوکسوم جگر پرکاله سینی سورمانگیز

بو مطلع معنی سی نینگ غرابتی عشق شعله سیدین روشن راغدور و اوت زبانه‌سیدین معین‌راق :

عشق نی منع ایتسه‌لار شوقیم اوتی ایلار ستیز
شعله یانگلیغ کیم نفس تأثیری ایلار آنی تیز

نرگس کوز لوک و غنچه آغیزلیغ گلعذاری کوز و آغزین نرگس بیله غنچه‌غه ترجیح قیلغانی ، غریب نوع واقع بولو بتور:

نرگس آلماس ییر دین اول فتان کوزونگ آلیدا کوز
آغزینگ آلیدا تو تولمیش غنچه‌نینگ آغزیدا سوز

عاشقانه کنایت بیله حسن اهلیغه ایلنی شیدا قیلـور معنی دا نصیحت قیلیب دور وعالمغه رسوا قیلور معنی دا موعظت ایتیب‌دور و بسی غریب توشوبتور:

بعد ازین ای حسن اهلی ایلنی شیدا قیلمانگیز
بیوفالیغ ایلابان عالمغه رسوا قیلمانگیز

سین حرفی دا:

وصل دین محروملوق بابیدا منظورنی کورماك میسر بولماسه انگا نظر توشکان یرنی کورمـاك آرزو قیلیپ دور، بو نادرمعنی دور:

بیر نفس اول آینی کورماك چون ایماستور دسترس
آنی کورگان یرنی وه باریب کورایین بیر نفس

منظورنینگ لبی تبسمی نی و اوزینی قانالغان داغینی غنچهٔ خندان و لالهٔ نعمانغه تشبیه قیلیپ دور و معنی سی شعر صنایعی دین تجاهل العارف اسلوبیدا خوش واقـع بولوبتور:

ایلادی لعلی تبسم غنچهٔ خندان ایماس
داغینی کونگلوم قاناتتی لالهٔ نعمان ایماس

اوزنیازی و نازنینی نینگ استغناسی اظهـاریدا و اوزی جان بیرماکیدا انینگ بی پروالیغی نینگ آثاریدا موندا مطلع آز واقع بولوبتورکیم:

مین دا هردم یوز نیاز و اندا استغنا و بس
هر زمان یوز جان بیرای اول شوخ بی پروا و بس

شین حرفی دا:

یارنینگ اوزگالارگا التفاتیدین گله‌مندلیغی و کونگلینی مخاطب قیلیپ کونـگلی آرامیـدین شکـایت پیوندلیغی:

ای کونگل اول دلربانینگ اوزگا یاری بار ایمیش
وه سنگا دشمن بولوب اول اوزگالارگا یار ایمیش

صاد حرفی:

بو حرفدا داغی ترکی گوی فصاحت شعار لار ورق یوزیگا قلم سورمایدورلار و هیچ نوع نظم اراغه کیلتورمای‌دورلار:

ای کوننگل بولسانگ وفاسیز دلربالاردین خلاص
شکر قیل بولغان کیشی یانگلیغ بلالاردین خلاص

ضاد حرفی:

ترکی گوی بلاغت آثارلار بو حرف نینگ هم ترکین توتوبتورلار و هیچ نوع نظم غه جلوهٔ ظهور بیرمه‌ای اوتوبتورلار:

عشقدین تا قیلمیشام پیدا مینی شیدا مرض
قیلغودیک‌دورضعف لیق جسمیم نی ناپیدا مرض

طا حرفی:

ترک کلامی نینگ ملك الکلام‌لاری، بوحرف دا داغی تکلم توزمایدورلار و کلمه نظم حیثیتی دین ورقدا کورکوزمایدورلار کیم:

ای جمالینگ گلشنیده سبزهٔ سیراب خط
عارضینگ کافوری اوزرا زیب مشك ناب خط

ظا حرفی:

بوحرف هم اول جمله‌دین دورکیم ترك تیلی نینگ شیرین اشعار و شکر گفتار لاری دشوارلیغی جهتی دین مطلق تعرض قیلمایدورلار:

کوننگلوم ایتی عشق اسرارین قیلیب تکرار حفظ
کیمسه قیلغاندیك کلام پاك وحی آثار حفظ

عین حرفی:

بو قافیه و ردیف حضرت سلطان صاحبقران نینگ اختراعی دور کیم هیچ نظم ایتیلمایدور و هیچ دیوان دا بیتیلمایدور:

آه کیم هجران اوتیدین کویدی جانیم اوزگا نوع
اورتادی آفاق نی اوتلوق فغانیم اوزگا نوع

غین حرفی:

عشق داغیدین شکر اظهاری قیلیب دور و هجر داغیدین شکایت آثاری کورکوزوبتور، بسی مؤثر توشوبتور کیم:

داغ عشقینگ بیرمیش ایردی خسته کونگلومگا فراغ
وه که قویدی شعلهٔ هجران ینه داغ اوزرا داغ

فی حرفی:

عشق و محبت هواسی نینگ همای بلند پروازی خواجه حافظ شیرازی قدس سره کلامی طوریدا توشوبتور و سلاست و ترکیبدا انگا یاوشوبتور:

غم سپه قصد یمغه چیکتی ساقیا توت جام صاف
کیم بولور جام می ایچکاندین دلیر اهل مصاف

قاف حرفی:

فراق تیره لیگی نینگ ماجراسی و اوز کویماک لیگی نینگ درد بی دواسی:

قیلدی بختیم نی قرا زلفیدیک اول ماه از فراق
نیچه کوید ورگای مینی دلخسته نی آه از فراق

یار اشتیاقی صعوبتی‌دا و درد فراق عقوبتی‌دا بو مطلع بیحد دلنواز و بغایت جانگداز واقع بولوبتور:

بار ایمیش یار اشتیاقی اسرو قاتیق اشتیاق
وصل تا بمان وه توکانماس درد ایمش درد فراق

تیلبه کونگلی نینگ عشق‌دا شیدا لیغین و اوزگا پری لارغه بی پروالیغین بیر رفیق نی مخاطب قیلیب عرض قیلور:

تیلبه کونگلوم تا ایرور عشق ایچرا شیدا ای رفیق
ایلاماس اوزگا پری‌لار ساری پروا ای رفیق

منظور نینگ لعل لبی اوستیدا سبزهٔ خط هیأتین کوروب عجب رنگ‌لاردا بو مطلع واقع بولوبتور و فی الواقع رنگین توشوبتور:

لعلی اوزرا سبزهٔ خطی نموداریغه باق
شوخ رنگ آمیز نینگ شنگرف و زنگاریغه باق

کونگلی اوتی نینگ آرامی یوقلوغیغه حسرت آهی تارتیب‌دور، همانا که اول اوت شعله‌سی بو بیل‌دین آرتیب‌دور کیم:

آه کیم عشقیم اوتینی بیر زمان آرامی یوق
ایستاگان آرام اول اوتقه جز خیال خامی یوق

کاف حرفی:

مطلوب نینگ ماه عارضین سعادت مطلعی و خاک درگاهین اهل بینش توتیاسیغه نسبت بیریلیب‌دور، بو مطلع سلیس و صاف و پاك توشوبتور کیم:

ای سعادت مطلعی اول عارض ماهینگ سینینگ
اهل بینش توتیاسی خاک درگاهینگ سینینگ

ماه تابانین مخاطب قیلیب اندین ایرو توشکاندا چشم گریانی نینگ قان یاشین اظهار قیلیبدور، بسی مهلک توشوبتور :

سیندین ایرو توشکالی ای ماه تابانیم مینینگ
دم بدم قان یاشی ییغلار چشم گریانیم مینینگ

بو فقیر نینگ بیر غزلیغه، بو غزل جواب واقع بولوبتورکیم اوزوم انصاف یوزیدین معترف من کیم اندین یوز مرتبه آرتوقراق توشوبتورکیم :

توشکالی هجرینگدا ای سرو گل اندامیم مینینگ
نی کوزومدا اویقو بارنی جاندا آرامیم مینینگ

شام هجرانین کوروب مهر آتین توتماغان مضمونیدا و وعدهٔ صبح وصال ایلاب یاروتماغان افسونیدا :

شام هجرانیم کوروب، سین مهر آتین توتمادینگ
وعدهٔ صبح وصال ایلاب، ولی یاروتمادینگ

عشق دین جهان ایچرا افغانیدین کلام وکوی وکوچه دا بو داستانیدین پیام:

وه که عشقینگدین جهان ایچرا فغانیمدور مینینگ
بارچه کوی وکوچه دا هم داستانیمدور مینینگ

محبوب نینگ زلف آچقانیدین و اوز آشفته احوال لیغی و قاشی چینی دین کونگلی بیحال لیغی بابیدا :

زلف آچیب من تیلبه نی آشفته احوال ایلادینگ
قاش اوزه چین کورکوزوب کونگلو منی بیحال ایلادینگ

غم تند بادیدین جسمی بناسی ویران بلکه ییر بیرله یکسان بولور معنیدا بو مطلع بغایت خوب ادا تاپیبدور کیم :

غم ییلی جسمیم بناسین بولدی ویران قیلغودیك
قایسی ویران کیم قرا ییر بیرله یکسان قیلغودیك

منظور نینگ سواد خطی ارا لعل خندانی مقابله سیدا اوز غمی ارا کوزی در غلطانین سالیبدور، دلپذیر توشو بتور کیم :

اول سواد خط ایچیندا لعل خندانین کورونگ
بحر غم ایچرا کوزوم نینگ در غلطانین کورونگ

بیت الاحزانی نینگ تیره لیگین دود هجرانیدین دیگانی خوب و ویرانی نینگ ییمرولگانی اشك طوفانی دین دیگانی دل آشوب واقع بولوبتور کیم :

دود هجرانیدین قراردی بیت الاحزانیم مینینگ
سیل اشکیم بیرله هم ییمرولدی ویرانیم مینینگ

صرصر آهین بیت الاحزانیغه آفت دیگانی، خوش آینده دیبتور و ویرانیدین گرد بلا باشیغه یاغارینی دلربا ینده ادا قیلیبدور کیم :

قالغاج آهیم صرصریغه بیت الاحزانیم مینینگ
یاغدورور گرد بلا باشیمغه ویرانیم مینینگ

لام حرفی:

سفر عزمیدا مسافریدین ایریلور چاغدا خیر باد مضمونلوق الفاظنی ردیف قیلیب ایتقان شعر نینگ مطلعی فرقت نما کیلیبدور و اندوه آسا ایتیلیبدور :

بیت

آه ایله عزم ایتیم ای راز یمغه محرم یخشی قال
درد ایله ایریلدیم ای دردیمغه مرهم یخشی قال

بیوفاسی کوییدا کونگلیگا مسکن قیلماغانی ترغیب قیلماغی خوب و ییغلاب حالینی ادا قیلور دا شیون قیلماغنی تعلیم بیرماکی مرغوب :

ای کونگل اول بیوفا کوییدا مسکن ایلاگیل
زار ییغلاب شرح ایتیب حالینگنی، شیون ایلاگیل

منظوریدین بیر نظرغه خرسند بولوب، هجر تارین وصل سررشته سی غه پیوند قیلورین خوبراق وجه بیرله استدعا قیلور :

ایتی بیر باقماق بیله کونگلومنی خورسند ایلاگیل
هجر تارین بیر زمان وصلینگغه پیوند ایلاگیل

عشقدین باشیغه کیلگان صعوبت شرحیدا تکلم کورکوزماك و فرهاد و مجنون اول صعوبتنی خیال قیلاآلماس لیغیدا ترنم توزماکی مجنونوار و فرهاد آثار کیلیب دور :

عشقدین کیلدی مینینگ باشیمغه آنچه صعب حال
کیم آنی فرهاد ایله مجنون قیلاآلماس خیال

بو غریب خیال دور کیم سلطان صاحب قران نینگ خاطر لاریغه کیلیب دور ونظم اهلی غه ظاهر قیلیب ایردیلار کیم ایتسونلار، بارچه ایتی لار، اما هیچ قایسی اول حضرت چه ایتا آلمادیلار، اول بو مطلع دور :

هجرینگ اوتی جسم زاریم قیلدی کول ای یار بیل
گر بنا قیلسانگ مزاریم طرحین اول کول بیرله قیل

حوروشی نینگ گلشن کوییدین روضهٔ رضوان منفعل و یوز و خطیدین لاله و ریحان خجل ایرکانین، لطیف آیین بیله ظاهر قیلیبدور :

گلشن کویونگدین ای جان روضهٔ رضوان خجل
یوز و خطینگ رشکیدین هم لاله‌و ریحان خجل

وصل آرزوسیدین کونگلی قوشیغه قنات تمنـا سی قیلیب وصل هواسیدا پرواز بویورغانی عـاشقانه و مشتاقانه توشوبتور :

کیر پیکیم‌دین ای کونگل هردم قنات لار ساز قیل
هجر دشتیدین وصالی کوییگا پرواز قیل

بو فقیر نینگ مشهور مطلعی غه کیم:

انگلادینگ‌ـ یا یوق مو کیم ایلار سفر یار ای کونگل
وه که بولدوق هجری ایلکیدین یانا زار ای کونگل

جواب واقع بولوبتور، اما یوز مرتبه آندین روان راق و یخشی راق واقع بولوبتور:

چون جنون زنجیریغه بولدوم گرفتار ای کونگل
بولغاسین من تیلبه حالیدین خبردار ای کونگل

میم حرفی:

عشق اوتیدین یوز درد و حسرتین و فـرقت دردیدین یار غفلتین بو مطلع دا اسرو سوزناك ادا قیلیبدور:

حد دین آشتی عشقینگ اوتی بیرله درد و حسرتیم
وای کیم سین غافل و کویدوردی داغ فرقتیم

معشوق امیدیدا درد و حسرتینی اظهار قیلیب ، بی طاقت لیغی غه رحم ایتماسی دا بو مطلع دا اوق جواب ، اول

طبع درربار دین و خامهٔ گوهرنگاردین رقم تاپیب‌دور کیم وصفیدا عقل حیران و فهم سرگردان:
نیچه بولغای وصلینگ امیدیغه درد و حسرتیم
رحم قیل کیم یوقتورور هجرینگدا ایمدی طاقتیم
مثل طوریدا بو مطلع دیک پرورده و آراسته و مرتب وپیرآسته آز واقع بولو بتور کیم اول حضرت نینگ لطیف طبعیدین و شریف ذهنی‌دین باش اوروب‌دور:
مین هلاك اولدوم غمینگدین، سین قویاش‌سین ای صنم
عیب ایماس گر میندین اولسه کم لیك و سیندین کرم
هم بو مطلع‌غه جواب اگرچه مثل طوریدا ایماس، اما غرابت جانبی‌نی مرعی توتولوب، بس نازك وپاکیزه دیلیب‌دور:
وه که عشقیم شعله‌سی هردم چیکار انداق علم
کیم ملائك کوزی دودیدین بولور هرلحظه نم
بو مطلع قافیه‌سی‌دا ایکی شعر ایتی‌لار، اوچونچ ی مطلع هم قوت یوزیدین ایتیلیب دور، الاردین آرتوق بولماساکم هم ایماس:
سین غمیم بیلمای، خیالینگ بیرله باردور حیرتیم
بیلگانینگنی، انگلاسام بیلمام نی بولغای حالتیم
یار قدی هجریدین سرو میلین مفقود دیب دور و یوزی شوقیدین گل آرزو سین نابود بیلیب‌دور. الحق اسرو روشن و راست توشو بتور کیم:
قد و یوزونگ هجریدین وه کیم منگا بولمیش مدام
سرو میلی برطرف گل آرزوسی خود حرام

اوز جسمیغه توتاشقان شعله نی یارغه عرض قیلورغه بو مطلع نی هم آتشین و رنگین خیال قیلیب‌دور:
آتشین خلعت دیمه جسمیم اوزه ای دلبریم
کیم ایرور عشقینگگ اوتی بیرله توتاشقان پیکریم
پری رویی ترك محبت قیلغانین بیلدورور، بو جهتدین جاودان کونگلیگا فرقت اوتی توتاشقانی نی یار عرضیغه ییتکورور:
قیلغان ایرمیش اول پری ترك محبت بیلمادیم
توشکان ایرمیش جاودان کونگلومگا فرقت بیلمادیم
بو قافیه‌دا با وجود کیم ایکی رنگین مطلع اوتوب دور نظم طوریدا غایت قدرتدین سوز اداسیدا نهایت دقتدین بیر مطلع داغی دیلیب‌تورکیم خوب‌لوقدا اول مطلع لارچه بار:
نیچه کویگای هجر ایله فرسوده جانیم دمبدم
کونگلوم ایچرا غم اوزا غم‌دور الم اوزرا الم
سوز و گدازین هم دیگالی مهوش تابماغانـدین المی و رازین ایتقالی مشفقی کور ماگـاندین غمی مرق واقـع بولوبتور:
قانی بیر مهوش آنغه سوزوگدازیمنی دیسام
قانی بیر مشفق که بیردم آنغه رازیمنی دیسام
هم بومطلع طوریدا اوق قافیه‌غه تغییر بیریلیب‌هم اول ردیف دا بو مطلعی داغی اسرو دل آرا و اندوه افـزا توشوبتور:
تابمادیم بیر مشفقی کیم حال زاریمنی دیسام
یا خود اول گلدین ایچیمدا خارخاریمنی دیسام

پریوش هجریندا آزار لاریدین آنی خبردار قیلماق آرزو ایلاب تور وانینگ جلوه‌سی مقابله‌سیدا کوزین گو هر بار قیلماغنی هوس قیلیب‌دور وایکیسی نادر واقع بولوبتور:

زار اولارمین اول پری یوق کیم خبردار ایلاسام
جلوه قیلغاج آلیدا کوزنی گهربار ایلاسام

نون حرفی:

مولانا یقینی غه جواب ایتیلیب‌دور و یقین دورکیم مولانا تیریك بولسه ایردی، جانی بیرله انصاف بیرور ایردی کیم اندین یخشی‌راق واقع بولوبتور:

ای وصالینگ خسته کونگلوم مرهمی آرام جان
اولمادیم هجران الیدین مین قاتیغ جانلیغ یامان

و بو بحر وقافیه‌دا ینه بیر شعر دورکیم ایکالاسی بیر بیریدین خوبراق توشوبتور کیم:

ای سینینگ قاش و کوزونگ بیر فتنهٔ آخر زمان
لبلارینگ دور خسته کونگلومگا حیات جاودان

یوز دوریدا قران تعریفیدا بو مطلع اوتکان ایکی مطلع قافیه سیدا واقع بولوبتور ، تجنیس رعایت قیلیلیب‌دورکیم بو نوع شیرین و رنگین و خوش ترکیب آز واقع بولمیش بولغای:

اول قویاش کیم آی یوزی نینگ دوریدا کیمیش قران
برچه مهوش لار اراسیدا ایرور صاحب قران

بو مطلع فقیرنینگ بیر مطلعی مقابله سیدا توشوب تورکیم اگر بوروناراق ایتیلمیش بولسه ایردی ، فقیر هرگز اوز مطلعیم نی ایتماغای ایردیم ، ایتمیش بولسام هم بیتیماگای ایردیم:

تیغ ایله کوکسومنی قیلدینگ زخم ای سیمین بدن
قانی تورمایدور دیب اول زخم اوزره کویدوردونگ توکن
عشق صعوبتی‌دین حالی نینگ بیر بیر شدتین ایتیب
هیچ کیشیگا بو حال لار بولماسون دیب استدعا
کورگوزماکدا بو مطلعی عجب خوب توشوبتور:
عشق ارا هیچکیم مینینگ دیک زار و شیدا بولماسون
بولسه هم وه مین کیبی مهجور و رسوا بولماسون
معشوق اشتیاقیدین خیال قیلمیش بولغای کیم آنی
کورگاچ فغانی جاندین بورون چیققای و جانی خود
رشکدین فغاندین بورون چیققانی غریب ادا تاپیب دور:
سینی کورگاچ دیر ایدیم چیققای فغان جاندین بورون
چیقماسون دیب رشکدین جان چیقتی افغاندین بورون
بو مطلع هم کیم قافیه تغییر تاپیب همول ردیف‌دا
واقع بولوبتور، غایت زیبالیغ دا و نهایت رعنالیغ دا
واقع بولوبتور کیم:

وصل ارا اولتور مینی هجران جفاسیدین بورون
نیتی گر قیلسانگ خلاص اینگ بلاسیدین بورون
یار وصلی‌دا هجران بلاسی بیمیدین اولوم آرزو
قیلماق که هجران داغی بیله ناگه کویماکی و وصل ارا
اورتاگان داغی درمان سیز دیب دور، یعنی محض
درمان:

وصل ارا اولتور مینی تا داغ هجران کورمایین
کویدور انداق داغ ایله کیم هیچ درمان کورمایین
اوز قاتلی غه زار و حیران لیغین و اینگـه باده

عشقیدین کوزو زلفیدیك مست و پریشان لیغین خوش دیب دور و دلکش ادا قیلیب دور:

وه که بیر قاتل غه انداق زار و حیران مین بوکون
کیم کوز و زلفی کیبی مست و پریشان مین بوکون

محزون کونگل نینگ یارسیز دیوانه بولماغی نینگ عذری و اول هجردین وامق و مجنون دیك رسوالیق قه افسانه بولماغی نینگ معذرتی:

یارسیز محزون کونگل دیوانه بولمای نیلاسون
وامق و مجنون کیبی افسانه بولمای نیلاسون

اورتانگان کونگلی دودیدین عالم قرارغا نینی واورتالگان بی‌مهری قهر لطف آیین ولطف عتاب آلودین اوز اوزی بیله تکلم قیلیب دور وترنم کورکوزوب تور:

کویدی بو محزون کونگول عالم قراردی دودیدین
قهر لطف آیین بیله لطف عتاب آلودیدین

اوز قاتلی ویرانه قبرینی زیارت قیلغالی کیلگانین ادعا قیلور و اول ویرانه نی عمارت قیلماغنی استدعا ایتار باب دا:

گر کیلیب ویرانه قبریمنی زیارت قیلغاسین
رحم ایتیب ای قاتلیم آنی عمارت قیلغاسین

گلچهره سی کیلسه سوسن دیك دیماکتین لال لیغی و کیلماسا هجریدین باد صبادیك بیحال لیغی:

کیلسه اول گلچهره، سوسن دیك دیماکتین لال مین
کیلماسا باد صبادیك هجریدین بیحال مین

صبرسیز کونگلی نینگ عشق وجنونین و ناتوان حالی

نینگ درد و شوقی بیر بیریدین فزونین دیوانه‌وار دیگانی و مجنون کردار ادا قیلغانی:

صبر سیز کونگلوم‌گا باقسام آرتادور عشق و جنون
ناتوان جانیمنی کورسام درد ایله شوقی فزون

منظور نینگ خط و زلفی‌دا بو اوچ مطلع دور کیم بیر بیریگا جواب واقع بولوبتور قافیه و ردیفی اولحضرت نینگ بو فن‌دا مجتهد طبعی نینگ اختراعی‌دور اولغی مطلع بو دور کیم:

سبزۀ خطینگ ایچیدا ایلا کیم جان دور نهان
حقۀ لعلینگ ارا هم در غلطان دور نهان

ایکینچی مطلع بو دور کیم:

زلفی ایچرا بیل خط ایچرا لعل خندان دور نهان
ایلا کیم جان دور نهان هم رشتۀ جاندور نهان

اوچونچی مطلع بو دور کیم:

زلفی ایچرا گل گل ایچرا لعل خندان دور نهان
توندا مهر ومهر ارا بیر چشمۀ جان دور نهان

عشق شدتی عجزیدین کوزنی اعمی‌لیق قه خطاب قیلغانی بسی دردمندانه توشوبتور کیم:

کوزلاریم کور ایت قضا بیر شکل موزون کورماین
اوزنی بیر لیلی‌وشی عشقیدا مجنون کورماین

بو مطلع داغی اوز حالی شرحیدا کیم انواع بلیت بیر عشق جهتی‌دین بیر بیری نینگ اوستیدا بولمیش بولغای. بو مطلع یخشی واقع بولوبتور کیم:

یوق دمی کیم تیلبه لاردیك اول پریغه زار ایمان
صبر و هوشوم‌دین جدا درد و بلاغه یار ایمان

منظور نینگ پرچمی آشفته لیغی‌شرحیدا و اوز کونگلی نینگ اندا برهم‌لیغی اداسیدا بو مطلع کونگل لارنی آشفته و برهم قیلغودیك توشوبتور:

اول قویاش‌کیم چرخ ارا آشفته پرچم‌دور بو کون
خسته کونگلوم زلفی تابی ایچرا درهم دور بو کون

فی الجواب لغیره:

اول‌قویاش نینگ مهری نیچون بنده‌غه کم‌دور بو کون
کوز یاشیم تینمای آقاردین ییر یوزی نم‌دور بو کون

پریوش یاری عشقیدین حالی نینگ پریشان‌لیغی کیم تیل شرحیدین لال بولغای نهایت خوبلیق دا بیان تاپیب‌دور:

بیر پریوش عشقیدا انداغ پریشان حال‌مین
کیم انینگ شرحین قیلوردا اسرو گنگ و لال‌مین

گردون بیدادیدین ایلنی باده قوتقارور مضمون دا ساقی نی مخاطب قیلیب می توتماق استدعاسی‌دا بو بیت مفتح دور :

ساقیا توتقیل تولا گردون کیبی ساغرنی کیم
جانیمه دیرمین دمی بیداد گردون کورمایین

و حرفی:

صبا دین سرو روانی نینگ کیلگان خبرین سورار و اندین جان ایسی کیلگان‌مناسبت بیله روح‌و روانی نینگ حدیثین سورار:

ای صبا بور گیل خبر سرو روانیم کیلدی‌مو
جان ایسی سیندین کیلور آرام جانیم کیلدی‌مو

بو شعر نینگ قافیه سیدین سو نگر اعطف واوین کلمه نینگ اصلی حرفی اور نیغه توتولوب غریب اختراع قیلیب دور:

ای جفا تیغی کیلیب مجروح کوکسومنی یارو
قول یلانگ ایلاب سالیب هریان ایچیمنی اختارو

ه حرفی:

کونگلی رنج بیله کویوب جانا نیغه دیماغانین، بلبل کویسه گل خندانیغه غم بولماس لیغین تشبیه قیلیب عشق چمنی دا بلبل دیك گلبانگ اورغانی:

رنج ایله کویدی کونگل دیماس انی جانانیغه
قایدا بلبل کویسه غم بولور گل خندانیغه

سرو پری رخ یادیغه کیلسه حور و جنت یادیدین چیقارنی یاد قیلیب بو ترانه بیله غمگین کونگلین شاد قیلور کیم:

هر قچان کیم کیلسه اول سرو پری رخ یادیمه
کیلماس اولدم جنت وحور خاطر ناشادیمه

کونگلی گا خطاب قیلور کیم اینگ دردین مه طنازیغه ییکتور گای و جانی نینگ هلاك لیکین سرو نازیغه عرض ایتکای:

ای کونگل دردیمنی عرض ایت اول مه طنازیمه
خسته جانیمنی هلاکین آیت سرو نازیمه

بو مطلع دین یار نینگ کنایت آمیز عذر خواه لیغی نینگ منعی دور کیم شیرین لبین شکر ریز قیلیب اول

افسون تیلی بیله عاشق اوتینی تیز قیلماغای:
عذر اوچون شیرین حدیثینگنی شکر ریز ایلامه
بو فسون بیرله اوتومنی دمبدم تیز ایلامه

سرو آزادی نینگ باغ ارا جلوه قیلغانی اوچون عشق اهلی نی آه و فریادی کویدوروری نینگ اداسی سوزناك توشوبتور:

جلوه قیلدی باغ ارا اول سرو آزادیم ینه
کویدورور عشق اهلی نی بو آه و فریادیم ینه

ملك الکلام مولانا لطفی نینگ مشهور مطلعی جوابیدا دیب تور:

ای قدینگ طوبی جنت خد گلگون اوستینه
کورمادی دوران اینینگدیك آی، گردون اوستینه

بو مطلع واقع بولوبتور کیم:

خطی نینگ تاری توشوبتور لعل میگون اوستینه
ایلاکیم جان رشته‌سی بیر قطرهٔ خون اوستینه

بصیرت اهلی قاشیدا ظاهر دورکیم تفاوت نی چاغلیق دور، نی اوچون کیم مولانا یوزنی جنتقه نسبت قیلیبدور و بو مناسب تشبیه‌دور. با وجود بو ایکی مصراع بیر بیریگا مربوط ایماس، و جوابی با وجود غرابت معنی ایکالاسی بیر بیریگا موافق و الفاظی بیر بیری نینگ مقابله‌سیدا لایق واقع بولوبتور. و قافیه‌غه تغییر بیریب هم اوشبو ردیف بیله ینه اوچ غزل دیلیب تور. با وجود اول کیم مولانا جوابی مطلع‌دا خط تعریفی دور، اوچ مطلع نینگ ایکی‌سی‌دا خط تعریفی دور و بیریدا خال

تعریفی دور. مونـدین نظم طوریـدا غـایت قوت معلوم بولور. اول اوچ مطلع دین بیری بو دور کیم:

اول زمرد خط که چیقمیش لعل خندان اوستینه
سبزهٔ دور کیم توشوبتور آب حیوان اوستینه

ایکینچی مطلع بو دور کیم:

سبزهٔ خطینگ سوادی لعل خندان اوستینه
خضر گویا سایه سالمیش آب حیوان اوستینه

اوچونچی مطلع کیم خال تعریفیدا واقع بولوبتور کیم:

نقطهٔ خالینگ عجب یوق لعل خندان اوستینه
کیم بولور بیر قطره دایم آب حیوان اوستینه

عشق اویقـونـی کـوز دیـن اوچورغـان جهتـدیـن کـیچه نینـگ صعب حالـی شرحیـدا، بو مطلع نینـگ خوبلوغی کونش دین روشن راق دور:

بیر قویاش هجریدا چیکتیم اوتلوق افغان بوکیچه
کویما کیم دودیدین اولدی چرخ گـریان بوکـیچه

فی الجواب لغیره:

آنچه چیکتیم بیر قویاش هجریدا افغان بوکیچه
کـیم فغانیمدین اویوماس جن و انسان بوکیچه

مهر عارض یاری، چهره آچیب جان اورتاری نینگ تضرعی و آشکارا لطف کورکوزوب کونـگلینی پنهان اورتاری نینگ تظلمی:

عارضینگ مهرین آچیب جسمیم ارا جان اورتامه
آشکارا لطف ایتیب کونگلومنی پنهان اورتامه

في الجواب لغيره :

اوت سالیب ایل جانیغه، سین مینی پنهان اورتامه
اورتا جانیم نی و جانیم ایلنی چندان اورتامه

عشق آشوب و بیدادی حکایتی دا و هجر ظلم وتعدی‌سی شکایتی دا بو مطلع اسرو دردمندانه و بغایت نیازمندانه توشوبتور :

نیچه اول آی هجریدا کونگلوم بوزولغای غم بیله
نیچه جسمیم اویی ییمرولگای غم و ماتم بیله

بو قافیه و ردیف هم اول حضرت نینگ خاصهٔ طبعیدور و هیچ ییرده ایشیتیلمایدور و بغایت شیرین و رنگین توشوبتور. هجر شامی صعوبتی‌دا اوزین انجم و افلاك بیله مشغول توتار کیفیتی‌دا بو غزل باشتین ایاق خوب و پر آشوب واقع بولوبتورکیم :

هجر شامی آی چیقیب، مین ییغلار ایردیم درد ایله
سیرلار قیلدیم سینی ایستاب مه شبگرد ایله

بو اوقات‌دا حکم بولوب ایردی‌کیم ترکی گوی‌شعرا تتبع قیلغایلار، بعضی که ایتی‌لار لت‌ییدی، بعضی ایتا آلماس لیغی‌غه معترف بولدیلار. اول جمله‌دین بیری فقیر ایردیم که انصاف بیردیم، و مطلعی بو دورکیم :

اوتقه سالغیل سرو نی اول قد رعنا بولماسه
ییلگا بیرگیل گلنی اول رخسار زیبا بولماسه

یارنی اغیار بیله کورا آلماس لیغی‌دین، کوزقانی دیب عین رشکدین، بو مطلع خوب ادا تاپیب‌دور:

سی وسه

a043

قانی کوز کیم سینی کورگای‌مین دمی اغیار ایله
یا تأمل قیلغامین اغیار ایله گفتار ایله
عشق ظلمیدین تاریققاندا کوزگا هم یار و اغیار ساری باقار دین منع قیلورمعنی دا بو مطلع هم‌عاشقانه هم دردمندانه توشوبتور کیم :
ای کوز اوزگا یوز ساری اوزو نگنی حیران ایستامه
بیر وفاسیز عشقیدین کونگلونگنی هم قان ایستامه
اولحضرت‌نینگ خاصه اختراعاتیدین بو تورت شعر دور کیم اوزگاچه لفظین ردیف قیلیب قافیه‌لاری هر قایسی‌نینگ اوزگاچه واقع بولوبتور. هر قایسی‌نینگ لطافتی بیر بیریدین آرتوغ‌راغ توشوبتور و الاردین بیری بو دور کیم:
غم ییلی عشقیم بناسین قیلدی ویران اوزگاچه
هوش وصبریم ملکینی بیر بیرله یکسان اوزگاچه
ایکینچی مطلع بو دور کیم :
آه کیم بولدوم ینه عشق ایچرا شیدا اوزگاچه
عقل و هوشومدین جدا خلق ایچرا رسوا اوزگاچه
اوچونچی مطلع بو نوع واقع بولوبتور کیم :
بولغالی لعلی اوزه خطی نمودار اوزگاچه
توتتی آهیم برقیدین کوك یوزی زنگار اوزگاچه
ینه بیرمطلع بو نوع واقع بولوبتور کیم :
وه که هجران طرحی اول آی سالدی بنیاد اوزگاچه
ناتوان کونگلومگا بنیاد ایتی بیداد اوزگاچه
کونگلی‌گا صبر دین اوزگا چاره عشقیدا بیلیب صبر

قیلا آلماغاندین بیچاره لیغ اظهاری قیلیب دور و بدیع ادا تاپیب دور و غریب مؤدا بولوبتور :
چارهٔ عشقی نیدور جز صبر محزون کونگلومه
چون قیلا آلماس قیلینگ بیر چاره مجنون کونگلومه
گردون شکایتی‌داکیم عافیتین رسوالیغ بیله بدل قیلمیش بولغای. بو مطلع نشاط فرسا و اندوه افزا واقع بولوبتور کیم :
ای کونگل گردون بلیت تاشینی یاغدوردی لا
هر طرف صبریم اوئین دیوارینی سیندوردی لا
بو ردیف‌دا ینه بیر مطلع کیم غزل طوریدا مرثیه آمیز خواجه‌حافظ شیرازی قدس سره غه واقع بولغان یوسفون بیله اول‌حضرت‌قه‌داغی واقع بولوب‌تور وبغایت نادردور :
وای یوز مینگ وای کیم سرو روانیم باردی لا
صبر و هو شوم ملکی دین آرام جانیم باردی لا
یا حرفی :
مطلوبین ایستاب تاپا‌الماس لیغیدین و هیچ همدم آنی بو مصیبت دا زارلیغین سورماس لیغیدین اوز اوزی بیله گله‌مندلیغ اظهار قیلیب‌دور :
قایدا ایستای ایستاسام قایدین تاپای سین یارنی
کیم منگا همدم بولوب سورغای دمی مین زارنی
کونگل هرنیچه یار درد و غمیدین آزار تاپار ، اما انینگ ماه رخسارین کورگاچ مهری فزون‌راق و محبتی سررشته‌سی اوزون‌راق بولور مضموندا بو مطلع بی نظیر توشوبتور :

نیچه کیم تارتار کونگل درد وغم و آزارینی
مهریم آرتار هر نیچه کورسام مه رخسارینی

پری‌وشی نینگ قرا لبا سیدین حیرت قیلغانی کیم قویاش قرانقو توندا کورونماك غریب دور ، و وصل کوکب سعدی هجر تیره شامیدا طلوع قیلماق عجیب :

حیرتیم بار تا قرا قیلمیش لباسین اول پری
کیم قرانقو توندا کورمیش آفتاب خاوری

کوزین سرو سیمین بری کیلور مژده سیدین ییغلاماق دین منع ایتیب دور ، جانین خورشید انوری وصلی بشارتی دین کویماك دین منع قیلیب دور:

ییغلامه ای کوز که اول سرو سمن بر کیلگوسی
کویما گیل ای جان که اول خورشید انور کیلگوسی

جانیدا حرف غمی یازار تحریریغه کونگلی عجز و ناتوان لیغیدین اوناماس لیغی‌غه تدبیر و چاره تاپماس دین بیچاره لیغ ظاهر قیلور :

جانغه ایتور من یازای حرف غمینگ تحریرینی
کونگلوم اولماس وه که بیلماس مین بو ایش تدبیرینی

اوز سبز خطی نینگ سبزهٔ خطی هجریدا اولسه قبری سبزه سی خطی هجران نشتری بوتماك ادعا قیلیب دور ، و غریب معنی واقع بولوبتور :

سبزهٔ خطینگ سوادی بیرله اولسام ای پری
سبزهٔ قبریم نی تانگ گر بوتسه هجران نشتری

بو مطلع نینگ بورونغی مصراعیدا خط و لب تعریفیدا و ایکینچی مصراعیدا یوز وزلف...وحیرت اظهاری واقع دور تورتالاسی نادر توشوبتور :

مشکبو خطین مو دی یا لعل در بارین مودی
یوزا یمانین مو دی یا زلفی زنارین مودی

بو مطلع هم منظوریدنی حسن یوزیدین شیرین ولیلی غه و اوزین عشق بابیدا فرهاد ومجنون غه ترجیح قیلیب دور بو نوع آز ایشیتیلیب دور :

حسن ایله سین کامل وشیرین ولیلی شهرتی
عشق ارا مین زار اولوب فرهاد و مجنون تهمتی

عشق اوتی حرقتی تعریفیدا کیم اول اورتاماگان نیمه قالمامیش بولغای بو مطلع سوزناك توشوبتور کیم :

عشقینگ اوتی جسم و جان ناتوانیم اورتادی
طرفه اوت ایردی که پیدا و نهانیم اورتادی

هجر تونیدا وصل آرزوسیدین بوالعجب خیالین بیان قیلور و فراق شامیدا وصال شوقیدین صعب حالین ادا قیلور :

کیچه هجرینگدین و صالینگغه خیالیم بار ایدی
هیچ کیمگا آیتا آلمان کیم نی حالیم بار ایدی

بوقافیه و ردیفدا بو فقیر نینگ هم شعری بار ومشهور دور . اما اول حضرت نینگ بوشعری کیم انینگ جوابی توشوبتور ، هیچ نسبتی یوقدور کیم :

قیلماغای ایردیم یوزین کورماك تمنا کاشکی
سالماغای ایردیم کونگول ملکی گا غوغا کاشکی

محزون کونگلینی الداب دلرباسی نینگ کیلور خبرینی دیبتور وآرغاداب عشرت فزای وصلی خبرین ایتیب دور عجب نوع شیرین واقع بولوبتور کیم :

غم ييما محزون كونگول كيم دلر باييننگ كيلگوسى
بزم عيشيننگ تورگوچى عشرت فزاييننگ كيلگوسى

عشق طريقيدا اوز كمالين ظاهر قيلوركيم عشق اهلى يگانه لارى اندين سوز و گداز تمنا قيليب دورلار، بلكه باشتين اياغلاريغه‌چه اول اوتقه ياقيب دورلار:

عشقيم اوتيدين كيليب مجنون بير اوچقون ايستادى
آل ديديم سونغاج ايليك ، باشتين اياغين اورتادى

غايت بيدل ليغى دين غم دشتيدا ايتكان ناتوان كونگلين ياد قيلور وترك جانى ايلاگان بى خان و مان كونگلى يادى بيلا اوز اندوهين زياد قيلور :

وه كه غم دشتيدا ايتكان ناتوان كونگلوم قانى
ترك جانيم ايلاگان بى خانمان كونگلوم قانى

هجران بلاسيدين جانيغه يتيب اجل غه التجا قيلور و ايل ماجراسيدين تاريقيب اولومنى آرزولار، بواسلوب سوز بس غريب دور:

اى اجل آسوده قيل هجران بلاسيدين مينى
بير يولى قوتقار اولوس نيننگ ماجراسيدين مينى

بهار فصلى بولوب عيش گلى آچيلغانى وغم خزانى ييلى دين صبرى خرمنى ساورولغانى بابيدا ديليب دور كيم:

نوبهار اولدى آچيلماس وه كه عيشيم گلشنى
غم خزانى ييلى دين ساورولدى صبريم خرمنى

بو شعر قافيه‌سيدا ينه بير شعر اوتتى كه بوانگاجواب دور و ، ايكالاسى بيربيرى دين خوب راق توشوبتور :

بیر پری‌وش شوقی وه کیم جسم و جانیم اورتادی
ایریلیب بیر اوچقون اندین خان‌ومانیم اورتادی

ظالم یارینی ظلم قیلماقته بی اختیارلیغی ایتیلیب‌دور و اوزی نینگ مظلوم شعارلیغی نی خوبراق وجه بیله ادا قیلیب دور :

یار ظلم ایلار اوچون بی اختیار اولمیش نیتای
وه انگا جور و ستم قیلماق شعار اولمیش نیتای

یار فراقیدین یاش و قان توکماک کوزی نینگ فنی بولغانی ، بو جهت دین اول بحر و کان اینجو و لعل مخزنی بولغانی غریب صورتدا نظم قیلور :

ای فراقینگ‌دین کوزوم نینگ یاش و قان توکماک فنی
کیم ایرور هم لعل نینگ کانی هم اینجو مخزنی

یار کوییدا توشکان سوزان کونگولین که یاری پایمال قیلمیش بولغای، ییرگا توشکان اوتقه تشبیه قیلغانی کیم ایاغ بیله ییرگا سورتوب اوچورورلار. خاصه‌معنی دور:

توشکالی سوزان کونگول کوینگ ارا فی الحال آنی
ییرگا توشکان اوت ایدی کیم ایلادینگ پامال آنی

هجران ساغریدین دمبدم اوزدین بارورنی ابا قیلیب وصل جامی میسر بولسه لبالب سیپقارورنی مدعا قیلیب دور کیم :

نیچه هجران ساغریدین دمبدم اوزدین بارای
وصل جامین گر توتار بولسانگ لبالب سیپقارای

با وجود آوز عشقی اوتی و یار حسنی اوتی رقت قلب

و ترحم جهتی‌دین کیم عشق اهلی لازمه‌سیدور. یانا بیر مظلوم زار عشقی نینگ اوتی بیله هم کویماک نی مطلع‌دین شعر نینگ آخریغه‌چه بو معنی‌نی هر بیت‌دا اظهار قیلیب‌دور کیم نظم اهلی‌دین هیچ کیم‌گا دست بیرمایدور:

بس ایماس ایردی منگا هم اوز اوتوم هم یار اوتی
کیم انگا افزون داغی بولمیش یانا بیر زار اوتی

جان آغزیغه ییتکاندا جانان لبین تمنا قیلماق که جان تاپشورغای و جانانغه یاشورون نقد پنهان تابشورغای. بس لطیف واقع بولوبتور:

ییتی جان آغزیمغه، ییتکور لب‌نی کیم جان تاپشورای
باری اولماس‌دین بورون بو نقد پنهان تاپشورای

مجنون‌نی عشق طریقیدا اوزیگا اوخشاتماق و دیوانه‌لیغ رسمین انگا اورگاتماک کمال عاشق‌لیق‌قه و دیوانه‌لیق‌قه دال دور و عشق و جنون اهلیغه بو نوع بس بوالعجب حال دور:

عشق ارا مجنون‌نی دیرمین کیم اوزومگا اوخشاتای
هوشینی زایل قیلیب دیوانه‌لیغ‌نی اورگاتای

پری‌وشی نینگ طفولیت جهتیدین یارلیغ بیلماسین و انینگ شوقیدین شیدا کونگلی هشیارلیغ بیلماسین ظاهر قیلیب، درد اهلی قاشیدا اوز درد دلین آیتیب‌دور:

اول پریوش طفل وه کیم یارلیغ بیلماس نیتای
شوقیدین شیدا کونگل هشیارلیغ بیلماس نیتای

اول عالم اهلی سلطانی همتی قاشیدا بس که سلطانلیغی محقر کورونور و فقرنی فی الحقیقه سلطنت‌قه

ترجیح قیلور. بو بیتداکیم حقیقت معنی سی مجاز صورتیدا ادا تاپیب دور. امید اولکیم اولحضرتنینگ طریقیدا هم نیچه مجازی بولسه حقیقتقه مبدل بولغای و مجاز اهلی غه احسن و حقیقت اهلی غه مستحسن واقع بولوبتور:

کیم گدا ینگ بولسه عالم دین کیچیب ای دلربا
فقر اهلی ایچرا اول سلطان عالم دور بوکون

خلوت: عالم اهلیغه انداق که مجلس بولور، مجلس اهلی کثرتیدین طبع غه کلال و ذهن غه ملال یوزلانگاندین سونگرا هر طایفه اوز خورد حالیغه کورا مخصوص لاری بیله خلوت اختیار قیلورلار. چون مجالس النفایس نینگ ییتی مجلسی نی طبع اهلی غوغاسی و نظم خیلی علالاسی بیله اوتکاریلدی، سیکیزینچی مجلس سلطان صاحبقران مجلسیدورکه انی انداق که حقیدور بیان قیلماق ممکن ایرماس و اول دعوی غه عقل کیم منصف حکم دور رخصت بیرماس، نیچوک کیم بولسه شکسته و بسته‌و بعضی پریشان و بعضی پیوسته ادا تاپتی. ایمدی خلوتدا داغی بیر ایکی نقل اول حضرت نینگ غیرنظم لطایفیدین هم بیتیلسه و بیر ایکی سوز شرح ایتیلسه ییراق بولماغای. اولجمله دین مولانا لطفی علیه الرحمه که اوز زمانی دا خراسان ملکی دا ترکی و فارسیدا ملک الکلام ایردی. بیر کون بهار ایامیدا کیم بولوت عاشق کوزی دیک اشکبار و اول اشک قطراتیدین هر بیری معشوق وعده سیدیک بیر موهوم تار آشکار قیلور ایردی. بوفقیرغه یولوقتی

و دیدی کیم بو یاغین تارلاری محسوس بولادور. میرخسرو علیه الرحمه هندوچه اشعاریدا بیرعجیب غریب معنی ایتیبدور، و اول بو دورکیم محبوب بهار ایامیدا بیر یان بارادورمیش بولغای و یاغین جهتی دین بیر بالچیغ بولمیش بولغای و اینینگ ایاغی بالچیغ دین تایلیب ییقیلور چاغدا غایت نازك لوکیدین ایاغین رشته‌سین مددی بیله توتوب قوپمیش بولغای. بو فقیر بو معنی نی ایشیتکاچ خوشحال بولوب میرخسرو نینگ بو دقیق خیالی‌غه آفرین‌لار اوقودوم و طبع اهلیدین یاغین تقریبی بیله هرکیم قاشیدا بو سوز نقل قیلیلدی، منگا یوزلانگان خوش وقت لیغ انگا هم یوزلانیب میرخسرو نینگ تعریفی‌دا بی‌اختیار بولدی. بیرکون هم مذکور بولغان تقریب بیله سلطان صاحبقران عالی مجلس لاریدا بنده بو سوزنی عرض قیلدیم کیم بیرکون مولانا لطفی میرخسرودین بو نوع غریب معنی نقل قیلدی دیب، خیالیمدا بوکیم اولحضرت نینگ هم لطیف طبع لاریغه خوش کیلیب تعریفدا مبالغه قیلغوسی لاردور. بنده کوب ضعف بیله ایتقان اوچون فی الجمله تبسم قیلیب انبساط اظهاری قیلدیلار، اما کوب التفات واقع بولمادی. سونگغی کون اندان معلوم بولدی کیم اول حضرت نینگ مبارك طبع لاریغه میرخسرو نینگ بو خیالیدا اعتراضی یوزلانگان ایرمیش بولغای، ینه حیرت دست بیردی کیم میرخسرو نینگ بو خیالیغه جمیع طبع اهلی تعریف و تحسین دین اوزگا هیچ نیمه

ظاهر قیلمادی‌لار، آیا اول‌حضرت نی اعتـراض قیلیب ایرکین‌لار؟ عالی مجلس‌دا بیر اوپوب عرض قیلدیم کیم اول‌اعتراض‌نی گوهربار الفاظ دین ایشیتماك مراد دور. دیدیلار کیم اول اعتراض بو دور کیم اول یاغین قطره‌سی یوقاریدین قویی اینیب کیلادور ، مقرر دور کیـم رشته سی‌غه داغی همول حال‌دور. رشتهٔ کیم‌میلی قویی بولغای اینگک مددی بیله یتقیلادورغان‌اوزین‌اسراماق محال‌دور. اول‌حضرت بو اعتراض‌نی نقل قیلغاچ فقیر بیلدیم کیم مین و هرکیشی‌هم کیم بو معنی‌نی ایشیتیب‌تحسین قیلیب دور بیز، بارچه غلط قیلغان‌ایرمیش بیز ، قـولاق توتوب اوز نقص‌طبعیم‌غه‌معترف بولدوم. اندین سونگک‌اول‌حضرت دیدیلارکه بو بیت انداق واقع بولوبتـور کـه اعتراض محلی یوقتور کیم :

ضعفدین کلبمدا قوپماق ایستاسام ایلار مدد
عنکبوتی رشته آسقان بولسه هر دیوارغه

امید اولکیم مونداق صاف طبع کوزگوسی گا هرگز دوران حوادثیدین غباری اولتورماغای وموندا‌ق روشن ذهن شمعین هرگز زمان نوایبی صرصری‌اوچورماگای. اول‌جمله‌دین بو دورکه مولانا قبولی دیـگـان کیچیـك یاشلیغ ییگیت قندز و حصار طرفیدین کیلیب ایـردی. طبعی ترکی و فارسی نظم‌غه‌ملایم‌ایردی،عالی مجلس‌قه مشرف بولوب پادشاهانه تحسین و احسانغه هم سرافراز بولوب ایردی. بیرکون بیر ترکی غزل‌که مـطلـعی بـو دورکیم :

نعل کیسیتم دردی افزون بولدی و کم بولمادی
داغ قویدوم سوزی کم بولغای دیبان هم بولمادی

ایتیب کیلیب ایردی کیم یوقاری عرض قیلغای. فقیرغه بیردی کیم تیگراسیدا ایورولگای مین وخاطرغه کیلگانی انگا ایتقای مین. چون اوقودوم خم بولمادی. قافیه سینی یخشی ایتمایدور ایردی. دیدیم کیم یخشی قافیه سی بودور. موندین یخشیراق باغلاسانگ بولور ایردی. اول دیدی کیم مین خیلی تشویش تارتیم، یخشی باغلای آلمادیم، البته بو قافیه نی سیز باغلانگ، چون مبالغه قیلدی، فقیر اول قافیه نی باغلادیم، بو نوع کیم:

سرو مایل بولدی کیم اوپکای ایاغینگ توفراغین
یوقسه هر ساعت صبا تحریکی دین خم بولمادی

القصه قبولی بو شعرنی بیتیب نواب دین بیری نینگ واسطه سی بیله عالی مجلس قه بیتکوروب تور، اولحضرت اوقوغاندین سونگرا دیب تورلار که ایکینچی بیتی انینگ نظمی نینگ رنگی ایماس، خیالغه اندا ق کیلور کیم فلان مونی انینگ بو شعریدا ایتمیش بولغای، فقیرنی تیلاب بو بابدا تکلم قیلدیلار که بو بیت نی آیا اول مو آیتیب ایرکین یا بیر او مو انینگ اوچون دیب ایرکین. فقیر تعجب قیلدیم، اما لطفی یوق ایردی که اول غریب ییگیت کیم بو شعرنی اوتکازیب ایردی، دیگای مین کیم بو بیت نی مین ایتیب مین. چون اقرار قیلمادیم مبالغه بیله سورولدی، اولحضرت قه چون روشن بولوب ایردی انکار قیلا آلمادیم کیم مبارک خاطرغه کیم مورد فیوض

غیبی دور، چون ظاهر دور نی نوع تـانغای مین. بغایت منبسط بولوب حکم بولدی کیم قبولی نی تاپیب کیلتور سونلار کیم بو باب دا انینگ بیله مطـابیه قیلالـی.
فی الحال انی تاپیب عالی مجلسدا حـاضر قیلدیـلار، حضرت جلوس حکمی بویوروب التفات ظاهر قیلیب شعرینی تحسین قیلدیلار، فقیر متردد کیم تعریف بنیاد بولدی انگا عجب شرمنده لیغ بـولغو سیدور و فقیرغه انـدیـن آرتوغراق. اول بابدا هیچ سوز دیمادیلار. مدتی اولتوردی و سوز اوزگا طرفلار توشتی تا اول که مجلس نهایتقه ییتتی و ایل تارقادیلار، آز کیشی محرم لاردین قالدی نواب دین بیری عرض قیلدی کیم قبولی نی کیلتوردیلار و اول بیت بابیدا انینگ بیله مطایبه قیلمادیلار، همانا که اونوتولدی. حضرت بویوردیلار کیم اونوتولمادی، اما اول سوز ذکریدا انگـا اویـات بولـور ایـردی، تیلامـادوك که غـریـب ییگیت مـجلس دا ایـل اراسیـدا اویـاتـلیغ بـولغـای. اول سببدین انینگـ شعـری و اول بیت بابیدا سوز دیلمـادی. بـو فقیر ییـر اوپـوب عرض قیلدیم کیم بو رحم یالغوز انگا واقع بولمادی کیم منگا داغی بولدی. سبحان الله آفرین اول صانعغه کیم بیر صاحب دولتقه مونچه حسن خلق و کمال فضل و بلند ادراك و طبع و ذهن پاك کـرامت قیلیب دور کـه بو افسانه لارنی یاساب بیراوگا باغلاسالار ایشیتکان کیشی اینانا آلماغای، بلـکه جعلی دور دیب ایتقوچی نینگ تکلمی غه قولاق سالماغای. بو سلطان صاحبقران نینگ ارم آیین صحبت لاریدا و فردوس تزیین خلوت لاریدا

بو نوع غریب لطایف و عجیب ظرایف هر لحظه متعاقب و متواتر و هر لمحه متزاید و متکاثر ظاهر بولور. تا سپهر شبستانی نینگ شمع زرین لگنی بدر منیر بولغای و افلاك شهرستانی نینگ مشعل انجمنی مهر عالم گیر اولغای، بو عدالت اوجی نینگ تولون آییغه کم لیك یوزلانماسون و بو سلطنت برجی نینگ خورشید عالم آرایی کمال درجه سیدین ایلانماسون. اول همایون طبع نینگ بو نوع دقت سازلیغ و نکته پردازلیغ لارینی سپهر دبیری ییل لار بیتیسه تمام ایتماس، و خرد خورده دان خوش تقریری قرن لار ایتسه اتمامیغه یتماس. اولی اولکیم اختصار بیله تمام قیلیلغای ودعا بیله اختتام بیریلغای.

یارب بو زمانه شه لاری نینگ شاهی
کیم کونگلی ایرور سر نهان آگاهی
بیر گیل انگا اوج ماه دین تا ماهی
بلکیم نی که بار ایسه انینگ دلخواهی

کوك عرصه سی بزمگاهی اولسون یارب
کون شمسه سی چتر جاهی اولسون یارب
کوکب عددی سپاهی اولسون یارب
هر ایشیدا حق پناهی اولسون یارب ✿

✿ مجالس النفایس امیرعلی شیر نوایی، بسال ۸۹۶ ه تألیف شده بود. در کتابخانه های ویانا، پاریس، لنین گراد و تاشکند نسخه هایی ازاین کتاب هست که از نسخ دیگر فرق و اضافاتی دارد. اکادیمی علوم اوزبیکستان شوروی معتقد است که نوایی در سالهای اخیرعمرش، تجدید نظر نموده و اضافاتی برآن وارد کرده است.

سلطان محمد فخری هروی ابن امیری که از تذکره نویسان نیمهٔ اول قرن دهم هجری است و کتاب مجالس النفایس نوائی را بسال ۹۲۸ھ ترجمه کرده ، در ذیل شرح احوال سلطان حسین میرزا بعد از ترجمهٔ قسمتی از مطالب نوائی ، یك غزل فارسی سلطان را نیز قید میکند. من آن غزل را بمقابلهٔ « لطایفنامه»ی فخری که ترجمهٔ مجالس النفایس امیرعلی شیر است و تذکرهٔ «روضة السلاطین» فخری که در حدود سالهای ۹۵۸-۹۶۱ هجری تألیف شده وتذکرهٔ «تحفهٔ سامی» در متن دیوان جا داده ام.(۱)

ظهیرالدین محمد بابر (متوفی ۹۳۷ھ) که خود در ادب زبان چغتایی موقعیت برازنده یی دارد ، در باب شخصیت ادبی سلطان حسین مینویسد: « طبع نظم داشت ، دیوان هم مرتب کرده بود، ترکی میگفت ،تخلصش « حسینی» بود بعض ابیاتش بد نیست ، ولی دیوان میرزا همه بیك وزن است.»(۲)

چون جزئیات زندگی سلطان، در بابرنامه بصورت مفصل ذکر شده، ازینرو شایسته است که مطالب مهم وسودمند آنرا دراین صفحات درج کنیم :

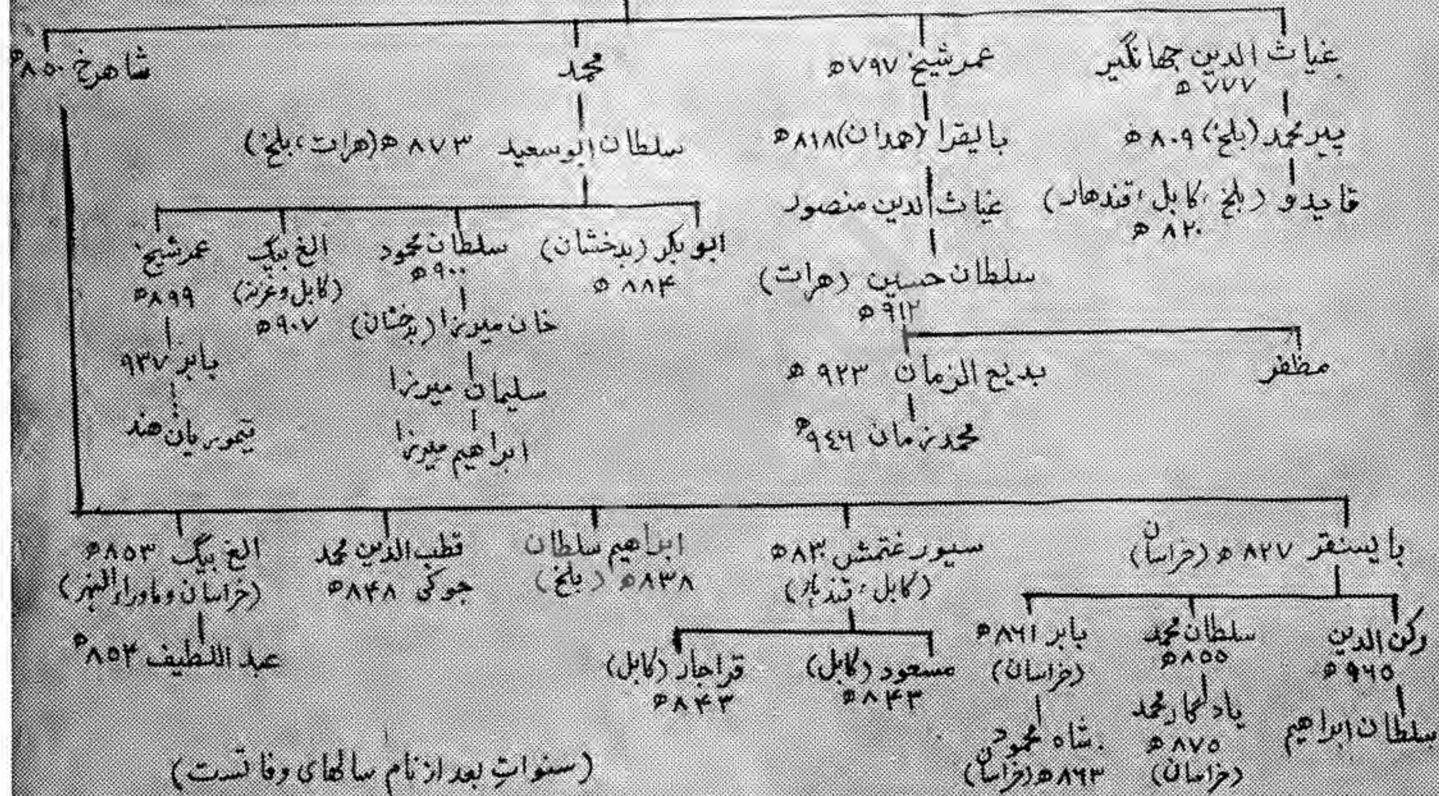
---

(۱) مجالس النفایس ، ترجمه های فارسی ، بسعی و اهتمام استاد علی اصغر حکمت تهران ۱۳۲۳ش ، صفحه ۱۳۰و۱۳۱و روضة السلاطین فخری هروی ،به تصحیح دکتر ع خیامپور ، تبریز ۱۳۴۵، صفحه ۳۹و تحفهٔ سامی ، چاپ وحید دستگردی ،طهران ۱۳۱۴ش ، صفحه ۱۱و۱۲
(۲) بابرنامه ، ترجمهٔ عبدالرحیم خانخانان، بمبئی ۱۳۰۸ق، صفحه ۱۰۴ .

ولادتی و نسبی: ولادتی سیکیز یوز قرق ایکیده هریده، شاهرخ میرزا زمانیده ایدی، سلطان حسین میرزا بن منصور بن بایقرا بن عمرشیخ بن امیرتیمور. منصور میرزا بیله بایقرا میرزا پادشاه لیق قیلغان ایماس. اناسی فیروزه بیگیم ایدی تیمور بیگ نبیره سی. سلطان حسین میرزا امیرانشاه میرزانینگ هم نبیره سی بولور ایدی سلطان حسین میرزا کریم الطرفین ایدی، اصیل پادشاه ایدی بیر توقغان ایکی اوغول ایکی قیز ایدیلار: بایقرا میرزا، سلطان حسین میرزا، اکا بیگیم و ینه احمدخان آلگان قیز بدکه بیگیم. بایقرا میرزا سلطان حسین میرزا دین اولوق ایدی و نوکری ایدی، ولی دیوان باشیدا حاضر بولماس ایدی، غیر دیوان دا بیر توشکدا اولتورورلار ایدی. ایلیسی (غه) بلخ ولایتی نی بیریب ایدی...

شکل وشمایلی: قییق کوزلوک، شیراندام بویلوق کیشی ایدی، بیلی دین قویی اینچکا ایدی، باوجود کیم اولوق یاش یاشاب آق سقال لیق بولوب ایدی، خوشرنگ قیزیل یاشیل ابریشمینه کییار ایدی، قرا قوزی بورک کییار ایدی یا قلپاق، احیاناً عیدلاردا کیچیک سه پیچ دستارنی یاب یاسی یمان چیرمان چیر ماب قرقره اوتاغه سی سانچیب نمازغه بارور ایدی.

اخلاق و اطواری: اول تخت آلغاندا خیالی بار ایکان دورکیم دوازده امامنی خطبه دا اوقوتغای. علی شیربیک و بعضی لار منع قیلیب تورلار، سونگره لارخود جمیع ایش کوچی سنت و جماعت مذهبی بیله موافق ایدی.

نسب نامهٔ تیموریان خراسان که از تاریخ مختصر افغانستان تألیف پوهاند حبیبی اقتباس شده است .

سنگ قبر سلطان حسین میرزا بایقرا در مصلای هرات

a060

مفاصل زحمتی جهتیدین نماز قیلا الماس ایدی. روزه هم توتماس ایدی. حراف و خوش خلق کیشی ایدی، خلقی بیر نیمه گذرا راق واقع بولوب ایدی. سوزی هم خلقی دیك ایدی، بعضی معاملاتده شرع نی بسیار رعایت قیلور ایدی. بیر قاتلا بیر اوغلی بیر کیشینی اولتورگان اوچون قانلیق لاریغه تا بشوروب دار القضاغه ییباردی. اول تخت آلغان محلدا آلتی ییتی ییل تایب ایدی، آندین سونگره ایچکوگا توشتی. قرق ییل غه یاووق کیم خراساندا پادشاه ایدی هیچ کون یوق ایدی کیم نماز پیشین دین سونگ ایچماگای، ولی هرگز صبوحی قیلماس ایدی اوغلانلاری و جمیع سپاهی غه و شهری غه بو حال ایدی، افراط بیله عیش و فسق قیلورلار ایدی. شجاع و مردانه کیشی ایدی، بارلار اوزی قیلیچ تیکوروب تور، بلکه هرمعرکه دا بارلار قیلیچ تیکوروبتور، تیمور بیگ نسلی دین هیچ کیم معلوم ایماس کیم سلطان حسین میرزا چه قیلیچ چاپمیش بولغای. طبع نظمی بار ایدی، دیوان هم ترتیب قیلیب ایدی، ترکی ایتور ایدی، تخلصی «حسینی» ایدی، بعضی بیتلاری یمان ایماستور، ولی میرزانینگ دیوانی تمام بیر وزن دا دور✲ با وجود کیم هم یاش وهم سلطنت بیله اولوق پادشاه ایدی کیچیك لار دیك قوچقار ساخلاب کبوتر ساخلاب، کبوتر اوینار ایدی، تاووق هم اوروشقه سالور ایدی.

ولایاتی خراسان ولایتی ایدی، شرقی: بلخ، غربی:

✲ باستثنای چند غزل همه به بحر رمل مثمن محذوف یا مقصور است.

بسطام و دامغان ، شمالی: خوارزم ،جنوبی: قندهار و سیستان . چون هری دیك شهر ایلکی گا توشتی، تون و کون عیش و عشرت آیین اوزگا ایشی یوق ایدی، بلکه توابع و لواحقی دا عیش وعشرت قیلماس کیشی یوق ایدی. جهانگیرلیق و لشکرکش لیق رنج و تعبین تار تمادی ، لاجرم بارغان سایی نوکر و ولایتی کم بولدی و آرتمادی .

(بابرنامه ، بیوریج، لیدن ۱۹۰۵م ، و طبع ایلمینسکی، قزان ۱۸۵۷)

سام میرزای صفوی در « تحفهٔ سامی » (سال تألیف ۹۵۷ ه) دو بیت ترکی و چند بیت فارسی سلطان حسین را ضبط میکند ،ولی اشتباهاً کتاب مجالس العشاق را از آن حسین میرزا دانسته . بعقیدهٔ نگارندهٔ این سطور ، درمورد کتاب فوق الذکر قول بابر که میگوید آن کتاب از کمال الدین حسین گازرگاهی است ، معتبر و صحیح خواهد بود .✡

✡ کمال الدین حسین گازرگاهی : ... بیر تصنیفی بار مجالس العشاق آتلیق ، سلطان حسین میرزا نینگ آتیغه باغلاب بیتیب تور بسیار سست و اکثر یالغان و بیمزه بی ادبانه حرف لار بیتیب تور ، انداق کیم بعضی دین توهم کفر دور ، نیچوك کیم خیل انبیانی و اولیانی مجازی عاشق لیق قه منسوب قیلیب هرقایسی غه معشوق و محبوبی پیدا قیلیب تور. ینه بوعجب گولانه امری دور کیم دیباچه دا سلطان حسین میرزا اوزوم نینگ تحریر و تصنیفیم دور دیب بیتیب تور. (بابرنامه، چاپ ایلمینسکی، صفحه ۲۲۱)

استاد مرحوم پروفیسور محمد فؤاد کوپریلی که در باب زبان و ادب چغتایی معلومات وسیعی داشت و بسال ۱۹۴۵م در دایرة المعارف اسلام بزبان ترکی، مقالتی مفصل دارد، مینویسد: علت آنکه سلطان حسین میرزا اکثر اشعارش را به بحر رمل مثمن مقصور یا محذوف نوشته آسانی و دلکش بودن آن است. نوائی وجامی هم اکثر غزلهای‌شان‌را بهمین بحر منظوم کرده اند. مرحوم فؤاد کوپریلی نقایص چاپهای دیوان سلطان حسین را بخوبی درك کرده و معتقد است که ازهمهٔ این نسخ خطی، دیوان کامل ساختن، یکی از ضرورتهای علمی محسوب می گردد ✡

نسخ خطی وچاپی دیوان:

الف: نسخ خطیی که به تصحیح ومقابله و تدوین این دیوان بکار رفته است:

۱- نسخهٔ بسیار زیبا و معتبر که بخط سلطان محمد خندان - خطاط معروف دورهٔ تیموری هرات - استنساخ شده، بشمارهٔ T 1942 موزهٔ آثار تورك و اسلام قیداست. این نسخه که مشتمل بر(۷۲) غزل، یك مخمس وسه رباعی میباشد، سابقاً به کتابخانهٔ رئیس‌الکتاب- یکی از رجال دورهٔ عثمانی- متعلق بوده است. اگرچه تاریخ کتابت ندارد. ولی یقیناً قبل از ۹۰۰ هجری نوشته شده است.

✡ اسلام انسیکلوپیدیسی، مادهٔ زبان و ادبیات چغتایی، جلد ۳، صفحه ۳۰۳

این نسخه را درحواشی تصحیح متن، بعلامت «آ» نشان داده ام.

۲- نفیس ترین و زیباترین نسخه یی که نگارندهٔ این سطور دیده، همانا نسخهٔ شمارهٔ E·H·1636 موزهٔ توپقاپو سرایی است که بر روی کاغذ رنگهٔ زر افشان نوشته شده. حاشیهٔ صفحات با رنگ آبی و حل طلا کار شده، دو مینیاتور دارد. این نسخه که بخط نستعلیق زیبای سلطان علی المشهدی - خطاط معروف قرن نهم هجری- کتابت شده مشتمل بر (۱۳۳) ورق است که (۱۵۶) غزل سلطان در آن جا دارد. در خاتمهٔ آن سطور ذیل خوانده میشود:
«خدم بکتابت هذه الابیات المبارکة المیمونة اقل عباد السلطانی سلطان علی المشهدی غفر ذنوبه فی عشر الاخر من شعبان المعظم سنة سبع و تسعین و ثمانمائة الهجریة بدار السلطنة هراة».
این نسخه درحواشی بعلامت «ب» نشان داده شده است.

۳- نسخهٔ شمارهٔ T·Y·1977 کتابخانهٔ دانشگاه استانبول که بسال ۹۰۰ هجری بخط زیبای سلطان علی المشهدی بدار السلطنهٔ هرات بر زمینهٔ سبز کتابت شده، ورقهای ۱ب و ۲آ آن لوحهٔ نفیس و زیبایی بسبک نقاشی هرات دارد. ابعاد آن ۲۷×۱۸ سانتی متر است ۱۳۵ غزل درچهل ورق نوشته شده است.
این نسخه به کتابخانه های تیموری هند متعلق بوده که مهرهای متعدد از این دوره بر سر ورق و ورق آخر

کتاب دیده میشود . از آنجمله است مهر « ابوالمظفر محیی الدین غازی عالم گیر بادشاه » و «محمد علی شاه جهانی ۱۰۶۱ » این نسخه در حواشی بعلامت «ج» نشان داده شده است.

۴- نسخه یی است که سابقاً بشمارهٔ ۳۹۱۳ کتابخانهٔ ایاصوفیه قید بوده، درحال‌حاضر بشمارهٔ T·1926 موزهٔ آثار تورك و اسلام نگهداری میشود . این نسخه که ابعاد آن ۱۶×۳۴ سانتیمتر است ، بر روی کاغذ رنگه ، بخط نستعلیق بسیار زیبا نوشته شده‌وپس ازقطع، بر روی کاغذ زر افشان نصب گردیده است . پروفیسور حکمت ارتایلان مینویسد که همین نسخه توسط عبدالله قاطع پسر میرعلی واضع بر روی کاغذ رنگه نوشته شده وبعداً قطع گردیده‌است. قرار نوشتهٔ پروفیسور مذکور بعضی از اوراق افتادهٔ آن که در بین کتب معلم جودت ، موجود بوده،و آقای ابراهیم حقی قونوی ،آنرا به کتابخانهٔ «بایزید انقلاب موزه‌سی » اهدا کرده‌است . یك ورق آن هم که بوسیلهٔ Armenak Sakisian بدست خلیل ادهم افتاده و اوراقی را هم آقای رفیق معمار در بین کلکسیون خودش درك داده است .

نگارندهٔ این سطور ، پانزده ورق همین نسخه را در کتابخانهٔ موزهٔ توپقاپو سرایی یافته ازان در مقابله و تصحیح این دیوان استفاده کرده است. این اوراق درجملهٔ کتب جدید (y·64) کتابخانهٔ آن موزه موجود میباشد و

کناره‌های اوراق آن از طرف شخص بد سلیقه یی بریده شده است .

Fehmi Edhem Karatay فهرست نویس کتابخانهٔ توپقاپو سرایی این مجموعه‌را از امین رکن الدین حسین بن عالم بن ابی الحسن متوفی ٦٦٦ﻫ دانسته، که بسیار خنده‌آور است.

من که دو بخش این نسخه ،یعنی شمارهٔ T.1926 موزهٔ تورك و اسلام و شمارهٔ y.64 را در تدوین دیوان بکار برده ام ، بخش نخستین بعلامت «د» وبخش دوم بعلامت «ی» نشان داده شده است .

(رك : فهرست نسخ خطی ترکی آن کتابخانه ، جلد۲ صفحهٔ ۳۸۷)

۵ـ نسخهٔ دیگر که حاوی (۵۰) ورق میباشد در کتابخانهٔ ملت واقع فاتح شهر استانبول بشمارهٔ ١٠٦ قسم منظوم علی امیری نگهداری میشود. این نسخه بخط نستعلیق خوش نوشته شده ، جدول صفحات آن مذهب وعنوانهای غزلها به‌حل طلا و رنگ آبی کار شده و ابعاد آن ۱۸×۱۲ سانتیمتر است. ۱۴۳ غزل دارد. این نسخه را در حواشی بعلامت «ه» نشان داده ام.

٦ـ نسخهٔ شمارهٔ ۳۹۱۱ کتابخانهٔ ایاصوفیه بخط نستعلیق که دارای ابعاد ۲۳٫۵ × ۱۵٫۵ سانتیمتر میباشد بسال ۹۵۸ ﻫ بخط قاسم‌علی ، کتابت شده ، عنوانها برنگهای قرمز وآبی وجدول حاشیهٔ صفحات مذهب است. اسماعیل حکمت ارتایلان که عکس این نسخه‌را منتشر کرده است ، آنرا کارهرات وتاریخ استنساخش را ۹۵۰ معرفی میکند . از اصل نسخه چیزی مشهود نمی گردد که

درهرات نوشته‌شده باشد. این نسخه که حاوی (۹۶) ورق است (۱۵۰) غزل دارد و از طرف سلطان محمود عثمانی (سال وفات: ۱۱۶۸ه) به کتابخانهٔ ایاصوفیه وقف گردیده است. علامت این نسخه درحواشی «و» می باشد.

۷ـ نسخهٔ دیگر بشمارهٔ ۳۸۰۶ قسم فاتح در کتابخانهٔ عمومی سلیمانیه در استانبول قید و مشتمل بر ۵۵ ورق ۵ر۳۱ × ۲۲ سانتیمتر است. بخط نستعلیق سدهٔ شانزدهم هجری نوشته‌شده، جدولهای حاشیهٔ صفحات آن مذهب میباشد. یکصدوهشتاد غزل✿، دومخمس، چهار رباعی و مطلع پنج غزل ناتمام درآن‌موجوداست. تاریخ کتابت و اسم کاتب آن معلوم نیست. این نسخه هم ازطرف سلطان محمود اول عثمانی به کتابخانهٔ فاتح وقف شده است. علامت این نسخه «ز» است.

۸ـ نسخهٔ شمارهٔ ۳۸۰۷ قسم فاتح که در کتابخانهٔ عمومی سلیمانیه قیداست، حاوی ۳۸ ورق ۵ر۲۵ × ۵ر۱۷ سانتیمتر می باشد. بخط نستعلیق است که در قرن شانزدهم هجری کتابت شده است. اسم کاتب آن معلوم نیست. این نسخه هم ازطرف سلطان محمود اول عثمانی (متوفی ۱۱۶۸ ه) وقف شده ۱۴۵ غزل سلطان حسین را در بر دارد و خالی از اغلاط نیست. من آنرا درحواشی بعلامت «ح» نشان داده ام.

✿ اسماعیل حکمت ارتایلان، در مقدمهٔ دیوان سلطان‌حسین‌میرزا (چاپ استانبول) ۱۹۱ غزل ضبط کرده، که نادرست است.

۹- نسخهٔ دیگر که بشمارهٔ A 2381 کتابخانهٔ موزهٔ توپقاپو سرایی نگهداری میشود. بخط نستعلیق نوشته شده و با مجموعهٔ اشعار عبیدالله خان اوزبیك که در اشعار چغتایی «عبیدی» تخلص میکرد، در یکوقایه قرار دارد. ۴۷ غزل سلطان حسین میرزا در این مجموعه در (۳۰) ورق نوشته شده است. علامت این نسخه در حواشی «ط» است.

ب: نسخه‌های چاپی که بمقابله و تصحیح این دیوان بکار رفته است:

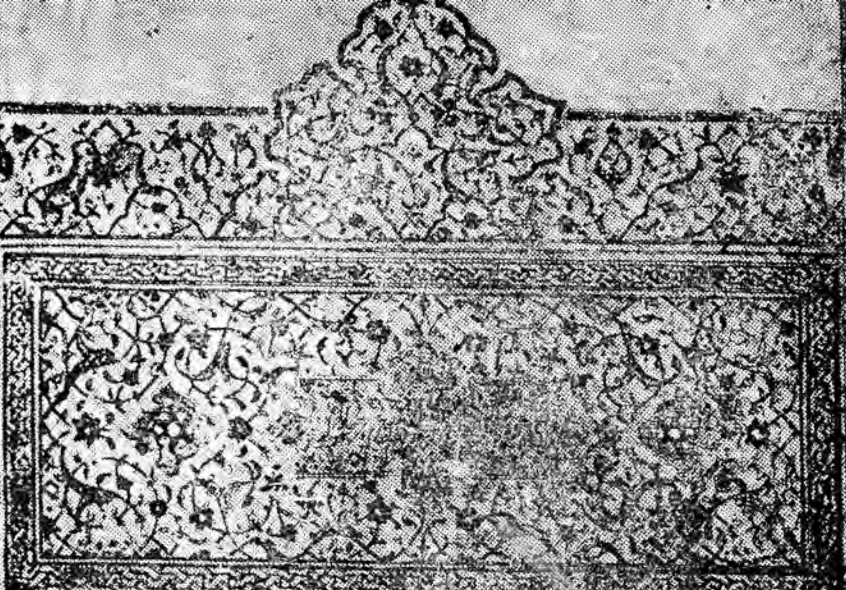
۱- چاپ باکو(۱): در سال ۱۹۲۶ م باساس نسخهٔ خطی کتابخانهٔ شخصی مرحوم فطرت، بصورت حروفی طبع گردیده و سخت مغلوط است و (۱۲۵) غزل و سه مخمس دارد. در این نسخه یك مخمس نوائی که تخمیس غزل سلطان حسین میرزاست، اشتباهاً در جملهٔ مخمسهای سلطان چاپ شده است. در آغاز دیوان، اسماعیل حکمت و بکرچوپانزاده، مقالاتی هم در باب دیوان و شخصیت ادبی سلطان حسین‌میرزا نوشته اند. این چاپ در حواشی کتاب حاضر بعلامت «ک» نشان داده شده‌است.

۲- چاپ استانبول(۲): این نسخه که قسمت بزرگ آن فاکسیمیلهٔ نسخهٔ خطی شماره ۳۹۱۱ کتابخانهٔ ایاصوفیه میباشد و در آخر آن غزلها، مخمسات، رباعیات و

---

(۱) دیوان حسین بایقرا، برنجی عموم اتفاق تورکولوژی قورولتایی مناسبتیله، طبع آذر نشر، باکو ۱۹۲۶م

(۲) دیوان‌سلطان حسین بایقرا، پروفیسور اسماعیل حکمت ارتایلان، از انتشارات اونیورستهٔ استانبول، ۱۹۴٦م

ورق ۱ب از نسخهٔ خطی دیوان حسینی که بشمارهٔ ۳۸۰۶ فاتح
در کتابخانهٔ سلیمانیه نگهداری میشود.

اول کیم خال رخشین اکانی چین گردان پوشیده

ای کیسینی بو خال اوزره اوکنونی چین پیچ کیل

جون قالیس بو پانینک سوزی بیلنگ جان پوشیده

غفر الله ذنوبه

اول مرو خطا چینیش لبی خندان اوپوشیده

سبزه دور کیم اسیدو آب حیوان اوپوشیده

زلفینی الباج قدده و رب زیبن قالدیم عجب

گل جهانی تا خطر دور بیوده خوبان اوپوشیده

وزن قیش ازینی مجنون عریان اوپوشیده

جراوتیدین پرشیده حالتی ورتادی رفیق

ورق ۶۶ب از نسخهٔ خطی دیوان حسینی که بشمارهٔ ۴۹۱۱ کتابخانهٔ ایاصوفیه قید است.

مطلعهایی از نسخ دیگر ، بصورت مغلوط برآن اضافه شده و مانند چاپ باکو، مخمس نوایی درجملهٔ مخمسات سلطان بچاپ رسیده و یکی دو غزل هم مکرر طبع شده است . علامت این نسخه در حواشی من «ل» است .

ج : نسخه‌های خطیی که در کتابخانه های دیگر موجود است و در تهیهٔ دیوان حاضر از آنها استفاده نشده است:

۱ - یك نسخه که خیلی نفیس و زیباست ، بخط سلطان علی مشهدی بسال ۸۹۰ھ در شهر هرات ، استنساخ شده، مشتمل بر (۵۹) ورق ۲۵×۱۶ سانتی‌متر است که امروز در تحت شماره Sup Turc 993 در کتابخانهٔ ملی پاریس نگهداری میشود و ما دو قطعه از مینیاتورهای زیبای آنرا از روی کتاب Musulman Painting چاپ کردیم .

۲- یك نسخهٔ نفیس ولی ناقص دیگر به نستعلیق زیبا بخط سلطان علی المشهدی در موزهٔ بریتانیا تحت شمارهٔ Or. 3493 موجود است . اوراق متعددی از این نسخه افتاده و تلف شده و فقط نه ورق آن باقی است .

۳- نسخه‌یی هم بداخل مجموعه‌یی قرار دارد که در تحت شماره Sup Turc 1003 در کتابخانهٔ ملی پاریس نگهداری میشود و از ورق ۷۴آ تا ۱۱۵آ آن مجموعه را احتوا میکند . ابعاد آن ۲۴٫۵ × ۱۷٫۵ سانتی‌متر وتاریخ کتابت آن ۹ شعبان ۱۰۶۰ھ است .

۴ - نسخهٔ دیگر با دیوان ندیم - شاعر دورهٔ عثمانی - یکجا وقایه شده ، (۳٦) ورق نخستین آن دیوان سلطان حسین میرزا بایقرا است که (۱۴۰) غزل دارد و بفرمایش

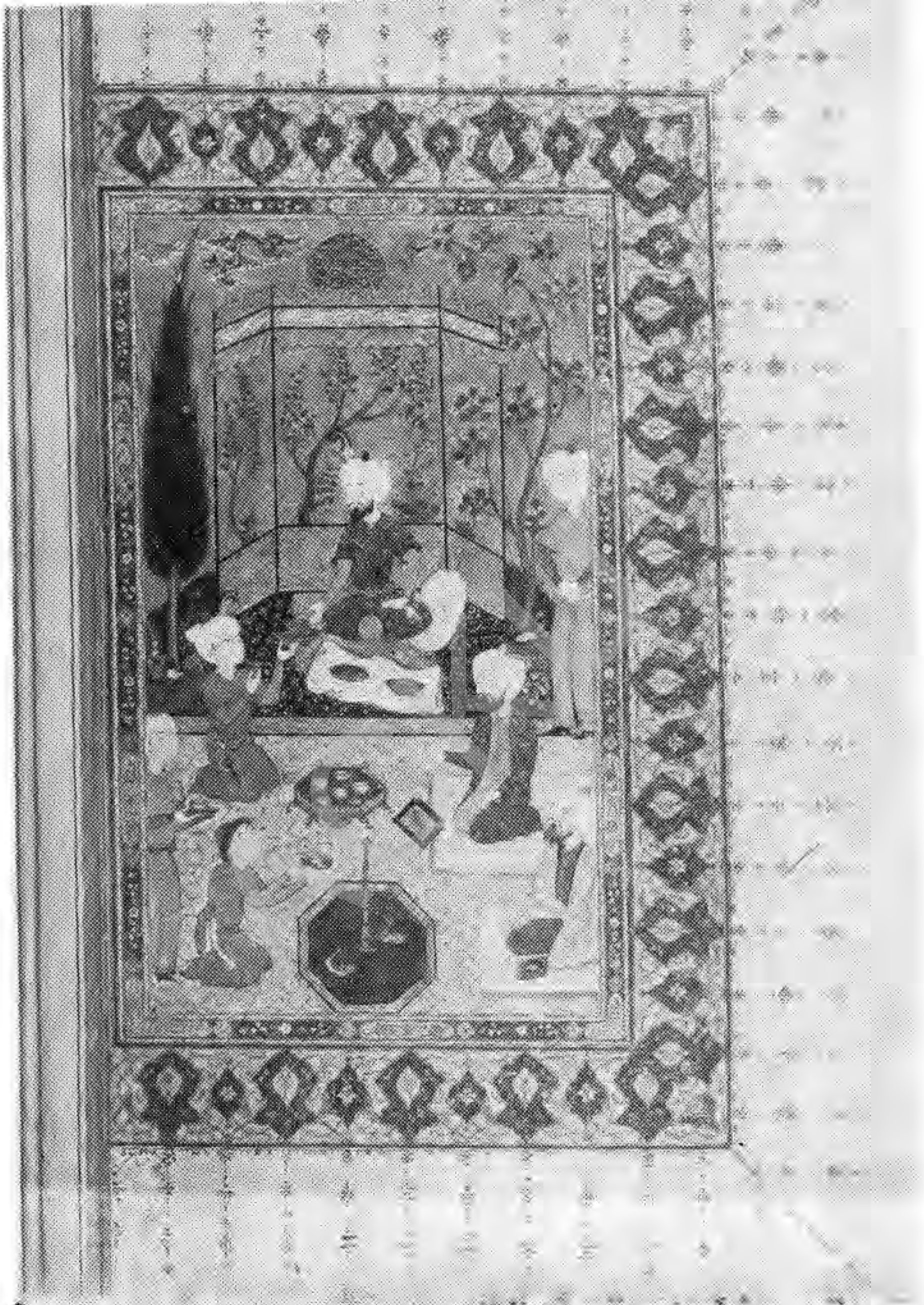
محمد تقی بیك کیسکتاشی شاملو بخط نستعلیق کتابت شده است. این نسخه که بشمارهٔ Add. 7926 درموزهٔ بریتانیا قید است، کتابت آنرا متعلق بقرن هفدهم میلادی دانسته‌اند.

۵- نسخهٔ دیگر بخط نستعلیق و حاوی (۷۵) ورق ۱۲ × ۸ انچ است، تحت شماره Or. 3379 کتابخانهٔ موزهٔ بریتانیا نگهداری میشود. امتیازی که بر سایر نسخ دارد، اینست که همهٔ اشعار این دیوان که در حدود ۱۴۴ غزل میباشد بزبان دری ترجمه شده. مترجم آن که محمد رفیع بن محمد یحیی منشی الممالك بوده، بدرخواست شاه‌حسین صفوی (۱۱۰۵-۱۱۳۵ه) آنرا ترجمه کرده است. این دیوان، باین بیت آغاز میشود:

تا توشوبتور مین سرشکیم بحریدین گردابدا
زلفی دیك سرگشته جسمیم بولدی پیچ‌وتابدا

ترجمه: تا افتاده ام از دریای اشك خود بگرداب چون زلف او جسم سرگشته ام در پیچ وتاب است.

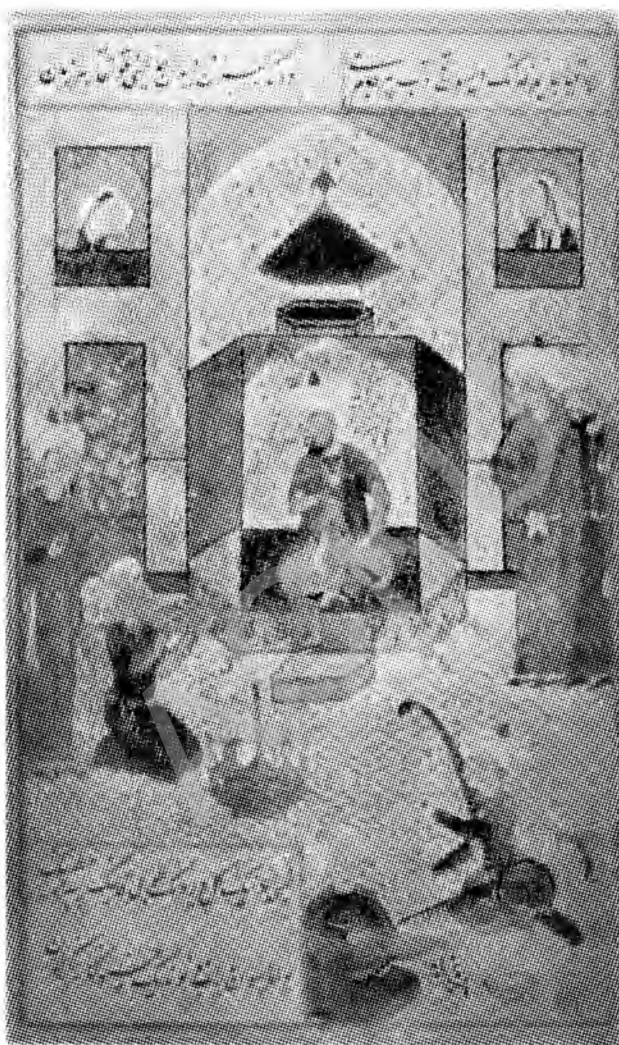
۶- نسخه‌یی است بخط نستعلیق خوش که بشمارهٔ II. 6·17 در کتابخانهٔ عمومی لنین گراد قید وحاوی ۱۴۹ غزل میباشد. درخاتمهٔ این نسخه نوشته شده: «تمت هذه‌النسخة الشریفة المنسوبة الی امارت پناه وایالت دستگاه پادشاه غازی حسینی نورالله تعالی‌مرقده فی عصر پادشاه زمان، شهنشاه کامران السلطان ابن السلطان ابوالمظفروالمنصور ابوالفتح سیدمحمد رحیم بهادرخان حفظه‌الله تعالی من جمیع الافات والبلیات

یك صفحه مینیاتور نسخهٔ Sup. Turc 993 کتابخانهٔ ملی پاریس

يك صفحه مينياتور نسخه Sup. Turc 993
كتابخانهٔ ملى پاريس

یك صفحه مینیاتور نسخهٔ Sup. Turc 993

کتابخانهٔ ملی پاریس

و مد ظلاله الی ایام الساعات بحق النبی سید السادات باشارت نجابت پناه وسعادت دستگاه فاضل الزمان وکامل الدهر والدوران محمدیعقوب خواجه دیوان سنه خمس وثمانین ومأتین والف علی ید احوج العباد الله الباری رحمن قلی آخوند قاری اللهم انصره ولامره ولمن نظر الیه ولجمیع المؤمنین والمؤمنات ...»

۷- شمارۀ ۲۹۲ موزۀ آسیائی لنین گراد که بسال ۱۸۸۴م از استانبول خریداری شده و ولادیمیر سمیونوویچ گولایتسوف، به آن موزه اهدا کرده است.

۸- نسخۀ دیگر بشمارۀ ۵۱۰۷ کتابخانۀ فرهنگستان علوم اوزبیکستان شوروی قید است که دراواسط قرن نوزدهم میلادی کتابت شده، ابعاد آن ۵ر۲۰×۵ر۱۶ سانتی متر وحاوی (۵۱) ورق میباشد و با این بیت آغاز میشود:

نی عجایب خوی ایرور ای شوخ سیمین برسنگا
کیم نیچه مهریتگا جان بیرسام ایماس باورسنگا

۹- نسخۀ دیگر بخط نستعلیق و تاریخ کتابت آن ۱۳۴۷ق است. بشمارۀ ۱۳۱۸ کتابخانۀ اکادیمی علوم اوزبیکستان قید میباشد. دارای ابعاد ۱۳×۵ر۲۰ سانتی متر و ۵۵ ورق است.

۱۰- نسخۀ کتابخانۀ شخصی یکی از معاریف مرغیلان ترکستان که بخط نستعلیق خوش نوشته شده، بامجموعۀ آثار امیرعلی شیر نوایی دریکوقایه جا داشته است.

۱۱- نسخۀ کتابخانۀ شخصی مرحوم فطرت- مؤلف «اوزبیك ادبیاتی نمونه لری» در ترکستان. ومعلوم نیست که در حال حاضر بکدام کتابخانه تعلق گرفته است.

روش من در تصحیح ومقابلهٔ کتاب حاضر :

۱ـ چون نسخه های «آ»، «ب»، «ج»، «د» و «ی» در زمان حیات سلطان حسین میرزا نوشته شده اند ، از اینرو به آنها اعتبار بیشتر داده و ضبط آنها را اکثر در متن گنجانیده ام .

۲ ـ درمواردی که نسخه‌های خطی و چاپی ، باهم اتفاق داشته و ضبط کلمهٔ مورد بحث غلط ویا ضعیف بود آنرا قیاساً تصحیح کرده ، صورت صحیح را در متن و ضبط نسخ را درحاشیه جا داده ام . مانند: حاشیهٔ (۳) صفحه ۷۱ و حاشیهٔ (۴) صفحه ۸۴ متن دیوان .

۳ـ نسخه های «آ» ، «ب» ، «د» ، «ی» ، «و» و «ز» عنوان دارند. چون چهار نسخهٔ اول الذکر، طوریکه گفتم در زمان حیات گوینده نوشته شده اند ، از اینرو عنوان یکی از نسخ را درمتن نوشته ، از بعض نسخ دیگر را درحاشیه قرار داده وبتصحیح عبارت عنوان از نظر قواعد زبان عرب ، چندان توجه نکرده ام .

۴ـ در صورتی که ضبط یك نسخهٔ معتبر و چند نسخهٔ ضعیفتر ، اختلاف داشته، ضبط اول الذکر را اعتبار داده اختلاف سایر نسخ را درحاشیه نوشته ام .

۵ـ چون در نسخ دست داشتهٔ ما ، مخصوصاً در نسخه های «ه» ، «و» ، «ز» و «ح» سهو القلم مستنسخ زیاد بود ، ازینرو برای آسانی کار از ضبط اغلاط فاحش صرف نظر شده است مخصوصاً نسخهٔ «و» که فاکسمیلهٔ آنرا در استانبول

نشر کرده اند، اشتباهات زیاد دارد که قطعاً قابل اعتماد نیست.

۶- درجایهایی که به متن شعر، بیك حادثهٔ تاریخی اشاره داشته، دران صورت ترجمهٔ دری آنرا درحاشیه نوشته ام. مانند: حاشیهٔ (۳) صفحهٔ ۱۰۵ کتاب حاضر ونظایر آن.

۷- در بعض جایها نسخ معتبر و صحیح باهم اختلاف داشته، دران صورت نیز اکثریت نسخ را اعتبار داده، ضبط سایر نسخ را درحاشیه نوشته ام مانند: حاشیه‌های (۳) و(۴) در غزل (۱۳).

۸- درنسخه های دست داشتهٔ ما، بنوشتن حرف «گ» ترتیب منظم رعایت نشده، من درتصحیح، تلفظ اصلی کلمه را رعایت کرده، درهمه جا بصورت «گ» ضبط کرده ام.

۹- بهمه‌حال کوشش شده است، با درنظرداشتن روش التقاطی ضبط صحیح کلمات در متن قرار گیرد و صورت ضعیفتر آن که درنتیجهٔ مقابله بدست می آید درحاشیه گنجانیده شود.

۱۰- ابیاتی که دراکثر نسخ وجود نداشته و ازیك یادو نسخه بدست آمده باشد، درحاشیه به آن اشاره شده است.

۱۱- در بعض نسخ علامت تشدید بکار رفته است. بسبب اشکال چاپ، ازضبط آنها صرف نظر کردم. مثلا: کلمه های «یِتّیم» و« نیتّی» که بالترتیب بمعنی « رسیدم» و «چه میشود» است.

۱۲- برای فهمیدن روابط اشکال شعری و نسخ خطی دست‌داشتهٔ ما، ترتیب جدولی در نظر بود، از اینرو تمام غزلها، مخمسات و رباعیات را شماره زده ام.

۱۳- هر گاه در متن کتاب حاضر کلمه یا عبارتی بداخل هلالین گرفته شده باشد، آن مطلب از طرف مصحح افزوده شده است.

۱۴- در تصحیح «رسالهٔ سلطان حسین بایقرا» در چند جا بجای املای غلط، صورت صحیح آن نوشته شده وضبط نادرست در حاشیه قرار گرفته است. مثلا «شکرگزار لیق» که در اصل با «ذ» بوده است.

۱۵- در طبع «رسالهٔ سلطان ...» شمارهٔ اوراق نسخهٔ خطی که فاکسیمیلهٔ آن در استانبول نشر شده، در آخر عبارت هر صفحهٔ اصل، شمارهٔ ورق بعلامت «ق» نوشته شده است.

۱٦- برای جدا کردن اختلاف نسخه یا نسخی، در نظر بود علامت « ؛ » بکار برده شود. بسبب مشکلات چاپ، بعضاً بگذاشتن ویرگول «،» نیز اکتفا کرده ام.

۱۷- در آغاز هیچیك نسخهٔ دست داشتهٔ ما «بسمله» وجود نداشت، ولی من تیمناً آغاز کتاب را با «بسمله» زینت داده ام.

۱۸- در ضبط کلمه های ترکی املای نسخه های زمان سلطان را بیشتر اعتبار داده ام.

۱۹- برای آسان ساختن کار خواننده، در اکثر جایها قاعده های نقطه گذاری را رعایت کرده ام.

برای اینکه معلوم‌شود در هریک از نسخ دست‌داشتهٔ ما کدام یک از پارچه های اشعار موجود بوده است این جدول را ترتیب میدهیم :

الف ـ غزلیات :

شمارهٔ غزل: نسخ دست داشتهٔما:

١ ـ آ ، ز ، ل
٢ ـ آ ، ز ، ل
٣ ـ آ ، ز ، ل
٤ ـ آ ، ب ، ج ، د ، هـ ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
٥ ـ آ ، ب ، هـ ، و ، ز ، ل
٦ ـ آ ، ج ، ز ، ح ، ط ، ك ، ل
٧ ـ آ ، ج ، ز ، ح ، ط ، ی ، ك ، ل
٨ ـ آ ، ب ، ج ، هـ ، و ، ز ، ح ، ط ، ك ، ل
٩ ـ آ ، ج ، د ، ز ، ح ، ط ، ل
١٠ ـ آ ، ج ، د ، ز ، ح ، ل
١١ ـ ب ، هـ ، ز ، ل
١٢ ـ آ ، ب ، ج ، هـ ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
١٣ ـ آ ، ب ، هـ ، و ، ز ، ل
١٤ ـ آ ، ب ، هـ ، و ، ز ، ل
١٥ ـ ب ، ج ، هـ ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
١٦ ـ ج ، ز ، ح ، ك ، ل
١٧ ـ ب ، ج ، هـ ، و ، ز ، ح ، ك ، ل

۱۸- ج ، ز ، ح ، ط ، ك ، ل
۱۹- ب ، ه ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۲۰ - آ ، ب ، ه ، و ، ز ، ل
۲۱ - آ ، ب ، ه ، و ، ز ، ل
۲۲- آ ، ب ، ه ، و ، ز ، ل
۲۳ - ب ، ج ، د ، ه ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۲۴ - ب ، د ، ه ، و ، ز ، ح ، ل
۲۵- ب ، ج ، ه ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۲٦ - آ ، ب ، ه ، و ، ز ، ل
۲۷ - ب ، ج ، د ، ه ، و ، ز ، ح ، ل
۲۸ - آ ، ب ، ه ، و ، ز ، ط ، ك ، ل
۲۹ - آ ، ب ، ه ، و ، ز ، ل
۳۰ - آ ، ب ، ه ، و ، ز ، ل
۳۱ - ج ، ز ، ح ، ط ، ى ، ك ، ل
۳۲ - آ ، ب ، ه ، و ، ز ، ل
۳۳ - آ ، ج ، ز ، ح ، ل
۳۴ - آ ، ب ، ج ، ز ، ح ، ك ، ل
۳۵ - آ ، ب ، ج ، ه ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۳٦ - ب ، ه ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۳۷ - ب ، د ، ه ، ز ، ل
۳۸ - ب ، ج ، ه ، و ، ز ، ح ، ط ، ك ، ل
۳۹ - ب ، ج ، ه ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۴۰ - ب ، ج ، د ، ه ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۴۱ - ب ، ج ، ه ، و ، ز ، ح ، ك ، ل

۴۲ ـ ب ، ج ، هـ ، ز ، ح ، ك ، ل
۴۳ ـ ب ، ج ، د ، هـ ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۴۴ ـ ب ، ج ، د ، هـ ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۴۵ ـ ب ، ج ، د ، هـ ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۴۶ ـ ج ، ز ، ح ، ط ، ك ، ل
۴۷ ـ ج ، ز ، ح ، ط ، ی ، ك ، ل
۴۸ ـ ج ، ز ، ح ، ك ، ل
۴۹ ـ ج ، ز ، ح ، ل
۵۰ ـ آ ، ب ، و ، ز ، ل
۵۱ ـ آ ، ب ، و ، ز ، ل
۵۲ ـ ب ، ج ، د ، هـ ، و ، ز ، ح ، ط ، ك ، ل
۵۳ ـ ب ، ج ، هـ ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۵۴ ـ ب ، ج ، هـ ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۵۵ ـ ب ، ج ، هـ ، و ، ز ، ك ، ل
۵۶ ـ ج ، ز ، ح ، ك ، ل
۵۷ ـ آ ، ب ، ج ، و ، ز ، ح ، ل
۵۸ ـ آ ، ب ، و ، ز ، ل
۵۹ ـ ب ، د ، و ، ز ، ی ، ل
۶۰ ـ ج ، د ، ز ، ح ، ك ، ل
۶۱ ـ ج ، ز ، ح ، ط ، ی ، ك ، ل
۶۲ ـ ز ، ل
۶۳ ـ ز ، ح ، ط ، ی ، ك ، ل
۶۴ ـ آ ، ب ، و ، ز ، ل
۶۵ ـ آ ، ب ، هـ ، و ، ز ، ل
۶۶ ـ آ ، ب ، هـ ، و ، ز ، ل

۶۷ ـ آ ، ب ، ه ، و ، ز ، ل
۶۸ ـ آ ، ب ، ه ، و ، ز ، ل
۶۹ ـ ب ، د ، ه ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۷۰ ـ آ ، ب ، ه ، و ، ز ، ل
۷۱ ـ آ ، ب ، ه ، ه ، و ، ز ، ل
۷۲ ـ آ ، ب ، ه ، و ، ز ، ل
۷۳ ـ آ ، ب ، ه ، و ، ز ، ل
۷۴ ـ آ ، ب ، ج ، ه ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۷۵ ـ آ ، ب ، ه ، و ، ز ، ل
۷۶ ـ ب ، ج ، و ، ز ، ح ، ط ، ی ، ل
۷۷ ـ ب ، ج ، و ، ز ، ح ، ل
۷۸ ـ ج ، ز ، ل
۷۹ ـ ب ، ج ، د ، ه ، و ، ز ، ح ، ط ، ك ، ل
۸۰ ـ آ ، ب ، ه ، و ، ز ، ل
۸۱ ـ آ ، ب ، ج ، د ، ه ، و ، ز ، ح ، ل
۸۲ ـ ب ، ج ، د ، ه ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۸۳ ـ ب ، ج ، د ، ه ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۸۴ ـ ب ، د ، ه ، و ، ز ، ی ، ل
۸۵ ـ ج ، د ، ز ، ح ، ط ، ل
۸۶ ـ ج ، د ، ز ، ح ، ل
۸۷ ـ ج ، د ، ز ، ح ، ط ، ك ، ل
۸۸ ـ ج ، د ، ز ، ح ، ك ، ل
۸۹ ـ ج ، ز ، ح ، ل
۹۰ ـ ج ، ز ، ح ، ط ، ك ، ل
۹۱ ـ آ ، ب ، ه ، و ، ز ، ل

۹۲ ـ ب ، ج ، هـ ، و ، ز ، ح ، ط ، ك ، ل
۹۳ ـ ب ، ج ، هـ ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۹۴ ـ ب ، ج ، هـ ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۹۵ ـ ب ، ج ، هـ ، و ، ز ، ح ، ط ، ك ، ل
۹۶ ـ ب ، ج ، د ، هـ ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۹۷ ـ ب ، ج ، هـ ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۹۸ ـ ب ، ج ، د ، هـ ، و ، ز ، ح ، ل
۹۹ ـ ز ، ح ، ل
۱۰۰ ـ البم شمارهٔ ۲۱۳۹ کتابخانهٔ توپقاپو سرایی
۱۰۱ ـ آ ، ب ، ج ، هـ ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۰۲ ـ آ ، ب ، هـ ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۰۳ ـ آ ، ب ، ج ، هـ ، و ، ز ، ك ، ل
۱۰۴ ـ ب ، ج ، هـ ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۰۵ ـ ب ، ج ، هـ ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۰۶ ـ ب ، ج ، هـ ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۰۷ ـ ب ، هـ ، و ، ز ، ح ، ی ، ل
۱۰۸ ـ ب ، ج ، د ، هـ ، و ، ز ، ح ، ط ، ل
۱۰۹ ـ ب ، د ، هـ ، و ، ز ، ح ، ل
۱۱۰ ـ ب ، ج ، د ، هـ ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۱۱ ـ ج ، د ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۱۲ ـ ج ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۱۳ ـ آ ، ب ، ج ، هـ ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۱۴ ـ آ ، ب ، ج ، هـ ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۱۵ ـ آ ، ب ، هـ ، و ، ز ، ل
۱۱۶ ـ آ ، ج ، ز ، ح ، ك ، ل

۱۱۷ ـ ب ، ج ، هـ ، و ، ز ، ح ، ط ، ی ، ك ، ل
۱۱۸ ـ ب ، ج ، هـ ، و ، ز ، ح ، ط ، ی ، ك ، ل
۱۱۹ ـ ب ، ج ، هـ ، و ، ز ، ح ، ط ، ی ، ك ، ل
۱۲۰ ـ ب ، ج ، د ، هـ ، و ، ز ، ح ، ط ، ك ، ل
۱۲۱ ـ ب ، ج ، هـ ، و ، ز ، ح ، ط ، ی ، ل
۱۲۲ ـ ب ، ج ، هـ ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۲۳ ـ ب ، ج ، هـ ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۲۴ ـ ب ، ج ، هـ ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۲۵ ـ ب ، ج ، د ، هـ ، و ، ح ، ك ، ل
۱۲۶ ـ ب ، ج ، هـ ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۲۷ ـ ب ، ج ، د ، هـ ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۲۸ ـ ب ، ج ، د ، هـ ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۲۹ ـ ب ، ج ، هـ ، و ، ح ، ی ، ك ، ل
۱۳۰ ـ ب ، هـ ، ز ، ی ، ل
۱۳۱ ـ ب ، هـ ، و ، ز ، ی ، ل
۱۳۲ ـ ب ، هـ ، و ، ی ، ل
۱۳۳ ـ ب ، ج ، هـ ، و ، ز ، ح ، ط ، ك ، ل
۱۳۴ ـ ب ، ج ، هـ ، و ، ز ، ح ، ط ، ك ، ل
۱۳۵ ـ ب ، ج ، هـ ، و ، ح ، ك ، ل
۱۳۶ ـ ج ، ز ، ح ، ط ، ك ، ل
۱۳۷ ـ ز ، ح ، ط ، ی ، ك ، ل
۱۳۸ ـ ز ، ح ، ك ، ل
۱۳۹ ـ ج ، ز ، ح ، ط ، ك ، ل
۱۴۰ ـ ز ، ل
۱۴۱ ـ ز ، ل
۱۴۲ ـ ط

۱۴۳ـ آ ، ب ، ج ، هـ ، و ، ز ، ك ، ل
۱۴۴ـ ج ، ز ، ح ، ی ، ك ، ل
۱۴۵ـ آ ، ج ، د ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۴۶ـ آ ، ب ، ج ، هـ ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۴۷ـ آ ، ب ، ج ، هـ ، و ، ز ، ح ، ط ، ك ، ل
۱۴۸ـ آ ، ب ، ج ، هـ ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۴۹ـ آ ، ب ، ج ، هـ ، و ، ح ، ك ، ل
۱۵۰ـ آ ، ب ، هـ ، و ، ز ، ل
۱۵۱ـ آ ، ب ، هـ ، و ، ز ، ل
۱۵۲ـ آ ، ب ، د ، هـ ، و ، ز ، ل
۱۵۳ـ آ ، ب ، ج ، هـ ، و ، ح ، ك ، ل
۱۵۴ـ آ ، ب ، هـ ، و ، ز ، ل
۱۵۵ـ آ ، ب ، ج ، د ، هـ ، و ، ز ، ح ، ط ، ك ، ل
۱۵۶ـ آ ، ب ، ج ، د ، هـ ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۵۷ـ ب ، ج ، د ، هـ ، و ، ح ، ط ، ك ، ل
۱۵۸ـ ب ، ج ، د ، هـ ، و ، ح ، ط ، ك ، ل
۱۵۹ـ ب ، ج ، د ، هـ ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۶۰ـ ب ، ج ، د ، هـ ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۶۱ـ ب ، ج ، د ، هـ ، و ، ز ، ح ، ط ، ك ، ل
۱۶۲ـ ب ، ج ، د ، هـ ، و ، ز ، ح ، ط ، ك ، ل
۱۶۳ـ ب ، هـ ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۶۴ـ ب ، هـ ، و ، ز ، ح ، ط ، ك ، ل
۱۶۵ـ ب ، ج ، هـ ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۶۶ـ ب ، د ، هـ ، و ، ز ، ل

۱۶۷ - ب ، ج ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۶۸ - ج ، د ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۶۹ - ز ، ح ، ك ، ل
۱۷۰ - ب ، ج ، ه ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۷۱ - ب ، ج ، د ، ه ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۷۲ - آ ، ب ، ه ، و ، ل
۱۷۳ - آ ، ب ، ج ، ه ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۷۴ - آ ، ب ، ج ، ه ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۷۵ - آ ، ب ، ج ، ه ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۷۶ - آ ، ب ، ج ، ه ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۷۷ - آ ، ب ، ه ، و ، ل
۱۷۸ - آ ، ب ، ه ، و ، ل
۱۷۹ - آ ، ب ، ج ، ه ، و ، ز ، ح ، ى ، ك ، ل
۱۸۰ - آ ، ج ، ز ، ح ، ط ، ك ، ل
۱۸۱ - آ ، ب ، ه ، و ، ز ، ح ، ط ، ك ، ل
۱۸۲ - آ ، ب ، ج ، د ، ه ، و ، ز ، ك ، ل
۱۸۳ - آ ، ج ، ه ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۸۴ - آ ، ب ، ج ، ه ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۸۵ - ب ، ج ، ه ، و ، ز ، ح ، ط ، ى ، ل
۱۸۶ - ب ، ج ، ه ، و ، ز ، ح ، ط ، ى ، ك ، ل
۱۸۷ - ب ، ج ، ه ، و ، ز ، ح ، ط ، ك ، ل
۱۸۸ - ب ، ج ، ه ، و ، ز ، ح ، ل
۱۸۹ - ب ، ج ، ه ، و ، ز ، ك ، ل
۱۹۰ - ب ، ج ، ه ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۹۱ - ب ، ج ، ه ، و ، ز ، ح ، ك ، ل

۱۹۲ ـ ب ، ج ، هـ ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۹۳ ـ ب ، هـ ، و ، ح ، ل
۱۹۴ ـ ب ، هـ ، و ، ز ، ل
۱۹۵ ـ ب ، هـ ، و ، ز ، ل
۱۹۶ ـ ب ، هـ ، و ، ز ، ل
۱۹۷ ـ ب ، و ، ز ، ل
۱۹۸ ـ ب ، ج ، هـ ، و ، ز ، ح ، ك ، ل
۱۹۹ـ ج ، ز ، ح ، ی ، ك ، ل
۲۰۰ ـ ج ، ز ، ح ، ی ، ك
۲۰۱ ـ ز ، ح ، ك ، ل
۲۰۲ ـ ز

مخمسات :

۱ ـ آ ، ز ، ك ، ل　　۲ـ ز ، ك ، ل

رباعیات :

۱ ـ آ ، ز ، ل　　۲ ـ آ ، ز ، ل
۳ ـ آ ، ز ، ل　　۴ ـ ز ، ل

غزلهای ناتمام :

۱ـ ز ، ح ، ك ، ل　　۲ ـ ز ، ل

مطلعها و ابیات:

۱ـ وه که بیر جلاد وش ...　　ج
۲ ـ بولسه یوزجانیم ..　　ز ، ل
۳ـ کورگالی حمام ارا ...　　ز ، ل
۴ ـ اوت چیقاردی ...　　ز ، ل
۵ ـ سنبلو نگغه بیر خطایی ...　　لغت چغتایی
۶ ـ اول پری کوز دین ...　　لغت چغتایی

ترجمهٔ دری چندشعر سلطان

ترجمهٔ غزل اول :

ای آنکه از حبیب تو در حمدت ، ثنای بی انتها آمده . در وصف تو اگر او عاجز باشد ، که از عهدهٔ وصف تو بر خواهد آمد ؟ اندوه و غم در عشق تو کام و راحت و درد و عنا در شوق تو عیش و عشرت است . کسی را که تو فقیر ساخته یی ، اگر آن شخص گنج هم بیابد منعم نمیگردد . و آنکه را تو غنا و توانگری دادی ، اگردر کنج فقر نشیمن هم داشته باشد ، فقیر نمیشود .

الهی ! دلم را به مهر خودت معمور گردان و مگذار که نفس در آن طرح بنای هوی و هوس بریزد .

الهی ! دل خسته‌ام را از ماسوای ذات خودت، بیگانه ساز ، آنوقت که از ما سوای خود بیگانه ساختی ، بذات خودت آشنا گردان .

در ظلمت هجر و فراقت گمراه و سرگشته‌ام . خدایا ! باشمع هدایتت بسوی خودت راه بنمای !

الهی ! تا آندم که مقام حسینی ، این دار فناست ، از راه لطف ، در بین عشاق ، نوا نصیبش کن .

ترجمهٔ غزل (٦٣) :

ایدل ! آن دلربا دشمن تو بوده و جز تو یاری دیگر هم داشته است . هر زمان از آزار معشوق صد بار در دل است . آه ! که آزاروی بر دل ویرانم بار گشته است . بمجردیکه شرح

درد عشقت را بچشمم گفتم، اشك ریخت. آه ! که من آنرا (چشم را) یار خود گمان کردم ، او اغیار بوده است.

ندانستم که بعشق او خوار و زار میشده ام. بلی ! آنچه از عشق نصیب اشخاص خوار میگردد، همان آزار است و بس. من از آتش عشق گله ندارم ، زیرا که آن آتشین رخسار با جلوه‌هایش مرا میسوزاند.

در هجر یار باین بیچاره از آه و واویلا چه نفع است؟ در عشق پربلای او از بیچارگی ناگزیرم. ای حسینی! تو آن دلربا را بیوفا میدانستی. من هم اورا شناخته ام که او صد مرتبهٔ آنچه تو میگفتی ، بوده است.

ترجمهٔ غزل (۱۵۷) :

سواد سبزهٔ خطت که برلعل خندان است ، مانند آنست که خضر برآب حیوان سایه افکنده باشد. آن جامهٔ سبز پوش که برسر کلاه سفید قریشی دارد ، شبیه سروی است که شبنم صبحگاهی برآن ریخته است. ناوك مژگانت که در قلب ویرانم نشسته، مانند آنست که مرغی در ویرانه نشیمن کرده باشد. هرگره که به آن زلف پریشان افتاد ، بدل پریشان من صد عقده افگند.

از خالی که برآن لب پر ملاحت جا دارد، عجب نیست. زیرا : گاهی هم مگس بر نمکدان ساکن میگردد. دراین جهان خود را خوش نگهدار ، زیرا : شخصی که حالا برچرخ گردان حکمفرمایی دارد ، بالاخره در زیر خاك تیره خواهدخفت. ای حسینی! به بیوفایان دل مده! آنگاه که یار با وفا یافتی ، از اوجان را دریغ مکن !

ترجمهٔ رباعی اول :

سرو را درچمن رفیق من معرفی مکن ، که از دیدن آن اشك چشمم بیاد معشوق جاری میگردد. چه میشود اگر آن سرو روان که هم قد من است ، یك لحظه بمن سر فرود آرد ؟

ترجمهٔ رباعی دوم :

آن غمزه که جگرم ازآن افگار است هر لحظه ضعیف وبیمارم میسازد. لعلت که دل خسته‌ازان زار و زبونست چکنم که بمن ازان آزار است .

ترجمهٔ رباعی چهارم :

ای چرخ جفاگر ! با بیداد و ستمت ، جانم را نشانهٔ درد و الم نمودی و آتش مهلك آهم را مانند علم بلند کردی. چگونه عذر بخواهم که بمن کرم فراوان نمودی.

بختیاریم که‌دیوان یکی از پادشاهان با افتخار کشور باستانی مـا درعهـد سلطنت اعلیحضرت معظم همایونی المتوکل علی الله محمد ظاهر شاه پادشاه محبوب ما بچاپ میرسدو بدسترس خوانندگان گرامی قرار میگیرد.

امیداست که انتشار آن به‌غنی ساختن فرهنگ ملی کشور عزیزمان‌سهم بگیرد ودرراه سعادت مردم‌ما خدمت کند.

محمد یعقوب واحدی جوزجانی
عضو انجمن تاریخ

متن دیوان سلطان حسین بایقرا

بسم‌الله الرحمن الرحیم

-۱-

ای حبیبینگ دین کیلیب حمد ینگغه لا احصی ثنا (۱)
ادل چوعاجز بولسه وصفینگ کیم قیلا آلغای ینا

کام و راحت دور سنینگ شوقونگداغی اندوه و غم
عیش و عشرت دور سنینگ عشقینگداغی درد و عنا

گنج تاپسا منعم او لماس کیمنی سین قیلسا ننگ فقیر
گنج بیرسه مفلس اولماس کیمگاسین بیرسانگ غنا

کو نگلوم ایت معمور، مهرینگ بیرله، لیکن قویما غیل (۲)
نفس اندا قیلغالی حرص و هوس طرحین بنا

خسته کو نگلومنی اوزونگدین اوزگادین بیگانه قیل
اوزگادین بیگانه قیلغاچ قیل اوزونگا آشنا

ظلمت هجرا نینگ ایچره یول آزیب سرگشته مین
اوزاوزونگ ساری هدایت شمعی بیرله اهدنا (۳)

لطف ایتیب عشاق ارا یارب نوا قیلغیل نصیب (٤)
تا حسینی نینـگ مقامی بولسه بو دار فنا

(۱) ز: حمد ینگدا (۲) آ: قیلماغیل (۳) آ: اهتدا (٤) ز: قیلغین

وله مزید عمره ومملکته

-۲-

مینی گدا ییتیب(۱) اول شاه حمدین ایلای ادا
که‌شاه لارشهی کیلدی گدالار یغه گدا

جلالی باغیدا خشخاش حقه سی ینگلیغ
نجوم درلاری بیرله بو گنبد مینا

هوای قدریدا یوز قاتلا ذره دین او کسوك
قویاش چراغی که عالمغه یایدی نوروضیا (۲)

گر اولماسه(۳) انینگ امری،فلك بوسرعت ایله
اوز اوزیدین حرکت ایلا آلماغای (٤) اصلا

بییکراك ایستاسه مینگ یلچی لیق یول آسان دور
قاشیدا چرخ دین اولماغ بو تودهٔ غبرا(٥)

تبارك الله اول صانعی که حکمتیدا (٦)
عظیم جاهل ایرور کیم اوزینی دیر دانا

حسینی اولسه سراسر گناه و جرم نی غم
چو دوست لطفی نینگ امیدی باربس دورانگا

---

(۱) آ: نی ا یتیب (۲) ز: نور وصفا (۳) ز: اولمسا (٤) آ: ایلای آلماغای (٥) این بیت در «آ» نیست (٦) آ: حکمیدا

وله زید حشمته و رفعته

-۳-

ای قیلیب روشن اولوس تاپماقغا انوار هدی
مصحف رخسار اوزه و الشمس بیرله و الضحی

لیلة المعراج شرحی سنبلونگ تا بیداڽ، درج
اول شبستان شمعی قدینگ اندا عارض دین ضیا

کوز لار ینگا تاکه چیکتی سرمه مازاغ البصر
بو معین دور که موندین ظاهر اولدی ما طغا

هر طرف گیسولارینگ دورشرع اوچون حبل المتین
جهل وظلمت چاهیدین چیکسانگ ایرور ایلمنی روا

گر سنگا یوق سایه تا نگ ایرماس نیدین کیم چون قویاش
ظاهر اولدی ، سایه کبما ن کنجیدا ایستار خفا

بولماد ینگ مکتب غه مایل ،لیك آزاد ایلادینگ
عقل و حس طفلین جها لت مکتبی دین دایما

قیلسانگ آهنگ شفاعت اول مقام ایچره نی تانگ
گر حسینی داغی عشا قینگ ارا تا بقا ی نوا

و له من فیضان سحاب طبعه (۱)

-۴-

تا توشوبتور مین سرشکیم بحریدین گرداب دا
زلفی دیلک سرگشته جسمیم بولدی پیچ وتاب دا

تا ایکی قاشینگ ساری مایل دورور سوزان کونگول
ایله دور کیم شیشه و شمع آسیلور محراب دا

تیرلاگان مهوش یوزونگ نونگ ایله لطفی بار کیم
کورمادوک اول خوبلوق(۲) هرگز گل سیراب دا

لعل ایرور ایکی لبینگ سوزرشته سین اوتکارگالی
سفت ایرور آغزینگ که ظاهر بولدی لعل ناب دا

زلف دین لعلینگ ساری خالینگ دور اوغری هندویی (۳)
کیم شکر ایستار اوغورلوق ایلاگای مهتاب دا

جان بیریب ابنای دوراندین وفا کوز توتما کیم
یوق تورور بوشیوه، نی محبوب ونی احباب دا

ای حسینی جان بیرور توزگاج مغنی شد روح
روح قدسی فیض یا شورمیش مگر مضراب دا

---

(۱) عنوان «ب»: و له خلد ملکــه (۲) هـ: خوب لیق؛ ك: خوب لیغ
(۳) آ : خالینگ دور آنینگ اوغری سی

واه طول عمره ومملکته(۱)

-۵-

سرو نازیم جلوه قیلماس وه نیتای بستان ارا
اول الف دیک قامتی هم یوق بوزولغان جان ارا (۲)

هر نیچه سرکش دورور بو سرو قدلار عاقبت
ممکن ایرماس (۳) بیر بیله تینگک بولماغای بستان ارا

هجرتا بیدین ایچیم بریان بالیغ دیک اورتانور
گروطن توتسام (٤) بالیغ دیک چشمهٔ حیوان ارا

واعظا دوزخ اوتی مهلک ایسه، یوز شکر کیم
بیر یوزی جنت غمیدین قالما دیک هجران ارا

بیر باغیر پرکاله سی هجریدا اوه کیم قالمیشام (٥)
نوح عمری چاغلیغ آه و اشک دین طوفان ارا

ای مسلمانلار فغان کیم یوسفوم نینگک هجریدین
قالدی هر بیر قطره باغریم پاره سیدین، قان ارا

مین قاری یوزغم بیله قالیب ییگیت جانیم باریب
صعب موندا ق کیمسه گا توشما یدورور دوران ارا (٦)

گر حسینی دردایلی کونگلین بوزار، ایرماس عجب
نغمه لار کیم مونک بیله ظاهر قیلور افغان ارا

(۱) عنوان «ب»: و من بدایع آنا ره (۲) آ: هم یوقتورور بو جان ارا
(۳) و: ممکن اولماس (٤) و: گر وطن بولسه (٥) آ: قالمیشام
(٦) آ: جانیم ارا

وله دام عمره وملكه

-٦-

وه که کونگلوم ناله‌سی هردم بوزو لغان‌جان ارا
گویا بیر جغد ایرور فریاد ایتار ویران ارا

حقهٔ لعلینگک ار اسینده (١) ایرورمو در تیشینگک
یا ایرور اول ژاله کیم بولغای گل خندان ارا

هر کیشی کورسه پری لار ایچره‌سین کوز مردمین
بیر پریئی جلوه قیلغان ساغینور انسان ارا

آنچه قان توکتی کوزوم هجرینگدا ای قان توککوچی (٢)
ایمدی کوز آچسام کورار مین عالمی دورقان ارا

سیل کیلسه ژاله بیرله اوخشاتور مین انگا کیم
کوزلاریم نینگک آقی آققان ، دیدهٔ گریان ارا

ایستا گاج مجروح کونگلومدین اوقینی ، رشکدین
تا پماسون دیب یاشوروب مین سینهٔ بریان ارا

ایکی قاشینگک نینگک خیالی متصل کونگلومدا دور
بیر دلاور دیک که سالمیش ایکی یا قربان ارا

هجر گردابیدا غرق اولدوم ، کمند وصل ایله (٣)
چیکک مینی کیم قالمایین بو بحر بی پایان ارا

کیلدی عشقیم غه علاج ایتما ککا بیر کون بیر رفیق (٤)
بو حسینی (٥) کویدی اوشبو شعلهٔ سوزان ارا

---

(١) T، ط ، ز : ارا سیدا (٢) کک ، ل : ای کوز مردمی (٣) ح : کمندوصل ادا
(٤) ج ، ز ، ح ، ط ، کک : بیرعشق ، ل : بیرعقل (٥) ز ، ح ، ط ، کک ،
ل : ای حسینی

وله من فیضان سحاب طبعه

-۷-

اوتغه یاندور (۱)سرو نی اول قد رعنا بولماسا
ییل گا بیرگیل گل نی اول رخسار زیبا بولماسا

سرو بیرله گل تماشا سیغه میلیم یوقتورور
باغ ارا اول سرو گل رخ دین تماشا بولماسا

نیگا صف لار چیکتی مژگاندین، اگر جان ملکی گا
کوزلاری نینگ میلی هردم قتل و یغما بولماسا

بولمغای ایردی جنون دشتیدا سرگردان لیغیم
زلفی پیچ و تابیدین باشیمدا سودا بولماسا

گوهر مقصود تاپماق ممکن ایرماس ای رفیق (۲)
کوز یاشینگ تا وصل امیدی بیرله دریا بولماسا

ساقیا می توت که هجر اندوهیدین بولمان (۳) خلاص
هر دم ایلکیم دا لبا لب جام صهبا بولماسا

ای حسینی باده ایچسام یار ایلیدین (٤) تینگ دوور
بولسه آب خضرو عمر جاودان یا بولماسا

---

(۱) ك،ل : یاقغیل (۲) ز ، ك ، ل : ای کونگول

(۳) ز،ح،ط ،ك،ل : بولماس ،ج : بولمای (۱) ج : ایلیندین .

وله يسرالله آماله

-۸-

بولدی گل وقتی و مین خار غمی دین مبتلا (۱)
هجراو تیدین لاله دیك باغر یمدا یوز داغ بلا
قان یاشیم نی کوردونگ و گلدیك کونگول حالین داغی (۲)
بوصفت حالیمنی پس آلیدا عرض ایت ای صبا
غرقه مین کوز مردمی دیك قان یاشیم سیلا بیغه (۳)
آه کیم فریادیمه ییتماس بو کون بیر آشنا
حال زارین سین کیبی سلطاندین ایرو توشکا لی
یافراغ ایرماس گل گا کیم یوز تیل بیله ایلارا دا (٤)
مین بیلور ایردیم که یوقتور انتها عشقیم غه هیچ
تا گل (٥) و صلینگگ بیلا قیلدیم محبت ابتدا
لاله دیك می جامی نی تو تغیل غنیمت گل چاغی
خاصه کیم عشرت قه اوردی بلبل بیدل صلا
گر حسینی تاپمادی برگی جمالینگگ باغیدین (٦)
بوچمن دا ای گل نورس سنگا بولسون بقا

(۱) ك: درد و غمیدا (۲) هـ: کوردونگ و بولدونگ کونگول
حالی داغی (۳) و: سیلاب ارا (٤) آ: ایلار دعا
(٥) ط: تا کونگول (٦) آ، ج: باغیدا

وله‌طیب انفاسه وطول عمره (۱)

-۹-

نی عجایب خوی (۲) ایرور ای شوخ سیمین بر سنگا
کیم نیچه مهر ینگا (۳) جان بیرسام ایماس باور سنگا

یا سنگا یوق رحم یا پیغامیم ایتور دا صبا
قیلمادی ظاهر منینگ حالیمنی ای دلبر سنگا

چونکه دیوانگ‌مین آلغوم یوق ایتا کینگدین ایلیک
گر جفا یوز مونچه بولسه ای پری پیکر سنگا

خواه جور وظلم قیل خواهی وفا (٤) کیم هر نفس
واله و دیوانه راق‌دور (٥) جان غم پرور سنگا

حد دین اوتکارما حسینی غه جفا و رحم قیل (٦)
کیم اولوس شاهی دورور لیکن ایرور (۷) چاکر سنگا

---

(۱) عنوان «د» : و من وارداته (۲) آ ، د : نی عجایب حال
(۳) ل : مهر ینگغه (٤) آ : جفا (٥) آ : تور (٦) ل : جفاو جور نی
(۷) ج : گرچه ایرور

وله من فیضان سحاب طبعه (۱)

-۱۰-

ایورولوب گل باشیغه بلبل وصال اولغای اتگا
گل اتینگ باشیغه ایورولسه نی حال اولغای اتگا

بلبلی کیم کورسا گل دین بوصفت دلجوی لوق (۲)
بیرگا مینگ قیلماسه اوز مهرین محال اولغای اتگا

سین سیزین دم اورماغیم امکان ایماس، بلبل که اول
قالسا گل دین ایرو، وه نی قیل وقال اولغای اتگا

بار ایدی چولپان و آیینگ غه الم، وه بولماسون
کیم غبار اولغای مونگا یاخود زوال اولغای اتگا

بیرقویاشی دور حسینی عشقی، امید اول دورور
کیم سنینگ حسنونگ سپهریدا کمال اولغای اتگا

---

(۱) عنوان د: ومن اسراره (۲) آ: دلجوی لیق؛ ل: دلجوی لیغ

وله خلدملکه

-۱۱-

ئیلدین هر بیر الـف دور اول مه رخـسـار ارا
یا نهال سرو بولمیش جلـوه گـر گـلـزار ارا

گر مسیحا عمریدا تیر گوزدی بیر نیچه اولوک
دلبریم یوز مینگک اولوکنی تیر گوزور گفتار ارا

ای که بولمیش هر سر مویونـگغه باغلیغ بیر کونگول
یوق عجب ایل کونگلینی ایلتور ایسانگک رفتار ارا

اوقلار ینگک ایچره قیلیچینگک زخمیدین قانلیق کونگول
آچیلیب تور گویا بیر غنچه یوز مینگـک خار ارا

انگلامان سرو اوزره گل پیوند قیلمیش (۱) باغبان
یوقسه گل سانچیب تور اول سرو روان دستار ارا

جاننی یوز درد وبلا ایچره چیدار مین کورگالی
لیک توزماس مین کورارگا یارنی اغیار ارا

ای حسینی چیقسه گلگون تون بیله اول گل نی تانگک
کیچه تانگک آتقونچه ایردی دیدهٔ خونبار ارا

---

(۱) ز: پیوند ایتیب تور ، ل: پیوند اتمیت تور (؟)

وله من فیضان لطف طبعه(۱)

-۱۳-

ای فراقینگ ظلمیدین (۲) جانیمدا اوت کونگلومدا تاب
اوتقه (۳) توشکان قیل کیبی جسمیم ارا هم پیچ و تاب

عشق ارا بی تاب و طاقت بولماغیم ایرماس عجب
کیم فراقینگ قویمادی کونگلومدا نی طاقت نی تاب

قایدا بارسه اول سعادت اختری همراهی مین
کیم قویاش تعجیل قیلسه ، سایه هم ایلار شتاب

چون حو اله ایلادینگ هجرانغه ، قیلمه شکوه کیم:
قتل حکمی ایلاگاندین سونگرا ، حاجت یوق عتاب

سرو وسنبل بیرله گل وصفی دوراول (٤) صفحه دا
قد و زلف وعارضینگ یادی بیله آچسام کتاب

توتمایین هرگز اول آی آتیم نی ، لیکن غمزه سی
قان توکارگا میل ایتیب لعلی منینگ آتیم اتاب

یار عشقی دین حسینی کونگلی تابی نی عجب
قایدا کیم اوت بولسه تانگ بولغایمو ، بولماغانداتاب

---

(۱) عنوان «ب»: وله خلد سلطانه (۲) ب ، و : گل یوزو نگ نینگ تابیدین (۳) آ : اوتنگا ، ک : اوتقه (٤) ل : وصفی دو زور اول

 وله زاد الله ملکه (۱)

-۱۳-

ضعف دین اورگامچی دامیغه ییقیلغاج چیرمانیب
اول چیبین دیك تورلادی هریان تنیمنی ایلانیب
لیلی و شیرین و عذرا باردیلار، وه نی عجب
بولماغیم واله سنگا کیم سین قالیب‌سین سایلانیب
وامق وفرهاد ومجنون، عشق اوتیغه توزمایین
بار دیلارمین قالدیم آلاردین (۲) اوتومغه‌چورکانیب
چورکانیب قالغاج اوتومغه، مخفی ایستاب غیردین
اولتوروب‌مین طرفه ایش کورکیم کولومنی بورکانیب
هجریدا جانیمغه بیداد ایلاسام (۳) عیب ایتمانگیز
کیم‌قاتیق حال ایرمیش ایریلماق بیراوگا (٤) اورگانیب
وه نی طالع‌دور که غم‌شامی توشومگا (٥) کیرسه، یار
باور ایتمای اویقودین سیکریب قوپارمین سیسکانیب
یار کوییدین اوتاردا باشیمه یاغسه بلا
اندا ایلارمین توقف هرجهت دین کویمانیب
رنج هجران ضعفی‌دین تیبرانماگیم امکان ایماس
آنچه‌قوت قایداکیم کویونگا بارسام سورکانیب
ای حسینی جز فنا آهنگی معلوم اولمادی
کوییداکیم نوحه قیلدینگ ضعف وقتی اینکرانیب

---

(۱) عنوان «ب» : ومن نتایج طبعه (۲) و: اولاردین
(۳) آ: بیداد ایستاسام (٤) آ: بیراوغه (٥) آ: توشومغه

وله زرقه‌الله تعالی مراداته(۱)

-۱۴-

عشق ارا مجنون کیبی اولسام غمینگدین قایغوروب
تاشیغای قبریم تاشین فرهاد خارا سیندروب

درد ایله عشق اهلی نینگ آلیغه کیلگای‌تیره کون
کوکگا ساورسانگ کولومنی زارجسمیم کویدوروب

ساقیا عمر ابد تاپسون دیر ایرسانگ(۲) جام نی
آغزیمه ییتکورگیل اوز آغزینگ غه اول ییتکوروب

چون اوتارسین ناز واستغنا بیله بیرهم بولور
لطف ایله باقسانگ که یولونگدا(۳) قالورمین تیلموروب

ایت کیبی قاوغونچه کویونگدین مینی اوکسون دیبان
راضی راق مین ایتلارینگ آلیغه‌سالسانگ اولتوروب

بیر گل رعنا هواسی دا (٤) که بیمار اولمیشام
قان یاشیم رنگی ساریغ یوزدا توروبتور بیلکوروب

گر حسینی کونگلی کویونگ ایچره ایتی تاناماغین
کیم آنینگ کونگلین اسیر ایتی کوزونگ باقیب توروب

---

(۱) عنوان «ب» : ومن درر فوایده (۲) آ: دیر ایردینگ
(۳) آ : کویونگدا (٤) ب ،ه ،و : هوا سیندا

ذره ینگلیغ عیب ایماس کونگلومدا توشسه اضطراب
مهر رخساریغه چون هر لحظه کوز گودور حجاب

کونگلاکی گلگون مودور یا گل یوزی عکسی دور ور (١)
یاقویاش نینگ تابی دین گردون اوزه کویمیش سحاب

تامسه باغریم قانی اوقی دین چیقار کونگلومدین آه
دود اولور چون قانینی اوت اوزره تامیزسه کباب

رشتهٔ جانیم اوزالور زلفی ساری میل ایتیب
گرچه کو پراك قیسقارور (٢) هر نیچه تاپسه رشته تاب

ایتسام ای عمر بارور دا شتا بینگ نی ایدی
ناز ایله دیر کیم عجب یوق عمر ایشی بولماق شتاب

ساقیا هجران خراب ایتمیش مینی تولدور قدح
چون خراب اولماق کیرالك باری بولای مست و خراب

ای حسینی ایله کیم وصل اولدی جنت ، دوست حور
هجر هم دوزخ دورور شوق اوتیدین اندا عذاب

---

(١) ز، ك: گل یوزی نینگك عکسی دور ، ج: گل یوزی عکسی مودور (٢) ب : قیسارور

وایضاً له

-۱۶-

تیلبه راب ایتکان کونگولنی ایستادیم هریان باریب
کوه ودریا و بیابان لارنی بیر بیر اختاریب
تاپتیم ایرسه اولتوروبتور یوز غم و اندوه ایله
یار زلفیدین بتر راك روزگارین تونکتاریب
وه که سورغاچ حالینی یوتمای(۱) توکوب دیدی سرشك
ییتی گردون دین فغان و اوتلوغ آهین اوتکاریب
وامق و فرهاد و مجنون محنتیم غه توزمایین
کویدیلار آهیم اوتیدین هر بیری بیر یان باریب
مین داغی توزمای آنینگ ایستاب وطن دیب کویما کین(۲)
یوز تومان تکلیف ایله کیلتوردوم آنی یالباریب
کیلتوروب چاك ایلابان کوکسومنی سالدیم اورنیغه
فرقت وکویماك اوتیدین باریسیدین(۳) قوتقاریب
ای حسینی اول کیلیب توتقاج وصالی جرعه سین
تیندوروب کونگلومنی، مین هم ایچتیم آنی سیپقاریب

---

(۱) ك، ل: تنمای (۲) ك: وطن دین کیتما کین
(۳) ز: بارچه سیدین

وله خلد ملکه

-۱۷-

بیر مسافر آی خیالی قیلدی کونگلومنی خراب
قالمادی جانیمغه آنسیز بیر زمان طاقت نی تاب

بیر اراجیف سوز ایشیتگاج اول مسافردین بوکون
باردی کونگلوم اوترو و جانیمغه توشتی اضطراب

وصلی دا کوز گاه ییغلارگه باقار رخساریغه
گاه یاغیب گاه تورغاندیك بهار اولغاج سحاب

وصلی اقبالی دا کوپ آزرده مین اغیار دین
وه نی طالع دور که تار تار مین بهشت ایچره عذاب

پرده دیك اول یوزگا یوز سور تارگا خودیو قتور حدیم
بس یوزوم(۱) سورتارگا گر بولسه میسر اول نقاب

ساقیا بیر لعل گون لب شوقیدین آشفته مین
توت لبالب جام یاقوتیغه سالیب لعل ناب

ای حسینی یار هردم غایب اولغاج کیچ کیلور
سهو ایمیش اول نکته کیم ایل (۲) عمر ایشین دیر لار شتاب

---

(۱) همهٔ نسخ: یوزونگه ؛ ك: بیر یوزوم (۲) ب، ه، و: اول عمر

وله ایضاً

-۱۸-

فرقتینگدین یوق ایدی جسمیمدا جان جانیمدا تاب
کوزدا خوناب ایردی وغمگین کونگولده پیچ وتاب

نی دمی درد و غمینگ دین بار ایدی آرام وصبر
نی زمانی داغ هجرینگدین بار ایردی خورد وخواب

ناگهان ییتتی سواد نامنگ اول جان مژده سی
اول صفت کیم صفحهٔ کافوری او زره مشك ناب

او قوغاج مضمونینی (۱) جانسیز تنیمغه بیردی روح
ایله کیم عیسی دمی دین آیت ام الکتاب

بودور امیدی حسینی نینگ که ییتگای وصلیگا
حق نصیب ایتکای انی والله اعلم بالصواب

(۱) ك ، ل : مضمونیدین

وله کسرالله اعداه

-۱۹-

ای دوداغینگ شربتی شرمنده سی آب حیات
نطقینگ(۱) آلیده ایرور عیسی غه دم اورماق اویات

لبلارینگ چون کیم مسیحادیک اولوك تیرگوزدیلار
انفعالی دین قیزاردی لعل و سو بولدی نبات

التفاتینگ ای صنم دلخسته لار نینگ قتلی دور
نیچه بولغای سین مینی دلخسته غه بی التفات

بو که بیدادینگ اوقی دین ایل قاچار جان خوفیدین
بارچه سین جمع ایلاب ای قاتل مینینگ جانیم غه آت

گر قولاونگ مین جور کوپ قیلدینگ دیدیم ساغین (۲) مینی
دیمادیم عشاق ارا رسوا قیلیب عالم غه سات

بو چمن اهلی غه ای بلبل مقید بولمه کوپ
کیم صباغه سیر یوقتور دایم و گل گا ثبات

ای حسینی نیچه بولماق بی نوا عشاق ارا
زهد آهنگی قیل اوزنی عافیت اهلی غه قات

---

(۱) ك : نطقونگ (۲) ز ، ح : سا یقین ؛ ه : سا تین (؟)

وله طول الله عمره(۱)

-۲۰-

آلغالی شیدا کونگول نی بیر قدی رعنا ییگیت
کورمادیم حسن اهلی ایچره حسنی روح افزا ییگیت

یوق خلایق کیم ملایك خیلی دین چیققای فغان
سیکریتیب آت، کیرسه میدان ایچره اول رعنا ییگیت

ناصحا نیلاب اوزومنی می ایچار دین ضبط ایتای
کیم منگا منظور ساقی دور قدح پیما ییگیت

یوق عجب عشقینگدا بیر دیوانه میندیك بولماسه
چونکه سیندیك یوق، پری پیکر ملك سیما ییگیت

زمرهٔ عشاق ارا یوق مین کیبی رسوا قاری
ایله کیم حسن اهلی ایچره سین کیبی زیبا ییگیت

گرچه حسن و ناز اویقوسیدین آچیلماس کوزونگ
بو قاری قول ساری هم بیر باقیل ای میرزا ییگیت

بی نوالیغ دین حسینی چاره یوق عشاق ارا
خاصه کیم یار اولسه محض ناز و استغنا ییگیت

---

(۱) عنوان «ب» :ومن غرر فرایده

وله زادالله دولته (۱)

-۲۱-

بولغالی غایب کوزومدین بیر قدی موزون ییگیت
کورمادیم حسن اهلی ایچره حسنی روز افزون ییگیت

کیلسه آلتون یوز اوزه گلگون یاشیم وه نی عجب
کوزدین ایتمیش بیر تونی زر کش یوزی گلگون ییگیت

کیم ایکین میدان ارا غایب ییگیت لار کوزیدین
کیم غمیدین تاش اورار کوکسی گا یوز محزون ییگیت

مین قاری؟ اولسام غمی هجرانیدا، یوقتور عجب
کیم ایرور سر گشته غم دشتیدا یوز مجنون ییگیت

نیتی آقشام کیلسه آی اوزره یاروق اختر کیبی
زیب اوچون باشی اوزه تیکگان درمکنون ییگیت

اول ییگیت آلیده بیر افشان لیق ایلای نقد جان
آرزو یا سعی بیرله بولماغوم دورچون ییگیت

ای حسینی بولسه یوز جانینگ فدا قیل هجریدا
کیم تاپیلماس دنییدا انداغ ینه موزون ییگیت

---

(۱) عنوان «ب»: وله خلد ملکه

وله يسر الله آماله(۱)

-۲۲-

وصلیدین محروم او لوب هجریدا دور مین پای بست
نعشین(۲) ایلتور ناقه نینگ یولیدا بولدوم یرگا پست

گاه غلطان دور یاشیم گه(۳) او یقودا بیمار کوز
یوق عجب (٤) گر کوز یاشیم غلطان و اول اویقودا مست

کوه قاف اوزره غم هجریمنی قویسام بیر زمان
بارمو امکانی آنینگ کیم تا پماغای اولدم نشست

تون و کون محزون کونگول بیز ناله نی پست ایتمالی
وه که مشکل حال ایله بیز گا قاتیق ایش بیردی دست

اوزگا مهوش لارخیالی کیلسه(٥) نامحرم کوروب
کونگلوم اطرافینی قیلدیم مهر ینگلیغ خار بست

تا نگ ایماستور(٦) کیم بولوب مین مست تام شام ابد
کیم ازلدا قسمتیم بولدی (۷) منگا جام الست

ای حسینی وصل اوچون هر نیچه کیم چیکتیم مصاف
هجر بولغاج روبرو قلبیم ارا بولدی شکست·

---

(۱) عنوان «ب»: وله خلد سلطانه (۲) ه: نقشین (۳) ب،ه،و: گاه
(٤) ب،ه،و،ز: یوق تعجب کوز یاشیم (٥) ب،ه،و: خیالی بیرله
(٦) ه: ایماس دور (۷) ه، و: قسمتیم ایردی، ز: قسمتیم بولمیش

وله خلد الله ملكه ودولته(۱)

-۲۳-

کونگلوم آلدی بیر قدی رعنا تونی گلگون ییگیت
حسنی دلکش اوزی زیبا چابك و موزون ییگیت

ایمدی بوتکان سرو دیك هر ساری قدی جلوه گر
تانگلا(۲) توقان مهر یانگلیغ حسنی روز افزون ییگیت

یوز تومان خسرونی،شیرین لعلی غه فرهاد ایتیب
بی عدد لیلی نی قیلغان عشقیدا مجنون ییگیت

یوق که مینگدیك آرزو سینده ا بسی غمگین قاری
بلکه یوز مینگ مین چه درد عشقی دا محزون ییگیت

یوق که سالغان فتنه دورانغه مفتن غمزه سی
ایکی فتان کوز بیله هم حسنی غه مفتون ییگیت

ساقیا بوکهربا دیك یوزگا می دین گونه بیر
کیم سالور جانیم ارا اوت، بیرلبی میگون ییگیت

ای حسینی قاریغان بولسانگ داغی چیکگ جوریمی
ترك عشقی(۳) ایتسانگ اندااق تاپماغونگدور چون ییگیت

---

(۱) عنوان «ب»: وله عمر الله ملکك امنیته (۲) ب ، ج ، د ، ز، ح: یانگلا ، کك: یانگی (۳) ز : ترك عشقین

ولە رفع اللەلواء سلطنتە(۱)

-۲۴-

آلدی بو محزون کونکولنی بیر قدح پیما ییگیت
قدی رعنا اوزی زیبا حسنی بی همتا ییگیت

آفرینش بزمی نینگ آرایشی دور حسن ایلا
بیزگا بو لغان زیب ورعنا لیغدا بزم آرا ییگیت

جانوکونکلوم گلشنی نینگ(۲)هم گلی هم سروی دور
گل کیبی یوز بیرلە کییگان خلعت خضرا ییگیت

جا نغە ییتکای عیسی روح اللە ای آرام جان
تا پسە بو دیر فنا دا سین کیبی ترسا ییگیت

اهل عشق ایچرە تاپیلماس مین کیبی شیدا قاری
اهل حسن ایچرە نیچوك کیم سین کیبی زیبا ییگیت

تا خطینگ چیقما یدورور قیلغیل وفا خطین رقم
کیم بو گلشن گل لاری بولماس(۳) تیکان سیزآ ییگیت

دیمە اول جور ایتسە اوزگا بیر ییگیت پیدا قیلای
ای حسینی بولماس انداق چون ینە پیدا ییگیت

---

(۱)عنوان «د»: ومن اسرادە (۲) ز: جنتی نینگ
(۳) و: ایرماس

وله عمر الله ملک امنیته

-۲۵-

وه که هجران برقی دین توشتی شبستانیمغه اوت
اوچقونی بیرله توتاشتی بیت الاحزانیمغه اوت

روزگار یمنی مو عشق ایتی قرا یا بولدی دود
هجر چون غم دوزخی دین سالدی ویرانیمغه اوت

عشق اوتی نینگ شعله سی دین کویدی کونگلوم یا مگر
توشتی سوزان آهی دین مجنون عریانیمغه اوت

عالم اهلی جانینی کوید وردی یالغان عهد ایله
مونچه کیم بیردی ایکین اول عهدی یالغانیمغه اوت

باده تابی دین مگر لعلینگ بولوبتور آتشین
یا مگر می لمعه سی سالدی مینینگ جانیمغه اوت

دیدیم اوقونگ تیکسه دردیم تاغیغه(۱) اوت چاقیلور
دیدی سو اورنیغه بیرمیش (۲)چرخ پیکانیمغه اوت

گرحسینی آهی دین اوت توشسه هریان عیب ایماس
عشق موندا ق همره ایتی آه و افغانیمغه اوت .

---

(۱) ه ، و : باغیغه (۲)ب ، ه ،و : بولمیش

وله‌بسط الله بساط عدله (۱)

-۲٦-

یارکوییدین اوتاردا کورکوزور بوزار، مکث
سوز دیسه داغی جوابی‌دا قیلور بسیار مکث

اول پری نظاره سیغه ای که تاپتینگ دسترس
کورمنینگ مجنون لوغومنی قیلماغیل زنهار مکث

عقل تورماس مینداوکونگلومدا بیردم ای رفیق
ایله کیم اوسروک‌لار ایچره ایلاماس هشیار مکث

گردیسام ای اخترسعد اوتماگیل تعجیل ایله
دیرکه اوز سیریدا قیلماس کوکب سیار مکث

بز میدین سورگاندا گر کیچرالک چیقارمان ضعفدین
عیب ایماس قیلسه تحرک وقتی‌دا بیمار مکث

اشتیاقیدا اولوم حالیدا دور مین ای اجل
جان فدا ایلای سنگا کیلگونچه قیلسانگ یار مکث

نیتکامین هجریدا مکث ایتمای ولیکن خوشتورور
ای حسینی نیچه کون عمر ایلاسه اظهار مکث

---

(۱) عنوان «ب» : ومن نتایجه

وله خلد الله ملکه (۱)

-۲۷-

خسته جانیم ضعفی غه لعل شکر باریننگ علاج
زار کونگلوم دردیغه جان بخش گفتاریننگ علاج

شام هجرانیننگ ارا کیم تیره دور گریان کوزوم
آنی روشن ایلاما کگا صبح رخساریننگ علاج

کافر عشقیننگ بولوب کیم کونگلومه نیتی جنون (۲)
عقل و دین کسبی غه آ نیننگ، بند زناریننگ (۳) علاج

اوزگالار نوش لبی دین خسته مین، لیکن ایرور
نیش غمزنگدین حزین کونگلومگا آزاریننگ علاج

ای مسیحا تـا لب جان بخشیدین بیر نکتـه بار
خسته جانیمغه عجایب ایردی اظهاریننگ علاج

ای کونگول کوپ قیلمه افغان چون آنیننگ بیدادیغه
قیلمادی غم کلبه سیدا نالهٔ زاریننگ علاج

ای حسینی خسته جانینگغه لبی دین قوت بیر
کیم مگر تا بقای بو شربت بیرله بیماریننگ علاج

---

(۱) عنوان «د»: من کلامه خلد الله سلطنته

(۲) ج: نیتی جنون (۳) ه، و: بند و زناریننگ

و له خلد الله دولته (۱)

-۲۸-

تو کوب قانیم ترحم قیلمادینگ هیچ
کورو ب حالیم تبسم قیلمادینگ هیچ

تبسم قیلمایین جانیم نی آلدینگ
آلیب جانیم ترحم قیلمادینگ هیچ

جهان اهلی کویوب آهیم دین ای یار
بو آهیم دین توهم قیلمادینگ هیچ

فراقی دا کونگول کوب چیکتینگ افغان
وصالی دا ترنم قیلمادینگ هیچ

حسینی هجریدا افغان دین اوزگا
کوروب محنت ، تنعم قیلمادینگ هیچ

---

(۱) عنوان «ب» : و من فیضان سحاب طبعه خلد ملکه .

وله خلد الله تعالى ملكه (۱)

-۳۹-

یار دین نی کیلسه عاشق بیرسه جان بولغای مباح
دفتر عشق ایچره گویا بیله بولمیش اصطلاح

کونگلوم آلغاج بارچه ایل کونگلین مسخر ایلادینگ
ملک لار فتحین بیزینگ کشور دین ایتینگ افتتاح

کوزگا دیرمین سرمه قیلغایمین ایاغی توفراغین (۲)
اول که کوز آچغاج سینینگ یوزونگنی کورگای (۳)
هر صباح

چیقسه کونگلوم دین دمادم ایسیغ آه، ایرماس عجب
کیم سموم اولغوسی اوتلوغ تاغ دین ایسکان (٤) ریاح

ناصحا ایمدی، صلاح ایرماس منگا پندینگ سینینگ
عشق ارا رسوالیغ ایچره قویتی چون میندین صلاح

عیش بستانیدا (٥) روحوم تازه بولماغ ایستاسانگ
تو تقیل ای گلچهره ساقی دم بدم گلرنگ راح

ای حسینی اول قویاش ساری هوا قیلسانگ نی تانگ
چونکه ساز ایتینگ ریاضت بیرله همت دین جناح

---

(۱) عنوان «ب»: ومن لمعات انواره (۲) ه: ایاغین توفراغین
(۳) آ: کورگاج (٤) آ: ایسکاج (٥) و: عشق بستانیدا

وله لطف الله به الدارین(۱)

-۳۰-

ای یوزونگدیک کورمایین بیرمهر، دورانیدا چرخ
بلکه کوپ تارتیب خجالت مهر رخشانیدا چرخ

تون وکون واللیل والشمس آیتین وصفینگ ارا
نازل ایتسه یوق عجب زلف و یورونگ شانیدا چرخ

چیکتی لار یوسف نی گر اوز وزنی چه آلتون بیله
آنی هرگز سین چه تو تماس حسن میزانیدا چرخ

آنچه حسنونگ دین قویاش نینگ انفعالی بارکیم
اسرای آلماس آنی بیر ساعت یوزونگ یانیدا چرخ

کوندوز اولغای کیچه وخورشید آی، بیر کون اگر
عارضینگ نی جلوه گر قیلسه اوز ایوانیدا چرخ

گر پری حسنونگ بیله دعوی قیلور دیوانه دور
آنی حسن اهلیدا تو تماس آدمی سانیده چرخ

گر حسینی شام هجرانی اوزون دور تانگ ایماس
سوستاییب بارمیش اوزیدین آنینگ افغانیدا چرخ

(۱) عنوان «ب»: ومن بدایع آثاره

وله ایضاً

-۳۱-

مدتی عشقینگ خیالی بیرله ایردیم مستمند
بادهٔ وصلینگ بیله بیردم بولای دیب بهره‌مند (۱)

چون بو دولت بولغودیك بولدی میسر وای کیم
صحتیم (۲) اول لحظه طالع ضعفیدین تاپتی گزند

حق بیلور کیم جان ارا کونگلوم ایدی هم صحبتینگ
گرچه مین ضعف ایلگیدین هجرینگا (۳) بولدوم پای بند

سورماغیم اوچون لبینگ‌دین کیم یازیب ایردینگ حدیث (٤)
دفع ایتار یعنی کونگول نینگ ضعفینی گل بیرله قند

لطف ایتیب چیکگیل حسینی نی کمند وصل ایله
ای که زلفونگ رشته سی جان بوینیغه ایرور کمند

---

(۱) ط : بولا یین بهره‌مند (۲) ی، ك، ل : صحبتیم (۳) ط : هجرینگدا
(٤) ط : لبینگ‌دین یازیب ایردینگ بو حدیث

وله حفظ الله من الا فات(۱)

-۴۲-

قیلدی روح افزا لبینگگ کوراماك بیله جانیم نی اخذ
ییغلاتیب کافر کوزونگگ هم نقد ایمانیم نی اخذ

گویا آشفته زلفونـگگ هم قیلیب عیارلیق
ایلادی سودا ارا حال پریشانیم نی اخذ

قیلدی آغزینگگ نینگگ خیالی هم عدم صحراسی دا
جوهر جانیم نی یعنی : نقد پنهانیم نی اخذ

لعلی دین هرکام کیم تاپتیم اونو تتوردی فراق
ایـلادی عـمرو مدا جاندین بهره آلغانیم نی اخذ

چون میني بیدلغه آتتی غمزه سیدین ناوکی
دیدی کیم قیلغونگگ کونگول اور نیغه پیکانیم نی اخذ

وه که دوران حامی دین آغزیمغه ییتکاچ قطرهٔ
ساقیءدور ایلار اولدم بیر قدح قانیم نی اخذ

عقل وهوش و صبر باریب، قالغانیم بیر جان ایدی
ای حسیني هجر ایلار ایمدی قالغانیم نی اخذ

---

(۱) عنوان «ب» :ومن رشحات سحاب طبعه (۲) در «هـ» مقطع اینطور است:

ای حسیني کوز قیلور تونلار در اشکین نثار
کیم خیالی قیلسه بیر کون در غلطانیمني اخذ

ولە ابد اللّٰه بتوفیق العدل والاحسان

-۳۳-

بولسام اوی کنجیدا اشکیم قطره سی گلنار ایرور
عزم گلزار ایلاسام گل کوزلاریم گا خار ایرور

کوندوز اول بو بیرله هرنوع اولسه قیلغایمین بسر
کیچه ویران اویدا وه یالغوزلوغوم دشوار ایرور

قیلماغای منع جنونوم عشق ارا کویگان کیشی
کیم میننی دیوانه قیلغان بیر پری رخسار ایرور

آرزو دورتوش دا وصلینگ، وه که توش ایرورمحال
منگا کیم کوزوم کیچه تانك آتغوچه بیدار ایرور (۱)

تا حسینی وصل اوچون یوزونگا تیکگای کوزلارین (۲)
ایگنه دیك هر کیر بیکی گا اشکدین (۳) بیر تار ایرور

---

(۱) آ: منگا کیم تانگ آتغوچه کریان کوزوم...

(۲) ج،ح: کوزلاری (۳) ج،ح: اشکی دین

وله ادام الله خلافته

-۳۴-

فرقتینگ دین خسته کونگلوم قطره قطره قان ایرور
الله الله بو نی هجر بی حد و پایان ایرور

هر ساری یوز زخم ایرور جسمیم دا وه ناصح تیلی
هجر اوقیدین هر جراحت ایچره بیر پیکان ایرور

کوز قیلور بو وجه دین تو نلار در اشکین نثار
کیم خیالینگ جان اوییدا هر کیچه مهمان ایرور

خنجر جورونگ دورور اوتلوغ کونگول آسایشی
سو نیچوک کیم تشنه لب لار دردیغه درمان ایرور

ای حسینی هجر ارا بیخود لوغوم عیب ایتما گای
هر کیشی کیم بیر پری عشقیدا سر گردان ایرور

ومن فیضان سحاب طبعه (۱)

-۳۵-

ضعف دین هردم که اول(۲) آرام جانیم سوستایور
جانیم اولوب خسته ، جسم ناتوانیم سوستایور

زینهار ایوروالگاسین باشیغه ای سرگشته جان
هرقچان کیم کورسانگ اول جان وجهانیم سوستایور

کورونور هردم قیزیل تال خینچه سیدیك قان یاشیم
غم ییلیدین چونکه اول سرو روانیم سوستایور

مهربانلیغ دین ایماس والله تیریك بولماغ منگا
درد دین چون اول رفیق مهربانیم سوستایور

ای حسینی سست لیغ بولغای اگر جان بیرماسام
ضعف دین (۳) هردم چو اول(٤) آرام جانیم سوستایور

(۱) عنوان «ب» : ومن میامن لطفه (۲) ز ، ك : چو اول
(۳) ك: درد دین (٤) ه : که اول

وله زاد الله حشمته

-۳٦-

قایسی جنت سبزه سی خطی نموداری چه بار؟
یا مسیحا نطقی اول لعل شکر باری چه بار ؟

ناصحا جنت امیدی بیرله بارمان کویدین
کیم بو مین محزونغه یوز فردوس گـلزاری چه بار

آب حیوان گر روان و روح پرور دور مسیح
نی بو رفتاری نی اول جانبخش گـفتاری چه بار

ای مصور نیچه رنگ آمیز لیق وه قایسی رنگ؟
لعلی نینگ شنگرفی یاخود خطی زنگاری چه بار

دیسا بولغای کیم نظر فنی نی بیلماس ذرهٔ
کیم که آینی دیر آنینگ خورشید رخساری چه بار

بوزما عاشق کونگلی نی بالله که عشق اطواریدا
هیچ جرم اهل محبت کونگلی آزاری چه بار

عشق ارا مجنون حسینی بیرله قیلماس بحث کیم
نی اوزی بار آنچه نی یاری آنینگ یاریچه بار

وله خلد ملکه

-۳۷-

غنچهٔ خندان باریب کونگلومدا قالدی خار خار
تینماغور جانیم غه آنسیز دنیی دا باری نی بار

سرو قد لار لاله رخ لار دین آچیلماس بو کونگول
وه نیتای کیم دهر باغی ایچره یوق اول گلعذار

وصلی جامیدین آچیلور ایردی کونگلوم باغ باغ
وای یوز مینگ وای کیم اول می باریب قالمیش خمار

قایدا کیم کورسانگ آنی کولماك بیله خرسند ایدینگ
عکسین ایلا ای کونگول هر یر دا ییغله زار زار

وصل ارا هردم سنگا جانیم فدا ایلای دیدیم
نیوچون ای آرام جانیم ایلادینگ میندین کنار

بار دیمه جان سین غنیمت توت مظفر وصلینی (۞)
کیم اوتو بتور دنیی دا مونداق بلا لار بی شمار

ای حسینی یار سیز سین نیلا گونگ عالم ارا
قوپ عدم سرمنزلی عزمین قیلیب کینیچه بار

(۞) ز.ل : ای کونگول تو تفیل غنیمت شه مظفر وصلینی

وله خلد ملکه

-۳۸-

تا کوزوم توشتی یوزونـگا کونگلوم اولدی بیقرار
سین هم ایتینگ لطف و مهرینگدین میڼی امید وار

ایمدی کیم بولدوم گرفتارینگ تومان مینگ ناز ایله
بیوفالیق رسم و آیینی نی قیلدینگ آشکار

ایلاسام لعل روان بخشینگغه جانیم نی فدا
خنجر مژگان بیلا جانیم نی ایلار سین فگار

غنچه دیك کونگلوم باشینگغه ایورولور نی ایستاسه
اندا ای گل ، غمزه نیشی دین سالور سین خارخار

آیتسام باشیم نی ایلای آستانینگ توفراغی
ظلم تاشی یاغدوروب آندین چیقارورسین غبار

گر دیسام بغریمنی ایلای ایتلارینگ نینگ طعمه‌سی
زاغلارغه تاشلاب ایتماس سین ایتینگگا اختیار

بو دور امیدی حسینی نینگ که یاتینـگری سنگا
رحم بیرگای یا انگا صبر و تحمل کرد گار

وله ضاعف شوکته

-۳۹-

گل یوزی اطرافی‌دا اول لالهٔ اصفر مو دور
یا نیدا زلفی مو دور یا کاکل عنبر مو دور

لالهٔ اصفر مودی(۱) اول آی یوزی نینگ دوریدا
یا قمر دوریدا کورکوزگان اوزین اختر مو دور

لعلیدین مو هر زمان ظاهر بولور شیرین سوزی
یوقسه گل یافراغی دین بولغان (۲) عیان شکر مودور

عارض او زره هرطرف مو کوز آچیب سین ناز ایله
یا آچیلغان هر ساری گلزار ارا عبهر مو دور

دهر ایچینده آفتی توشمیش قیامت بولدی مو(۳)
یا که چیققان بزم دین مست، اول پری پیکر مودور

لعل می دین جان توتوب مین، ساقیا شرح ایله کیم
باده قوت روح دور یا اوزگاچه جوهر مو دور

ای حسینی بارچه عشاق ایچره سین سین بینوا
حالینگا ناساز لیغ لار قیلغان اول کافر مو دور

---

(۱) ه ، و : مو دور (۲) ب ، ج ، ه ، و : بولغای
(۳) ه ، و : قیامت بولدی کیم

ولە خلد ملکە (۱)

-۴۰-

سایبان زلفی کیم اول آی دیك یوزیگا یاپیلور
صرصر آهیم دین اول گه یاپیلور گه آچیلور (۲)

هر قایان (۳) کوز سالسه اول گلچهره عین رشکدین
کی‌نگلومه هر کیرپیکی وه کیم تیکان دیك سانچیلور

تیلبه کونگلوم هر قچان (٤) ایتسه بدن ویرانیدین
عشق صحراسیده مجنون وش لار ایچره تاپیلور (٥)

ای مسلمانلار اوزو منی بیلماسیم (٦) کیفیتین
عشق ، آشوبی ارا بی اختیار اولغان بیلور

گلبن عشقین کونگول باغیدا (۷) اشکیم سو بیدین
مین خود ایکتیم بیلمان آندین تانی گل‌لار آچیلور؟

سرنوشتیم عشق ایمیش ای شیخ کورمای چاره یوق
هر کیشی نینگك آلیغه (۸) نی کیم ازلدا یازیلور

نیچه کیم اخفا قیلور عشقین حسینی ، وای کیم
کورگاج اول آیئی یانا بی اختیار افغان قیلور

---

(۱) عنوان «د» : ومن اسراره (۲) ج : ساچیلور (۳) ج: هر قچان
(٤) ز ، ح ، ك : هر قایان (٥) و، ح : یاپیلور (٦) ب ، ج، ه ، و:
بولماسیم (۷) ب ، د ، و : باغیندا (۸) ه : باشیده

ولە مد ظلە

-۴۱-

تیغ هجران سوردی یتمای وصلیدین کونگلومگا بهر
نوش بیرماس دین بوروں بیردی منگا بیر قطره زهر

بولسه یوز ییل وصل آخر هجر، اول ساعت کیشی
تا پما غاندیك دور وصال ایامی دین بیر لحظه بهر

قهر جامین دم بدم تارتار مین اول بدخوی نینگك
گویا تینگری (۱) مینی خلق ایلامیش تارتار غه قهر

بولسه لیلی بیرله مجنون، دشت انگا جنت چه بار
لیك آنسیر بولسه مجنون، بار انگا دوزخ چه شهر

یارچون کونگلو نگگ دادور (۲)، آتین تو توب قیلمه فغان
حق چو آگه دور، آنینگك ذکری خفی خوش راق (۳) که جهر

کوپ کونگولنی بو چمن غه باغلاما ای عندلیب
کیم گل مقصود هرگز آچمادی گلزار دهر

توشتی چون هجر ینگگ غه ایمدی وصل تخمین ایککالی
کوز لاریدین کور که آچیب تور حسینی ایکی نهر

---

(۱) ك : گوییا خالق (۲) و : یار چون کونگولدا دور

(۳) ه : نیکراك

وله ضاعف شوكته

-۴۲-

ایلگا باقیب هر زمان یوز ناز ایله کولماك نیدور؟
اوزگالارنی تیر کوزوب وه مینی اولتورماك نیدور؟

ایل ساری باقیب کولوب غنچنگگ نی ایلاب درفشان
رشك پیکانین حزین کونگلوم ارا تیکماك نیدور ؟

آب حیوانینگدین ایلگا جان باغیشلاب لطف ایله
لعلینگگ او تیدین مینینگگ جانیمنی کویدورماك نیدور؟

نوش خند ایلاب چوچوك سوزلار قاتارسین اوزگا گا
مین وصالینگگ دین تلفظ ایلاگاچ، سوكماك نیدور؟

ایت یامان لایتور ایگاسیگا خبر یوق ، ای کونگول
بومثل دیك هر زماناول شوخ دین کوسماك نیدور؟

ایلگا لطف ایتماکدین ار جانیمنی آلماق دور غرض
یار اگرسین سین مینینگگ جان بیرماکیمگا شك نیدور؟

ای حسینی چون منگا کوپراك ایدی امید لطف
منگا کم بولماق نی ایردی، غیرغه کوپراك نیدور ؟

وله زاد حشمته (۱)

-۴۳-

مهوشی یوق سورغالی بو زار حیران دین خبر
غمکشی یوق تا یقالی بو راز پنهاندین خبر

وصل شمعی شعله سیدین کورکوزور پروانه داغ
مین کیبی اول قایدا بیرگای داغ هجراندین خبر

وه قانی اول دلربا کیم بار ایدی حسنی دا آن
هیچ دلبر بو زمان بیرماس منگا آندین خبر

هجریدین بو دم منگا دوراندا یوز آشوب ایرور
آه کیم تاپماس مین اول آشوب دوران دین خبر

بس پریشان دور دماغیم تا نسیم مشک بیز
شام غم یتکوردی اول زلف پریشان دین خبر

تیلبه کونگلوم نی لبینگ قان ایلاب آغزینگ قیلدی گم
تا یقای آنی ایستاگان یارب بو دم قاندین (۲) خبر؟

هجر دشتی دا حسینی ضعف دین بار ایله کیم
ایستاگان تا یقای مگر اول ساری افغاندین خبر

---

(۱) عنوان «د»: من اسراره. خلد دولته (۲) ب، د، و، ز، ح: قایدین

ولە زاد حشمتە(✿)

-۴۴-

نی حبیبی کیم فغانیم دین انگا بولغای اثر
نی رفیقی کیم مینینگ حالیم دین اول تاپقای خبر

یا اول ایتیب لعلی دین سوز، ایلاسە جانیم غەقوت
یا بو پند ایتیب اوچورسە کونگلوم اوتیدین شرر

یا اول ایتسە کم، وصالی بیرلە باغریم قانینی
یا بو آریتسە یوزومدا اشك دین خون جگر

اول اگر بیداد تیغی بیرلە کوکسوم قیلسە چاك
بو تیکیب اول چاك نی مرهمدین ایتسە بهرە ور

ظلم بیرلە اول اگر جانیم غە سورسە تیغ قتل
ییغلابان بو حالیمە، باشیم دا بولسە نوحەگر

نیچە جان قیلدیم فدا، نی آنی تاپتیم نی مونی
هر نیچە تخم وفا ایکتیم جفا بیردی ثمر

لطف ایتیب ساقی حسینی غە تولا تو تقیل قدح
کیم بو اندوە ایچرە اولی اوز دین اولماق بیخبر

(✿)عنوان «د»: ولە خلد اللە تعالی ملکە

وله زاد الله حشمته

-۴۵-

چون یوزیگا(۱) اوتلوق آهیم نینگ شراری ساچیلور
گوییا زر حقه دور کیم گل یوزیگا (۱) یا پیلور

کیم قمر دوریدا کورگاندور قویاش زر رشته سین ؟
دور ارا (۲) بو وجه بیرله کیم یوزیگا یا پیلور(۳)

یوز قویاش خطی شعاعی گر ییغیلسه بولماغای
مهوشیم زر رشته قیلغان زلفی چه کیم آچیلور

نی شرف دور اول پری مجنونی غه کیم کونگلی نی
قید اوچون آلتون سلاسل آچیبان محکم قیلور

خلعتی زربفت(٤)ایرور یوق ایرسه زرکش ساچینی
هر طرف چون کیم آچار، جسمی سراسر یا پیلور

کوکته چون خورشید آلتون زیب ایله بو نوع ایماس
یردا خود انداق قچان بیر سعد کوکب تا پیلور

ای حسینی شکر قیل کیم یار وصلی قدرینی
هجر مهلك دشتیدا آواره بولغانلار بیلور

---

(۱) ه ،ك: یوزونگا (۲) ب ، ه ، و : دیر ارا (۳) ز: ساچیلور
(٤) ه ، و،ح،ك: خلعت زر بفت

وله ایضاً

-۴٦-

شکر لله کیم جمالینگ دین کوزوم روشن دورور
خسته کونگلوم گا وصالینگ گلبنی مسکن دورور

اوتلوغ آهیمدین که هجرینگ ایچره چیکتیم شعله لار
شمع اقبالیم بوکون اول شعله دین روشن دورور

درفشان کوزوم جمالینگ جوهری نینگ عکسی دین
گر بورون درج گهر ایردی بوکون مخزن دورور

نی اوچون گل دیك آچیلمای بزم عشرت ایچره کیم
مجلسیم شمعی بوکون (٭) اول سرو سیمین تن دورور

اشك ایله عشرت گلین آچتینگ ینه عشق ایلکیدین
ای حسینی سنگا یوز تحسین و مینگ احسن دورور

(٭) ز : بودم

و من هدایته

-۴۷-

تازه بولدی باغ وکونگلوم دا فراق آزاریدور
جلوه قیلدی گل نیتای باغریمدا هجران خاری دور

سرو وگلدین هردم افزون بولسه دردیم ، نی عجب
دردلیغ کونگلوم چو اول همدرد یاریم ساری دور

وه نیتای گلنار یانگلیغ لاله لار نظاره سین
مین که بیر گلرخ اوچون باغریمدا هجران خاریدور

ناصحا گل گشتیدین کونگلوم علاجین قیلما کیم
خسته کونگلومگا تیکیلگان خار هجران کاریدور

چرخ دیگاندور آییرای گلرخونگدین گل چاغی
ای حسینی بو فراق اول وعده نینگ بو اجاری دور

و ایضاً له

-۴۸-

آه کیم باغریم فراق و درد اوقیدین یاره دور
وه که کونگلوم تیغ هجران زخمیدین یوز پاره دور

خسته کونگلوم سورماغ اوچون بیر نفس ییت ای طبیب
کیم بو کون هر لحظه بیماریم اوزیدین باره دور

صبر اویی نی ناصحا پندینگ نی آباد ایلاگای ؟
تیلبهٔ کیم عقل و دانش ملکیدین آواره دور

هر کیچه بیر آی غمیدین وه که ظالم چرخ نینگ
ایشی احوالیم غه یوز مینگ کوز بیله نظاره دور

ای حسینی کویما کیمنی عشق ارا عیب ایتماگای
کیم که بیلگای خسته کونگلومگا (٭) نی آتشپاره دور

(٭) ز : کونگلوم دا

و ایضاً له

-۴۹-

ایله کیم خورشید تابی ذره نی پیدا قیلور
غنچه آغزینگ سرینی هم گل یوزونگ گویا قیلور

زیب ایتار کوک سبزه سی بیرله قویاش رخسارینی
کاتب قدرت که خطینگ نسخه سین انشا قیلور

بار ایکین عاشق غه محنت اوقلارین یاغدورغالی
اول که مژگانینگ قیلیب ناوک قاشینگنی یا قیلور

ایستادی جان و کونگول نقدینی وه سود ایلارام
گر لبی دین بوسهٔ اول نقد ایله سودا قیلور

هجر ظلمین کور که صبر ایلای دیسام ایلار هلاك
ایلاسام بی صبرلیق عالم ارا رسوا قیلور

بیزینگ احوالیم کوروب عبرت آلینگ‌ای اهل عشق
کیم که بیر بد مهر عشقیدا اوزین شیدا قیلور

ای حسینی چون اول اوتلوق چهره دین آلسام نظر
کوز لاریمگا درد هجران کاچیدین اوت چاقیلور

ومن کرامته (*)

-۵۰-

کوز قراسین حل قیلیب یازدیم سنگا عجز و نیاز
کوز یاشیمنی هم سیپیب اول نامه غه ای سرو ناز

عشق ییتکاج عقل و هوش و صبر هریان بوترا شور
اوت قیان یوزلانسه واجب دور اول ایلگا احتراز

آشکاراجان اگر لعلینگ سوزین ایتور ولیک
یاشورون غنچنگ بیله کونگلومنی باردور او زگاراز

اول نی قامت دور که بارچه راستلار ایلاب دعا
دیر که بو گلشن ارا اول سرو بولسون سرفراز

شوق و صبریم نقدی نی ایلای آنی کورگاج فدا
دیماسه عیب ایلاب اول مهوش بولارنی کوپ و آز

چون حقیقت نوری اول عارض تجلی سین دا دور
نی حقیقت اول که آنینگ عشقی نی اوینار مجاز

ای حسینی یار کویی کعبه سی نوروز ایرور
نی عجب گر بی نوا لار ایلار آهنگ حجاز

(*) آ : وله زاد الله نوادرافته

وله زاد الله عاطفته (۞)

-۵۱-

اول قویاش کویدا مین آواره نی بند ایلانگیز
باری بو تزویر ایله کونگلوم نی خرسند ایلانگیز

کویدا مین تیلبه نی یوز جور بیرله اولتوروب
اول صعوبت لارنی یوز دیوانه غه پند ایلانگیز

ایستای ایستای تاپسانگیز کونگلومنی کیم بوزمیش مینی
وصل تیغی بیرله سیز پرکند پرکند ایلانگیز

خسته کونگلوم ضعفی حد دین اوتسه قوت کسبی غه
دوستلار اول یوز و لب یادینی گلقند ایلانگیز

کونگلا کین چاک ایتسه اول مست ای که ایلارسیز رفو
رشتهٔ جانیم نی هر تاریغه پیوند ایلانگیز

کونگلومه علم و ادب تعلیمی کوپ بیرماک بیله
وامق و فرهاد و مجنون دیک خردمند ایلانگیز

گرحسینی دیسانگیز شورابه تو ککای تلخ تلخ
خوبلار گاهی انگا باقیب شکرخند ایلانگیز

(۞) عنوان «ب»: ومن آثار بدایعه

ومن نصایحه (۱)

-۵۴-

قان کوروب اشکمنی کونگلوم ناله‌سینی سورما نگیز
چاک اولوب کوکسوم جگر پرکاله سینی سورما نگیز

عزم ایتیب اول غنچهٔ خندان عدم گلزاریغه
یوزساری آچتان سرشکیم لاله سینی سورما نگیز

چونکه باردی یاشیم ایمدی کوز آقیدین قطره لار
تامغانیین هر یان کوروب غم ژاله سینی سورما نگیز

تیره کونگلومدا یوزین گردیندا (۲) دردین کورگان ایل
غم تونیدا آی و محنت هاله سینی سورما نگیز

هجریدا کورگان حسینی نینگک فغانیین دوستلار
یوسف اوچون پیر کنعان ناله سی نی سورما نگیز

---

(۱) عنوان «ز»: وله ایضا (۲) ج ، ز، ح ، ک: گردیمدا

وله مد ظله

-٥٣-

عشق نی منع ایتسه لار شوقوم اوتی ایلار ستیز
شعله ینگلیغ کیم نفس تأثیری ایلار آنی تیز

عشق دایم ضعف لیق جسمیم نی ایستار اور تا گای
الله الله نیچه قیلغای برق خس بیرله ستیز

جزو جزوم هجر ارا بیر بیر دین ایریلماق تیلار
کاش قیلسا ننگ هجر تیغی دین تنیم نی ریز ریز

تیره دور اول طره گویا کیم فلک پرویز نی
خطینگ اوزره بولدی هجرانیم تونیدین مشك بیز

قامتینگ سروی ، بو عالم دا قیامت بس دورور
جلوه بیرله پس ینه هر لحظه سالما رستخیز

یار دین ایرو تیریکلیك ایستاماس مین ساقیا
هجر زهریدین مینینگ جامیم غه بولغیل جرعه ریز

ای حسینی روضه عشق اهلی غه دلبر کویی دور
تا پسه لار زهد اهلی جنت ،سین آنینگ کویدا کیز

وله خلد ملکه

-۵۴-

نرگس آلماس ییردین اول فتان کوزونگ آلیده کوز
آغزینگ آلیده توتولمیش غنچه نینگ آغزیده سوز

رنگ سیز خالینگ بویارغه حل قیلای کوز مردمیین
سورتگای مین شاید اوشبو ریو ایله خالینگغه کوز

قیلماغیل عشاق ارا مین تیلبه دین بیگانه لیق
کیم قیلیب تور حسن اهلی دنیی دا کوب یاتنی (۱) اوز

وصل ارا هر کیم گا کورگاچ التفاتین توزمادینگ
ای کونگول هجران او تیغه نیچه کویسانگ ایمدی توز (۲)

تا که کویونگ تو فراغین ساووردی رخسار یمدین آه
عذر اوچون آلینگدا قویدوم هر زمان تو فراقغا یوز

چرخ چون بوزدی قرار و صبر و هوشوم کلبه سین
سین هم ای طوفان اشکیم بار آنینگ طرحی نی بوز

چون حسینی توبه سیندوردی مغنی توز نوا
هم حسینی پرده سیندا ساقیا سین باده سوز

---

(۱) د: یاشی ، ح : تاینی (۲) ه ، ز: بوز

ولە خلد ملکە

-٥٥-

بعد ازین ای حسن اهلی ایلنی شیدا قیلما نگیز
بیوفالیق ایلابان عالم غه(١) رسوا قیلما نگیز

انگلانگ (٢) ای اهل وفا گر اولسا نگیز تارتیب جفا
بیوفا لار دین وفا رسمی تمنا قیلما نگیز

مین اسیر عشق مین غوغا نیدور عشاق ارا
ای رفیق پندگی ایتینگ که غوغا قیلما نگیز

مین اولار حالت دا مین ای یار کویی ایت لاری
ایلامانگ غوغا مینینگ سریمنی افشا قیلما نگیز

اوت توشوبتور دشت اوزه آهیم دین ای اهل طرب
لاله زار ایلاب تصور عزم صحرا قیلما نگیز

سرین ایلگا آشکار ایلار کیشیگا عشق ارا
زینهار اوز سرینگیزنی آشکارا قیلما نگیز

بیر نفس جانان بیلا تاپمیش حسینی خلوتی
بارینگ ای جان و کونگول بیردم علالا قیلما نگیز .

---

(١) ج : عالمنی (٢)ب ،ه ، و: ایلانگ

و ایضاً له

-٥٦-

وه نی حالت تور (✿) که مین هر نیچه کور گوز سام نیاز
ای مه بد مهر سین دین ظاهر اولماس غیر ناز

کیم گا کیم بیردیم کونگول وه دشمن جان دور منگا
بولماسون هیچ کیمگا میندیك عشق ارا سوز و گداز

طالعیم ضعفیدین اولغای قاچماغینگگ مین تیلبه دین
یوق ایسه نیگا پری مجنون دین ایتگای احتراز

یوقتورور عشق اهلی ایچره مین کیبی رسوا ینه
کورگوزوب کوب مهر یاریغه وفاسین کورگان آز

نیچه کیم کوردونگگ جفا، مهر ینگنی افزون ایلادینگگ
ای حسینی یوقتورور عالمدا سیندیك عشق باز

(✿) ز، ل: وه نی حالت دور

و من کلامه خلد ملکه (۱)

-۵۷-

بیر نفس اول آینی کورماك چون ایماستوردسترس
آنی کورگان یرنی وه باریب کورامین هر نفس

کی کب اشکیم شفق گون کیلسه وه ایرور سزا
مین که صبح وصل ارا هجران تونین قیلدیم هوس

خام لیق دین گر هوس قیلدیم فراقین وصل ارا
ای فلك جانیمغه یتیم گر هوس دور اوشبو بس

قایدا کیم باستینگ ایاغ ، آفتی سر شکیم انچه کیم
لاله بیردی(۲) بار اول توفراغ ارا هر خار و خس

ای حسینی هجریدا جسمیم ارا کونگلوم قوشی
گل دین ایرو عندلیبی دور گرفتار قفس

---

(۱) عنوان «ب» : ومن فوائده (۲) ب ، و : لاله ایردی

وله طول الله عمره (۱)

-۵۸-

ایله کیم گل ایچره غنچه‌نینگ هر نیچه معلوم ایماس
غنچه آغزینینگ نیچه کیم سوز دیسه هم مفهوم ایماس

اول قویاش نینگ پرتوین کوییداکورسام یوق عجب
هیچ کیم جنت دا طوبی نوریدین محروم ایماس (۲)

عشق ظلمیدین اگر فرهاد و مجنون اولدی لار
مینداهردم دور اولوم، میندیك آلار مظلوم ایماس

شاه حکمی بیرله کونگلوم عشق ترکین توتماغای
شاه ایرور حاکم ولی بو کیمسه گا محکوم ایماس

عشق و می جرمیغه دیر ایچره مینی یازغورما انگیز
نیگا کیم مسجد دا داغی هیچ کیم معصوم ایماس

نی بلا دور عشق کیم کوردوم آنینگ اوراقیدا
درد ایله محنت تین (۳) اوزگا نکتهٔ مرقوم ایماس

گر حسینی نینگ وصالینگ دولتی دین ای صنم
یأسی کوپ موجود ایسه امیدی هم معدوم ایماس

---

(۱) عنوان «ب»: وله زادالله توفیقه (۲) در «ز» همین بیت اینطور است:

سرو نازیم جلوه سین کورسام عجب یوق کوییدا
کیمسه جنت ایچره طوبی نوریدین محروم ایماس

(۳) و، ز، محنت دین

وله کسر الله اعداه (✿)

-٥٩-

یارب اول گل ایچره غنچه نیگا گفتار ایلاماس
یا بیلیب بیلماسگا سالیب سریم اظهار ایلاماس

تاش ایلا فولادغه آهیم اوتی دور کارگر
نی قاتیق‌دور اول کونگول کیم هیچ انگا کار ایلاماس

اول جفا کش بیلگای احوالیم قاتیق صعب ایرگانین
کیم بولوب قانلار غم عشقین پدیدار ایلاماس

عشقی منعیدا قیلور ناصح تیلی کونگلومنی ریش
یوقسه بو غم غنچه سین تا نك تیلی افگار ایلاماس

طوبی جنت اگر یوز ناز ایله قیلسه خرام
سرو نازیم آلیده اول عزم رفتار ایلاماس

آی یوزونگ تقلیدیغه نقاش چین هردم چیکار
یوز رقم لیکن بیرین یوز دین نمودار ایلاماس

انس و جن غه گرچه یوق نالم دین اویقو وه نی سود
کیم دمی ناز اویقوسیدین آنی بیدار ایلاماس

سین که تارتیب تیغ ، ایل بوغزین چیکارلار هر طرف
بارچه سی تعجیل اوچون دور کیمسه زنهار ایلاماس

گر حسینی عشقی نی اقرار تارتار اهل زهد
اهل ایماسلار یوقسه اول بو ایش‌دین انکار ایلاماس

(✿) عنوان «د» : دمن اسراره

و ایضاً له

-٦٠-

مین دا هردم یوز نیاز و آندا استغنا و بس
هر زمان یوز جان بیرای ،اول شوخ بی پروا و بس

دیما نگیز کیم زلفی سوداسی حزین کونگلونگدا بار
کیم ایرور دیوانه کونگلومدا همول سودا و بس

عشق تاراجیدا باردی دین و اسلامیم داغی
دیمانگیز کیم بولمیشام دیوانهٔ شیدا (✿) و بس

نی کونگول دا صبر قویدی جانیم ایچره نی قرار
یوق که عشقینگ عقل و هوشوم ایلادی یغما و بس

یرگا کیرسون اشك کیم آقیزدی باغریم قان ایتیب
یوق که مخفی سر عشقیم ایلادی افشا و بس

قیلمادی عشاق عقل و دین و ننگ و نام ترك
مونچه رسوالیق قبول ایتیم مینی رسوا و بس

ای حسینی عشق ایله چون عافیت جمع اولمادی
هر نی کیلسه اورمه دم کونگلونگ ارا اسرا و بس

(✿) ز، ح، ك، ل: دیوانهٔ رسوا

ومن اسراره

-٦١-

ایلادی لعلی تبسم غنچهٔ خندان ایماس
داغینی کونگلوم قاناتتی، لالهٔ نعمان ایماس

سبزهٔ خط بیرله گویا غنچه آغزی نقشی دور
کونگلوم ایچره ناوکیدین زنگ لیك پیکان ایماس

وه کورونگ‌مین‌مین قویون‌دیك ایلانیب بیریار اوچون
دشت اوزه ای دوستلار مجنون سرگردان ایماس

هردم اول کیرپیك خیالی جان رگیدین قان توکار
یوقسه محزون کونگلوم ایچره نشتر هجران ایماس

ای کونگول بیر دور نینگ سرفتنه سی‌دور کیم مینی
بیله رسوا قیلدی، یوقسه فتنهٔ دوران ایماس

دیما کیم آلیده جان بیر، یوقسه عشقی ترکین ایت
کیم اول آسان دور منگا لیکن بو بیر امکان ایماس

گر حسینی ناله قیلسه عشق ارا عیب ایتما انگیز
کیم دورور عاشق کیم آنینگ شیوه‌سی افغان ایماس

و ایضاً له

-۶۲-

اول پری کونگلی مینی دیوانه غه مایل ایماس
یا مینینگ آواره کونگلوم عشقی غه قابل ایماس

بیردینگ ای مجنون مینینگ رسوالیغیم کورگاندا پند
بیلمادینگمو بارچه ایل هوش اهلیدا عاقل ایماس

ناتوان جسمیمدا هر یاندین کورونگان داغ ارا
اندا هجران داغیدین یوز دین بیری داخل ایماس

تندباد هجر ایسیب جسمیم ساوورودی کویدین
یوقسه قویوندیك اوتارگا اندا مستعجل ایماس

خطی نقشی خاطریمدین تیغ ایلا دفع اولمادی
وه نی خط دور کیم نیچه بوتغان سایی زایل ایماس

عشقدین قیلدیم ینه طاعت نی وه کیم بیلمادیم
کیم قضا اوقی غه تقوی جوشنی حایل ایماس

چون حسینی دور گداینگ حسن دین بیرگیل زکات
ای ملاحت مخزنی اول سیم آلور سایل ایماس

ومن کلامه

-٦٣-

ای کونگول اول دلربانینگ اوزگا یاری بار ایمیش
وه سنگا دشمن بولوب اول اوزگا لارگا یار ایمیش

هر زمان یوز بار دل آزاریدین (۱) کونگلومدادور
وه که آزاری بوزوغ کونگلومده مونچه بار ایمیش

درد عشقینگ شرحینی کوزومگا دیگاج توکتی یاش
وه کیم آنی یار ساغیندیم ولی اغیار ایمیش

زار اولوب عشقیغه آزارین کیملور نی بیلمادیم
زارلارغه عشق دین کیلگان نصیب ، آزار ایمیش

یوز آچیب اورتار مینی وه عشق اوتیدین نی گله
کیم منگا اوت سالغوچی اول آتشین رخسار ایمیش

هجریدا بیچاره لیغ دین آه و واویلا نی سود
کیم بلالیغ (۲) عشقدا بیچاره لیغ ناچار ایمیش

ای حسینی دیر ایدینگ اول دلربانی بیوفا
مین هم آنی فهم ایتیب مین کیم یوز آنچه (۳) بار ایمیش

---

(۱) ل : اول آزاریدین (۲) ز ، ك ، ل : بلالیق
(۳) ل : مینگ آنچه

وله خلد الله ملکه (۱)

-٦۴-

ای کونگول بولسانگ وفاسیز دلربا لاردین خلاص
شکر قیل بولغان کیشی ینگلیغ بلا لاردین خلاص (۲)

عمر ینگلیغ بیوفا دور لار اوزوم نی ایستارام
عمر اگر قیلسه وفا بو بیوفا لار دین خلاص

تیلبه کونگلوم دین خلاص اولماس پریوش لارغمی
راست انداق کیم بولا آلمان مین آلار دین خلاص

تازه تازه داغ کونگلومدین قرا سالغان کیبی
ممکن اولماس بولماق اول یوزی قرا لار دین خلاص

خانقه دین تا خرابات ایچره کیردیم قیلدی حق
هم ریا دین هم ریایی پارسا لار دین خلاص

دهر ایلیدین ای که بولدونگ منقطع شکر ایله کیم
هم جفاگر لار دین اولدونگ هم جفا لار دین خلاص

ای حسینی وصل امیدیدین رقیبینگ بولدی خلق
اوزنی قیل هم مدعی هم مدعا لار دین خلاص

---

(۱) عنوان «ب» : ومن لطایفه (۲) آ : بولغان کیشی لار دیك بلا لار دین خلاص

واه رزقه الله مراده(۱)

-٦٥-

عشقی دین تا قیلمیشام پیدا مینی شیدا مرض
قیلغودیك دور (۲) ضعفلیق جسمیم نی ناپیدا مرض

ایله کیم دارالشفا ایچرا وطن توتغای مریض
ایلامیش جان و تن(و) کونگلوم اوئین (۳) مأوا مرض

یوزمرض قصدیمدا (٤) دور کیم کوردی‌موندا ق خسته کیم
با شیدا اهل غزا دیك ایلاگای غوغا مرض

ضعف ارا خونخوارهٔ لیغ دین هیچ پرهیز ایلاماس(٥)
مونچه کیم دایم چیکار اول نرگس شهلا مرض

زلفی زنجیری‌دین اوزگا یوق علاجیم ای حکیم
تیلبه کونگلوم گا که بولمیش مایهٔ سودا مرض

ضعفیم آتشمیش سوزدیما نگ اول آی سوزیدین اوزگا کیم
خاطری نازك بولور تا پغاندا استیلا مرض

ای حسینی می بیله قیلغیل خمارینگ فکرینی
دفع هم صهبا قیلور چون کیلتورور صهبا مرض

---

(۱) عنوان «ب» : و من لوامع انواره (۲) ب: تور (۳) آ، ب، ه، و: اوئی (٤) ب، ه، و: قصدیمه (٥) آ: بروا ایلاماس

وله لطف الله تعالی به الدارین (✿)

-٦٦-

ای جمالینگ گلشنی دا سبزهٔ سیراب خط
عارضینگ کافوری اوزره زیب مشك ناب خط

قتلیمه مشکین خطینگ هر حرفی بولدی بیر سبب
کیم تیریلگای؟ چون مرتب ایلادی اسباب خط

خط اثر ظاهر قیلیب تور صفحهٔ حسنونگ اوزه
آه اول کوندین که ظاهر ایلاگای اعراب خط

خط بوزولدی ایلك معلومونگ بولور گریان لیغیم
بیله کیم یازدیم فراقینگ ظلمیدین ییغلاب خط

فرقتینگ دا تاب و پیچیم شرحینی قیلدیم رقم
سطر ارا هر یردا ظاهر قیلدی پیچ و تاب خط

ای حبیبیم خامه سور رقعم جوابی غه که بار
وصل چه کیم بیر بیریگا یازسه لار احباب خط

ای حسینی شرح حالیم یازسام اولغای سین ملول
چون اوقور حالت دا ظاهر ایلاسه اطناب خط

(✿) عنوان «ب»: ومن نتایج طبعه

ومن نتائج طبعه خلد سلطانه

-٦٧-

کونگلوم ایتی عشق اسرارین قیلیب تکرار حفظ
کیم که قیلغاندیك کلام پاك وحی آثار حفظ

خوبلار اوز حسنی وصفین گر قیلورلار نی عجب
تا ئك ایماس بت وصفی نی گر قیلسه لار کفار حفظ

گل اوچون باغ ایچره بلبل مینگگ نوا اورگانمادی
کیم ازل گلزاریدا قیلمیش دور اول اسرار حفظ

دهر گلزاریدا اول گل حسنین اوکسام عیب ایماس
خاصه کیم قیلغای سوزوم اول سرو گلرخسار حفظ

یار هر سوز دیسه هرگز خاطریمدین چیقماس اول
اوزگالاردین بولمادی کونگلوم گا بیر گفتار حفظ

قیل ییگیت لیك دا ییگیت لار عشقی سرین حفظ کیم
سوز بولور ایرمیش قاری لیق وقتی دا دشوار حفظ

یوز مینگگ اولغای ایردی مینگگ دستانینگگ ای بلبل اگر
قیلسانگگ ایردی عشق اسرارین حسینی وار حفظ

و له خلد الله تعالی ملکه (۱)

-٦٨-

تیشی وصفیدا دیدیم درکیبی یکسان الفاظ
زلفی سوداسی ارا لیك پریشان الفاظ

عشق اسراری فصاحت بیله تاپماس تقریر
طوطی ایتورغه بسی صعب دور آسان الفاظ

مدعیلار سوزی بیمعنی اگر بولسه نی تانك
ایستامه معنی اگر ایتسه نادان الفاظ

لفظی تأثیر قیلیب اورتار آنینگ معنیسی
چون سورار شارح درد و غم هجران الفاظ

ترك عشقینگ دیسام اولتورمه که دیر، معنی سیز
اوز اوزی بیرله جنون اهلی فراوان الفاظ

آغزینگ اسراریدا کوبتور سوزوم و دی المان
گر قولاق سالسه (۲) دیین بیرنیچه پنهان الفاظ

بی نوا بولدی حسینی نی نوا تابغای اگر
وصلیدین ظاهر انگا ایلاسه جانان الفاظ

---

(۱) عنوان «ب»: و من غرایبه. (۲) ز: کیم قولاق توتسه

وله خلد ملکه (۱)

-٦٩-

آه کیم هجران اوتی دین کویدی جانیم اوزگا نوع
اورتادی عالم نی هم اوتلوغ فغانیم اوزگا نوع

خسته کونگلوم ضعف ایتار واقف بولونگ ای دوستلار
کیم بو کون دین دور بو زار ناتوانیم اوزگا نوع

تیلبه کونگلومنی جنون وادی‌سی ایچره ایستامانگ
کیم بو قاتلا ایتمیش اول بی خان ومانیم اوزگا نوع

حالتیم فرهاد و مجنون قصه‌سی‌غه اوخشاماس
کیم ایرور عشق ایچره مهلک داستانیم اوزگا نوع

وعده قیلدی وصل اوچون ، بولدوم اسیری وای کیم
سوزلاشور اول ظالم نامهربانیم اوزگا نوع

بولماغیم رسوا تانک ایرماس کیم بو قاتلا خلق ارا
فاش بولدی (۲) اسراغان سرنهانیم اوزگا نوع

کونگلوم آلیب جانیمه قصد ایتی اول بیگانه وش
ای حسینی بار ایدی آندین گمانیم اوزگا نوع

---

(۱) عنوان «د» : وله ایضاً (۲) ه : فاش اولدی

وله زاد الله ملكه (۱)

-۷۰-

داغ عشقینگ بیرمیش ایردی عقل و هوشوم دین فراغ
وه که قویدی شعلهٔ هجرانینگ اول داغ اوزره داغ

خوبلار حسنی نی، گردون، عارضینگدین یاروتور
روشن ایتکاندیك بیر اوت نینگ شعله سی دین یوز چراغ

کونگلوم ایتی کوییدا بیر اوتغه توشکان تیلبه نی
هیچ عاشق کورگان اولغایمو دیب ایلار مین سراغ

کوزلارینگ کیم بولدی لار بیمارلیغ عینی دا مست
طرفه ایش دور کیم ایماس لار کوز یوموب آچغونچه ساغ

حسن باغیدا یوزونگ بیرله لبینگ دین زیب ایرور
کورمادوك بیرفصل دا گل بیرله بیرگان میوه باغ

ساقیا ضعفیم علاجی باده دور غفلت نی قوی
کیم ایاق دین توشکودیك مین (۲) ایچماسام بیردم ایاغ

ای حسینی شام هجر و زلفی سوداسین دیما
کیم مینی دیوانه غه آنسیز مشوش دور دماغ

---

(۱) عنوان «ب»: ومن فوایده ابقاه الله (۲) ز: کیم ایلیك دین یارغودیك مین ...

(وله)خلد الله ملکه (۱)

-۷۱-

غم سپه قصد یمغه چیکتی ساقیا توت جام صاف
کیم بولور جام می ایچکاندین دلیر اهل مصاف

جز ملالت یوق تیریکلیکدین چو اول آی هجریدا
توتغیل ای عشق ایمدی اول تکلیف دین بیزنی معاف

کوکسومه اوق و قیلیچینگدین ایرور حیرت بسی
کیم بو بیر هر نیچه تیکسه اول بیری ایلار شگاف

عشق دستی زوری(۲) گر بودور منینگ عجزیم نی تانک
اژدها گر بولسه اوز عجزیغه قیلغای اعتراف

دیسه کونگلوم توتغوم اوزگا یار عشقینگ ترک ایتیب
عیب ایماستور مست ایله دیوانه دین لاف وگزاف

کعبهٔ کویونگ ایرور انداغ مقدس روضه کیم
حور، کوثر ایچره غسل ایلاب انی ایلار طواف

ای حسینی کورماسانگ دور مخالف دین نوا
جام دوریندا کیراک فهم اولماسه(۳) سیندین خلاف

---

(۱) عنوان «ب»: ومن بدایعه (۲) همه نسخ: عشق زور دستی ۰۰۰ (۲)
(۳) آ: فهم اولماغای

وله طول الله عمره(۱)

-۷۲-

کوییدا ایتلار اونی کیم چیقتی هریان مختلف(۲)
تیلبه کونگلوم گویا کیم اندا بولدی(۳) معتکف

غم تونی جسمیم ارا کیم تیغ سوردوم هر طرف
سرو قدینگگ یادی بیرله هر بیری دور بیر الف

خسته موری دور مین ای عشق ایلامه بیداد کیم
اژدها آلینگدا اوز عجزیغه بولغای معترف

عشق ارا گر نیش کیلسه نوش کورماك دور هنر
صعب ایرور هر کیشی بولماغ بو صفت غه (٤)متصف

آه کیم اول سرو طبعی ایل بیله دور مستقیم
قاتیق آهیمدین منینگگ بیرله مو ایرکین منحرف

ناصحا پندیم جنون منعی غه اظهار ایلادینگگ
تیلبه گا عقل اورگاتور سین گویا بولدونگگ خرف

عشق ارا آفت سلامت کوییدا دور عافیت
ای حسینی خوش دور(٥) اول یان قیلسانگگ اوزنی منصرف

---

(۱) عنوان «ب»: ومن کلامه خلد ملکه (۲) ه، و: هر یان که چیقتی مختلف(۳) ب، ه، ز: بولدی اندا (٤) ه: بو صفتدا(٥) ب، ه: خوشتور

وله خلد الله دولته (۱)

-۷۳-

بار ایمیش یار اشتیاقی اسرو قاتیق اشتیاق
وصل تاپمان وه توکانماس درد ایمیش درد فراق

اوزگا عشق اهلینی بیلمان وه منگا یوقتور نصیب
عشق دین غیر از فراق و یاردین جز اشتیاق

یار سیز کورمان حیا تیمنی تیریکلیک سانی غه
وه نی امکان دور تیریك بولماغ سیوار جاندین یراق

ای که لیلی هجریدا ، سرگشته مجنون حالتین
دیرسین انگلای کیم نیچوك ایرمیش ،منینگ حالیمغه باق

ای صبا کیلدینگ حسینی خسته کونگلین (۲) سورغالی
باردی میندین ، اول پری کویی ساری قیلغیل سراق

---

(۱) عنوان «ب»: و من مقاماته (۲) ب، هـ ، و، ز: تیلبه کونگلین

(وله) زاد الله ملکه (۱)

-۷۴-

تیلبه کوںگلوم تا ایرور عشقینگدا شیدا ای رفیق
ایلاماس اوزگا پری لار ساری پروا ای رفیق

تا پتی عمر جاودان آزرده جانیم تا ایرور
لعل سیرابینگ خضر ، سوزونگ مسیحا ای رفیق

طره نی رخسار اوزه قیلدینگ پریشان وه نی تانك
گر دماغیم نی پریشان قیلسه سودا ای رفیق

خلق دین عشقینگ نی پنهان ایلاماك مقصود ایرور
اوزگالار ساری کوزوم گر توشسه عمدا ای رفیق

اورتادی کوںگلومنی مهرینگ،ذرهٔ بارمو ایکین
بو حرارتدین (۲) سنینگ کوںگلونگدا (۳) آیا ای رفیق

بلبل شیدا اگر گلزار ارا مسکن قیلور
تیلبه کوںگلومگا ایرور کویونگدا مأوا ای رفیق

گنج وصلینگ کیم تیلار مسکین حسینی وه ایرور
اول گدا کیم شاه لیق قیلغای تمنا ای رفیق .

---

(۱) عنوان «ب»: ومن فیضان لطفه (۲) ج ، ه : حرارت تین .

(۳) ه: کوںگلونگا

وله بسط الله بساط عدله(۱)

-۷۵-

غنچه نی آغزینگ دیسام نیلای اینینگ(۲) گفتاری یوق
سرو نی قدینگ دیسام نیتای (۳) اینینگ رفتاری یوق

آینی نی ینگلیغ سنگا نسبت قیلای(٤) کیم حسن ارا
سرو دیك هم قدی یوق هم گل کیبی رخساری یوق

زلفو نگا سنبلنی نی نوع ایلایین(٥) تشبیه کیم
هم دل آسا عطری هم جان رشته‌سیدیك تاری یوق

آیتا المان لعلینگا یاقوت اوخشار کیم آنینگ
هم چوچوك‌لوك طعمی هم جان بخش لیق آثاری یوق

گر رقیبینگ‌دین مینی اوکسوك کورار سین باك ایماس(٦)
کیم که‌عاشق بولدی ایت‌دین کم دیسانگ هم عاری یوق

ایستاسانك کونگلومگا آسایش، قدح توت ساقیا
کیم دمی یوق کیم اولوس‌دین یوز تومان آزاری یوق

کوییدا ایتی حسینی کونگلی تانك یوق ایستاسه
کیم بولو بتور اندا بیر دیوانهٔ افگاری یوق .

---

(۱) عنوان «ب» ومن غرایبه خلد ملکه (۲) ز: وه کیم آنینگ
(۳) ز: نیلای (٤) ب، ه، و: نسبت قیلور (٥) ب، ه، و: ایلاگای
(٦) ه، ز: تانك ایماس

ولە رفع الله لواء سلطنته

-۷٦-

لعلی اوزره سبزۀ خطی نموداری غه باق
شوخ رنگ آمیز نینگ شنگرف و زنگاری غه باق

ای که بیر زنجیر کفر ایچره تومان مینگ اهل دین
کورمادیم دیرسین مقید زلفی زناری غه باق

سرو اوزه گل کورماگان بولسانگ قد و یوزینی کور
جان شیرین ایستاسانگ لعل شکر باری غه باق

ای که جنت روضه سی ایچره تیلارسین سرو و گل
گلشن کوییگا کیر قد بیرله رخساری غه باق

زخمی مهلک کونگلوم احوالی غه جانا رحم قیل
قانی تورماس یارەسین کور نالۀ زاریغه باق

دهر باغی نینگ ریاحینی غه یوق بوی وفا
خواه رعنا لالەسین کور خواه گلزاری غه باق

گر حسینی صعب حالین عشقینگ ایچره بیلماسانگ
چشم خونریزی غه کوز سال جسم افگاری غه باق

و له خلد ملکه

-۷۷-

آه کیم عشقیم اوتی نینگ بیر زمان آرامی یوق
ایستاگان آرام اول اوتقه جز خیال خامی یوق

وصل شمعیدین یاروب، پروانه، حالیم نی بیلور؟
شام هجریم دیك چو آنینگ بیر قرانغو شامی یوق

عارضینگ نی آی دیسام ایرماس موجه نیگا کیم
آی نینگ آفت لیق کوز و رخسارهٔ گلفامی یوق

مونچه دین اهلی نینگ اسلامین آلیب کافر کوز و نگ
وه نی حالت تور(۱) که بیر کافرچه هم اسلامی یوق(۲)

خلق صید ایلاردا نینگ ایرماس سینینگ بیرله قویاش
زلف و خالی دین(۳) چو آنینگ دانه بیرله دامی یوق

بولسه عالم کامرانی کام سیز عمر اوتکارور
کیم که بیر شیرین تکلم نینگ لبی دین کامی یوق

ای حسینی نیچه کون خوش توت چو فانی دهرنی(٤)
کیم ایماس جمشید هر شه کیم قولیندا جامی یوق

---

(۱) و، ز : وه نی حالت دور (۲) ب: بیر کافر بچه اسلامی یوق

(۳) ز: خالینگدیک (٤) ج، ز: بو فانی دهرنی

و ایضاً له

-۷۸-

قیلدی بختیم نی قرا زلفیدیك اول ماه از فراق
نیچه کویدورگای مینی دلخسته نی آه از فراق

گر نه وجه الله(۱) دور اول آی دیك یوزی یارب نیدین
تیر گوزور گه وصلی بیرله اولتورور گاه از فراق

دانهٔ خالینگك خیالی بیرله ای گل خرمنی
نیچه ساوور دونگك مینی حسرت دا چون کاه از فراق

هر کیشی نینگك جانیغه کیلدی اجل بیر یول بیله
آه کیلدی جانیم اوچون ایلابان راه از فراق

عاقبت یوز درد و حسرت بیرله بو مسکین حسین(۲)
اولگوسیدور کورمایین یوزونگنی ناگاه از فراق

---

(۱) ز: گرچه وجه الله (۲) در این غزل تخلص «حسین» آمده.

وله رفع الله بناء دولته (١)

- ٧٩ -

غم ییلی جسمیم بناسین بولدی ویران قیلغودیك
قایسی ویران کیم قرا یر بیرله یکسان قیلغودیك

درد و غم سیلی داغی کونگلوم حریمیغه توشوب
اول سواد ایچره بوزوغلوق اولچه امکان قیلغودیك

اشك خونابی ایکی گریان کوزوم نینگ یامغوری (٢)
صبر و هوشوم کشورین بوزماققا طوفان قیلغودیك

کیرماگای ایردیم محبت کوییگا بیلسام ایدی
کیم بولور رنج و صعوبت (٣) مونچه طغیان قیلغودیك

شعلهٔ اندوه اورتاب خسته جانیم خرمنین
صرصر آهیم کولین هر یان پریشان قیلغودیك

ساقیا می توت که شاید مست لیغ بولغای منگا
مونچه مشکل حالنی فی الجمله آسان قیلغودیك

ای حسینی ییتماسا اول آی سینینگ فریادینگا
چرخ و انجم خود ایماس دردینگغه درمان قیلغودیك

---

(١) عنوان «د»: ومن انوار هدایته (٢) ب، ج، د، ز، ح، ط، ك: یامغوردین (٣) ك: رنج و عقوبت

وله زاد الله تعالی عمره (۱)

- ۸۰ -

عشق اسیرین عاشق اولغان مبتلا لاردین بیلینگ
وصل کامین تاپمای اولگان بی نوا لاردین بیلینگ

عشق و هجر و درد قصدیم قیلدی‌لار گر حالیمه
واقف ایرماس‌سیز ، بو یوزلانگان بلالاردین بیلینگ

تن دا هر اوق زخمیدین باغریمدا ایلانگ بیر باشاق
اول باشاق‌لار نینگ حسابین بو یارالاردین بیلینگ(۲)

عشق ارا اندوه و حسرت‌سیز نیتار کونگلومگا ضعف
قوتین اول ناتوان نینگ بو غذا لاردین بیلینگ

ای که بیلمای‌سیز جنونوم چون سورارسیز حالتیم
آنی شرح ایلاردا نامفهوم ادالار دین بیلینگ

بیلما گانلار عشق بیدادی‌نی مجنون حالی‌غه
بیر جفا مین تارتقان تورلوك بلالاردین بیلینگ

روزگاریم نینگ قرا بولماغ لیغی کیفیتین
ای که بیلمای‌سیز کوزی‌قاشی قرالار دین بیلینگ

جام جم‌لیق شاه لار نینگ حشمتین میخانه دا
درد اوچون سینغان سفال ایلتور گدا لاردین بیلینگ

گر حسینی حالتین عشق ایچره بیلمای سیز آنی
رندلیق کوییگا توشگان پارسا لاردین بیلینگ

---

(۱) عنوان«ب»: ومن نتائج طبعه. (۲) این بیت در نسخ دیگر نیست ، از«ز» گرفته شد .

وله زاد الله ملكه (۱)

-۸۱-

توشكالى هجر يڭگده (۲) اى سرو گل اندامیم میڭینگ
نى كوزمدا اويقو بار نى جاندا آرامیم میڭینگ

يتكورورمين شامغه هجر يڭگ كونين يوز رنج ايله
تانگغه (۳) وه بيلمان كه نى يڭگليغ يتارشاميم میڭینگ

هرقچان میگون لبينگ هجرانيده (٤) چيكسام قدح
ايكى كوز خونابيدين دور لب بلب جاميم میڭینگ

سوز عشقيم نى صبادين وه نى نوع ارسال ايتاى
كيم سموم اولور صبا يتكورسه پيغاميم میڭینگ

ديگاسين اى نامه ايلتور پيك ، زار و خسته دور
گر حسينى حاليدين سورسه دلاراميم میڭینگ

---

(۱) عنوان «د» : وله خلد الله ملكه ، عنوان «ب» : ومن هجايب اسراره

(۲) هـ : هجر يڭگڠه (۳) آ : تانغه (٤) آ ، ج ، د ز ، ح : هجرانيدين

وله کسر الله اعداه (۱)

-۸۲-

دود هجر ینگدین قراردی بیت‌الاحزانیم مینینگ
سیل اشکیم بیرله هم ییمرولدی ویرانیم(۲) مینینگ

هر زمان قورقوتما کیم جانینگ‌نی آلغوم جور ایله
آل فراقینگ جوریدین قالغان ایسه جانیم مینینگ

عشقی دا چاك ایلارام کوکسومنی بو وهم اولماسه
کیم اولوسقه ظاهر اولغای داغ پنهانیم مینینگ

خان و مان ترکین قیلیب ایتی کونگول کیم بیلمادیم
قایدا باردی اول آلاخان و الامانیم مینینگ

عزم قیلدیم(۳)عشق بیدادینی ظاهر قیلغالی
سالمادی وه کیم قولاق حالیم‌غه (٤)سلطانیم مینینگ

نی عجب، کونگلوم فغانی‌دین اولوس تابماق وقوف
کیم تیشیلمیش‌دور کونگول (٥) تا پاکیدین پانیم مینینگ

ای حسینی مین اگر آواره بولدوم غم ایماس
عمر و دولت بیرله بولسون کونگول آلغانیم مینینگ

---

(۱) عنوان «د»: من انواره (۲) ج: افغانیم (۳) ح: عزم قیلدی ؛ و: عزم ایتتیم (٤) ك: جانیم‌غه (٥) ز: کیم تیشیلمیش وه کونگول

وله ضاعف الله شوكته (١)

-٨٣-

قالغاج آهیم صرصریغه (٢) بیت الاحزانیم مینینگ
یاغدورور گرد بلا باشیمغه ویرانیم مینینگ

عشق صحراسی ارا هرساری قالمیغ لاله دور
اندا باغریم داغی‌دین آقمیش مگر قانیم مینینگ

ایتکالی کونگلوم پریشان مین که قالدیم بیلمایین (٣)
قای طرف بارغان‌نی مجنون پریشانیم مینینگ

بوکه لعلینگ‌تیر کوزور ایلنی تکلم ایلابان
مین بیلورمین اوشبو مهلك غمنی و جانیم مینینگ

ناوکین (٤) چیکتی کونگول‌دین طرفه کورکیم اختارور
چاك‌لار ایلاب که قالمیش اندا پیکانیم مینینگ

آشکارا اوتلار یمغه چاره قیلسانگ ای طبیب
آنی نیلارسین که اورتار داغ پنهانیم مینینگ

ای حسینی ناله قیلسام(٥) اولتورور کافر کوزی
گویا قویماس آنی اویقوغه افغانیم مینینگ

---

(١) عنوان «د»: ومن انوار هدایته خلد ملکه (٢) ج: صرصر یلدین

(٣) ح: بیلمادیم (٤) هـ: ناو کینگ، ك: ناوکی (٥) هـ: ناله قیلسانگ

-۸۴-

هجر دردین هجر کورگان ناتوان لاردین بیلینگ
وصل ایله عشرت‌نی بیلگان کامران (۱)لاردین بیلینگ

بیلماگان احباب، مین آواره بولغان قاتلین (۲)
کوییدا هریان‌نی قیلغان رنگ قانلار دین بیلینگ

ای که بیلمای‌سیز (۳) نی قاتل زخمی بیرله اولمیشام
زخمی کوب جسمیم ارا مهلك نشانلار دین بیلینگ

مهر واد یسیدده ایتکان مهربان لار کونگلیدین
ای که بولمای سیز (٤) خبر، نامهربانلار دین بیلینگ

ای که بیلمای‌سیز (٥)مین و مجنون غم‌و دردیدا(٦)فرق
صعب احوالیم‌غه یازغان داستان لار دین بیلینگ

بیکس و آواره‌لیق علمین مدرس انگلاماس
اول سبق‌نی مین کیبی بی‌خان و مانلاردین بیلینگ

گر حسینی حالینی بیلماس سیز ای اهل نشاط
کونگلی چیککان‌حزن و درد افزا فغان‌لاردین بیلینگ

---

(۱)ب، د، ه، و، ز: ناتوان (۲) ز: حالتین (۳) ب، د، ه: بیلمان‌سیز، و، ز مانند متن (٤) ب، د، ز: بیلمان‌سیز، ه، و: بیلمای‌سیز، قیاساً تصحیح شد. (٥)ز: بیلماس‌سیز (٦) ه، و: دردیغه

وایضاً له

-۸۵-

ای سعادت مطلعی اول عارض ماهینگ سینینگ
اهل بینش توتیا سی خاک درگاهینگ سینینگ

اول وفا سیز کونگلیدا چون یوقتورور رسم وفا
ای کونگول! نی یرگا یتگای؟ ناله و آهینگ سینینگ

قیلماغین هجران ایلیگیدین شکایت ای کونگول
عاقبت بولغای میسر وصل دلخواهینگ سینینگ

یارب اول دولت میسر دنیی دا بولغای مو کیم
صحبتی تا بقای یوزونگ کورگاج بو گمراهینگ ✡ سینینگ

نیچه یاشوردونگ سین ایمدی عشق سرین ایل ارا
فاش ایتار آخر حسینی چهرهٔ کاهینگ سینینگ

(✡) ط : همراهینگ

وله ایضاً

-۸٦-

سیندین ایرو توشگالی ای ماه تابا نیم مینینگ
دم بدم قان یاشی ییغلار چشم گریانیم مینینگ

چون مینی وصلینگ بیله شاد ایتماسانگ سورسانگ بولور
کیم نیچوک سین دردیمه ای سینه بریانیم مینینگ

ایشیکینگده کیچه لار آهسته ایمدی ییغلارام
کیم ایتینگگا بیرماسون زحمت بو افغانیم مینینگ

درد عشقینگ حد دین آشتی قورقارام کیم ناگهان
آشکارا بولماغای بو سر پنهانیم مینینگ

دیدی مین سیز دنیی دا نیتیب تیریک سین (۲) ای حسین
راست دیرسین یازوغومدین کیچکین ای جانیم مینینگ

---

(۱) ج، ز، ح: نیتیب تیر بلد ینکه ، در این غزل نیز تخلص «حسین» آمده است.

و ایضاً له

-۸۷-

وه که عشقینگدین جهان ایچره فغانیم دورمینینگ
بارچه کوی و کوچه دا یوز داستانیم دور مینینگ

رعد و برق ایرماس بولوت ایچره کوروگان هر طرف
بیر قویاش هجرانیدا اوتلوغ فغانیم دور مینینگ

خلق داغ آشکاری بوتسه نی سود ای کونگول
اول که بوتمای قالغوچی داغ نهانیم دورمینینگ

جسم ارا بو خسته جاندین کیلماگیل هر دم به تنگ
کیم بیر ایکی کون بو اوی دا میهمانیم دور مینینگ

عمر اوچون قیلسام دعا سین قیلماغیل یارب قبول
چون حیاتیم ایستاماس شوخی که جانیم دورمینینگ

خون فشان کوزوم دا قدینگ نینگ خیالی بوتکالی
جویبار اطرافیدا سرو روانیم دور مینینگ

آه و خونابیم نی لحن و باده ایلابتور گمان
اول جفاچی عهدی یالغان بدگمانیم دور مینینگ

یاردین جز یخشی لیق کیلماس ، ولیکن آلیده
ظلمی غه باعث کونگول آتلیق یمانیم دور مینینگ

گر کونگول سیز لیک دین اولسام عیب قیلمه ای حسین (۞)
وه نیتای بیرماس کونگول کیم دلستانیم دور مینینگ

(۞) در این غزل نیز تخلص «حسین» آمده است .

و له خلد الله تعالی ملکه

-۸۸-

اول سواد خط ایچینده لعل خندانین کوروننگ
بحر غم ایچره کوزوم نینگ در غلطانین کوروننگ

چاك لار دور کونگلوم اول یوز رشکیدین وه لاله دیك
اورتاسی دا تازه داغ و دوریدا قانین کوروننگ

چهره بیرله سبزهٔ خطی ایرور حسنی غه زیب
حسن باغی زینتی گل بیرله ریحانین کوروننگ

کوز قرا قیلمیش کونگول ملکینی تاراج ایتکالی
هر ساری صف‌لار توزاتکان خیل مژگانین کوروننگ

کوز بیله کونگلومگا قان اول سالدی‌گر باور ایماس
کوز دا لعلی عکسی و کونگلومدا پیکانین کوروننگ

بو چمن نینگ گل لاریدا یوق وفا ای خوب لار
پس وفا قیلماق غنیمت حسن دورانین کوروننگ

ای که دیرسیز کیم حسینی نی اوچون بیمار دور(❋)
لاله‌وگل اوزره یاتقان ایکی فتانین کوروننگ

(❋) ح : بیمار کیم

و ایضاً له

-۸۹-

شام هجرانیم کوروب سین مهر آتین تو تمادینگ
وعدهٔ صبح وصال ایلاب آنی یاروتمادینگ

وصل بحرین تا یمایین توشتوم چو هجران بریغه
مین سموم هجر ارا کویدوم ایلیکیم تو تمادینگ

سین زلال وصلینی توتقیل غنیمت ای کونگول
وصلین ایستاب وه نی قانلار هجریدا کیم یو تمادینگ

ای کونگول گر لاف عشق اورسانگ مسلم‌دور سنگا
کوب جفا اندین کوروب مهر ینگنی هیچ اوکسو تمادینگ

آه کیم مسکین حسینی اولدی (*) بو حسرت بیله
بیر کون آنی ایتلارینگ خیلیغه سین یاوتمادینگ

(*) ج: بولدی

و ایضاً له

-۹۰-

زلف آچیب مین تیلبه نی آشفته احوال ایلادینگ
چین ابرو کورساتیب کونگلومنی بی حال ایلادینگ

اوپکالی کیلمدی کونگول زلفونگ اوچین ای سرو ناز
سرفراز ایلار محلدا آنی پامال ایلادینگ

جان قوشین صید ایلاماک گا لعلینگ اوزره ای قویاش
دانهٔ مهر ایکتینگ اما آنی نی خال ایلادینگ

هر قچان دیدیم وفا قیل ایلادینگ یوز مینگ حیل
ایمدی کیم دیدیم جفا قیل(۱) آنی فی الحال ایلادینگ

قتل ایتای دیب کیلمادینگ باشیمغه ای سرو روان
اوزگالار قتلیغه بولدونگ مونی اهمال ایلادینگ

تیغ قتل اوردونگ کونگولگا شکر ایرور لیکن منگا
کیم وفاسیزلار غمیدین فارغ البال ایلادینگ

گر حسینی هجر ارا دیدی فغان(۲) ایلای فغان
شکر کیم وصلینگ بیله اولدم تیلین لال ایلادینگ

---

(۱) ز ، ك ، ل : هر قچان دیدیم جفا قیل(۲) ط: دیدیم فغان

وله طول الله عمره(۱)

-۹۱-

وه نی ایش دور کیم نی کیم مین مهربان قیلدیم خیال
اوزگالاردین اول مینی کوپراك قیلور آزرده حال

کیم نی کیم اندین ملالت دفعینی مین کوزلادیم
آندین اوق بولدی باقیب تورغونچه وه خاطر ملال

آنی کیم مین (۲)قیلمادیم آزرده بولغاج سوزچاغی
قیلدی اول آزرده سوز بیرله مینی تا پغاج مجال (۳)

کیم نی کیم مین ایستادیم بولغای مسیحا دیك فصیح
ایستار اول کیم مین دم اورمای بولغامین آلیدا لال

نیچه مین (٤)وصل ایستاسام اول وصل ارا هجران تیلار
اول تیلار هجران نیچه هجران اوتوب تا بسام وصال

ای حسینی طرفه حالت دور(٥)مونی کیمدین سورای
کیل ینه بیر قاتلا هم اول یاردین ایلای سوال

---

(۱) عنوان «ب»: ومن آثاره خلد دولته (۲) ز: آنی مین کیم
(۳) آ، ب، ه، و: تا یماق مجال (٤) و، ز: نیچه کیم (٥) ب: حالت تور

ولە زاد اللە فسحة ملکە

-۹۳-

عشق دین کیلدی مینینگ باشیمغە آنچە صعب حال
کیم آنی فرهاد ایلە مجنون قیلا آلماس خیال

عقل آنینگ اصلاحیغە هر نیچە کیم قیلدی ستیز
لیک عشقیم منعی نی قیلماق ایدی امر محال

صبر و هوشوم ملکی بولدی اورتادا یر بیرلە تینگ
مین بولوب پامال (✽) تا بتی خان و مانیم اختلال

کینە ایلاب عشق و عقلیم صبر و هوشوم بوزدیلار
وە مینی بی خان و مان ، بولدوم ارادە پایمال

توشتی ایرکین ایلگا داغی عشقدین درد و بلا
منگا توشکان نینگ مینگگی دین بیر ولی یوق احتمال

اوتما گیل حسن اهلی کویی سازی زنهار ای رفیق
گر ایناناس سین مینینگ حالیمغە باقیب عبرت آل

ای حسینی چون ایرور نومیدلیغ کفر ، ایلا سعی
کیم نصیبینگ عافیت کویی نی قیلغای ذوالجلال

(✽) کـ : بیحال

و له خلد ملکه

-۹۳-

هجر ینگث اوتی جسم زاریم قیلدی کول ای یار بیل
گر بنا قیلسا نگ مزاریم ، طرحین اول کول بیرله قیل

قتل ایتیب آواره کونگلومنی بوزوغ جسمیم ارا
وه بیلیب بیلماسگا سال ای جان کیلیب نظاره قیل

اول قد و یوز هجریدین اولسام ، بیزاب گلبرگ ایله
تو فراغیم نینگ باشی اوزره سرو ایکیب (۱) هیل ایلاگیل

ایلاگا یلار صعب دردیم شرحی دین اظهار عجز
بولسه هر زخمیم آغیز پیکا نینگ اول آغیز دا تیل

گر یوزونگ بولسه مدورسنبلونگ اسرو اوزون
هیچ ایرماسدور عجب نیوچون کیم اول آی دور بو ییل

ای صبا ییتسانگ مسافر آیمه زنهار کیم
هجر زندانی دا آنسیز تیره حالیمنی دیگیل

عشق جامی دین بولوب سین ای حسینی اسرو مست
حسن دین (۲) گر بهره تاپماق ایستاسا نگ بیردم آییل

---

(۱) ب، و، ح: سرو ایکیت (۲) ز، ك: حسنید ین

وله زاد حشمته

-۹۴-

گلشن کویونگدین ای جان روضهٔ رضوان خجل
یوز و خطینگ رشکی دین هم لاله هم ریحان خجل (✡)

اوج گر توتتی نیگا کیردی یانا توفراغ ارا
بولماغان بولسه سرشکیم بحریدین طوفان خجل

نی اوچون باشین قویی سالیب قیزارمیش ، بولماسه
گلستان عارضینگ دین لالهٔ نعمان خجل

باغ ارا نیوچون گل رعنا قیزارور سارغارور
گر آنی اول یوز گلی دین قیلمامیش دوران خجل

عشق دشتی اوزره مجنون دین اویالسام تانك ایماس
گاه اولور هوش اهلی دین دیوانهٔ عریان خجل

جاننی کوب شوقیده اورتای سین ولی فکر ایله کیم
بولماغای سین ییتسه ناگه وصلی ای هجران خجل

صدقه سی بولدی حسینی جان داغی قیلدی فدا
بولمادی یار آلیده باری بو سرگردان خجل

(✡) و : هم لاله و ریحان ...

ومن واردات طبعه

-۹۵-

نیتی بیر باقماق بیلا کونگلومنی خرسند ایلاگیل
هجر تارین بیر زمان وصلینگغه (۱) پیوند ایلاگیل

اوچماسون هور کونجلوك کوکسوم قوشی (۲) وه‌وه آنی
دانهٔ خال و کمند زلف ایلا بند ایلاگیل

بیر اچیغ سوز بیرله جانیمنی قیلیب سین تلخکام
خسته جانیم نینگ علاجی (۳) بیر شکر خند ایلاگیل

یارب اول یوزنی یراق سالما کوزومدین تا انگا
مونچه گل لار کیم آچیلمیش بیرنی مانند ایلاگیل

یار جوریدین وفا اوستیگا کیلمیش ای کونگول
قیلماسون دیب اوزگا آنی (٤) عهد و سوگند ایلاگیل

تیلبه راب قالغان کونگول فهم ایلاماس پندیمنی هیچ
آنی لطف ایلاب طبیبا قابل پند ایلاگیل

ای حسینی گر اوزولسه کونگلونگ اول مه پاره‌دین
آنی تیغ قطع ایلا پر کند پر کند ایلاگیل

---

(۱) ب ، ه : وصلی غه ، ط : وصلینغه (۲) ز ، ك : کونگلوم قوشی
(۳) ج ، ح : علاجین (٤) ز : آنی اوزگا

 وله زاد حشمته (※)

-۹٦-

کیر بیکیم دین ای کونگول هردم قنا تلار ساز قیل
هجر دشتی دین وصالی کوییگا پرواز قیل

مین نیاز اهلی توشوب مین عشق ارا ای سرو ناز
هر نیچه کیم مین نیاز ایتسام عیان سین ناز قیل

غایبیم حالی دین ای قاصد حکایت قیلما بس
هر نیچه انجامی غه ییتسانگ ینه آغاز قیل

ایلادیم ای نامه رازیمنی یازیب آغزینگ نی مهر
یار اگر کوکسونگنی قیلسه چاك، شرح راز قیل

عشق ایتار شوقومنی هردم کوپراك و صبریمنی آز
گرچه سین بیداد نی کوپ یا وفا نی آز قیل

ای فلك چون مین انگا بولدوم اسیر آرتوقسی دور
طره سین طرار یا خود غمزه سین غماز قیل

ای حسینی کونگلی چون بلبل کیبی قیلدینگ هوا
باری اول گل گلشن کویی نی اوق انداز قیل

(※) عنوان «د» ومن مقالاته

وله زاد حشمته

-۹۷-

چون جنون زنجیریغه بولدوم گرفتار ای کونگول
بولغاسین فرسوده جانیمدین (۱) خبردار ای کونگول

قاچسام اول زنجیر ایلا آواره لیق صحراسیغه
قیلما حالیم نی خرد اهلیغه اظهار ای کونگول

قوی که دوران نینگ (۲) جفا آیین ایلی بیدادیدین
بولمایین هرگز الار ایچره پدیدار ای کونگول

اندا هم قویمای تاپیب دیوانه دور دیب باغلابان
سودراب ایلتور بولسه لار خلق ستمکار ای کونگول

قیلسه لار غوغا اولوس جانیمغه (۳) بیداد ایتکالی
مین دین اول دم لحظهٔ ایریلما زنهار ای کونگول

شاید اول ینگلیغ تماشا ساری مهوشلار بیلا
کیلگای اول شمشاد قد ماه رخسار ای کونگول

کورگاچ آنی گرحسینی ینگلیغ ایتسانگ ترک هوش
حضرتیدا قیلغاسین جانیمنی ایثار ای کونگول

---

(۱) ز ، ك : بولغاسین مین تیلبه حالیدین (۲) ك : قویمادوران نینگ (۳) ك : کیلدی اول مهوش مینینگ جانیمغه

وله شيدالله قصر دولته(١)

-٩٨-

آه ايلا عزم ايلاديم رازيمغه محرم يخشى قال
درد ايلا ايريلديم اى درديم غه (٢) مرهم يخشى قال

خدمتينگ دا جان و كونگلومنى قويوب عزم ايلاديم
اى كونگول گا مونس و جانيمغه همدم يخشى قال

گرچه هجرانينگ دا قالماس روح وجسميم (٣) دين اثر
سين سلامت بولغيل اى روح مجسم يخشى قال

مين باريب سين يار آليندا (٤) قالورسين اى كونگول
مينى رسوا ايلادينگ رسوا اى عالم يخشى قال

خير باد ينگ دين حسينى تيلبه بولميش اى پرى
ديماسون يارى غه هيچ فرزند آدم يخشى قال

---

(١) عنوان «د» : ومن هدايته . (٢) ر : درد يمه (٣) ه : جسم و روحوم دين (٤) ه : آليده

و ایضاً له

-۹۹-

ای کونگول اول بیوفا کوییده مسکن ایلاگیل
زار ییغلاب شرح ایتیب حالیمنی ، شیون ایلاگیل

نیچه بولغایمین فراقینگ دین خراب ای گنج حسن
بیر زمان ویرانه کلبم نی مزین ایلاگیل

سورماغیل کیم گل آچیلغان مو ایکین بستان ارا
برقع آل یوزونگدین و عالم نی گلشن ایلاگیل

زلف زناری نی سودراب جلوه ساز اول ای صنم
یوز تومان عابد نی هر ساری برهمن ایلا گیل

ای حسینی نیچه یاشورغای سین اول آی مهرینی
عاقبت چون ظاهر ایتکونك ایمدی روشن ایلاگیل

-۱۰۰-

بو سازفنی دا قیلدی سحر کامل
بو فن‌غه سازی بار دور اسرو شامل

بیز اوش چولدین کیلیب بیز آچیب آریب
بیزینگ دیك بولماغای عالمدا سایل

کیل ایمدی ساقی گلچهره مهوش
قولونگنی بوینومه قیلغیل حمایل

بیزینگ پرهیز یمیزنی بیلدی خوب‌لار
آنینگ اوچون بیزه بولمادی مایل

هری نینگ خوبلاریغه بولدی رمزی
حسینی سوزلاریدین بولما غافل (۞)

(۞) این غزل در نسخ خطی وچاپی نیست ، ازورقهای ۲۴ب و ۲۵آ البوم شمارهٔ H.2139 کتابخانهٔ موزهٔ توپقاپوسرایی ، که بخط قبلة الکتاب سلطانعلی المشهدی نوشته شده گرفته شد.

وله رزقه الله تبارك وتعالى مراداته(۱)

-۱۰۱-

وه که عشقیم شعله سی هر دم چیکار انداق علم(۲)
کیم ملایك کوزی دودیدین بولور هر لحظه نم
زعفرانی عارضیم لوحیدا وه شنگرف ایله
شرح هجرینگ یازغالی هر کیرپیکیم دور بیر قلم
تا الف دیك قد و لام زلف و آغزینگ میمیدین
ایرو مین وه کورمادیم هجرانیدین غیر از الم
کاتب تقدیر ایلگا گوییا، عیش و نشاط
قسمت ایتکاندا منگا درد و بلا (۳)قیلدی رقم
ای حسینی عشق اوقی کیم(٤) سینه سه پیوند ایتکالی
کیرپیکیم قان یاش ارا دور آبنوس ایله بقم.

---

(۱) عنوان «ب»: ومن لمعات انواره (۲) آ: انداق چیکار هر دم علم (۳) ب، ه، و: درد و الم (٤) آ: کر سینه

ومن کلامه خلد ملکه(۱)

-۱۰۲-

قد و یوزونگ هجریدین وه کیم منگا بولمیش مدام
سرو میلی برطرف گل آرزوسی خود حرام

کوزومه هر کیر بیك اولسون بیر تیکان، گر سین‌سیزین
ایستابان گل گشتی نی بستان ارا قیلسام خرام

دشت اوزا یوز لالهٔ یاقوت گون بار دور منگا
هجر خونابین توتارغه چون کیراك لیك بولسه جام

وه نی کون بولغای که باغ ایچره توزوبان بزم عیش
قیلسه اول سرو روان کوز گلشنی ایچره خرام

هجر ارا قالغان(۲) حسینی دین، صبا ییتسانگ دیگیل
مهربان سرو گل اندامیم غه کوپ تین کوپ(۳) سلام.

---

(۱) عنوان «ب»: ومن نتائج لطفه (۲) ه: بولغان؛ب، و: تولغان (۲)
(۳) ز، ح، ك: کوپ د ین کوپ

و ایضاً له طول الله عمره (۱)

-۱۰۳-

سین غمیم بیلمای خیالینگ بیرله بار دور حیرتیم
بیلگا نینگ نی انگلاسام بیلمان نی بولغای حالتیم

وای کیم یوز قاتلا قیلغای ایردیم اوز عشقیمنی فاش
وه که ایل آتینگ نی ذکر ایلار دین (۲) ارتار غیرتیم

ایلگا مذکور اولغای آتینگ دیب حسد مانع بولور
یوقسه توتقای ایردی عشقینگ دا جهاننی شهرتیم

اوزگا دمغه سالماغیل اولتورماکیم نی ای مسیح
وهم ایتارمین بیرماسون (۳) عمر اوزگا دم غه مهلتیم

ای حسینی نامه یازغاندا اوپای دیب آتی نی
بو هوس بیرله قلم ینگلیغ بولوب تور هیأتیم .

---

(۱) عنوان «ب» : و له خلد ملکه (۲) آ : ایلار دا
(۳) ز : بیرماگای .

ولہ شید الله ارکان خلافته

-۱۰۴-

نیچه کویگای هجر ایله فرسوده (۱) جانیم دمبدم
هجردین (۲) کونگلومگا (۳) یوز غم، غم اوزه دردوالم

یار باردی کوزدین و کونگلومده فرقت شدتی (٤)
چرخ بیداد (٥) ایلادی جانیمغه دوران جور هم

کیچه کوندوز جانیمه وه کیم بلالار یوز قویوب
شام تاصبح (٦) اویقو یوقدین کونگلومه یوزمینگ ستم

هجر ارا صبریم یوقی اندوه ارا کوب مضطرب
اشکدین سیل بلا آه اوتی دین هردم علم

بارچه بیر ساری و یوقتور یار وصلی دین امید
تا بقاسین وصل ای کونگول، اولدم که بولغای سین عدم

چون کونگول اوزدی جهاندین دهر گلزارین قویوب
قیل انینگ مأواسینی یارب که گلزار ارم

ای حسینی ماتمیم شرحی نی دیدیم کیم یازای
سوزیدین هم صفحه‌غه اوت توشتی هم کویدی قلم

---

(۱) و: آزرده (۲) ح: هجر بیدین (۳) ز: کونگلومدا (٤) ب، ه، و: آفت شدتی (٥) ك: هجر بیداد (٦) ب، ه، و: صبح تا شام

ولە شید اللە ارکان خلافتە

-۱۰۵-

قانی بیر مهوش انگا سوز و گدازیمنی دیسام
قانی بیر مشفق کە بیردم انگا رازیمنی دیسام
انگلاغایلارکیم حقیقت سریدین خالی ایماس
ایل اراکیفیت عشق مجازیمنی دیسام
ییتی چرخ اوراقی تولغای ییتی بحر اولسە مداد
بیر زمانلیغ هجر ارا سوز و گدازیمنی دیسام
دهر ارا آشوب کوپ توشگای ، سلامت قالغای آز
درد و صبریم شرحی ایچرە کوپ و آزیمنی دیسام
وە نیتای کیم ناز و استغناسین ایلار بیرگا یوز
هر نیچە کیم نکتۀ عجز و نیازیمنی دیسام
کوزکە (۱) تردامن دور آنی نی دیین (۲) ارزیر اگر
کونگول آتلیق سادە رند پاکبازیمنی دیسام
دوزخ اولسون مسکنیم گر طوبیء جنت سوزی
اوتسە آیننگ اوتروسیدا سرو نازیمنی دیسام
کویما گان پروانە میندیك قالماغای هجران تونی
بزم ارا گر لمعۀ شمع طرازیمنی دیسام
ای حسینی ایل سلامت کوییدین بولغای جلا
گر نوایی ینگلیغ آهنگ حجازیمنی دیسام (۳)

---

(۱) ب ، ه ، و ، ك : کوز کو (؟) (۲) ك : نی دیسانگ
(۳) اگر مانند نوائی ، آهنگ حجاز کنم ، مردم از کوی سلامت و امنیت جدا میشوند .

وله خلد ملکه

-۱۰۶-

تا پمادیم بیر مشفقی کیم حال زاریمنی دیسام
یا خود اول گلدین ایچیمدا خارخاریمنی دیسام

دشت بولغای لاله‌زاریدین اویا تلیق هجر ارا
مونچه قانلیغ داغ ایله جسم نزاریمنی (۱) دیسام

چرخ انجم پخته‌سی بیرله دیسه مرهم قویای
عاجز اولغای شدت جسم فگاریمنی (۲) دیسام

عالم اهلی‌غه جهان بولغای قرانغو ، شمهٔ
زلفی هجریدین قرارغان روزگاریمنی دیسام

سایه‌دین اوزگا کیشیم یوقتور یانیمدا ای قویاش
غم تونی یالغوزلوغومدا غمگساریمنی دیسام

ساقیا می‌توت که کونگلونگنی آغریغای گر یار نینگ
جام وصلی شوقیدین مهلك خماریمنی دیسام

ای حسینی چون وفا اهلی‌غه یوقتور جز جفا
هم جفا ایلار وفای بیشماریمنی دیسام

---

(۱) ه : فگاریمنی . (۲) ه : نزاریمنی

وله زاد حشمته

-۱۰۷-

زار اولارمین اول پری یوق کیم خبردار ایلاسام
جلوه قیلغاج آلیده کوز نی گهربار ایلاسام

ایله کیم اول غمزه باغریم قانیدین آشام ایتار
ایستارام کونگلومنی لعلی دین جگرخوار ایلاسام

تون کون اول گل چون جفا ایلار نی تانك کونگلوم قوشین
کوییدا بلبل کیبی شام و سحر زار ایلاسام

ننگ ایرور لیلی و شیرین (۱) دین سنگا، پس مین داغی
عیب ایماس فرهاد و مجنون دین اگر عار ایلاسام

بو که سور تارمین ساریغ یوزنی آتینگ تویناغیغه
ایستارام وه کیم اتینگ نعلینی زرکار ایلاسام

اوتما ساغر دوریدین کیم یوق بجز سرگشته لیك
هرنیچه نظارهٔ بو دور پرکار ایلاسام

ای حسینی یار سیزلیك (۲) هم ایرور خوش عالمی
چونکه جانیم قصدی ایلار میل هر یار ایلاسام

---

(۱) ز: شیرین و لیلی (۲) ز: یار سیزلیق

ولہ رزقہ اللہ تعالی مراداتہ(*)

-۱۰۸-

حد دین آشتی عشقینگک اوتی ایچره درد و حسرتیم
وای کیم سین غافل و کویدوردی داغ فرقتیم

دیر ایدیم هجرینگک اوتی سوزیغه قالسام اولگامین
کویدوروربو غصه دین جانیمنی هردم حیرتیم

مین یاریب،قالمیش وصالینگک باغی ایچره جانقوشی
اوت یاقار بالینی کویدورماکگا وه کیم غیرتیم

درد و رنج و محنت و غم غه تحمل ایلادیم
سین دین ایرو بولغالی بالله که یوقتور طاقتیم

ای حسینی اول قویاش نینگک فرقتی گا توشکالی
یوقتورور حور و پری نینگک وصلی بیرله الفتیم

(*)عنوان «د»: ومن اسراره خلداللہ ملکہ

وله خلد الله ملکه(۱)

-۱۰۹-

نیچه بولغای وصلینگگ امیدی غه درد و حسرتیم
رحم قیل کیم یوقتورور هجرینگدا ایمدی طاقتیم

اشتیاقینگگ مونسیم شوقینگگ حریف مجلسیم
درد عشقینگگ همدمیم رنج و غمینگگ هم صحبتیم

سینڈا یوق مهر و منگا یوق سیندین اوزما کگا کونگول
واقعاً باردور بو ایکی مشکل ایشدا حیرتیم

جان ایچینڈا یاشورون توتتوم غمینگگنی مدتی
مرحمت قیلغین (۲) که موندین ناری یوقتور قوتیم

ای حسینی لعلی غه تا تیش قاداب مین یوقتورور
چشمهٔ حیوان بیله کوثر سویی غه رغبتیم

---

(۱) عنوان «د»: وله خلد الله ملکه وسلطانه (۲) و: قیلغیل

وله لطف الله به فی الدارین(٭)

-۱۱۰-

مین هلال اولدوم غمینگدین سین قویاش سین ای صنم
یوق عجب گر بولسه مینده ین کم لیك و سیندین کرم

باغ ارا خاشاك ییلدین هر طرف میل ایلاسه
سایه سینی ایلاماس باشیدین آنینگ سرو کم

چون غم و فریاد و افغانی ایرور گل شوقیدین
هر نهال اوزره اگر بلبل نوا تارتار نی غم

هر قایان سیر ایتسه پروانه شبستان صحنی دا
بار بو روشن کیم چیکار شمع اوتی کونگلی دین علم

کوز و زلفونگ بیرله آغزینگنگ سرین ایلتور جان ارا
گر حسینی درد عشقینگنگ یولی دا بولسه عدم

(٭) عنوان «د»: ومن مقالاته

ومن اسراره خلد الله ملکه وسلطانه

-۱۱۱-

قیلغان ایرمیش اول پری ترك محبت بیلمادیم
توشگان ایرمیش جاودان ، کونگلومگا فرقت بیلمادیم

مین انگا جاننی فدا قیلماقته(☼)و اول جانیمه
هجر اوتی یاقمیش قویارغه داغ حسرت بیلمادیم

عاشق اولغاندا امیدیم بار ایدی نوش نشاط
اندا بار ایرکاننی مونچه نیش محنت بیلمادیم

شعلهٔ شوقین یاروتتوم وه که محزون جانیمه
هر بیر اوچقون بولماغین بیر برق آفت بیلمادیم

وصل امیدی بیرله عشق آسان کوروندی وای کیم
اندا هردم بار ایکاننی مونچه شدت بیلمادیم

مبتلا بولغانده اول کافرغه قیلدیم ترك جان
بیر یولی برباد اولور نی دین و ملت بیلمادیم

ای حسینی عشق نی قیلدیم نهان قالماق گمان
مونچه رسوالیق بیله توتماقنی شهرت بیلمادیم

(☼) قیلماق دا

و ایضاً له

-۱۱۳-

آتشین خلعت دیمه جسمیم اوزه ای دلبریم
کیم ایرور عشقینگگ اوتی بیرله تو تاشقان پیکریم

یا ایرور سیمابی دیب قیلما گمان ، کیم عشق اوتی
اورتادی مجروح جسمیم نی ، ایرور خاکستریم

دیمه اخگر دیك لباسینـگگ اوزره بار سیمابی تون
کول دورور سیمابی‌سی و آتشین دور اخگریم

زینت اوچون دیمه بار جسمینگدا گوناگون لباس
عشق اورتاب سربسر قیلمیش بو زیب و زیوریم

اوچقای ایردیم هر زمان از بس که تیکمیش ناوکینگگ
بولماسه ایردی اگر پیکان لارینگگ دین لنگریم

گوییده خشتی که بیر کون قویمیشام باش آستیغه
ایلانگیز زنهار چون اولسام لحد دا (☆) بستریم

ای حسینی بولمیشام زهد ریایی دین خلاص
بولغالی مغ کویی ساری دیر پیری رهبریم

(☆) ج: لحد دین

وله طول الله عمره(۱)

-۱۱۳-

تیغ ایله کونگلومنی قیلدینگ زخم ای سیمین بدن
قانی تورمایدور دیب اول زخم اوزره کویدوردونگ
توکن (۲)

یوز تیکان دیك ایگنه بیرله وای کیم زخم ایلادینگ
هجر ارا زخمینگ ایاغیغه (۳) کیر یب تور دیب تیکن (٤)

حیف دیب قایغورماغیل جانا ، نی آسیغ ایمدی کیم
درد هجرینگدین عدم سرمنزلین قیلدیم وطن

ای که یاپتینگ کونگلومه صبر و سلامت پرده سین
پردهٔ صبر ایرماس ایرمیش اول که بار ایرمیش کفن

جانغه یار اوت یاقسه ، مرهم ، یاقمانی چه شاد بول
ای حسینی عشق ارا بو نوع ایرور وجه حسن

---

(۱) عنوان «ب» : ومن بدایع آثاره (۲) آ، ج : توکان
(۳)ك : ایاغینگغه (٤) آ، ج ، ز ، ح : تیکان

وله خلد ملکه (۱)

-۱۱۴-

سرو قدینگ یادی دین نالم بیپک کونگلوم حزین
گل یوزونگ نونگ حسرتیدین ایسیغ آهیم آتشین

آه هجرینگ همنفس اندوه شوقینگ هم وثاق
یاد وصلینگ همسفر درد فراقینگ همنشین

وه قانی اول کون که هردم لعل اوزه خالینگ کوروب
دیگای ایردیم اور تانیب شوقیدا (۲)مین زار و غمین

نقطه دور یا خال مشکین اول لب میگون اوزه
یا انگا اوخشار که قونغای شکر اوستیدا (۳) چیبین

یار وصلی دور حسینی نینگ مرادی دنیی دا
سین مرادی غه تیکورگیل (٤) یا اله العالمین

---

(۱) عنوان «ب» : و من لطایف حکمه (۲) ز : شوقونگدا
(۳) ج، ح : اوستینده (٤) ه : ییتورگیل

وله مزيد عافيته (١)

-١١٥-

كوز یاشیم دور فرقتینگدا یوز اوزه تورلوك خزان
رحم قیل ای ارغوانی رنگ تونلوغ نوجوان

غنچه آغزینگ گل یوزونگ طوبی قدینگ سبزه خطینگ
بولماسون یارب مونونگدیک(٢) حسنونگا هرگز خزان

دود آهیم نی شررلار بیرلا کورگان لار بیلیب
دیر که یتتی هجر دشتیدین یوز اوتلوغ (٣) کاروان

اول ایکی کوز دور مو یا و صلینگ تیلاب وه ضعفدین
گوشهٔ هجران ارا یاتمیش بو ایکی ناتوان

بیر پری عشقیدا میندیك بولسه رسوا تانك ایماس
سرینی مجنون بیله فرهاددین یاشورماغان

دشمنیم دین نی بلا لار یتتی محزون جانیمه
دوستلار هم وه که بو محزونغه ایلار قصد جان

باردیلار احباب و مین هجران اسیری بولمیشام
ایت اویوب قالمیش داغی وه کیم کوچو بتور کاروان

ساقیا جانیم فدانگ اولسون توتوب بیر جام می
وه که هجران دردیدین جانیم نی قوتقار بیر زمان

عشق قافی آستیدا قالغان حسینی توفراغین
نیچه جان تارتیب چیقارغای‌لار آنی اهل جهان

---

(١) عنوان «ب» ومن فوایده (٢) آ : بیر اوتلوغ

وايضاً له مزيد عمره ودولته و رزقه

-۱۱٦-

اول قویاش کیم چرخ ارا آشفته پرچم (۱)دور بوکون
خسته کونگلوم زلفی تابی ایچره درهم(۲)دور بوکون

سورمه کویونگدین اگر افغان قیلورمین هر کیچه
کیم مینینگدیك عاشق بی خان ومان کم دور بوکون

اول وفاسیز دین جفالار کوردوم و دم اورمادیم
کیم منگا عاشق لیق آیینی مسلم دور بوکون

خیل غم جانیمغه قصد ایلار ایدی ای عقل وهوش
چون مدد بولدی(۳)منگا عشق، اوزگا نی غم دور بوکون

جان بیریب اوپتوم ایاغین ثابت ایلاب عشق انگا
مین کیبی بیر عاشق ثابت قدم کم دور بوکون

کیم گدایینگ بولسه عالم دین کیچیب ای دلربا
فقر اهلی ایچره اول، سلطان عالم دور بوکون

سورمانگیز مسکین حسینی حالینی ای اهل هوش
کیم فلانی عشقیدین رسوای عالم دور بوکون (٤)

---

(۱) ك : برخم (۲) ج ، ح : برهم (۳) ك : مدد قیلدی

(٤)ج،ح : بیهوش و درهم دور بوکون

وله بسط الله ملكه

-۱۱۷-

زلفی ایچره بیل خط ایچره لعل خندان دور نهان
ایله کیم جان دور نهان هم رشتهٔ جان دور نهان

دیما عشقیمدین نی اسراب سین نهان کوکسونگگ ارا
اندا هر یان نقد یانگلیغ داغ هجران دور نهان

اولتورورغیرت که کورگای ایل کوزی دیب ، نیچه کیم
تن ارا جان دور نهان جان ایچره جانان دور نهان

ای که دیرسین عشق سرین زار کونگلونگدا یاشور
شعله نی خاشاك ارا قیلماق نی امکان دور نهان

ای مسلمانلار کونگول میل ایتماسا طاعت ساری
عیب قیلمانگگ اندا چون بیر نامسلمان دور نهان

آشکارا دور ایاغین سالما قولدین لحظهٔ
نی اوچون کیم ایل کوزیدین راز دوران دور نهان

هم حسینی روزگاری تیره دور هم کوزلاری
گویا بزمیدین اول خورشید رخشان(٭) دور نهان

(٭) ه : خورشید تابان

سبزهٔ خطینگک ایچیندا ایله کیم جان دور نهان
حقهٔ لعلینگک ارا هم در غلطان دور نهان

مهر انداق کیم بولوت ایچره نهان قیلغای اوزین
سنبل زلفونگک ایچینده ماه تابان دور نهان

اول پری کونگلومدا ، ای عقل اول طرف ایلانما کیم
اندا بیر ایلدین یاشورغان طرفه مهمان دور نهان

سورما پیدا و نهانیم کیم حزین کونگلوم ارا
نیچه اوق کیم بولسه پیدا آنچه پیکان دور نهان

مشعل وصلیدین ای عشق ایل کوزین یاروتماغیل
شمع رخساریغی کونگلوم اویدا یاندور نهان

زار دیک کونگلومنی ایلاب چاک ، معلوم ایله کیم
کوکسوم ایچره قطره قطره باغلاغان قاندوز نهان

یولدا یاشونمیش حسینی دیمانگیز تا یانماسون
بیلسا بو کیم یول ارا بیر زار حیران دور نهان

ولە شید اللہ ارکان خلافته

-۱۱۹-

زلفی ایچره گل ، گل ایچره لعل خندان دور نهان
تون دا مهر و مهر ارا سرچشمۀ جان دور نهان

تیره کونگلوم ایچره جان پرور لبینگگ پنهان لیغی
ظلمت ایچره اول صفت کیم آب حیوان دور نهان

غنچه ایچره ایله کیم هر یان نهان بولغای تیکان
هجر اوقی دین کونگلوم ایچره آنچه پیکان دور نهان

اهل دین ایچره مسلمانلار نیتیب پیدا بولای ؟
کیم بوزوغ کونگلوم ارا بیر نامسلمان دور نهان

سورما سوزی بیرله افغانینگگ قایان پنهان ایرور
جانیم ایچره سوزی، کونگلوم ایچره افغان‌دور نهان

دور ایاغین ساقیا بیر دم ایلیگدین سالما کیم
کونگلوم ایچره بیر نیچه اندوه دوران دور نهان

گر حسینی عیدگه دا آه چیکتی شکر کیم
غیر دین دود ایچره اول خورشید رخشان ✲دور نهان

✲ و : خورشید تابان

ومن بدایعه دام دولته(۱)

-۱۲۰-

کوزلاریم کور ایت قضا بیر شکل موزون کورمایین
اوزنی بیر لیلی وشی عشقی دا مجنون کورمایین

عشق ارا آواره قیل فرسوده جانیم ای اجل
دوستلار کونگلینی اوز حالیمغه محزون کورمایین

شوقیدین شیدالیغیم شرحی یتیب اول یرگا کیم
دیدی مین سرگشتهٔ رسوانی مجنون کورمایین

ای خرد اول گل غمین محو ایت کونگول دین تا ینه
اشك قانی بیرله رخساریمنی گلگون کورمایین

بیر عرب بیرله عجم آشوبی سیوماي کیم یانا
بو کوزوم اشکین فرات اول بیرنی جیحون کورمایین

کوز لاری بوزدی کونگول ملکین بو یانگلیغ ترکتاز
چون یتیشتی(۲) بولماس اول کشورنی هامون کورمایین

عشق دین قوتقار مینی ای چرخ کیم هر غم تونی
هجر شامی خیلیدین یوز مینگ شبیخون کورمایین

ساقیا توتقیل تولا گردون کیبی ساغرنی کیم
جانیما دیرمین دمی بیداد گردون کورمایین

کورما دیرلار اول پریوش نی که ایلار قصد جان
ای حسینی بو میسر بولسا نیوچون کورمایین

(۱) عنوان «د» :ومن کلامه خلد ملکه (۲) ح ، ك : یتیشسه

وله ادام الله دولته

-۱۳۱-

یوق دمی کیم تیلبه لاردیک اول پری غه زار ایمان
صبر و هوشومدین جدا درد و بلاغه یار ایمان

بستر ضعفیمدا کورسانگ شربت ایزمه ای طبیب
کیم اولوب مین ، هجر درد و رنجیدین بیمار ایمان

لعلی جانیم آلماغی دین، ایله مین خوشحال کیم
عیسی ء مریم اگر جان بیرسه منت دار ایمان

ای قو یاش کیر دینگک توشومگا چون کوز آچتیم یوق ایدینگک
کیل یانا تینگری اوچون کوز یومدوم و بیدار ایمان

جسمیما یاقتان بلا تاشینی کورگاچ ، بیلگاسین
کیم مینی عریان گل و نسرین تیگیب افگار ایمان

عشق ارا عقل آفتین چون بیلمیشام ای مغبچه
عیب قیلمه گر دمی بو دیر ارا هشیار ایمان

ای حسینی تا که دیب مین اول یوز و لب وصفینی
ایت شیرین نطق ایمان مو ، یوقسه خوش گفتار ایمان

 وله خلد دولته

-۱۲۲-

اول قویاش کیم آی یوزی نینگ دوریده کیمیش قران
بارچه مهوش لار اراسینده ایرور صاحب قران

معجری دور کهکشان، انجم دور آنینگ اونجیسی
کورمادی یوز کوز بیلا گردون مونونگدیک بیر قران

اونجی دین اول شده دور کیم ایلادی (۱) پامال آنی
یا ثریا دور ایاغین اوپکالی کیلمیش روان

گل یوزونگ گردیده تیرغان اونجی لار ایرماس که بار
قطره، گل لار یافراغی اوستیده شبنم دین عیان

بار ایکین اول مه جبین یوزینده (۲) تیر نینگ کثرتی
یا قمر اطرافیدا کورگوزدی انجم دین (۳) نشان

کورگاج اول مهوش قرانین، کوزلاریم توکتی سرشك
بار یاغین یاغماق (٤) عجب آی هاله باغلانغان زمان

ای حسینی ییتی کوکب دا تمنا باربو کیم
ییترا گوچی باشی غه تا بغایلار اونجی دیك (٥) مکان

---

(۱) ز : ایلادینگ (۲) ح : یوزیدا (۳) ك : اینجو دین؛ و : انجی دین (٤) ب، ج، هـ، و، ك : یاقماق (٥) ب، اوجی؛ هـ، و : آجی (؟)

وله زاد حشمته

-۱۲۳-

وصل ارا اولتور مینی هجران جفاسیدین بورون
نیتی کیم(۱) قیلسا نگ خلاص آ نینگ بلاسیدین بورون

کونگلومه غمدین بورون خوناب ایچور دی درد عشق
خسته غه شربت ایچورگاندیك غذاسیدین بورون

فارغ اول ای مدعی مین دین که کورگاج یارنی
هیچ کامیم یوقتور اولماك مدعاسیدین بورون

عاشق اولمای مین بوکون ای شیخ(۲) کیم جان آفرین
قسمیم ایتی آفرینش ابتداسیدین بورون

ای مسیحا اورمه دم کیم آب حیوان زهر دور
ناتوان کونگلومگا وصلی نینگ اداسیدین بورون

ایله ییتیم جانغه هجریدین که گر تاپسام وصال
سورماگای مین خسته هجران ماجراسیدین بورون

ای حسینی گر بو دور نالنگ تانگ ایرماس یارغه
گر ییتار عشاق بی سامان نواسیدین بورون

---

(۱) ز: نیتی گر (۲) ك: عاشق اولمای نیلامین ای شیخ

ولە شید ارکان خلافتە

-۱۲۴-

وەکە بیر قاتلغە انداق زار و حیران مین بوکون
کیم کوز و زلفی کیبی مست و پریشان مین بوکون

دوزخ اهلی کویما گینگیزدین مینینگ آلیمدە کوپ
دیمانگیز کیم مبتلای داغ هجران مین بوکون

بس کە اطفال آتتی تاش و سوز هجران اوردی اوت
لالەدیك باشتین ✡ ایاقغە داغ ایلە قان مین بوکون

ایستار ایردیم وەحیاتیم نی آنینگ وصلی اوچون
درد هجریدین حیاتیم دین پشیمان مین بوکون

سورغالی کیلدینگ بوکون تانگلا دیمە قیلغوم وداع
زار کونگلومنی رعایت قیل کە مهمان مین بوکون

ایستامە آباد، ایتیب پند ای ناصح مینی
کیم بیراو سیل غمی دین اسرو ویران مین بوکون

ای حسینی باشیم اوزرە چتر دیك دور دود آه
شاك ایماس کیم درد عشق اهلیغە سلطان مین بوکون

✡ ز، ك: باشدین

ولە خلد ملکە

-۱۲۵-

یارسیز محزون کونگول دیوانە بولمای نیلاسون
وامق و مجنون کیبی افسانە بولمای نیلاسون

درد وغمندین چارە یوق هجریدە ✿ آنسیز خستەجان
غم غە همدم درد غە همخانە بولمای نیلاسون

عشق طوفانی و می سیلابی بیردم اوکسوماس
ای کونگول عمروم اویی ویرانە بولمای نیلاسون

عارضی گلشن ارا گل دور شبستان ایچرە شمع
گە بو هم بلبل گهی پروانە بولمای نیلاسون

جان آلور دا چون ایرور مردانە اول آی ، جان داغی
اوز نی ایلار دا فدا مردانە بولمای نیلاسون

چون بولور هرلحظە بیر بیگانە بیرلە آشنا
آشنا لار دین کونگول بیگانە بولمای نیلاسون

تیلبە گر بولمیش حسینی تانك ایماس یاری آنینگ
چون پری بولمیش ، اوزی دیوانە بولمای نیلاسون

✿ ح: هجر یندا

ولە خلد منکه

-۱۲٦-

کویدی بو محزون کونگول عالم قرار دی دودیدین
قهر لطف آیین بیلە لطف عتاب آلودیدین

قتلیم آنینگ قصدی و وصلی کونگول مقصودی دور
قصد انگا بو نوع ایسه کونگلوم کیچار ✲مقصودیدین

عشق سوت بیرله تنیم غه کیردی چیققای جان بیلە
ناصحا منع ایتمه ایلنی عادت معهودیدین

ییتگالی سرمایهٔ عشقینگ مینی سودایی غه
فارغ اولمیش خاطریم عالم زیان و سودیدین

سیندا زهد و میندا عصیان نی تفاوت ای فقیه
هیچ کیم چون واقف ایرماس آخر ایش بهبودیدین

ای منجم دیما گیل کیم آی توتولمیش بو کیچه
کیم یا پیلمیش بیر قویاش هجریده آهیم دودیدین

ای حسینی دیمه صبر ایتسانگ نتیجه وصل ایرور
کیم نتیجه ایستامیش بیر فعل ناموجودیدین ؟

✲ ز : عالم کیچار

وله زاد الله حشمته

-۱۲۷-

گر کیلیب ویرانه قبریمنی زیارت قیلغاسین
رحم ایتیب ای قاتلیم آنی عمارت قیلغاسین

قتل ارا تسلیم ایرور ای هجر آلینگده اجل
نیچه آلیب جانیم (۱) اظهار مهارت قیلغاسین

چون کونگولدا قویمادینگ آرام و صبر و عقل و دین (۲)
ایمدی ای ظالم بو کشور دا نی غارت قیلغاسین

آهیم آلیده ساوق سالقین سین ای دوزخ اوتی
هر دم ار یوز قاتلا اظهار حرارت قیلغاسین

اول آی استغنا سیدین افلاك ایرور پست ای کونگول
حاجت ایرماستور که سین عرض حقارت قیلغاسین

نیچه ایل قتلیغه مأمور ایلابان اول غمزه نی
یاشورون لیکن مینینگ ساری اشارت قیلغاسین

ای حسینی عشقی دین کیچکوم که مهلك دور دیدینگ
یخشیراق گر ایمدی تغییر عبارت قیلغاسین.

---

(۱) ج ، ز ، ح ، ك : نیچه کیم جانیم آلیب
(۲) و : عقل و هوش

وله خلد ملکه (۱)

- ۱۲۸ -

کیلسه اول گلچهره سوسن دیک دیما کدین لال مین
کیلماسه باد صبا دیک هجریدین بیحال مین (۲)

هجرینگ اوقی کثر تیدین پر چیقاردیم ای پری
قایدا کیم بارسا نگ سنگا یتما کدا فارغبال مین

درد هجرینگدین ایشیم راقم قلمدیک ناله دور
ضعف لیق ییجان تنیم بیرله نیچوک کیم نال مین

یوسفوم هجریدا عمرومدین تویوب مین ای مسیح
بار اولوم چه بارچه گر خود نوح ایله همسال مین

اول قویاش نینگ وصلی دین پرتو قچان توشسه منگا
عالم ایچره سعد کوکب دیک همایون فال مین

خانقه شیخی دمادم پند بیرماک نی آسیغ
مین که دیر ایچره خراب جام مالامال مین

ای حسینی اول الف دیک قد غمی دین پیکریم
کیم ایکیلدی غم یوکین چیکماککا گویا دال مین

---

(۱) عنوان «د» : وله زاد الله عمره

(۲) کط : هجریدین پامال مین

وله خلد الله ملكه

-۱۳۹-

صبر سیز کونگلومگا باقسام آرتادور (۱)عشق وجنون
ناتوان جانیمنی کورسام شوق ایله دردی فزون

اوقلاریننگ دین کونگلوم اوییگا ستون لار قویمیشام
جسم اوییگا راست انداق کیم عصا دین دور ستون

بسکه پیکانیننگ تنیم دا قالدی قدیم بولدی خم
شاخ دا چون میوه کوپ بولسه قدین ایلار نگون

ایکما قاشیننگ هیأتی بیمار بولغان کوز اوزه
بار آیننگدیک کیم بعینه ناتوان اوستینده(۲) نون

برگ گل حمرت بیله لعلیننگ چه بولماس ایله کیم
باده بولماس سو نی گرچه ایلاگای لار لعلگون

دهر بستانیده هر کیم سرو دیك آزاده دور
بولماس اوزگا نخل لار ینگلیغ خزان ییتکاج زبون

ای حسینی تا که ممکن دور جهاندا کام سور
عاقبت ناکام لیق ییتکورگوسی چون چرخ دون

---

(۱) ج ، ه : اورتادور

(۲) ج ، ه ، ک : اوستیده

وله خلد ملکه

-۱۳۰-

زلفی هجریدین پریشان حال زاریم مو ایکین
هجر شامی دیك قارارغان روزگاریم مو ایکین

سنگ باران قضا دین مو ایکین مجروح مور(۱)
یا فراق آسیبی دین جسم فگاریم مو ایکین

اول قویا شتین(۲) ایرو هجران شامی انجم خیلی دیك
آه اوتیدین کوکگا یوزلانگان شراریم مو ایکین

کیر بیکی دین مو ایکین کونگلوم ارا هر ساری نیش
یاخود اول گل دین یوراکدا خارخاریم مو ایکین

سیکریتیب میدان ارا کیرگاج اولوسنی اورتاگان
برق لامع مو ایکین یا شهسواریم مو ایکین

ساقیا می توت که بیلمان قصدیم ایتکان غم تونی
فرقتی (۲) قاتل مو یا مهلك خماریم مو ایکین

ای حسینی تازه گل لار مو ایکین گلشن ارا
یا چمن گلگشتین ایلار گلعذاریم مو ایکین

---

(۱) ه : مجروح مین(۲) ه ، ز : قویاش دین

(۲) هر چهار نسخه : فرقت

وله اعلی الله قوائم سریره

-۱۳۱-

زلفی ایچره خط ، خط ایچره لعل خندان دور نهان
ظلمت ایچره خضر هم ، هم آب حیوان دور نهان

سحر بیرله فتنه‌دین خالی ایماس کونگلوم دمی
اندا چون بیر کوزی ساحر ، خالی فتان دور نهان

کونگلوم(۱) ایچره کیم نهان‌دور دیما نگیز ای دوستلار
کیم نهان بولغای کونگولدا کونگلوم آلغان دور نهان

غنچه آغزی نقشی مو کونگلومدا دور یا تن ارا
کوپ خدنگی دین مو پیکان ایچره پیکان دور نهان

بولسه کونگلومدا صفا و نور ایرماستور عجب (۲)
اندا اول یوز شوقیدین خورشید رخشان دور نهان

عشقی سوزین(۳) زارجسمیم دا نیچوک پنهان قیلای(٤)
برق اوتی خاشاك ارا بولماق نی امکان دور نهان

ای حسینی کویماگونچه عشق ارا ییتماس وصال
تن نی کویدور آشکارا جاننی هم یاندور نهان

---

(۱) ز : کونگلونگ (۲) ز : ایرماس دور
(۳) ب ، د ، ه ، و : سوزی (٤) ز : پنهان توتای

وله کسر الله اعداه

-۱۳۲-

نو بهار ایامی بلبل دیک نیچوک چیکمای فغان
گل لانور چاغدا نهال نورسیم قیلمیش خزان

زعفرانی اشک ، ساریغ چهرم اوزره ، وه نی تانک
کیم ساریغ کورکوزدی گل ، اول تازه شاخ ارغوان

چون بهار عیشیم اولمیش غم خزانی‌غه بدل
ایلارام عشرت سرودین نوحهٔ محنت گمان

فرقتینگدین جاودان ماتم غه توشتیم عاقبت
ای وصالینگ خسته جانیم غه حیات جاودان

چون حیات اهلی وفادین یخشی ایرماس هجر ارا
سیندین ایرو نیدین اولمای مین قاتیق قانلیغ یامان

ساقیا گلگون قدح توت کیم عجب گل لار آچار
دهر بستانیده احوالیم غه دور آسمان

داستان درد اوقور ایردی حسینی عشق ارا
ایمدی عشق و دردیدین خلق ایچره دور یوز داستان

وله رفع الله لواء خلافته

-۱۳۳-

ای وصالینگ خسته کونگلوم مرهمی آرام جان
اولمادیم هجران ایلیدین (۱) مین قاتیغ جانلیغ یامان

درد ایله هردم ساچارمین لعل نی اشک اورنیدا
ایکی عالم ایچره یوقتور کوزلاریم دیک بحر وکان

گر فراقینگ محنتی بو دور مینی بیچاره غه
تا یماغای سین بو مینی دلخسته دین نام و نشان

هر قاچان چیقسانگ خرامان قد وآغزینگ نی کوروب
آه بیرله تینگک چیقار اولدم بدن دین اوشبو جان

عاقبت بیر کون حسینی نی (۲) جفا تیغی بیله
قتل قیلغوم دور دیدینگ ایدوست بسم الله روان

---

(۱) ب ، ه ، و،ز ، ط : ایلیندین

(۲) ط : عاقبت مسکین حسینی نی

وله بسط الله بساط عدله

-۱۳۴-

ای سینینگ قاش وکوزونک سرفتنهٔ آخر زمان
لب لارینگ دور خسته کونگلومگا حیات جاودان

ای قویاش یوزلوک صنم حالیم کوروب رحم ایلاکیم
ییتی کوکگا هر نفس هجرینگدا فریاد و فغان

ایل اراسیندا نیچه سریمنی پنهان ساخلادیم
بو ساریغ یوز آشکارا ایلادی راز نهان

گر خیالینگ بولسه مهمان ، کونگلوم اویندا دمی
ایلاگای یوز ساری هردم کوزلاریم گوهر فشان

دیدیم ایجان دردیمه وصلینگ بیلا بیر چاره قیل ✡
کولوب ایتور ای حسینی توتما میندین بو گمان

✡ ب ، ه ، و : یوز چاره قیل

وله زاد الله ملکه

-۱۳۵-

آه اگر کورسام یانا اول ماه تابانیم نی مین
بیر گامین شکرانهٔ وصلی اوچون جانیم نی مین

ای مسلمانلار قویونگ ، کیم صرف قیلدیم یولیدا
زلفی دین زنار باغلاب دین و ایمانیم نی مین

ایشیکیندا ✲ کیچه‌لار کوپ ییغلاماغدین عاقبت
آشکارا ایلادیم بو سر پنهانیم نی مین

دیدی آخر یار مرادیم کیم سینی اولتورگامین
گرسینینگ رایینگ بو دور قیلدیم بحل قانیم نی مین

نیچه دیرسین کیم حسینی قالمادی جانینگ سینینگ
ای نصیحت گو نیتای بو یار سیز جانیم نی مین

✲ و : ایشیکیدا

وله ایضاً

-۱۳۶-

وصل ارا اولتور مینی تا داغ هجران کورماین
کویدور انداق داغ ایله کیم هیچ درمان کورماین

ای اجل حسنیغه حیران ایرگانیم دا جانیم آل
تا اوزومدین اوزگانی اول یوزگا حیران کورماین

چیکماگیل آه ای کونگول کیم عالم اهلی قتلیغه
سبزه سین گل اوزره اول ییلدین پریشان کورماین

اول یوز و قد هجریدا بستانغه قیلمان میل کیم
گل ساری کوز سالماین سرو خرامان کورماین

گرچه قانیمنی قوروتتی هجر اوتی هم خوشتورور
قتل وقتی باری آنینگ تیغیدا قان کورماین

ساقیا اول مینی بزم ایچره بیهوش☼ ایله کیم
التفاتین مجلس اهلی ساری هریان کورماین

ای حسینی هجر ارا صبر ایلاگیل کیم اهل عشق
وصل تاپماق ممکن ایرماس درد هجران کورماین

☼ ج : مدهوش

و ایضاً له

-۱۳۷-

بیر پری‌وش عشقیدین انداغ پریشان حال مین
کیم آنینگ شرحین قیلوردین اسرو گنگ و لال مین
زلفی نینگ سوداسی انداغ کونگلوم ایچره توشتی کیم
اول قرا قایغو دا زلفیدین پریشان حال مین
خاطریم خوشتور ایاغینی اوپار میدان ارا
گرچه زلفی دیک ایاغی آستیدا پامال مین
مویه دین بیلی خیالیدین تنیم انداغ که موی
ناله دین زلفی هواسیدین نیچوک کیم نال مین
اول الف کیم ایکی نون و عین ارا سینده چیکار
گر الف ایردی قدیم ، ایمدی غمیدین دال مین
عنبرین خالینگ غمیدین کورگیل ای کوزی قرا
کیم قرا بختیم کیبی عشق اهلی ایچره خال مین
ای صبا یار آلیده عرض ایت حسینی حالینی
کیم غم عشقی ارا زار و خراب احوال مین

و ایضاً له

-۱۳۸-

سینی کورگاج دیرایدیم چیققای فغان جاندین بوروں
چیقماسون دیب رشکدین جان چیققی افغاندین بوروں

نامهٔ شوقوم باشیغه یازماسام آتین نی عیب
ایل کوزی توشماس چو مضمونیغه عنوان دین بوردن

اول اول یوز جلوه قیلدی سونگرا ظاهر بولدی خط
گل ظهوریدین (۱) ای کونگول کیم کوردی ریحاندین بوروں

سورماغیم غه کیم کیلور اول آی خدنگین چیکمانگیز
چیقماغای جان تا که اول کیلگونچه پیکان دین بوروں

وه نی حالت تور (۲) که یوز شمشاد قد چیقسه بیری
اوچراماس کوزومگا اول سرو خراماندین بوروں

رحم قیل کیم بار ایکاندور عاشق و معشوق هم
مین گدای دهر، سین آشوب دوران دین بوروں

دیمه کیم عشقی ازل دین قسمت اولمیش جانیما
ای حسینی بو نصیب اولمیش منگا آندین بوروں

---

(۱) ز، ح : گل ظهوردی (۲) کث : دور

ولہ ایضاً

-۱۳۹-

عشق ارا هیچ کیم میننگدیك زار و شیدا بولماسون
بولسه هم وه مین کیبی مهجور و رسوا بولماسون

هیچ کیشی عشق ایچره میندیك بولماسون کونگلی شکست
اهل حسن ایچره سیننگدیك کونگلی خارا بولماسون

جور و بیدادینی مهلك ایستارام جانیمغه کیم
هیچ کیم گا عشقی اول آی ایننگ تمنا بولماسون

بیر زمان کورماککا ✡اول عارضنی یوقتور طاقتیم
عشق ارا هیچ کیم میننگدیك ناشکیبا بولماسون

خسته کونگلوم رشکیدین بی حال مین اول کوی ارا
ایتینگیز مین اندا ایرکان چاغدا پیدا بولماسون

کو ییدا شیدا کونگول فریاد قیلما بعد ازین
کیچه یا کوندوز اویور وقتیدا غوغا بولماسون

یار مستغنی دور انداق کیم قاشیندا تیننگ دوردور
گر حسینی بولسه آیننگ آلیدا یا بولماسون

✡ ل : کورماسکا

و ایضاً له

-۱۴۰-

لب لارینگدین سوز ایشیتسام شکرستان مو دیبین
هر قچان قیلسا نگک تبسم لعل خندان مو دیبین
لعل جان بخشینگک دین ای آرام جان تاپتیم حیات
بیلمان آنی جان فزا ایتای مو یا جان مو دیبین
عارضینگنی گل مو دی مشکین خطینگنی خط مهر
یا مونی مصحف مو آنی خط ریحان مو دیبین
بیلی نینگک تارین مو سوردونگک یوقسه لعلی دین آنینگک
رشتهٔ جان مو دیبین یا آب حیوان مو دیبین
جنت ایچره ساکن اولسانگک طوبی جنت مو دی
جلوه قیلغاج قامتینگک سرو خرامان مو دیبین
اوزگاساری باقما دیب کوزو مگا قویدونگک داغ مهر
کوز قراسی مو دیبین یا داغ هجران مو دیبین
قوللوغونگغه خط بیریب عالمنی آزاد ایلادیم
اوشبو معنیدا اوزومنی قول مو سلطان مو دیبین
غنچه آغزینگک نینگک خیالی کونگلوم ایچره دور نهان
ناتوان جسمیمدا پیکان ایچره پیکان مو دیبین
لعلیدین جانیم عدم بولدی و کونگلوم طرفه راق
غنچه آغزی فرقتیدا ته بته قان مو دیبین
ای حسینی چاك ایتیب کوکسومنی تیکمیش لطف ایله
تیکماکین مرهم مو ، درمان اوزره درمان مو دیبین

و ایضاً له

-۱۴۱-

سیل اشکیم بوزدی صبریم کلبه سین بنیادیدین
وه نی لار کیلدی باشیمغا اول پریوش یادیدین ✿

باقسه اول آی عشقیدا لیلی و شیرین حالیمه
قیلماغایلار یاد اول مجنون و بو فرهادیدین

اول کوزی قاتلدین او لتور ماکنی اورگانمیش اجل
لیک تحسین تاپماس اول شاگرد بو استادیدین

صید ایرور کونگلوم قوشی اول یوزگا و ایستار آنی
بیله قوش کیم کوردی کیم رم قیلماغای صیادیدین

بیزگا عادت عشق اولو بتور اول صنم غه جور و ناز
ممکن ایرماس هر کیشی گا اوتماك اوز معتادیدین

ساقیا توت بیر قدح کیم باده نینگ دادین بیرای
کیم بسی خوناب ایچیب مین دور ایلی بیدادیدین

ای حسینی ظلم کورگان خاطریم ویران بولور
چیکسه هر مظلوم آهی خاطر ناشادیدین

✿ در «ز» این بیت نیز بصورت مطلع آمده است :

سیل اشکیم قورغادی عشاق نی بنیادیدین
هر قاچان کیم نوحه توزدوم اول پریوش یادیدین

و له ایضاً

-۱۴۲-

هیچ مسلمانغه نگارا داغ هجران بولماسون
کیم وصالینگ دین جدا بولسه انگا جان بولماسون

کوز اوچیدین ناوك جوروننگ بیله اولتور مینی
دامن پاکینگ بیگیم ناگه یانا قان بولماسون

خسته کونگلوم بند زلفوننگ دین پریشان دور بسی
جمع قیلغیل سنبلوننگنی کیم پریشان بولماسون

جانغه ییتتیم دلبر نادان ایلیندین آه آه
هیچ کیشی نینگ دنیی دا محبوبی نادان بولماسون

جان بیرور دا کیلیب اولتور بیر دمی کوراق سینی
کیم حسینی کونگلیدا ای دوست ارمان بولماسون

ومن کلامه خلد ملکه (۱)

-۱۴۴-

ای صبا بیر گیل خبر سرو روانیم کیلدی مو
جان ایسی سیندین کیلور روح و روانیم کیلدی مو

هجر دشتیدا مونکورغاب قالمیش ایردی خسته جان
وه دینگیز کیم اول غریب ناتوانیم، کیلدی مو

کیلگان ایرمیش خوبلار ، عشق اهلی قانین توکگالی
ای کی زنگول کور کیم مینینگ قتلیم‌غه جانیم کیلدی مو

زلفیدا سین بند و مین کوییدا بیمار ای کونگول
ضعفدین دی کیم سنگا مونکلوغ فغانیم کیلدی مو

یار مهمان بولسه (۲)جسم اوییگا جان ایلای نثار
ایتینگیز ای دوستلار کیم میهمانیم کیلدی مو

مین خود اولدوم هجریده اول سکته دیب قیلمیش گمان
وه دینگیز کیم باشیمه اول بدگمانیم کیلدی مو

رحم ایتیب بیر کون حسینی نی ایتینگدین سورغاسین
اول ملامت کوییده ایتکان یامانیم کیلدی مو

---

(۱) عنوان «ب» : ومن دقایقه (۲) آ ، و ، ز : مهمان اولسه

ومن وارداته

-۱۴۴-

ای جفا تیغی کیلیب مجروح کوکسومنی یارو
قول یالا نگ ایلاب سالیب هریان ایچیمنی اختارو

اختارور دا تا پسا نگ اول کونگلوم که مجنون شیوه دور
هر نیچوك بولسه عدم صحراسی ساری باشقارو

باشقارور دا بارماسه کونگلوم عدم صحراسی غه
توش توشیدین سانچیبان اول ساری آنی قایتارو

قایتارور دا واقف اول کیم یانا قایتیب کیلماسون
تینگری اوچون ناتوان جانیمنی آندین قوتقارو

قوتقارور دا ناتوان جانیمنی اول بی باك دین
یوز جفا ایلاب آنی کیلتور قاشیمدین اوتکارو

ایستابان کیلسه ینه کوکسوم شگافین تا پماغای
وه که بیر مرهم قویوب اول چاك کوکسوم بوتکارو

ایلاسا نگ مسکین حسینی جانینی آندین خلاص
وردی بو بولغای دعا داسین داغی دایم یارو

وله من فیضان سحاب طبعه (١)

-۱۴۵-

ای کوز اوزگا یوز ساری اوزونگنی حیران ایستامه
بیر وفاسیز عشقیدین کونگلونگنی هم قان ایستامه

ایلادیم کونگلوم اوپین آباد بیکس لیك بیله
چیکمیشام زحمت بسی ، بو اوینی ویران ایستامه

چونکه ترك مهرین ایتتیم (٢) جورینی هم ایستامان
ای کونگول سین هم ینه بولما پشیمان ایستامه

باردی اول نامهربان مهری کونگولدین ، بعد ازین
ناله میندین توتماغیل کوز ، اوزگا(٣) افغان ایستامه

آتشین کونگلوم اوتی بیرله توتاشمیش اوقلاری
ای سوزا کیلگان(٤) کونگول حالینی (٥) پیکان ایستامه

ای حسینی قیلمادینگ چون عافیت کنجین وطن
وه که مونگلوغ جانینگا سین ایمدی درمان ایستامه

---

(١) عنوان «د» : وله خلد ملکه (٢) ل : ایتسام
(٣) آ : بولماغیل کوزدارگا (؟) (٤) ج ، ز ، ح ، ل : ای سودا کیلگان ، آ : ای که سوز کیلگان (٥) ج ، ح : جانینی

وله طول الله عمره (١)

-١۴٦-

رنج ایله کویدی کونگول دیماس آنی جانانی‌غه
قایدا بلبل کویسه غم بولور گل خندانی‌غه

یوز غم و درد ایچره قالدی هجر ارا وه خسته‌جان
بیر قدم (٢) باسقایمو دیب بو کلبهٔ احزانی‌غه

بیر مینینگدیك زار و غمگین بولماغای وه عشق ارا (٣)
یاشی آققان کوزدین و ، وه کونگلی کویگان جانی‌غه

کیر بیکینینگ ایکی سپه هردم توزوب برهم اورار
یوز فریب ایلاب (٤) بو کونگلوم غارت ایمانی‌غه

مردم چشمیم ایریب آقتی جمالینگ شوقیدین
رحم ایتار چاغ دور حسینی دیدهٔ گریانی‌غه

(١) عنوان «ب» : ومن حقایقه (٢) ج ، ح : هیچ قدم
(٣) ب ، ه ، و : بولمادی وه عشق ارا (٤) ه : یوز فریب ایلار

و ایضاً له یسر الله آماله (۱)

-۱۴۷-

هر قچان کیم کیلسه اول سرو پری رخ(۲) یادیمه
کیلماس اولدم حور و جنت(۳) خاطر ناشادیمه

گر یتیشماس سنگا فریاد و فغانیم ضعفدین
ای فغانیم بارچه سیندین ، سین یتیش فریادیمه

قد و یوزونگ(٤) هجریدین باغ ایچره کیرسام باغبان
دیرکه وه اوت سالما آهینگدین گل و شمشادیمه

کوه دردیم دین صبا عرض ایتسه شیرین قصه‌لار
نیتی دیسانگ بیر پیامی یتکور اول فرهادیمه

سرو دین آزاد و فارغ دور حسینی حور دین
ای صبا مونداق دیگای سین سرو حوری زادیمه

---

(۱) عنوان «ب» ومن ریاحین حدایقه (۲) هـ : پر برو
(۳) ك : حور جنت (٤) ج ، ز ، ح ، ك : یوز و قدینگ

وله زید عمره (۱)

-۱۴۸-

ای کونگول دردیمنی عرض ایت اول مه طنازیمه
خسته جانیم نینگ هلاکین ایت سرو نازیمه

سورسه سیندین اولگا نیم کیفیتی نی سربسر
شرحینی موندا ق دیگای سین اول مه طنازیمه

قان بولوب باغری، کویوب جسمی، کوزی قان یاش تو کوب
بو عقوبتلار بیله اولدی دیگیل همرازیمه

چونکه اولدوم هجریدا بیر شمهٔ ایت ای رفیق (۲)
بولسون اول واقف نی بولدی اوشبو مخفی رازیمه

هجر ارا دم اومایین جانیم فدا قیلدیم دیگیل
چون ایشیتماس گر ایشیتسه گلرخ غمازیمه

مین خود اولدوم ای کونگول سین نوحه تار تیب ناله قیل
بولغای اول رحم ایلابان سالغای قولاغ بو سازیمه

ای حسینی یار اوچون جانینگ نی قیلمیش سین فدا
جان فدا قیلماق ایرور عاشق کیشیگا لازمه

---

(۱) عنوان «ب»: ومن نوادر اشماره (۲) ج، ح: ای کونگول

وله زید دولته (۱)

-۱۴۹-

جلوه قیلدی باغ ارا اول سرو آزادیم ینه
کویدورور عشق اهلینی بو آه و فریادیم ینه

تیلبه کونگلوم شورشی بلبلنی لال ایتمیش بو کون
قیلدی گلشن دین گذر گویا پری زادیم ینه

نیچه بیداد ایلایین کونگلوم گا وه(۲) اول خسته غه
اسرو حد دین آشتی بیداد اوزره بیدادیم ینه

جور بنیاد ایلامیش وه کیم پیاپی آه دین
بولغودیك دور(۳) دمبدم برباد بنیادیم ینه

کورگاج اول آینی چیکای دیدیم حسینی دیك فغان
مدعی‌لار طعنی دین اوزوم‌نی اسرادیم ینه

---

(۱) عنوان «ب»: ومن نشایجه خلد ملکه (۲) آ : آه

(۳) ب ، ه : بولغودیك تور

ومن فرائد فوائده ابقاه الله (۱)

-۱۵۰-

ای سنگا مجنون صفت هر گوشهٔ دیوانهٔ
عارضینگ نینگ مهریگا شمع فلك پروانهٔ

محنت یعقوب ایرور دردیم دین ای جان، شمهٔ
بولدی یوسف قصه‌سی دورونگدا بیر افسانهٔ

جان و کونگلوم بولدی ویران عشق اوتی بیرله نی غم
چون منگا بولدی بلا کویندا محنت خانهٔ

عاشق بیچاره غه چون وصل امیدی یوقتورور
ایمدی دین سونگرا فراق و گوشهٔ ویرانهٔ

یار یوراکیمنی چیقار بو بی وفا جاننی روان
جان من آخر اویونگدا نی تیلار بیگانهٔ (۲)

ای حسینی جرعهٔ وصلی میی دین ایچمایین
بیخود اولدونگ وای گر کیم (۳) بیر سه‌لار پیمانهٔ

---

(۱) عنوان «ب»: ومن میامنه (۲) ز: نی تیلار آخر اویونگدا جان من بیگانهٔ (۳) ب، و، ز: وای اگر کیم

وله طول الله عمره (۱)

-۱۵۱-

کوانگلوم آلور(۲) غنچهٔ سیرابی گفتاری بیله
جانیم اورتار(۳) آتشین لعل شکرباری بیله

دهر بازاریدا غوغا سالدی یوسف حسنی کیم
جلوه‌گر بولدی سینینگ حسنونگ نموداری بیله

تیغی زخمی‌دین ایرور خرسند کوانگلوم ای رفیق
یاقسه مرهم قوی اولای اول زخم آزاری بیله

محو مین انداق اول آی حسنی‌غه کیم یوقتور ایشیم
عشقی‌نینگ اخفاسی و دردیم نینگ اظهاری بیله

یالغوز اول آی هجریدا سرگشته ایرماس مین که بار
چرخ هم بوایش گا باعث، دور پرکاری بیله

ای که دیرسین تاپمادیم مطلوب‌نی کوب ایستابان
بیل که اول ایستارda همره دور طلبکاری بیله

ایت لاریگا طعمه بولغای دیب حسینی قویدی یوز
اول صنم کوییگا عریان جسم افگاری بیله

---

(۱) عنوان «ب»: ومن درر بحاره (۲) هـ: کوانگلوم آلدی

(۳) هـ: اورتادی جان

و ایضاً له زید عمره (۱)

-۱۹۳-

شام هجرانینگ‌نی کورگاچ ، کیلدی زلفونگ‌یادیمه
توشتی صبح وصل امیدی خاطر ناشادیمه

مست ایکاندا دیماگیل سوندوم ایاغ کیم اوپکاسین
ایمدی‌سونغیل اوسروك ایردیم اندا کیلماس یادیمه

مقدمینگ‌دین یوز خراب آباد ایرور ای گنج حسن
وه نی بولغای بیر ییتیشسانگ بو خراب آبادیمه

قایدا جنت سروی بیرله حوری‌غه (۲) قویغای کونگول
گر ملك نظاره قیلسه سرو حوری زادیمه

ذکری‌دور آغزیمدا صبح و شام زاهد دیمه سوز
سودی یوق ، پندینگ بیله سالما فتور اورادیمه

عقل قیدیدین خلاص اولغای ایدی مجنون اگر
عشق طوریندا قولاق سالسه ایدی (۳) ارشادیمه

ای حسینی هجر ظلمیدین نیچه فریاد ایتای
بو قاتیق حالت دا چون ییتماس کیشی فریادیمه

---

(۱) عنوان «ب» : وله بسط الله ملکه ، عنوان «د» : ومن کلامه خلد الله ملکه (۲) همه نسخ : سرو بیرله حورغه (۳) آ ، د ، ه : عشق طوریدا قولاق سالغای ایدی .

وله طول عمره (۱)

-۱۵۳-

نقطهٔ خالینگک عجب یوق لعل خندان او ستینه
کیم بولور بیر قطره دایم آب حیوان اوستینه

هجرینگک اوقی تا تیکیلمیش کونگلومه ای قاشی یا (۲)
لعلگون اشکیم گا اوخشار خار مژگان (۳) اوستینه

نای کینگک گا باق که داغ حسرتیمدین دور نشان
جوهری کیم کورونور پولاد پیکان اوستینه

ای صبا قانلیق کوزومگا کویدین ینکور غبار
رسم ایرور توفراق توکماك دایما قان اوستینه

عشق تیغیدین بوزوغ کونگلومدا ایردی چاك لار
وه که بولدی بیر سری بو داغ هجران (٤) اوستینه

لعل سیر ابینگک غمی دین ناتوان جسمیم ایرور
مثل خاشاکی که توشگای آب حیوان اوستینه

ای حسینی یار کیلسه (٥) نقد جان ایلای نثار (٦)
ایل ساچیق ساچقان (۷) کیبی دلخواه مهمان اوستینه

---

(۱) عنوان «ب» : و من میامنه (۲) ب ، ه ، و : ای باغبان
(۳) ب ، ه ، و : خار هجران (٤) ه : داغ حرمان (٥) ج ، ح ،
ك : کیلکاج (٦) ج : ایلار نثار (۲) (۷) ب ، ك : ساچقان

وله حفظه الله من الآفات (۱)

-۱۵۴-

خط جان افزا چیقارمیش لعل خندان او ستینه
خضر دیک کیم سایه سالغای آب حیوان اوستینه

ایله دور کیم زخم اوزه هر یان چیبین قیلغای هجوم
زاغلار قونسه بو قانلیق جسم عریان او ستینه

کوز یاشیم سیلی دین اولماس(۲) ضعف لیغ جسمیم عیان
قایدا بیر خس ظاهر اولغای بحر عمان اوستینه

کلبم ایچره اورتانورمین توشکای الیمغه کو یوب
قایسی بیر قوش کیم دمی قونسه بو ویران اوستینه

باشینگ اوزره گل مو سانچیب دورسین ای رعنا نهال
یوقسه پیوند ایلادینگ سرو خرامان او ستینه

هجر اوتی بیدادی دین بیلگیل کیم آهیم دودی دور
هر بولوت کیم سایه سالغای اهل دوران اوستینه(۳)

ایتلاری گا گر فدا بولدی سونکاک دیک پیکریم
ای حسینی حیرت ایتمه سوز بارور جان اوستینه

---

(۱) عنوان «ب» : ومن مطلع انواره (۲) ب ، ه ، و : سیلی دا بولماس

وله طول عمره (۱)

-۱۵۵-

وه که هجران طرحین اول آی سالدی بنیاد اوزگاچه
ناتوان کونگلومگا بنیاد ایتی بیداد اوزگاچه

غم تاغین تیرناغ ایله قازدیم دیمه فرهاد کیم
مین ایرورمین اوزگاچه عشق ایچره ، فرهاد اوزگاچه

یوق اثر کونگلیگا و پولاد آهیم دین ایریر (۲)
اوزگاچه دور بو قاتیق لیق ایچره پولاد اوزگاچه

آدمی لیق رسمین ار بیلماس ، ایرور معذور کیم
آدمی زاد اوزگاچه ایرمیش پری زاد اوزگاچه

کونگلومه باغ و بهار و باده دین یپتماس نشاط (۳)
کیم بولوبتور هجر دین بو قاتلا ناشاد اوزگاچه

بو چمن رعنالارین کوب سیومه کیم ایلار ستم
گل بیله سرو اوزگاچه ، نسرین و شمشاد اوزگاچه

ای حسینی یار چون جور ایتی عادت اوزگا نوع
سین داغی بولغیل جفاکش لیک دا معتاد اوزگاچه

---

(۱) عنوان «ب» : وله زاد الله ملکه (۲) آ : ایرور
(۳) ب ، ج ، ه ، و ، ح ، ط : بیتمیش نشاط (؟)

وله من فیضان سحاب طبعه (۱)

-۱۵٦-

آه کیم بولدوم ینه عشق ایچره شیدا اوزگاچه
عقل و هوشومدین جدا خلق ایچره رسوا اوزگاچه

وهم ایتار ایردیم بلای هجردین یوز وای کیم
جانیمه تورلوك بلالار بولدی پیدا اوزگاچه

هوش و عقلیم تاپتی‌لار تاراج ، کیم‌عشق و فراق
سالدی کونگلوم کشور و ملکیگا یغما (۲) اوزگاچه

بولسه حالیم اوزگاچه عیب ایتما انگیز ای دوستلار
کیم توشوبتور دلبریم باشیغه سودا اوزگاچه

یار بولسه(۳) اوزگاچه وه اختیاری یار دورور
بولماغوم دور مین وفا باپیدا قطعا اوزگاچه

بو چمن رعنالاری‌نینگ جلوه سی بیر نوع ایماس
هم گل ایلار اوزگاچه هم سرو رعنا اوزگاچه

ای حسینی عافیت کوییدا مسکن تاپماغونگ
اوزنی بو آشفته‌لیغ دین قیلماغونگ تا اوزگاچه

---

(۱) عنوان «ب» : وله خلد الله ملکه (۲) آ : غوغا (۳) آ ، ز : یار بولسون

وله رفع الله لواء خلافته

- ۱۵۷ -

سبزۀ خطینگ سوادی لعل خندان اوستینه
خضر گویا سایه سالمیش آب حیوان اوستینه

اول یاشیل تونلوغ باشی اوزره قریشی بورکی دور
ایله کیم توشگای قیراو سرو خرامان اوستینه

تاکه سانچیلدی بوزولغان کونگلوم ایچره ناوکینگ
ایله قوش دور کیم نشیمن قیلدی ویران اوستینه

مین پریشان حال نینگ کونگلیگا سالدی یوز گره
هر گره کیم توشتی اول زلف پریشان اوستینه

بو العجب ایرماس ملاحتلیغ لبینگ اوستیده خال
کیم چیبین گاهی بولور ساکن نمکدان اوستینه

اوزنی خوش تو تغیل که آخر تیره خاك آستیده دور
اول که حالا رخش سورگای چرخ گردان اوستینه

ای حسینی بیوفالارغه کونگول نی بیرماگیل
چون وفالیغ یار تاپتینگ سوز دیما جان اوستینه

وله خلد الله ملکه

-۱۵۸-

اول زمرد خط که چیقمیش لعل خندان اوستینه
سبزهٔ کیم اوسو بتور(۱) آب حیوان اوستینه

برقعین آلغاج قد و رخساریدین قالدیم عجب
گل آچیلماق طرفه‌دور سرو خرامان اوستینه

ضعفیم انداغ دور که بیر بیر دین توکولگای پیکریم
قونسه قوش ناگه مینی مجنون عریان اوستینه

هجر اوتیدین بیر شرر عالمنی اورتار ای رفیق(۲)
مرهمینگ نی نفع قیلغای داغ هجران اوستینه

شك ایماس کیم سیر دین قالغای تحرك ایلامای
قویسه‌لار کوه غمیم نی چرخ گردان اوستینه

چرخ ظلمیدین بوزوغ جسمیم ایرور یر بیرله تینگ
وه بلا تاشی نیچه یاقفای بو ویران اوستینه

چون حسینی یوز ایاغ خوناب کوزیدین توکار
سین داغی ییتکورگیل ایاغ بو چشم گریان اوستینه

---

(۱) کذ : سبزهٔ دور کیم توشو بتور (۲) کذ : ای طبیب

وله عمر الله ملك امنیته (۱)

- ۱۵۹ -

خطی نینگ تاری توشوبتور لعل میگون اوستینه
ایله کیم جان رشته‌سی بیر قطرهٔ خون اوستینه

تیشلاری اوستیده هر کیم لعلینی کورگاج ، دیدی
برگ گل دور کیم توشوبتور در مکنون اوستینه

خالی نینگ هردم ، خیالی تیلبه کونگلومدا (۲) ایرور
زاغلار انداغ که غوغا قیلدی مجنون اوستینه

ایتقای سرو اوزره گل پیوند قیلمیش باغبان
کیم که کورسه عارضینینگ اول قد موزون اوستینه

یا نگی آی(۳) آ نینگ سمندی نعلی دین کیلدی نشان
اول قویاش رخشین مگر سیکریتی گردون اوستینه

می غه خرقم رهن و مین مخمور ، نیتی می فروش
یا نا بیر پیمانه هم بیرسانگ بو مرهون اوستینه

سیل اشک ایچره حسینی چون کورونماس ایستامانگ
کیم کورونگای توشسا بیر خاشاك جیحون اوستینه

---

(۱) عنوان «د» : ومن درر بیانه (۲) ج : تیره کونگلومدا

(۳) ز : تولون آی

وله ضاعف الله شوكته

-١٦٠-

بولغالی لعلی اوزه خطی نمودار اوزگاچه
توتتی آهیم برقی دین کوك یوزی زنگار اوزگاچه

تاکه قیلدیم اول بت میخواره آلیده (١) سجود
سالدی زلفی تاریدین بوینومغه زنار اوزگاچه

یاشورون می ایچمامیش بولسا انگ نیگا بولمیش بو نوع
لبدا گفتار اوزگاچه باش اوزره دستار (٢) اوزگاچه

قورقو توبسین هجر دین اولتور داغی کویدور ولیك
ای ستمگر ایستاما کونگلومگا آزار اوزگاچه

نی سورارسین زار کونگلوم ضعفی نی، باشی غه ییت
کیم بو کون دین (٣) بولمیش اول مجروح بیمار (٤) اوزگاچه

کیم نی کیم دوران ایلیدین یار توتتوم، عاقبت
اوزگاچه چیقتی اوزین گر قیلدی اظهار اوزگاچه

ای حسینی خطی دین رخساری بولمیش اوزگا نوع
سبزه دین انداق که بولغای باغ و گلزار اوزگاچه

---

(١) د، ه، ز، ح : آلیندا (٢) ج، ح : باشینگدا دستار
(٣) ج : کیم بو کونده (٤) ك : مجروح و بیمار ؛ ه :
بیچاره بیمار

وله اعلی الله قوائم سریره (۱)

-۱٦۱-

غم ییلی عیشیم بنا سین قیلدی ویران اوزگاچه
صبر و هوشوم کشورین یر بیرله یکسان اوزگاچه

بیر لب لعلی که شوقیدین یاشیم خوناب ایدی
ایمدی کونگلوم بولدی آنینگ هجریدین قان اوزگاچه

ایستاگان کونگلومنی تا بقونگ بیرتو تاشقان شعله کیم
اورتادی بو قاتلا آنی داغ هجران اوزگاچه

اوزگاچه ظلم ایلادی چون جانیمه چرخ ای رفیق
عیب ایماس مین داغی چیکسام آه و افغان اوزگاچه

اوزگاچه محنت یوزومگ کیلدی هجران دردیدین
نی عجب آقسه یوزومدا(۲) اشك غلطان(۳) اوزگاچه

ایچماگای ایردیم تنعم دوریدا جام وصال
بیلسام ایردی هجر دین(٤) بولور بو دوران اوزگاچه

صبر قیلماق دین دوا یتماس حسینی دردیغه
ای خرد تا بغیل انینگ دردیغه درمان اوزگاچه

---

(۱) عنوان «د» : وله خلد ملکه (۲) هـ : بوزومگا (۳) هـ :
اشك حرمان ؛ و : اشك هجران (٤) ح ، ك : هجریدین

وله رفع الله لواء خلافته

-۱٦۲-

نیچه اول آی هجریده کونگلوم بوزولغای غم بیله
نیچه جسمیم اویی یمرولگای غم و ماتم بیله

نیچه بولغای هجر شامی ، زلفی تابی یادیدین
تار جسمیم کیچه تانگ آتغونچه پیچ و خم بیله

نیچه هردم اول مسیح انفاس گلرخ هجریدا
ایرتاگای‌مین جملهٔ عالم‌نی اوتلوغ دم بیله (۱)

نیچه ویرانیمنی و همسایه لارنینگ هم اویین
هجریدین گریان کوزوم خونابی بوزغای نم بیله

نیچه اول بدمهر زلفی‌دیك پریشان قیلغامین
عالم اهلی کونگلینی بو خاطر برهم بیله (۲)

چرخ کاچی بیرله چهرم گرچه بولدی نیلگون
نی قیلا آلغای کیشی بو نیلگون طارم بیله

ای حسینی ، هجریدین جانیم قوتولسه عهد ایتای
کاشنالیق قیلمایین جنس بنی آدم بیله

---

(۱) و : جمله عالم‌نی بو اوتلوغ دم بیله (۲) ج ، ه ، و ، ز ، ح ، ك : درهم بیله

وله كسر الله اعداءه

-١٦٣-

بير قوياش هجريندا(١) چيكتيم اوتلوغ افغان بو كيچه
كويما گيم دوديدين اولدی ، چرخ گريان بو كيچه

اول قوياش هجرانی‌دا هر بير قراسی شكليدين
قويديلار هر بير كوزوم بير داغ حرمان بو كيچه

شام هجرانيمنی بيلمان كيم بو ينگليغ تيره دور
يا قيليب تور(٢) دود آهيم آی‌نی پنهان بو كيچه

توكتی كوكب فرقتينگ شاميده كوزوم آنچه كيم
قالدی گردون يوز تومان كوز بيرله حيران بو كيچه

ای اجل داديمغه ييتكيل بو قاتيق حالت‌دا كيم
يوقتورور پيدا مينينگ شاميمغه پايان بو كيچه

پرچمينگ تا زلف ييليدين آشفته بولميش گويا
كيم قيليب تور روزگاريمنی پريشان بو كيچه

ای حسينی يارينگ كوكسومگا تيككان ناوكين
جان بيريب قيلديم بوزوغ كونگلومگا مهمان بو كيچه

---

(١) ه ، و ، ك : هجريدا (٢) ك : يا قيليب دور

-۱٦۴-

عارضینگنگ مهریدین آچیب جسمیم ارا جان اورتامه
آشکارا لطف ایتیب کونگلو منی پنهان اورتامه

برق هجران نال دیك جسمیمدا بس‌دور ، سین داغی
وعدهٔ وصل ایلابان ای عهدی یالغان اورتامه

کوه غم بولدی تنیم اطفال تاشیدین یانا
لاله‌دیك کونگلومنی سین ای اوتلوغ افغان اورتامه

لعل جان بخشینگنگ اوزره ، سین خال هجران قویماغیل
جانیم اوزره هر زمان بیر داغ حرمان اورتامه

آتشین کونگلومده خوشتور ناوکینك نینگنگ کثرتی
برق هجرانینگنگ سالیب کونگلومدا پیکان ✲اورتامه

صبح وصلی‌دین مینی اول یار نومید ایلادی
سین قرا بختیم کیبی ای شام هجران اورتامه

ای‌حسینی چیکما آتسیز آه ، خوبلارنی کوروب
بیر وفاسیز اوتیدین یوز نامسلمان اورتامه

✲ و : پنهان (؟)

وله

-١٦٥-

چارۀ عشقی ئیدور جز صبر، محزون کونگلومه
چون قیلا آلماس قیلیننگ بیر چاره مجنون کونگلومه

قویدی اول یوز هجریدا (١) یوز یانگغی قانلیغ تازه داغ
وه نی گل‌لار آچتی اول رخسار گلگون کونگلومه

تاکه اوتلوغ عارضی شوقی کونگولنی اورتادی
هر نیچه باقسام ساووق دور (٢) مهر گردون کونگلومه

نی حکیم و نی فسونگردین جنونوم دفع اولور
کیم نی حکمت نفع ییتکوردی نی افسون کونگلومه

سرو ساری نی کونگول بیرله باقای ای باغبان
مین که هردم ایورولور اول قد موزون کونگلومه

بولماسه روشن کوزوم هردم سواد خطیدین
تیره دور بالله سراسر دنیی دون کونگلومه

ای حسینی دیمه ترکین توت که کوبتور اهل حسن
بارایسه یاقماس (٣) نیتای آنسیز بیری (٤) چون کونگلومه

---

(١) ز، ك: قویدی اول آی عشقیدا (٢) ج: ساووق تور
(٣) ب، ج، ه، و: باقماس (٢) (٤) ه، ك: آنسیز یری (٢)

وله کسر الله اعداه (١)

-١٦٦-

دردمند عشق نینگ کونگلی آچیلماس باغ اوزه
اهل غم جانیغه ناصح پندی اوت تور(٢) یاغ اوزه

قامتینگ نقشینی، کویگان کونگلوم ایچره اسرادیم
ای کوزی عین بلا کیستیم الف بو داغ اوزه

سایه ساری چاپکوم قالپاغی روشن راق دورور (٣)
نیچه کیم پرتو سالور روشن قویاش قالپاغ اوزه

کویی توفراغیده ضعفیم دین نشان پیدا ایماس
لیك قوت یوق کیچه کیرماککا اول توفراغ اوزه

تندا یوق تیرناغچه یرکیم داغ عشقینگ اندا یوق
خامه نوکیدین اثر قالغان کیبی تیرناغ اوزه

کیم که خالینگنی کورار، مین تیلبه نینگ حالین بیلور
انگلاغای مجنون غمین هر کیم که باقسه زاغ اوزه

گر حسینی کونگلی صیدین اولاماس اول باغری تاش
بو مثل دور کیم کیییك بولماس ایشانگان تاغ اوزه(٤)

---

(١) عنوان «د» : وله ایضاً (٢) ه ، و : اوت دور (٣) و : روشن راق بولور (٤) ه ، و : باغ اوزه

وله ضاعف الله تعالی ملکه (۱)

-۱٦۷-

عذر اوچون شیرین حدیثینگ‌نی شکر ریز ایلامه
بو فسون بیرله اوتومنی دمبدم تیز ایلامه

ارغوانی عارضینگ محبوب‌لوقتین(۱) یاشوروب
زعفرانی یوز بیلا اشکیم‌نی گلریز ایلامه

دیما گیل شیرین زبان‌لیغ بیرله یوز اوتلوق حدیث
دود آهیمنی اول اوتدین آتش انگیز ایلامه

شوخ لوقدین(۲) هر زمانی بیر بهانه قیلماغیل
ناتوان کونگلومنی هر دم غصه آمیز ایلامه

خوبلار دا(۳) سیندین اوزگا چونکه محبوب ایستاماس
گیل حسینی ساری ایمدی مونچه پرهیز ایلامه

---

(۱) و ، ز : محبوب لوغدین ؛ ك : محبوب لوقدین (۲) ج ؛ شوخ لوقتین (۳) و : خوب لار دین

و ایضاً له

-۱٦۸-

قانی کوز کیم سینی کورگای مین دمی اغیار ایله
یا که کورگایمین ینه اغیار ایله گفتار ایله

منگا باردور اوز کوزومدین رشك، وه نیتیب کورای
عارضینگ وصلین ینه بیر دیدهٔ اغیار ایله

اوز قولاغیمدین اوتونگنی٭ چون ایارمین وه نی تانك
اول سام ایل بیرله دیسانگ سوز لعل شکر بار ایله

دیسه بولماس عشق اطواریده آنی یار کیم
غیر نینگ وصلین تصور ایلای الغای یار ایله

هر پری دین بیر تیکان بلبل غه سانچیلماق نی تانگ
چون کورار باغ ایچره گل دین همنشین لیق خار ایله

مین کیم و آزرده لیق سین دین گر اولتورسانگ ولیک
رشکدین دور گاه گاهی بولماغیم آزار ایله

ای حسینی یار چون کوز مردمی دور کوزنی یوم
کوز اویی دیك یرکیرا ك خلوت اوچون دلدار ایله

٭ ج : اوزونگنی

وایضاً له

-۱٦۹-

هجر شامی آی چیقیب ، مین ییغلار ایردیم درد ایله
سیر لار قیلدیم سینی ایستاب مه شبگرد ایله

آی اویا قتاج☼ یا نا کو نگلومنی بوزوب یا لغوز لوغوم
تیره شامیم اندهیدین ییغلادیم کوب درد ایله

چرخ هم انجم سرشکین حالیمه کوب ساچتی ، لیک
بو لمادی ییغلار دا تینگ مین زار غم پرورد ایله

ماتمیم غه چرخ کوك ایلاب لباسین ، تون قرا
صبح هم ایلاب یقاسین چاك ، آه سرد ایله

شام هجراندین قوتولغونچه ایسیتتیم مهر دیك
اشك سیلین آقیزیب تیتراب عذار زرد ایله

دهر بستانیغه کوب قویمه کونگول ای عندلیب
کیم انگا بوی وفا یوق یوز تومان مینگ ورد ایله

ای حسینی اویقو بیخود لوق ، ییماك غم دور منگا
تا نی بولغای عاقبت حالیم بوخواب و خورد ایله

☼ك: اویاتقاج (؟)

وله ابدت خلافته

-۱۷۰-

ای کونگول گردون بلیت تاشینی یاغدوردیلا
هر طرف صبریم اویی دیوارینی سیندوردیلا

قیلمادی هم ترک چون دیواریغه بیردی شکست
سیل غم سقفین قرا توفراقغا هم ایندوردیلا

ایلار ایردیم عشق نینگ رسوالاریغه سرزنش
بولغالی رسوا سوزوم لاف ایرگانی بیلگوردیلا

بیتسا هر غم ، علم و عقل اوراقی ایردی مونسیم
هر ورقنی بیر ساری آهیم یبلی ساووردیلا

مزرع زهد ایچره کیم جمع ایردی صبریم خرمنی
سیکریب اول خرمن غه بیر برق بلا کویدوردیلا

عافیت کنجیدا دایم باشیم ایردی سجده دا
عشق آخر مونچه شدت باشیمه کیلتوردیلا

ای حسینی ایل ایشیتماس ایردی تسبیحیم اونین
عشق افغانیمنی گردون طاقیدین آشوردیلا

ومن شرایف کلامه خلد ملکه *

-۱۷۱-

وای یوز مینگ وای کیم سرو روانیم باردیلا
صبر و هوشوم ملکی دین آرام جانیم باردیلا

رشتهٔ جانیم بیله وصلی انینگ پیوند ایدی
جاودان فرقت کیلیب پیوند جانیم باردیلا

کیم بیله انگیز مهر ایتگای مین ایمدی ای کونگول
چونکه مهر انگیز آتلیغ مهربانیم باردیلا

سورما جانیم حالیدین داغی جهان اقبالیدین
ای رفیق مهربان جان و جهانیم باردیلا

ناتوان بولسام غریب ایرماس انینگ هجرانیدین
نی اوچون کیم اول غریب ناتوانیم باردیلا

گرچه ایستاب تاپمادیم لیکن کوزومدین بارغالی
آنی ایستاب یوز ساری اشک روانیم باردیلا

ای حسینی هجریدا تا بسام هلاک جاودان
قیلماغیل حیرت حیات جاودانیم باردیلا

---

* عنوان «د» : و ایضاً له

وله زید عمره و مملکته ☼

-۱۷۲-

وه که بیر گل شوقیدین حالیم پریشان دور نیتای
سوزی جان ایچره کونگولدا دردی پنهان دور نیتای

ای مسلمانلار اگر مین کافر عشق اولمیشام
قصد دینیم قیلغوجی بیر نامسلمان دور نیتای

دیمه ای همدم کونگول نی خالی ایت بیر آه ایله
دم اورارغه یوق محل کونگلوم تولا قان دور نیتای

اول پری وصلین دیدیم ایستای جنون صحراسیدا
تیلبه کونگلوم مبتلای بند هجران دور نیتای

زلفی تولغاندی دیدینگ سین اورماغیل کوپ پیچ وتاب
هر سر مویومغه باغلیغ زلفی پیچان دور نیتای

تیره قیلدی زلفی عیشیم صبحینی چون شام غم
اوزگا لارنینگ بزمیدا اول شمع رخشان دور نیتای

ای حسینی عافیت کنجی دا گر توتمان قرار
کعبهٔ وصلی حزین کونگلومگا ارمان دور نیتای

☼ عنوان «ب» : ومن میامن لطفه

ومن فیضان سحاب طبعه (۱)

-۱۷۳-

حیرتیم بار تا قرا قیلمیش لباسین اول پری
کیم قرانغو توندا کورمیش آفتاب خاوری

شرط ایرور چون هر کیشی اوز یاریغه همرنگ‌لیق (۲)
توتتی جسمیم‌نی قرا دود اوزره کونگلوم آذری

اول قرا یلدا تونیدین وه که چیققونچه قویاش
یر یوزین کوك دیك مزین قیلدی اشکیم اختری

آیغه مانع بولدی بو شبگون تومان، یوز شکر کیم
ییتیب آهیم ییلی، قیلدی اول تومانی بیر ساری

بار دور امیدی حسینی تشنه‌لب نینگ ،کیم ینه
درد هجران دفع اولوب ییتگای وصالینگ کوثری

(۱) عنوان «ب» : ومن مخزن اسراره
(۲) آ : همرنگ‌لیق اوز یاریغه

وله ادام الله خلافته(۱)

-۱۷۴-

بار دور اول شبگون لباس ایچره پری یا آدمی
یا مگر کیم کوز قراسیندا ایرور کوز مردمی

گر کوزوم نینگ مردمی ایرماس دورور، پس نی اوچون
اشك آقیب(۲) بیلگورور هجران غمیدین ماتمی

آقسه اشکی حلهٔ شبگون ارا وه نی عجب
کون قرا بولوت ارا کیرگاچ، بولور ظاهر نمی

دیرلار اولماس(۳) ظلمت ایچره آب حیوان تابغان ایل
وه که مین تاپیب مین و جانیم آلور هر دم غمی

ای حسینی بو قرا قایغو دا جا نینگ بولسه ریش
غم یمه بیر کون دوا قیلغای وصالی مرهمی

---

(۱) عنوان «ب»: ومن مطلع انواره (۲) ج، ح: اشکیم آقیب
(۳) ه، و: دیرلاد ایرماس

وله طول الله عمره (۱)

-۱۷۵-

قايدا ايستاي ايستاسام قايدين تاپاي ، سين يارنى
كيم منگا همدم بولوب سورغاى دمى مين زارنى

هر صبا كيم كيلسه سيندين جان بيرور اول رحم ايتيب
نيچه اسراغاى تيريكليك سعيى بو بيمارنى

غمدا مين كيم وصل ارا نيتيب يوزونگ‌نى كورگامين
كيم ييغيدين كور ايتيب مين ديدهٔ خونبارنى

توقتاماس جنت دا مژگا نينگ تيلاب كونگلوم قوشى
به كورار (۲) بلبل جواهرليق قفس‌دين خارنى

اولتورور رشك اى حسينى يوقسه دير ايرديم بيراوپ
كورسا تنگ اى باد صبا اول سرو گلرخسارنى

---

(۱) عنوان «ب»: وله ابقاه الله
(۲) ز : خوش كورادر

ولە زید عمره ✡

-۱۷٦-

جاندا ایتورمین توزای حرف غمینگک تحریرینی
کوانگلوم اولماس وه که بیلماس مین بو ایش تدبیرینی

باور ایتماس ایردیم ایل دردین ولی غم کورگالی
چین خیال ایلار مین ایل نینگک نالهٔ تزویرینی

عافیت کنجین توتای دیر مین قوتولوب عشق دین
وه که اوزگا قیلسه بولماس تینگری نینگک تقدیرینی

دیدیم آسایش تاپای عشق ایچره ، وه مشکل دورور
سین پری رخ عشقیدا قیلماق بو سوز تقریرینی

واله اولمیش وه حسینی یار رام اولسون دیبان
تیلبه بولغان لار کیبی ایستاب پری تسخیرینی

✡ عنوان «لب» : ومن مقالاته

ولە زید عمرە و ملکە (١)

-١٧٧-

اول پری‌وش طفل وە کیم یارلیق بیلماس نیتای
شوقیدین شیدا کونگول هشیارلیق بیلماس نیتای

دیر کە کونگلوڭا فغان و زارلیغ‌دین منع قیل
چون بو محزون(٢) جز فغان و زارلیغ بیلماس نیتای

قان یوتار دا ایتلار ینگگ همدملاریم دور یوق رقیب
گر بو هم ایت‌دور ولی خونخوارلیق بیلماس نیتای

رند مجلس دین سورارمین عشق طورین ای غنی(٣)
چون فنا اهلی طریقین ، بارلیق بیلماس نیتای

یوز و آغزی فرقتی‌دین دیسام ایلای گشت باغ
پر تکلم غنچە شیرین کارلیق بیلماس نیتای

یوز ایاغی توفراقی‌غە سورتسام کوز مردمین
نیش اورار اول شوخ و مردم‌دارلیق بیلماس نیتای

یار اگر عالم غریبی‌دور جمال و حسن ارا
ای حسینی جز غریب آزارلیق بیلماس نیتای

---

(١) عنوان «ب» : ومن لطایفە خلدملکە (٢) و : چون بو مجنون
(٣) و : ای رفیق

وله یسر الله آماله (۱)

-۱۷۸-

عشق ارا مجنون نی دیرمین کیم اوزومگا اوخشاتای
هوشینی زایل قیلیب دیوانه لیغ نی اورگاتای

صبح وصل و شام هجراندیک نیچه عالم ایلین
بوالعجب حالیمغه گاهی کولدورای گه ییغلاتای

جان بیرورمین هجریدا ضعفیمدین ایل کورماس مینی
عشق ارا هر نیچه دیرمین کیم اوزوم نی کورساتای

انس توتمیش مین کییکلار بیرله ، کیم اول شهسوار
اوغه (۲) کیلگاندا انگا بو نوع اوزومنی اوچراتای

چون کوز آچماس اویقودین بختیم نی سود ای دوستلار
گر فغاندین هر کیچه عالم ایلی نی اویغاتای

کوکسومه تاش اورماغیم نی عیب قیلما (۳) ای رفیق (٤)
قوی که اندا قالغیغان پیکانلارینی اورناتای

چون حسینی کونگلی هردم بیر طرف آواره دور
سوزدیسانگ تور (٥) کیم جوابی دا کونگولنی توختاتای (٦)

---

(۱) عنوان «ب» : و من غلبات شوقه (۲) آ : اوقـقـه (؟)
(۳) ب ، و : منع قیلما (٤) ب ، هـ ، و : ای کونکول
(٥) آ: سوز دیسانگ یوز (٦) ب، هـ ، و: اوزومنی توختاتای

وله دام الله خلافته و ملکه

-۱۷۹-

مشکبو خطین مو دی یا لعل درباریں مو دی
یوزی ایمانیں مو دی یا زلفی زناریں مودی

کوثر لعلین (۱) مو ایتای یوقسا خطیدین آینگگ
تیگراسیدا سبزهٔ جنت نموداریں مو دی

سبزه و گل دیك خطی بیرله یوزیں مو شرح ایتای
سبزه و گل دین بیزالگان (۲) باغ رخساریں مو دی

رشتهٔ جان بیرله حیوان سوبی دین سوردونگگ خبر
بیلی نینگگ تاریں مو ایتای لعلی گفتاریں مو دی

ای که دیرسین عشقیدا وصف ایلا کونگلونگگ حالینی
هر طرف زخمیں مو دی یا نالهٔ زاریں مو دی

دهر باغی گل لاریدا گرچه یوق بوی وفا
هر بیری نینگگ تیگراسیدا یوز جفا خاریں مو دی

ای حسینی دیما گیل کیم یار عشقیں شرح ایتای (۳)
وصلی نینگگ رشکیں مو دی هجری نینگگ آزاریں مو دی

---

(۱) ه ، ز : کوثر لعلینگگ (۲) ه : تیزالگان (؟)
(۳) آ : مانند متن ، بقیهٔ نسخ : یار عشقین شرحین ایت

و له طول عمره

-۱۸۰-

قیلماغای ایردیم یوزین کورماك تمنا کاشکی
سالماغای ایردیم کونگول ملکی گا غوغا کاشکی

وصل ارا توشتی کونگول ملکیدا غوغا ای رفیق
قیلغای ایردی هجر اوتی کونگلومنی یغما کاشکی

تینگری اوچون تیلبه کونگلومنی ایتور گیل ای سپهر
کیم ایماس حاصل بو بیحاصل دین الا کاشکی

عشق ارا رسوا بولوب مین بو تأسف دین نی سود
یا دریغی دور هر ایشنینگ ضمنیدا یا کاشکی

اول قویاش نینگ نقد وصلی گرچه راحت دور ولی
قیلماغای ایردی کونگول آنی تمنا کاشکی

مین که اول آی عشقینی قیلدیم تمنا ای کونگول
قیلغای ایردیم زهد ایچیندا دیده بینا کاشکی

چون حسینی دولت توفیق سیندین ایستادی ✡
اوشبو ایشدا سالما کونگلی گا خدایا کاشکی

✡ ج : مین دین ایستادی

وله دام الله دولته و شوکته(۱)

-۱۸۱-

وه که غم دشتیدا ایتکان ناتوان کونگلوم قانی
ترك جانیم ایلاگان (۲) بیخان و مان کونگلوم قانی

نی نشانیدین خبر تاپتیم نی آتی دین اثر
هجر وادی سیندا بی نام و نشان کونگلوم قانی

دیمه کیم جانینگغه آرام ایستاسا نگ تا بشور کونگول
سین بورون کورگاندیك ای آرام جان کونگلوم قانی

لطف لار قیلمیش (۳) جهان رسواسی عشاقی غه یار
وه مونونگدیك چاغدا رسوای جهان کونگلوم قانی

ییل ساچار گل برگی بستان ایچره اول آی باشیغه
بو محلدا تامغودیك بیر قطره قان کونگلوم قانی

سین خود ایتور سین که عشق ایچره کیراك کونگلونگا صبر
صبر ایتارگا ای رفیق مهربان کونگلوم قانی

ای که دیرسین کیم حسینی اوزگاگا بیرمیش کونگول
اوزگاگا بیرماك اوچون ای بدگمان کونگلوم قانی

---

(۱) عنوان «ب»: وله یسر الله اعداه (۲) ب ، ه ، و : ایلابان
(۳) ز : لطف لار قیلدی

وله طیب انفاسه (۱)

-۱۸۲-

ای اجل آسوده قیل هجران بلاسیدین مینی
بیر یولی قوتقار اولوس نینگ ماجراسیدین مینی

ضعفیم آشتی هجر باغیدا سرشك و آه دین
قوتقار ای وصل اول چمن آب و هواسیدین مینی

ای اجل قورقوتمه اولتورگوم دیبان، اولتورگاسین
گر تیریك تاپسانگ فراقی نینگ جفاسیدین مینی

عشق و رشك و هجر مهلك (۲)وه انگا جانیم فدا
کیم چیقارغای بو بلالار نینگ اراسی دین مینی

هر نیچه اوتکارسه حد دین مدعی بیداد وظلم
اوتکارا آلماس وصالینگ مدعاسیدین مینی

دیر که صبر ایتگیل حکیم عقل، قیلغیل ساقیا
بیر قدح بیرله خلاص آنینگ دواسیدین مینی

ای‌حسینی سلطنت‌دین آنچه فخریم یوقتورور
کیم دیگای‌لار کویی نینگ خیل گداسی دین مینی

---

(۱)عنوان «ب»: وله زاد حشمته

ولە طول اللە تعالی عمره

-۱۸۳-

یار ظلم ایلارگا چون بی اختیار اولمیش نیتای
وە انگا جور و ستم قیلماق شعار اولمیش نیتای

ناتوان کونگلوم کوزی ینگلیغ ایدی بیمار و مست
زلفی دیك ایمدی پریشان روزگار اولمیش نیتای

ای کە دیرسیز(۱) اول پری عشقین نهان تو تقیل بو کیم
آە و دردیم هجریدین (۲) بی اختیار اولمیش نیتای

ایتمانگ کیم(۳) سر عشقینگنی یاشورغیل ایل ارا
مین یاشورماس دین بورونراق آشکار اولمیش نیتای

دیمانگیز کونگلومگا (٤)مهوش لار ساری بیرما قرار
وە کە بیر مهوش غە زار و بیقرار اولمیش نیتای

کونگلومە چون دیر مین اول گل دین (٥) خلاص ایت اوز نی دیر
خار عشقی چون ایچیمدا استوار اولمیش نیتای

گر حسینی دیك نوا تارتای دیسام عشاق ارا
قسمتیم اول نالە و افغان زار اولمیش نیتای

---

(۱) آ : دیرسین (۲) آ : هجریدا (۳) ب ، ه ، و ، ح : ایتمان کیم (٤) آ : کونگلونگا ، ح : کونگلوم نی (٥) آ : کونگلومە دیر مین چو اول گل دین

وله زید عمره و ملکه وحشمته (۱)

-۱۸۴-

بس ایماس ایردی منگا هم اوز اوتوم هم یار اوتی
کیم انگا افزون داغی بولمیش ینه بیر زار اوتی

اوز اوتوم کونگلومگا آفت ، یار اوتی جانغه بلا
باعث اندوه و درد اول بیدل بیمار اوتی

بو بلا برقی ، اول آفت دوزخی ،کور طرفه کیم (۲)
تیز ایتار بو ایکی نی (۳) بیر خاطر (٤) افگار اوتی

بیله اوچ اوت بیر کونگول گا توشسا کویمای نیلاگای (٥)
ایله کیم بلبل اوتی و گل اوتی و خار اوتی

جان و کونگلوم بیرله باغریم کویدی بو (٦) اوچ اوت بیله
یخشی باقسام یوز تاموغچه (۷) هر بیری نینگ بار اوتی

اوز اوتوم یا یار اوتیغه گرچه تسکین بیرسه اشك (۸)
وه آنی نیلای که قیلغای یوز چاقین اظهار اوتی

گر حسینی غه بیر اوتلوق یوز غمی اوت سالماسه
پس نیچوك عالم نی کویدوردی نوایی وار اوتی

---

(۱) عنوان «ب»: وله شید ارکان خلافته (۲) آ : بو طرفه کیم
ج : دوزخی دور ، طرفه کیم (۳) آ: اول ایکی نی (٤) آ: بو خاطر
(٥) آ : نیلاسون، هـ : حالین نیلاگای (٦) آ: کویدی اول
(۷) ب ، د ، ح : توموغچه (۸) و : بیردی اشك

وله زاد الله حشمته

-۱۸۵-

سبزهٔ خطینگ خیالی بیرله اولسام ای پری
سبزهٔ قبریم نی تانگ گر بوتسه هجران نشتری

ایله جنت سبزه‌سی یانگلیغ خطینگ مشعوفی‌مین
کیم کیراکماس جنت مینا و قصر اخضری

سبزه دیک کیم زینت گلبرگ ایرور اول نوع‌دور
لعلینگ اوستیدا زمردگون خطینگ نینگ زیوری

لب‌لارینگ شوقیدا کیم اوت توشتی محزون‌جانیمه
آتشین لعلی دورور اول شعله‌نینگ هر اخگری

ضعف‌لیق جسمیم حرارت‌تین ✲ توتاشتی اول صفت
کیم یاپینچی انگا دود و کول بولوبتور بستری

سبزه اوزره ساقیا جام زمردگون کیتور
کیم چیکای اول خط خیالی بیرله عشرت ساغری

گر حسینی عشق ارا دیوانه بولسه نی عجب
کیم پری پیکر ملک سیما ییگیت دور دلبری

✲ ه، و، ز: حرارت دین

وله رفع الله لواه

- ۱۸٦ -

حسن ایلا سین کامل و شیرین و لیلی شهرتی
عشق ارا مین زار اولوب فرهاد و مجنون تهمتی

عافیت چاغین فراغت ساغینور ایردی کونگول
عشق ارا بیلگوردی وه وه(۱) اول فراغت محنتی

عشق تیغیدین تنیم‌دا یوز تومان نعل و الف
بیر گدا ینگلیغ که توش‌توش‌دین کیسیلمیش کسوتی

آه اوتی اورتاب تنیم عشقینگدا پیچ و تاب ایله
اول سبب‌دین بولدی گویا برق ینگلیغ هیأتی

عشقیدا جانیمنی آل جسمیم‌نی کویدور ای اجل
بیلگا ساوورغیل که عشق اهلی نینگ اولسون عبرتی

واعظا گر خوب لار نینگ عشقی گناه ایرور نی غم
چونکه تینگری نینگ گناه اهلیغه کوب‌دور رحمتی(۲)

ای حسینی دیر ایدیم عشقینی پنهان ساخلاییون
بیلمادیم کیم ایلامیش کوز یاشی عالم شهرتی

---

(۱) ه : عشق ارا وه وه که بیلدی (۲) این بیت در نسخه‌های دیگر نیست ، از «ه» گرفته شد .

وله خلد الله تعالی دولته

-۱۸۷-

عشقینگنگ اوتی جسم و جان ناتوانیم اورتادی
طرفه اوت ایردی که پیدا و نهانیم اورتادی

روزگاریم ایلادی خالینگ سوادی‌دیك قرا
روزگاریم خود نی بولغای خان و مانیم اورتادی

خان و مانیم اورتادی زلفونگ تونی‌دیك ای‌قویاش
خان و مان نی کیم ، باری نام و نشانیم اورتادی

سور سالار احباب کونگلوم کویگانین ایت ای صبا
کیم آنی بیر خرده ماه خرده دانیم ✿ اورتادی

اوتلوغ احوالیمنی کورگان خلق کویدی سربسر
کورماگان‌نی هم ایشیتکاچ داستانیم اورتادی

نیچه کیم وصلی نهالین جان ارا ایکتی کونگول
هجر اوتی بیرله آنی سرو روانیم اورتادی

بیتی کوك کیم ظاهر ایلار جسمی‌دا کول رنگی‌نی
ای حسینی بارچه سین اوتلوغ فغانیم اورتادی

✿ ج ، ز ، ح ، ك : خورده ماه خورده دانیم

وله بسط الله ملکه

-۱۸۸-

نوبهار اولدی آچیلماس وه که عیشیم گلبنی
غم خزانی ییلی دین ساوروولدی صبریم خرمنی
مین که بیر رخسار و قامت حسرتی دین مین هلاك
نی آسیغ جانیمده گلشن ارغوان و سوسنی
لاله بیرله سنبل سیراب دین تسکینی یوق
اول عذار و زلف اوت و دودی چون اورتار مینی
نیش غمزنگ دین تیکان بیرله توتولغان یخشیراق
گلشن ایچره گل بیله تولغونچه کوکسوم روزنی
ناله‌لیق کونگلوم چوروك بولغان سونکاك‌لار ایچره دور
ایله کیم خاشاك ایچره بولسه بلبل مسکنی
یوز وفا قیلسانگ جفا کورسانگ تعجب قیلماغیل
کیم بو آیین دور ازل‌دین عالم اهلی نینگ فنی
بولغالی عاشق حسینی هم‌گدا دور هم زبون
عشق ارا سود ایتمادی شه یا مبارز ایرگانی

ولە خلد ملکە

- ١٨٩ -

بیر پری‌وش شوقی اوتی جسم و جانیم اورتادی
ایریلیب بیر اوچقون آندین خان و مانیم اورتادی

مین جهان و جان فداسی قیلمیش‌ایردیم دوستلار(١)
یوزیگا کیلمانگ اگر جان و جهانیم اورتادی

کوه آهن بولسه عشقی اوتی اورتار ای کونگول
تانگ یوق اول اوت گرچه جسم (٢) ناتوانیم اورتادی

کونگلوم اندین اوزگاگا ممکن ایماس میل ایلاماك
وه که تهمت بیرله شوخ بدگمانیم اورتادی

کونگلوم ایستار چاغدا کوپ امید بیردی مهریدین
وه که سونگرا (٣) ظالم نامهربانیم اورتادی

زلفی‌دا سرگشته صبریم خیلی ساری آچتی یوز
برق اوروب آقشام آزیققان کاروانیم اورتادی

بو که توتتی باغ ارا کول رنگی بلبل گویا
ای حسینی آنی بو اوتلوغ فغانیم اورتادی

---

(١) ز ، کك : قیلمیش ایردیم ای کونکول (٢) ز : تانکك یوق اول اوت که جسم (٣) ب ، ه ، و : چونکه آندین

وله مد ظله

- ۱۹۰ -

ای فراقینگدین کوزوم نینگ یاشِ و قان توکماک فنی
کیم ایرور هم لعل کانی اینجو نینگ هم مخزنی

نالەلار مقدور سیز کیم ظاهر ایتیم شام هجر
وه که نالم اوتی دین اورتاندی صبریم خرمنی

شام زلفو نگ دور چو کونگلومگا شبستان وصال
عارضینگدور اول شبستان نینگ چراغ روشنی

سوز هجرینگ‌دین کیم اولتوردوم قرا توفراق ارا
کورگان ایتور کول ارا دیوانهٔ دور گلخنی

خط بنفشه ، زلف سنبل ، چشم نسرین ، چهره گل ✲
نی ریاحین بیرله تا بمیش زیب ، حسنو نگ گلشنی

کونکلا کینگ گلگون مو دور آیا خرامان قد بیلا
یا ایرور گل برگیدین سین سرونینگ پیراهنی

گر گدا یینگ دور حسینی نی عجب نیوچون که بار
عشق ارا مین مفلس و سین حسن ملکی‌دا غنی

✲ ه : کوزی نرگس ، یوزی گل

وله بسط الله ملکه

-۱۹۱-

توشکالی سوزان کونگول کویونگ ارا فی الحال آنی
ییرگا توشکان اوت ایدی کیم ایلا دینگ پامال آنی

کونگلوم اوز حالیده قالماس جلوه قیلغاج قامتینگ
وه نی حال ایرکین بو کیم ایلار قدینگ بیحال آنی

بوکه غافل لار جفاسیدین قاچار شیدا کونگول
تیلبه دیک دورکیم قاوار لارتاش اوروب اطفال آنی

خامه دور جسمیم ولی جان رشته‌سین کور یخشی کیم
ضعف ایله تولغانماغی دین دیسه بولور نال آنی

کورماگای ایردیم آنی هرگز چو ییغلاب سال و ماه
کورماس ایرمیش مین اوتوب هجریده ماه وسال آنی

گلشن دوراندا خوش‌دور(۱) بادهٔ گلگون ولی (۲)
ساقی گلرخ دمادم توتسه مالامال آنی

هر مقام ایچره حسینی عشق لحنین ساز ایتار
قیلماسه رخسارینگا نظاره گنگ و لال آنی

---

(۱) ح : خوشتور (۲) ز : ولیک ؛ ه :
گلشن ایچره یار ایله خوش دور می گلگون ولی

وله خلد ملکه

-۱۹۳-

نیچه هجران ساغری دین دمبدم اوزدین بارای
وصل جامین گر توتار بولسانگ لبالب سیچقارای

عشق دین جانیمغه یتیم ساقیا توت ساغری
تا زمانی عقل ننگی دین اوزومنی قوتقارای

چرخ اگر عشاق دردی نقدی دین قیلسه طمع
مین هم اول آی هجریده آهیم خدنگین اوتکارای

وعده قتلیمغه اگر قیلسانگ که قیلغایسین شهید
باشیمه کیلسه اجل جانیم باریچه یالبارای

سرو گلرویومنی بیردم کورماسام ای باغبان
دهر گلزارینی دیرمین کیم صبادیک اختارای

غافل اولغاج اول پری کوییدا بارور باش آلیب
عقل اوییگا تیلبه کونگلومنی نیچه کیم باشقارای

ای حسینی چرخ ظلمی بیله بولسه ، مین داغی
اشک طوفانی بیله گردون بناسین تونکتارای٭

٭ در صفحهٔ ۸٦ لغت چغتایی، تألیف شیخ سلیمان افندی بخاری:
بونکتارای ، و در صفحه ۲٤۱ همان کتاب : قونغارای

وله ضاعف شوکته

-۱۹۳-

یتی جان آغز یمغه یتکور لب نی کیم جان تا بشورای
باری اولماس دین بورون بو نقد پنهان تا بشورای

دیمه حسن اهلیغه نیوچون نقد جان تا بشورمادینگ
ایمدی کیم تاپتیم سینینگدیك نا مسلمان تا بشورای

هجر ارا دشوار جان بیرماکدین اولمیش مین ملول
باشیمه ای عمر باتراق کیل که آسان تا بشورای

وصل امیدی بیرله گر تا بشورمادیم جانیمنی، لیك
ایمدی کیم جانیمغه مهلك بولدی هجران، تا بشورای

قان توکارگا ایستادینگ کونگلوم ،گر اول آواره نی
تاپمادیم کیل کیم عوض جانیمنی تاوان تا بشورای

تیر باران غمینگك اولتورسه ، مین هم یادگار
ناوك جورینگك اوچون بیر نیچه پیکان تا بشورای

ای حسینی جان نی جانان آلیده تا بشور دیدینگك
بولسه یوز جانیم قبول ار قیلسه جانان تا بشورای

ومن لمعات انواره

-۱۹۴-

نیچه آهیم دودی دیک کویونگدا هریان ایلانای
گرد دیك كیم تیتسه ییل اول یر دا هم بیردم تینمای

تیر باران غمینگك اول نوع یاغدی جسمیمه
ساخلای الماس مین حسابین گر آنی یوز ییل سانای

ای اجل بو ضعفدین مین خود تیریلگوم یوقتورور
جان بیروردا قوی که آنینگك آستانین یاستانای

هجریغه اورگانماك امكان یوق كه اول مهلكدورور
بس عجب دور کیمسه اولماککا دیماك كیم اورگانای

مین مین‌و عشق ای کونگول ایرماس هوایی شمهٔ
ذاتیمه گر زهد آیینی نی ییل‌لار اوتکانای

کوییدا بیخود ییقیلدیم تاپمایین ☼ یارب مراد
گر دیسام کیم بو فراغت اویقوسیدین اویغانای

ای حسینی یاشورون شمع شبستانیم مینینگك
عشقیدین مین هر کیچه پروانه ینگلیغ اورتانای

☼ ه ، و : تاپمادیم

ومن بدایعه ابقاه الله

-۱۹۵-

اوزگاچه فریاد ایتارمین هر زمان هجران تونی
بو لماس ایرمیش ایتکان ایت نینگ هجرارا بیر دیک اونی

ایله بیر آی هجریدین کونگلوم کویار کیم گویا
چرخ انینگ دودی دورور(۱) کوکب لار آنینگ اوچقونی

سیل اشکیم یر یوزین توتتی سایانگ ایرکان زمان
یوق عجب گردون نی قیلسه غرقه آنینگ اوزکونی

ییقتی(۲) جان بیرله تنیم نی تیر باران فراق
وه که قات قات بیر دین اوتتی اول یاغین نینگ اوتکونی

توقتا تا الماس اوزومنی ییغلاماقدین هجر ارا
کورسه بوحالیمنی اول گل اسرای الماس کولگونی

چون لطافت گلبنی سین، چهره آچ تینگری اوچون
کیم تانگ ایرماس بیله گل(۳) آچماق لطافت گلبنی

بیردا سیر ایلاب حسینی یوزیگا سونماس ایاق(٤)
تینگ ایماس آلینده(٥) توفراغ بیرله آنینگ آلتونی

---

(۱) و، ز : چرخ آنینگ دودی دور (۲) ب، ه، و : تیقی
(۳) ب، ه، و : گل بیله(؟) (٤) ب، ه، و : سونماق ایاق
(٥) ه، و : آلیده

ومن دقایق اسراره

-۱۹٦-

کورگالی سین زلفی میگون کوزلاری مستانه نی
اورتادی عشقینگگ اوتی آخر مینی دیوانه نی

بیخبر اول زلفدین جان بیردی کونگلوم خالیغه
بیلمادی دیوانه لیغدین دام ایچیندا دانه نی

گر کوروب ناگه یوزونگنی اولسام ای جان نی عجب
عاقبت چون شعلهٔ شمع اولتورور پروانه نی

قصهٔ دردیمنی گر زلفونگغا دیسام عیب ایماس
کیم اوزون تونلار دا دیر بولور کیشی افسانه نی

تا یراتتی حق تعالی دنییدا حسن و جمال
کورمادی دوران کوزی بیر سین کیبی جانانه نی

کنج محنت ایچره تاپتی آی یوزونگگ مهرین حسین ۞
گنج اگر ایستای سین ای جان قویمه بو ویرانه نی

۞ در این غزل نیز تخلص «حسین» آمده است.

ومن ریاحین حدایقه

-۱۹۷-

گل یوزی یادی (۱) قیلای یا اول خط ریحانینی
وصلی ایامین مو ایتای یا غم هجرانینی

ایوروتوب باشی غه قویدوم هر زمان تو فراقغه یوز (۲)
وه که بیر ساغینمادی هرگز بو سرگردانینی

نقد عشقین کیم بوزولغان کونگلوم ایچره قویدی جان
اسرو معمور ایلادی اول گنج ایله ویرانینی

اوق که آتینگ کوکسومه گرچه تنیم غه بولدی ضعف
جان بیله کونگلوم تالاشتی لار انینگ پیکانینی ✿

گل یوزونگ شوقیدا غم دشتی نی قیلدی لاله زار
تیغ هجرینگ توکتی چون هرساری باغریم قانینی ✿

حسنونگا اول نوع حیرانمین که حیران قالدی لار
کوردیلار فرهاد و مجنون چون انینگ حیرانینی

ای که جوروم ناوکین کونگلونگدا دیرسین کیم سانا
یاغدی انداق کیم یاغین کم بیلگای انینگ سانینی

حسن دوریغه وفا چون یوق ، غنیمت توت بوکون
هم وفا آیینی نی هم خوبلوق دورانینی

ناله ایلار ایردی عشقینگده حسینی یاشورون
دردینگ(٤) ایتی آشکار اول ناله پنهانینی

---

(۱) ز : گل یوزی یادین (۲) ز : قویدوم هجر وادی سینه یوز
✿ این دو بیت از «ز» گرفته شد . (۳) ز : هجرینگ

ولە خلد الله دولته

-١٩٨-

نیچە کیم تارتار کونگول درد و غم و آزاریدی
مهریم ارتار نیچە کیم کورسام مه رخساریدی

میندا مهری بو صفت تور(١) وای کیم اول باغری تاش
بیوفا ایلار گمان بو خستهٔ افگاریدی

شوقی دین آهیم فلک گا یتتی گویا کیم بیلیب
بیلا بیلماس گا سالور، مین خسته حال زاریدی

گل که رخساریغه شبنم تو کسه (٢) درد عشقی دین
نیگا خوار ایتگای جفادین بلبل بیماریدی

وصل ارا غیرت حسینی جانیغه اوت یاقتی کیم
نیگا جان تا پغای(٣) لقاسین یا که کوز دیداریدی

---

(١) و، ز، ک: بو صفت دور (٢) و: شبنم بولسه
(٣) ج، و: تا بقای

وله ایضاً (۱)

-۱۹۹-

غم بیمه مجزون کونگول کیم دلربا بینگ کیلگوسی
بزم عیشینگ توزگوچی عشرت فزا بینگ کیلگوسی

ایلاگیل پرواز (۲) ای شهباز همت کیم بوکون
طایر قدس آشیانین دا همابینگ کیلگوسی

تیره شام هجردین کوب قالما تانگ کیم مهر ایله
صبح دولت دیك چیقیب تابنده آیینگ کیلگوسی

غم بیمه لب تشنه هجران دشتیدا حیران قالیب
کیم زلال وصل ایچارگا رهنمابینگ کیلگوسی

ای حسینی قیلماغیل عشرت نواسین کم بوکون
کیم گلستان نشاطینگه ده نوابینگ کیلگوسی (٤)

---

(۱) عنوان از «ی» گرفته شده . (۲) ك : مجنون کونکول
(۳) ح : ایلاکیم (؟) (٤) اشاره به امیرعلی شیرنوابی است .

ومن نتایج طبعه (۱)

-۲۰۰-

عشقیم اوتیدین کیلیب مجنون بیر اوچقون ایستادی
آل دیدیم سونغاج ایلیك ، باشدین ایاغین اورتادی

چون ایشیتتی وامق و فرهاد ، مجنون(۲) کویگانین
کیلیبان کورگاج ایکاو حیرت(۳)آلارنی چورکادی

قالمادی اول یار کویندا یری قان بولماغان
ایتلاری مجروح جسمیمنی چو هریان سودرادی

خسته کونگلوم تیلماغیدین قانمادی تیغی آنینگ
گرچه هجران قوش لاریغه بیر بیر آنی توغرادی

نی غمینگ چیقتی و نی اغیار مهری تاپتی یول
ناوکینگ پیکانی تا کونگلوم شکافین توکرادی

(۱) عنوان از «ی» گرفته شد. (۲) ی : فرهاد ومجنون
(۳) ك : حسرت

وایضاً له

-۲۰۱-

کیچه هجریننگدین وصالیننگغه خیالیم بار ایدی
هیچ کیمگا(۱) ایتاالمان کیم نی حالیم بار ایدی

بیل و آغزیننگ نیننگ حدیثین شرح ایتارگا ای‌حبیب
خورده بین‌لار بیرله هردم قیل و قالیم بار ایدی

یاقا یرتیب، چاك ایتیب کوکسوم، باشیمغه تاش اوروب
ییغلار ایردیم دمبدم تا کیم مجالیم بار ایدی

چونکه کیلدیم اوزومه فریاد ایتیب چیکتیم فغان(۲)
هم ایتیننگدین هم اوزومدین انفعالیم بار ایدی

باش قویوب جانیم فدا ایلاب ایتیننگ نیننگ آلیدا
ایلادیم وقتی مو نی کیم اعتدالیم بار ایدی

قتلیننگ امیدی(۳) حزین کونگلومگا بیردم کیرماسه
هر زمان یوز قاتلا اولماك احتمالیم بار ایدی

وعدهٔ وصل اولماسه هجری ارا مین خسته‌غه
ای‌حسینی قایدا جان ایلتماك خیالیم بار ایدی

---

(۱) ح ،ك ،ل : هیچ کیشی گا (۲) ح ،ك ،ل : قتلی امیدی
(۳) ح ، ك ، ل : بیرتیب یاقا

و ایضاً له

-۲۰۲-

حسن اقلیمیده سین دیک دلبر رعنا قانی
دور حسنونگدا مینینگ دیک عاشق شیدا قانی

کوزومه عالم قارار دی اول قویاش یوز هجریدا
اول پریوش سرو بویلوق مه جبین آیا قانی

سین سیزین کوب ییغلاماقدین ییتی ایش اول یرگا کیم
سو مو دور بیلمان کوزومدین آقادورغان یا قانی

غمزنگ اوقینی اتامای آت مینی دلخسته غه
کیم جراحت لیغ کونگول نونگ مرهمی دور یاقانی

اونوتوب ناگه حسینی نی رقیب دین سورغاسین
کیم مینینگ عشقیمدا بولغان واله و رسوا قانی

 وله زید عمره و دولته

-۱-

لعل جان بخشینگدین ایرو آب حیوان نی نیتای
هردم ار یوز جان بیرور جانانه سیز جاننی نیتای
گر ایماس منظور یوزونگ حور و غلمان نی نیتای
گلشن کویونگدین ایرو باغ رضوان نی نیتای
باشیما گر گل ساچار، سین سیز گل افشان نی نیتای

هجر اندوهی دا تا گلشن ارا قیلدیم گذر
سرو بویی قامتینگ نینگ نخلیدین بیردی خبر (۱)
لیکن آنینگ وصلی دین نی بهره تا بتیم نی اثر (۲)
نخل قدینگ چون ایماس گریان کوزومدا جلوه گر
جویبار اطرافیدا سرو خرامان نی نیتای (۳)

جسم و جاننی ایستامان بالله که جانا ندین جدا
کورسانگ اول مهوشنی حالیم عرض ایتیب ایت ای صبا
لیك زنهار آلیدا بو نوع قیلغای سین ادا
اول ایتینگ گا بولماسه طعمه بو آلینگ دا فدا
ضعیف لیق پیکر نی نیلای ناتوان جان نی نیتای

---

(۱) آ: قامتینگ نینگ دیب بیردی خبر
(۲) ز، ك، ل: نی ثمر (۳) آ: خرامان دین نیتای

بیر دم ای احباب هر ساری قاشیمدین کیتما نگیز
هر نی کیم دیرمین موجه بولماسه ایشیتما نگیز
بو که دیرمین چهره دین قانلیغ یاشیم آریتما نگیز
لعل گون اشکیم لبی هجرانیدا عیب ایتما نگیز
کوز یولیدین توکما یین باغریمداغی قاننی نیتای

بو عجب دور کیم سنگا معلوم بولمایدور بو سر
کیم ایرورمین لعلی شوقیدین اولومگا منتظر
گر سویونگدین هر نفس بیر جام بیرسانگ بار مضر
ظلمت هجریدا چشمنگ وصفین ایتما ای خضر
مین که عمروم دین تویوب مین ، آبحیوان نی نیتای

سوز علاجیم دین دیمه ای بحر عشق ایچره غریق
کیم بولو بتور دیب غمیدین داغ ایله جسمینگ حریق
گر منگا بارسین محب و مشفق و یار و شفیق
داغیمه مرهم نی کوب تکلیف قیلما ای رفیق
تو تتوم اول داغیم اونکالدی ، داغ هجراننی نیتای

تا آیردی مینیدین اول مهوش نی چرخ کج نهاد
ای حسینی تیلبه کونگلوم بولمادی بیر لحظه شاد
عاقبت چون تاپمادیم اول شوخ وصلیدین مراد
یاردین ایرو بوزوغ کونگلومگا قیلدیم خیر باد
ای نوایی ایله گنج اولمای بو ویراننی نیتای

و ایضاً له

-۲-

جور و ظلمدین وه ینه جانیمغه گردون قیلدی لا
یا شوروب اول آینی حالیمنی دگرگون قیلدیلا
آه و واویلا مینی اسرو جگرخون قیلدیلا
اول جگر پرکالەسی اشکیم جگرگون قیلدیلا
شاد ایتای دیب ناتوان کونگلومنی محزون قیلدیلا

اول که بار ایردی حیاتیم چشمه سی نینگ کوثری
یوق یوق ! ایردی باغ عمروم نخلی نینگ طرفه بری
مین خود ایردیم شوقیدین مجنون و اول هم بیرسری
وعده ایلاب جلوه سین باغ ایچره انداغ کیم پری
دشت اوزه آواره قیلماقلیق قه مجنون قیلدیلا

اول که دیر ایردی وصالیم نی سنگا همدم قیلای
چاك لار باغرینگدا کیم بولمیش انگا مرهم قیلای
اوکسوتوب درد و غمینگنگ موندین باری خرم قیلای
دیدی وصلیم بیرله کوبدین کوب غمینگنی کم قیلای
آنی کوندین کونگا اوکسوتما کتین ✡ افزون قیلدیلا

✡ ك : اوکسوتماك دین

وعدهٔ مهر و وفا ایلاب بو خون آغشته نی
صید قیلدی زلفی دامیغه چیکیب سر رشته نی
قان یاشیمدین لاله گون چون قیلدی باغ و پشته نی
قوتقار ای دیب چرخ جوریدین مینی سرگشته نی
انجم پیکان بیله جسمیمنی گردون قیلدیلا

یوزیگا حیران کوزوم چهره نمودار ایتکالی
الیدا لال ایردی تیل لعلین شکربار ایتکالی
قدیغه مایل خرد آهنگ رفتار ایتکالی
زلفیغه وحشی کونگول صیدین گرفتار ایتکالی
یوق آغیز دین بار ایکانچه حدی افسون قیلدیلا

توغرابان باغریمنی اول آی هجریده تیغ ستم
کوز یولیدین یاش ایله آقیزدی آنی دمبدم
اشك لعل و دریدین بیحد بولوبمین محتشم
مفلس ایردیم می قیلیب سینغان سفالیم جام جم
خاطریم ویرانه سین خود گنج قارون قیلدیلا

بو که شیخ شهریمیزنی خلق دیر عاقل بسی
زهد و تقوی و فضایل بیرله هم کامل بسی
ای حسینی لیك ایرور بو ایش منگا مشکل بسی
کیم نوایی دین صلاح ایستار ایرور غافل بسی
خرقه و سجاده سین اول می غه مرهون قیلدیلا

وله طول عمره

-۱-

کورساتمه چمن‌دا سرو یولداش منگا
کیم کورگاندین (۱) کوزدین آقار یاش منگا
ایندورسه نی بولدی بیر نفس باش منگا
اول سرو روان که بولدی بویداش منگا

وله زید عمره و دولته

-۲-

اول غمزه که باغریم اولدی افگار اندین
هر لحظه ایرور ضعیف و بیمار اندین
لعلینگ که ایرور خسته کونگول زار اندین
نیلای که سنگا بار ایرمیش (۲) آزار اندین

وله ادام الله دولته و رفعته

-۳-

اول شوخ که بیر دم منگا همدم بولماس
زخم اورسا داغی (۳) وصلیغه مرهم بولماس
عشقینگدا (٤) کونگول نصیبی جز غم بولماس
کونگول کوتارای دیسام کونگول هم بولماس

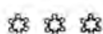
---

(۱) ز : کورگانیدین (۲) ز : بار ایمیش (۳) ز : زخم اورسه فراقی (٤) ز : عشقیدا

و ایضاً له

-۴-

ای چرخ جفا گرنی ستم لار قیلدینگ
جانیمنی نشانهٔ الم لار قیلدینگ
مهلک نفسیم اوتین علم لار قیلدینگ
عذرونگنی نیچوک قولای کرم لار قیلدینگ

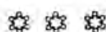

و ایضاً له

ییغلامه ای کوز کیم اول (۱) سرو سمن بر کیلگوسی
کویماگیل ای جان که اول خورشید انور کیلگوسی
ای کونگول بیمار لیغ دین غم ییمه کیم باشینگا
بیر مسیحادیک حدیثی روح پرور کیلگوسی

و ایضاً له

اشك طوفانی اگر جسمیم کوتاردی کویدین
آه کیم تا کوز یوموب آچتیم چیقاردی کویدین
یوق که سوردی کوییدین اول سیل مین آواره سین
نخل امیدیم نهالین هم قوپاردی (۲) کویدین

وه که بیر جلاد وش قانیم توکار ایلار ستم
قورقارام قانیم توکارda تا بماغای تیغی الم

---

(۱) ح ،ك : که اول (۲) ز : قوتقاردی (؟)

و ایضاً له

بولسه یوز جانیم فدا لعل شراب آلودیغه
جسم بیماریم هم اولسون چشم خواب آلودیغه

✲ ✲ ✲

و ایضاً له

کورگالی حمام ارا اول آی قاشی پیوسته‌سین
ایلادیم عینیمنی طاس و قاش لاریم نی دسته‌سین

✲ ✲ ✲

و ایضاً له

اوت چیقاردی عشق تن‌دین ، وه که جاندین‌درد هجر
عشق دردی مهلك و مهلك‌راك آندین درد هجر

✲ ✲ ✲

سنبلو نگغه بیر خطایی بنده دور مشك ختن
گر دلیل ایستار ایسا نگ باردور لباس یارغاغی✲

✲ ✲ ✲

اول پری کوز دین چو مخفی‌دور ، همیشه وه نیچه
ایستاب آنی تا بماسا مجنون کونگولنی یازغورای✲

✲ این دو بیت را شیخ سلیمان افندی در صفحه ۲۹۱ و ۲۹۲ لغت خود بنام سلطان‌حسین میرزا قید کرده ، در نسخ خطی دیده نشد .

(اشعار دری)

از غم عشقت مرا نی تن نه جانی مانده است
آن خیالی گشته و این یك (۱) گمانی مانده است

با قد خم گشته ام در هجر آن (۲) ابرو کمان
چون کمانم پی بروی استخوانی مانده است

داغهای استخوانم بین چو خال کعبتین
هر یکی از ناوك آن مه نشانی مانده است

ای که میجویی نشانم رو بکوی یار بین (۳)
خاك گشته چشم و سر بر آستانی مانده است

چون حسینی باز خواهم خویش را پیرانه سر
مست و سر در سجدهٔ (٤) زیبا جوانی مانده است

جانا جفا برای وفا میکشیم ما
ترك وفا مکن که جفا میکشیم ما

نقاش چین چو صورتش آورد در نظر
زد بر زمین قلم که چها میکشیم ما

---

(۱) تحفه : این خیالی گشته و زان یك (۲) روضة السلاطین: با قد خم گشته در هجران آن ، تحفه : با قد خم گشته اندر هجر آن (۳) روضه : گرد کوی نازنین

(٤) لطایفنامه: مست سر برسجدهٔ ؛ تحفه: مست و سر در زانوی.

رسالهٔ سلطان حسین بایقرا

مقـدمـه

این رسالهٔ منثور نیز بزبان چغتایی و بقلم سلطان حسین میرزاست. محتوی آن وصف کارنامه های فرهنگی خود نویسنده ، مناقب مولینا جامی و ذکر شخصیت ادبی امیر علی شیر نوایی است. نوایی در محاکمة اللغتین خویش درباب این رساله مینویسد: «اوزلاری نینـگ خورشیـد فیض طبع لاریدین ظهور قیلغان رساله که اوز گوهر ریز قلم لاریدین نگارش تاپیب دور و اوز کماهـی حـالات لاری کیفیتی دا گذارش صورتی توتوب دور ، بو بایری بنده لارینی نظم طریقی نینـگ بارچا نوعی دا، تعریف لار بیتیب صاحب قرانلیق لقبی بیله سر افراز قیلیب دور لار و بی مثل و انبازلیغ وصفی بیله ممتاز ایتـیب دور. و مقرر دور که همایون طبع لاری زمان مشکلاتی نیـنـگـ معیاری دور ، فرخنده ذهن لاری عالم دقایقی نـینـگ حلالی و صاحب اسراری»✡

(محاکمة اللغتین، استانبول ١٣١٥ق، صفحه ٩٨)

✡ در رساله یی که بقلم گوهرریز آنحضرت نگارش یافته در کیفیت حالات خودش نیز مطالبی هست ، و این بنده را در طریق همه انواع نظم تعریف کرده و به لقب صاحبقرانی سر افراز و بصفت بی مثل و بی انبازی ممتازم فرموده اند. طبع همایونش معیار مشکلات زمان و ذهن فرخنده اش صاحب اسرار و حلال دقایق عالم است.

از این رساله کوچك که بیش از هفت ـ هشت‌ورق ندارد، فقط دو نسخهٔ خطی بدست آمده قرار آتی:

۱ـ نسخهٔ کتابخانهٔ شخصی مرحوم محمدفؤادکوپریلی که آنرا برای کرت اول در کتابش موسوم به «تورك دیلی و ادبیاتی حقنده اراشترمه لر، طبع استانبول ۱۹۳۴م» معرفی کرد.

۲ـ نسخه‌یی که پروفیسور اسماعیل حکمت ارتـایلان بسال ۱۹۴۵م در کتابخانهٔ بایزید واقع درشهر اماسیـهٔ ترکیه کشف کرد و آنرا در همان سال بصورت عکسی از فاکولتهٔ ادبیات استانبول منتشر ساخت. ترانسکریپسیون رساله، بسال ۱۹۴٦ در جلد اول مجلـهٔ زبـان و ادبیـات ترکی (1) بچاپ رسید. آقای تورخان گنجه‌ای از روی چاپ استانبول، این رساله را بزبان ایتالیایی تـرجمـه کرد و با متن آن در مجلهٔ انستیتوی خاورشناسی دانشگاه ناپل (2) بسال ۱۹۵۴م در روم انتشار داد. قرار معلوم دراین اواخر در تاشکند نیز طبع و نشر شده است. ما نیز ازروی طبع عکسی استانبول به‌چاپ رسانیدیم.

واحدی جوزجانی

---

(1) Turk Dili ve Edebiyati Dergisi, Cilt 1, 1946, s. 39-47.

(2) Annali dell'Instituto Universitario Orientale di Napoli, Nuova Serie V (Roma, 1954) pp. 157-83: Uno Scritto apologestico di Husain Mirza Sultano del Khorasan.

سبحانه و تعالی

حمد و ثنا اول پادشاهلار پادشاهی غه کیم هر پادشاه کیم آندین عظیم راق ممکن بولماغای، آنینگ سرا پردهٔ عظمت و جلالی تیگراسیدا کمینه گدا دورور.

خدایی که هر شاه (۱) انجم سپاه
آنینگ درگهی دا ایرور خاک راه

جلت عظمته وجلاله وعمت مکرمته و نواله و درود(۲) بی انتها اول رسالت تختگاهی نینگ مسند نشینی غه کیم هر تخت گیری که مهجهٔ لواسی قویاش دین اوتکای، انینگ سایهٔ علمی دا شفاعت خواه بی نوا دورور.

رسولی کیم رسل دور بارچه خیلی
ایرور کون و مکان انینگ طفیلی

صلی الله علیه وعلی آله و خلفائه و اصحابه. بو رقم نینگ راقمی و بو تحریر نینگ محرری:

سورگان بو ورق یوزیگا خامه
بیر غمزدهٔ سیاه نامه

المحتاج الی رحمة الله الملک الغفور فقیر حقیر سلطان حسین بن منصور ستر الله عیوبه و غفر ذنوبه مونداق بیان قیلور کیم چون تینگری تبارک و تعالی کاینات نی عدم دین وجود غه (ق۲آ) کیلتوردی و مخلوقات نینگ یوقین بار قیلدی. باری آفرینش دین مقصود ، انسان ایردی کیم ولقد کرمنا بنی آدم و حملناهم فی البر والبحر (۳) اندین

---

(۱) اصل : هر شاه و انجم سپاه (۲) اصل: درودی
(۳) قرآن ،، سورهٔ بنی اسرائیل ، آیهٔ ۷۰

خبر بیرور . با وجود اول کیم بنی آدم نی جمیع مخلوقات غه مکرم قیلدی کیم موندین آرتوق مرتبه بولاآلماس و موندین بییك رتبه نی عقل باور قیلماس. و لیکن بو نعمت شکریْن ادا قیلغانغه وعده قیلدی کیم عنایت نی تازه و نعمت نی بی اندازه قیلغای کیم ولئن شکرتم لازیدنکم (۱) بو معنی غه مخبر دورور. اگرچه اینگگ نعمت لاری نینگگ شکری اداسیده کیشی نینگگ هر سرمویی بیر تیل و آلار دین هر تیل هر دم مینگگ ثناغه قایل بولسا، انداق کیم سزاوار دورور، شکر نعمت بجا ی کیلتـور مـاك ممکن ایرماس. و لیکن هر کیشی اوز خورد حالیغه شکر نعمت ادا قیلمای هم بولماس. نظم :

اینگگ شکریْن آیتور دا بولما ملول
اوزی بیلسون ار قیلسه رد یا قبول

نی کیم تینگری امر ایتی مامور سین
ادا سیدا عجـز اولسه معذور سین

ولی اولچه ممکن دورور سعی قیل
که خوی ایلاگای تینگری شکریغه تیل

اما اگرچه خلایق غه شکر واجب تورور، و لیکن چون آیة کریمهٔ خلق الانسان من تفاوت(۲) ثابت(ق۲ب) تورور موندین معلوم بولور کیم هدایا و نعم تاغی متفـاوت بولغای ،شعر:

حق نوری بیله اگرچه روشن دور جمع
خورشید بیله ولیك تینگگ بولمادی شمع

(۱) در قـرآن: لئن شکـرتـم .. (رك: سورهٔ ابـراهیـم، آیهٔ ۷)
(۲) آیت نیست ، مولف اشتباه کرده است .

پس قاچان کیم انسان نینگ خلقتی مراتبی دا تفاوت ظاهر و حق تعالی نینگ نعمت و احسانیدا داغی هر کیشیگا اوز مقدوریغه کورا انعام قیلغان جهت دین تفاوت اراغه کیردی. البته کیراك کیم ، شکر اداسیده تاغی تفاوت بولغای ، شعر :

گداغه شکر ایشی بولغای گدا چه
و لیکن پادشاه غه پادشا چه

پس یقین بولدی کیم پادشاه لار کیم آلارنی حق تعالی عالم ملکی دا تاج بخش و تخت نشین قیلدی بلکه ظل الله فی الارضین ایتی ، حکم لاری عالم ایلیگا روان و دهر ایلی قوللوق لاریدا ناتوان ، بیت :

قاشلاریدا خلق ایشی افکنده لیق
امر لاریغه ایلی ایتیب بنده لیق

مقرر تورور کیم بو جماعت غه شکر نعمت اداسی افزونراق و شکر گزارلیق ✲ تیلی اوزونراق کیراك بولغای ، و بو سلاطین اراسی دا تاغی بعضی دین بعضی غه تفاوت باریندین کیم حی قدیر و پادشاه بی وزیر نینگ عنایتی بارچه غه یکسان بولمادی و نینگ دست بیرمادی اول جماعت دین کیم آلارغه شکر نعمت باریدین کوپراك واجب تورور . خیالغه انداق کیلور کیم بیری (ق ٢٣) بو فقیر ناتوان و بو شکستهٔ بی سامان تورور که اگر یوز مینگ ییل عمر تاپیب یوز مینگ تیل بیله شکر گزارلیق ✲ قیلسام انینگ انعامی نینگ یوز مینگی دین بیریگا

✲ اصل : شکر گذار لیق

ادای شکر قیلا آلماغای مین. نیچه تـاغی بو نوع بولسا خاطر تیلار کیم اول کرم و عنایت و اول الطاف بی نهایت نینگ کوپیدین آزی بیان غه کیلگای، بلکه مینگی دین بیری قلم تیلی بیله ورق یوزیگا بیتیلگای. اول جمله دین بیری بو کیم اگرچه بعضی سلاطین غه بو شکسته بنده سی دین کوپراك مملکت و جاه و خزاین و سپاه بیردی، ولیکن آلار نینگ کونگلی گا بو جهتدین غرور یول تاپتی و شکر گـزارلیق ✡ ایشیدا فتور یوزلانـدی. بو فقیرغه همتی نصیب قیلدی کیم یوز آلارغه بیرگـا نچه شوکت و ملك، کونگلومنی مغرور قیلا آلماس و عبودیتیم اسبا بیـغه قصور سالماس. اگـر آلاردین بعضی نینـگ اعتمادی انینگ لطف و کرمی غه بولدی و اگر آلاردین بعضی نی دنائت نسب جهتی دین مطعون قیلدی، اما بو ضعیف نینگ بیتی اتا بلکه یتمیش آتاغه چه آباو اجدادیم نی سلطنت و بلکه ولایت غه مشرف و مقرون ایتی. اگـر بعضی دین سلطنت ابهتی و غروریدین فقر و فنا اهلیغه استغنا و سر بلند لیق بیتـکوردی، بو ناتوان دین اول رفیع الشان (ق۳ب) گروه غه خاکسارلیق بیله نیازمند لیق یتکوردی، بیت:

گر عالم ایلیگا شاه قیلدی   فقر اهلیغه خاك راه قیلدی

و بعضی هم بولغای کیم الارنی حلیهٔ زهد و طاعت بیـله اراسته و زیور علم و بلاغت بیـله پیراسته قیلیب تورور، ولیکن بو شکسته نیـنگ خاطریغه بو طریق نی

✡ اصل: شکر گذارلیق

مستحسن و دلپذیر و اول عزیزلارنی مقبول و بی نظیر کورگوزدی و الار روحیغه میندین فاتحه بیله استمداد و اول روحانیت لاردین مینینگ ایشیمگا کوپ فتوح و کشاد ییتکوردی. و بعضی نینگ زمانیدا اختیارلیق اولاد با رفعت و اعتبارلیق ارکان دولت دین فقرا و مساکین گا و رعایای مشقت آیین غه ظلم بیحد و تعدی بیعدد بولدی ، بو افتاده نینگ عصریدا فقرا ومساکین بو غم لار دین شاد و رعایای نامراد بو قید لار دین آزاد بولدی. و بعضی نینگ زمانیدا صدور ظلم پیشه و نواب خارج اندیشه اوقاف نی بوزدی لار و انینگ حاصلی بیله مجلس عیش و طرب یاساب ، نوای فسق و فجور توزدی لار ، بو مسکین اوقاف غه متعین قیلغانلار ، باری خراب لارنی معمور و استحقاق اهلین شادمان و مسرور قیلدی✿ و الار زمانیدا اوقاف بوزولغان جهتدین طلبه مغموم و مدرس محروم بولسا ، حالا شکر کیم دار السلطنة دا تخمیناً یوز حوزۀ درس بولغای ، کیم فضایل دینیه و علوم یقینیه ادنای وروم (ق ۶ آ) اقصاسیدین چین سرحدیغه دیکینجه جمیع اسلام بلادیدین قابل طالب لار بو آوازه و مذاکرۀ بی اندازه نی ایشیتیب غربت مشقتین اختیار قیلیب بو تختگاه غه یوزلانورلار. تاغی تینگری عنایتی دین اوقاف حاصلی بارچه نینگ خرج مقابله سیغه ییتار ، و روزگار لاری فراغت بیله اوتار ، وبو مذکور بولغان مدارس✿✿ غه یاقین خانقاه بولغای کیم هر قایسیدا

✿اصل: قیلدیلار ✿✿اصل: مدرس

احتیاج اهلی بیغایت و استحقاق خیلی بی نهایت خرسند
و بهره مند بولورلار. و اگر اول زمانلار دا قراقچی
خوفیدین تاجر مهاجر قطاع الطریق بیمیدین ، سایرغربا
و مسافر مسکن دین بیر مقصدغه و وطن دین بیر معبدغه
یتما کدا ، کوب صعوبت و بی حد عقوبت کورارلار
ایردی، بو زماندا سیاست صرصری ، اول مخذول قوم نینگ
وجودی خس و خاشاکیین ، ممالك دشتی دین ایتوروب
تورور ، بلکه دوزخ آتشکده سیغه یتکوروب تورور،
و مسافرغه هر منزل دا بیر رباط چرخ نهاد ، بلکه امنیت
اوچون بیر قلعهٔ سپهر بنیاد، ساوق لاردا رهنورد لارغه
اندین دایه و ایسیغ دا جهانگرد لارغه اندین سایه. سایه و
پناه دین باشقه تاغی هر دلخواه اندا حاصل، و تیلاگان
نیمه آسانلیق بیله واصل ، و هر قایسیدا اهل فساد دفعی
و قطاع الطریق منعی اوچون سپاهی دین فوجی ومتعین
یساغلیق دین گروهی متمکن. و اگر بعضی نینگ (ق ٤ ب)
وقتیدا مساجد ایشیك لاری مدروس و جماعت اهلی ،
جماعت عوان ایلکی دا محبوس ایردی، بو فقیر زمانیدا
محاسب لار فکری، مساجد حسابیغه یتیشماس و با وجود
بو جماعت اهلی اندا سیغیشماش . هر قایسی غه
انچه رونق و احترام که کعبهٔ معظمه دا مسجد حرام.
و اگر بعضی ایام دا شرع احکامیغه و اسلام اهل بدعت
خیلی غه زیردست ایرکان بولسه بو ایام دا شریعت نبوی
و احکام مصطفوی بازوسی انداق قوی تورورکیم یاقین
دورکیم احتساب اهلی اوچونچی فلك دا زهره مغنیه

سیغنی دره اورغایلار و بربط و چنگینی بیرگا اوروب سیندورغایلار . بنه ایشلار هم کوپ دور کیم تفصیلی سوزگا موجب تطویل و تحریری باعث قال و قیل بولور بو نوع اموردین باشقه و بو طور حالاتدین آیرو تاغی حق سبحانه و تعالی ، بو ضعیف بنده سیننینگ سلطنتی زمانیده بیرنیچه کیشیگا جلوهٔ ظهور بیریب تورور ، و بو فقیر مجلسیدا آلاردین تشریف حضور ارزانی توتوپتور ، کیم آلارنینگ وجودیدین بو زمان جمیع ازمنه غه راجح تورور و بو دوران ، بارچه دورلاردین ممتاز ، که بولار تاغی موجب کوپ ادای شکر تورور که اندین ناطقه تیلی لال و قلم تیلی شکسته مقال دورور . و اول جمله نینگ اعلم و افضلی ، فضایل دریاسی نینگ در پاکی و ولایت افلاکی نینگ خورشید تابناکی نظم (ق ۵ آ) جواهری نینگ صاحب انتظامی حضرت شیخ الاسلامی مولانا عبدالرحمن جامی سلمه الله و ابقا تورور کیم تا فلك قدیمی نهاد و ثوابت و سیاردین ، یوز مینگ کوز بیله ، عالم اهلیغه ناظر دورور ، کوزیگا انداق نادر خیال کیلمامیش و تا مهر جهان نما ، بلکه خورشید سپهر پیما ، جهان دوریغه سایر دورور ، پرتوی هرگز انینگ تیك عدیم المثال اوستیگا توشمامیش . جواهر نظمیدین جهان صدفی تولا در ثمین و لالی نثریدین افلاك اطلسی غه زیب و تزیین . تصانیفی جمیع علوم دا بیحد و هر تصنیف دا خزاین معانی بی عدد . شعر :

چو میزان طبعی بولوب گنج سنج
انگا بیر ترازو کیلیب پنج گنج

که حیران قالیب نظم قیلغان چاغی
انگا یوق که خسرو، نظامی تاغی

غزل‌لاری شور انگیز بیت‌لاری لطف آمیز کیم کوپ ییل لار حق سبحانه و تعالی الارنینگ سایهٔ ارشادین بردوام و بو دولت ایامی‌غه انینگ تیک صاحب دولتنی مستدام توتسون، و ینه هم نظم اهلیدین خوشگوی لوق اوجی‌نینگ سهیلی بولور دیک کیشی‌لار بار ولطافت‌نظم داستانی و متانت ترکیب بیانیدا عالم ایلی الارنینگ طفیلی بولوردیک موجود تورور کیم بورون آلاردیک فلک جلوه بیرگان ایرماس و حالا تاغی هیچ یبردا کیمسه الارتیک نشان بیرماس . و هرات صانهاالله عن‌الافات و نواحی (ق ه ب)سیدا اولچه خاطرغه کیلور و اولچه صادق القول و صاحب وقوف ایلی عرض غه ییتکورورلار شاید مینگ گا یاقین کیشی کیم الارنینگ ایشی معانی درلارین نظم سلکیگا تارتماق بولغای و دقت گوهرلاریغه وزن لباسی زیب و زینتین بیرماک بولغای، کیم هیچ دوردا بولار دیک ایل نینگ مینگگی‌دین اونی و هیچ دا یوزیدین بیری یوق ایرکان دورور. بو اسمی مذکور بولغان‌لار و اوصافی مسطور بولغان‌لار فارسی نظم انجمنی‌دا بزم توزگان و فارسی گوی لوق بحریغه آشنالیق کورکوزگانلار دورور و لیکن معانی ابکاریغه بو کونگا دیکینچا هیچ کیشی ترکانه لباس کیدورماگان و اول نازنین لارنی بو زیبا خلعت بیله جلوهٔ ظهورغه کیتورماگان‌تورور و بو مشکبو

رعنالار طبع نهانخانه‌سیدا عریان لیق دین محجوب قالغان
دورور و بو حوروش زیبالار حله سیز لیق دین جلوهٔ ناز
قیلا آلماغان دورور . تا بو فرخنده زمان و بو خجسته
دوران کیم بو ناتوان نینگ بابری ایل کونوم دین و
اوچاوری کیشی قارام دین قوللوق سلکی دین کوکلتاش
لیق پایه‌سیغه ییتکان و ملازمت طریقیدین ، مصاحبت
سرمایه‌سین (کسب) ایتکان ، حرم کبوتری دیک پرده‌سرای
خلوتیدا محرم ، و صراحی بطی دیک شبستان صحبتی دا
همدم، حق سوز اداسیدا دلیر، یعنی میرعلیشیر اصلح الله
شأنه کیم تخلصی نوایی غه مشهور دورور و اشعاریدا
(ق ٣٦آ) بو تخلص مسطور ✡ ترك تیلی نینگ اولگان
جسدیغه مسیح انفاسی بیله روح کیورودی و اول روح
تاپقان لارغه ترکی آیین الفاظ تار و پودی دین
توقولغان حله و حریر کیدوردی و سوزگلستانیدا نوبهار
طبعیدین روان آسا یاغین لار بیله رنگارنگ گل لار
آچتی و نظم دریاسیغه سحاب فکرتیدین روح پرور قطره
لار بیله گوناگون درلار سا چتی ، هر صنف شعر میدانیغه
کیم تکاور سوردی اول کشورنی تیغ زبان بیله اوز حیطهٔ
تصرفیغه کیورودی انینگ نظمی وصفی دا تیل قاصر و
بیان عاجز تورور خاطرغه اوزی نینگ مثنوی لاریدین
نیچه بیت کیلور کیم بو ایتیلادورغان معنی دا نظم
قیلیب تورور ، و اول بو دور، مثنوی:

✡ اصل: مستور

مین اول‌مین که تا ترك بیدادی دور
بو تیل بیرله تـا نظم بـنیـادی دور

فلك کورمادی مین کیبی ✲ نادری
نظامـی کیـبی ✲ نظـم ارا قادری

نی نظمی دیر ایرسام مینی درد ناك
که هر لفظی بولغای اینگگ در پاك

خدا بیتکورور انچه سرعت منـگا
که بولماس بیتریگا فرصت منـگا

بو میدان دا فردوسی اول گرد ایرور
که گر کیلسه رستم جوابین بیرور

رقم قیلدی فرخنده شهنـامـهٔ
که سیندی جوابیدا هر خامهٔ

مسلم تورور گویا بو ایشی
که‌معرض‌غه(ق ٦ب) کیلمای‌تورور هر کیشی

دیدی اوز تیلی بیرله اول کان گنج :
که‌سی سال بردم به شهنامه رنج

آنی دیرگا بولسه قاچان رغبتیم
ایرور آنچه حق لطفیدین قوتیم

که گر نیچه طبع اولسه کاهل سرای
بیتیگای مین اوتوز بیلین اوتوز آی

اگر خاص معنی گر ایهام ایرور
اینگگ کوندا یوز بیتی حلوام ایرور

✲ اصل : کیمی

نی شهنامه کیم خمسه غه اورسام ایل
انینگ پنجه سی ساری ییتکورسام ایل
امیدیم بو کیم ایلابان فتح باب
قولوم بیرگای اول پنجه غه تاغی تاب
اوتوز ییل که آنی نظام دیمیش
قاشیمدا ایردر ییکی اوچ ییل لیق ایش
قاچان آنی دیر بزمنی توزگامین
دیماکنی خلایق غه کورکوزگامین

اول وقت که بو ابیات انینگ طبعی دین باش اوروب ایردی، ایل قاشیدا شاعرانه لاف و مادحانه گزاف کوروتور ایردی. و الحق چون بو همایون فرصتدا و بو روز افزون دولت دا، خمسه پنجه سیغه ایلیکک اوردی و انینگ اتمامی غه جد کیلتوردی، اگرچه شیخ نظامی نظم اهلی نینگک استادی دور، اوز خمسه سین، مشهور بو دور کیم اوتوز ییل دا تکمیل بیریب تورور، و میر خسرو کیم خمسه ابیاتی عددین اوتوز مینگک دین، اون سکیز مینگک گا اختصار قلیب توروب و شهرتی (ق ۲۷) موندا ق دورور کیم آلتی ییتی ییل دا توکاتیب توروب بو فصاحت میدانی نینگک صفدری و بلاغت بیشه سی نینگک غضنفری، با وجود اول کیم، کوپ افسانه لار دا دلپذیر تفسیرلار بیردی و طبع پسند اصلاح لار قیلدی، بنیادی نینگک ابتداسی دین، سوادی نینگک انتهاسیغه چه همانا ایکی ییل دین اوتمادی، و آیتیلغان اوقات، حسابغه کیرسه، دیسا بولغای کیم آلتی آی غه ییتمادی، کیم آ نینگک افسانه

لاری رنگین لیغین و ابیاتی سحرآیین لیغین و تراکیبی متانتین و معانی سی لطافتین مطالعه قیلغان کیشی بیلگای و ملاحظه قیلغان کیشی فهم قیلغای . یوق کیم مثنوی اسلوبیدا بلکیم هر صنف نظم کیم عرب فصحاسی و عجم بلغاسی تزیین بیریب دوردورلار وتدوین قیلیب توروورلار بوهم بارچه‌غه خامه سوروب دورور وتعرض ییتکوروب توروور کیم شرحی دیوانی نینگ فهرستی‌دا مذکور و مسطور توروور ، نی دیوان ! الله الله جنگی کیم صافی الفاظ دین تولا گوهر بولغای ، و سپهر اوراقی کیم پاك معانی دین مملو اختر بولغای .

دیمه دیوان ، غم و درد اهلیغه آفت دی آنی
کویماك و شعلهٔ غم بیرله قیامت دی آنی

قایسی بیتی کیم عشق اهلی جانیغه اوت اورماس ، و قایسی مضمونی کیم هجران خیلی جسمین کویدورماس ✡ بلکه کولین کوکگا ساوورماس ،(ق ۷ب) قایسی مصراعی کیم فراق جگرخونی نینگ باغری قانین تامیزماس ، و قایسی لفظی کیم هجران درمانده سی اشکی سیلی بیله صبرو شکیب خیلین آقیزماس . نظم اقلیمیدا قایسی بیرك قورغانغه کوچ کیلتوردی کیم ایشیکی اینینگ یوزیگا آچیلمادی . و قایسی عظیم کشورغه طبع چیریکی بیله ترکتاز سالدی کیم فتح قیلمادی ، بوکون نظم ارکانی نینگ ربع مسکونیدا قهرمان اول توروور و بو ممالك فتحی‌غه صاحب قران آنی دیسالار بولور . شعر :

✡ اصل : کوردورماس

ایرور سوز ملکی نینگ کشور ستانی
قایو کشور ستان خسرو نشانی
دیما خسرو نشان ، کیم قهرمانی
ایرور گرچین دیسانگ صاحبقرانی

بو ینگلیغ غرایب آثار و بدایع شعار نینگ خروجی بودولتدا ظهوری بو سلطنت دا بولغان کیم حق سبحانه و تعالی آنی بو درگاه فلك مثال قوللوغی نینگ عازمی وبو ذات ملك خصال مداح لاری نینگ ناظمی قیلدی ، هم موجب کوپ شکر تورور . رباعیه:

یارب قایو شکرینگنی ادا قیلغای مین
نی تیل بیله آنی ابتدا قیلغای مین
یوز جانیم اگر بولسه فدا قیلغای مین
دیسام که ادا بولدی خطا قیلغای مین

یارب مینی قوللوغونگغه قادر ایلا
گر ییتسا بلا و درد صابر ایلا
یادینگغه تاغی ایچیمنی طاهر☆ ایلا
انعامینگغا هم تیلیم نی ذاکر ایلا (ق ۸ آ)

تم بالخیر تمام شد رسالهٔ سلطان حسین میرزای بایقرا الحقیر فقیر علیویردی بن صحبت‌قلی.

☆ اصل: ذاکر

تکملهٔ دیوان

معین الدین زمچی اسفزاری در کتابش «روضات الجنات فی اوصاف مدینة هرات» (سال تألیف ۸۹۷-۸۹۹ھ) ضمن حکایتی ، چند بیت یك غزل سلطان حسین میرزا را که بجواب غزل مولانا جامی میباشد ، آورده است . برای روشن ساختن موضوع حکایت را از ان کتاب نقل میکنیم:

رایات همایون حضرت خسرو صاحب قران ابو الغازی سلطان حسین بهادرخان ، بساعتی میمون که بنظرات سعادت بخش مقرون بود، بعزیمت مازندران جهت اندفاع مخالفان از بلدهٔ هرات نهضت فرموده ، «پل سالار» مخیم عساکر ظفر مآثر گشت . مقارن این حال، جناب ولایت پناه خواجه ناصر الدین عبید الله طیب الله مثواه بجانب حقایق پناهی مولانا نور الدین عبدالرحمن جامی نور الله مرقده السامی مکتوبی فرستاد مضمون آنکه: جمعی از امرای سمرقند بی اجازت حضرت اعلی بدین جانب آمده وکوچها ومتعلقان ایشان درخراسان مانده ومشوش اوقات این فقیر میشوند که درین باب جهت ایشان چیزی نویسد هرچند بحسب عرف ، این صورت مستحسن نیست ، چون بی رخصت آمده اند، التماس ازخدمت مولوی آنکه چون حضرت اعلی را نسبت بدیشان کمال ارادت واعتقاد حاصل است ، اهتمام فرمایند که نظر بر قصور وتقصیر آنجماعت نکنند . وچون خدمت مولانا را نسبت بجناب خواجه صدق اخلاص وحسن اعتقاد درجهٔ اعلی داشت ازارادت بنفس شریف متوجه اردوی همایون گشت . چون نزدیك بمعسکر

فیروزی اثر رسید از السنه و افواه استماع نمود که حضرت اعلی با حریفان مجلس انس بمباشرت و معاشرت مشغولند، و اطراف مجلس بخوبان خورشیدسیماوساقیان ماه طلعت زهره جبین مزین است وهرچه از اسباب‌طرب و مواد عشرت باشد مهیا و معین ، جناب مولوی توقفی فرمود وامرای عظام واعیان درگاه استقبال نموده، بعد ازشرایط تعظیم وتکریم ، مقصود معلوم کرده باغزلی که خدمت مولانا مناسب مقام و مقتضی حال بدیهةً فرموده بود بمجلس همایون بازگشتند، و این دو بیت ازان غزلست :

نه زهد آمد مرا مانع ز بزم عشرت اندیشان
غم خود دور میدارم ز بزم عشرت ایشان
بجائی کاطلس شاهان نشاید فرش ره حاشا
که راه قرب باید دلق گرد آلود درویشان

چون این سلك درشاهوار از بحر محیط ضمیر منیر حضرت مولوی بصدف گوش حضرت اعلی رسید... محیط خاطر حضرت سلطانی موج گوهر برآورد وتمام غزل را بجواب موشح ساخته ، بمجلس فیض آثار جناب مولوی فرستاد. این سه گوهر گرانمایه که گوشوارهٔ عروسان معانی وتمیمهٔ وشاح حورای بهشتی میزیبد ، ازان سلك منظوم است ، لحضرت اعلی :

نشاید مجمعی را گفت بزم عشرت اندیشان
که نبود پرتو رویت چراغ مجلس ایشان

بجز تشویش نبود تخت و جاه و اطلس شاهی
خوشا کنج فراغ و دلق گرد آلود درویشان
حسینی وار از پیر مغان جوییم قدح ، باشد
ز درد جام جامی بادهٔ لعل جگر ریشان✡

چون قاصد جواب غزل و جواب پیغام بر طبق مرام بازرسانید، جناب مولانا از لجهٔ طبع گوهر بار، چند در آبدار دیگر در سلك نظم کشیده ، نثار مجلس دریا نوال سلطانی گردانید ، این دو جوهر از آن نظم است:

رسید قاصد و درجی ز مشکناب آورد
چه جای درج که درج در خوشاب آورد
سخن درست بگویم ز شاه مسند ناز
نیاز نامهٔ درویش را جواب آورد

(روضات الجنات، چمن دوم از روضهٔ بیست وچهارم)

✡ این شعر را بعد از ختم چاپ دیوان دوست دانشمندم جناب فکری سلجوقی از خلال یادداشتهای شان نوشته بمن سپردند . بعداً من آنرا در روضات الجنات یافته، صورت کامل حکایت را قید کردم.

لغتنامه

آبنوس : نام درختی است هندی، که رنگ سیاه دارد.
آچیب آریب : گرسنه وخسته و کوفته .
آرتوقسی : زیاد ، فراوان و کثیر .
آزیقماق : گمراه شدن ، راه گم کردن .
آسیغ : فایده ، نفع ، بهره، تمتع .
آلیغه : در نزدش ، بحضورش ، به نزدیکش .
آییل : فعل امر از مصدر آییلماق ، یعنی بهوش باش و بیدار شو !
اتاماق : نام گذاری ، مسمی کردن ، نامزد کردن .
اراجیف : بفتح اول ، جمع ارجاف ، بمعنی سخنهای بیهوده و دروغ و بی اساس .
اسرو (بفتح الف): بمعنی بسیار ، زیاد و فراوان .
ام الکتاب : بمعنی قرآن مجیدوآیات محکمات آمده وکنایه از سورهٔ فاتحه نیز است .
اوتاغه : تاج ، اکلیل ، افسر ، دیهیم و جیغه .
اوترو : روبرو ، مقابل ، مواجه .
اوتکانماق : زیستن ، امرار حیات کردن .
اوتکون : بضم الف ، بسیار سریع وتیز .
اورتانماق : سوختن و شعله ور گشتن .
اورگامچی : عنکبوت، تارتنک ،عکاشه ،اورمچک .
اوزکون : سیلاب وطوفان که تاشقین نیز گویند .
اوزگاچه : دیگر نوع ، دیگر قسم .
اوسروک : مست ، مدهوش ، سرخوش .
اوش: بضم الف ، ضمیر اشاره است،یعنی: آن یا او.

اوکسوتماق: کم کردن چیزی .
اوکسوك : کم ، کمبود ، ناقص .
اولتورماق : کشتن ، بقتل رسانیدن ، ازبین بردن .
اون : ناله وفریاد ، وبمعنی صدا نیز آمده است .
اونجی (اینجو) : جواهر ، مانند : در ، مروارید و لؤلؤ .
اونکالدی : شفا یافت ، صحت یافت ، از مصدر اونکالماق .
اویاقماق : غروب آفتاب ، مهتاب و ستاره .
اویوماق : خوابیدن ، استراحت کردن .
ایستارام : فعل مضارع از مصدر ایستاماق، بمعنی خواستن .
ایسماق : وزیدن ، جریان باد .
ایله : آنطور ، آن قسم .
ایناناق : باور کردن ، اعتماد کردن .
ایندورماق : فرود آوردن ، پایین کردن ، خم کردن .
ایورولماق : باطراف چیزی گشتن ، طواف کردن .
باتراق : زودتر ، وقت‌تر ، چابکتر .
باشاق : خوشهٔ گندم و خوشهٔ هرچیز دیگر .
بالچیغ : گل ، لای ، لوش .
بخشی : منشی ، کاتب و نویسنده .
(برای تفصیل این کلمه به دایرة المعارف اسلام ، چاپ ترکیه ، مادهٔ بخشی ، جلد ۲ صفحه ۲۳۳- ۲۳۸ رجوع شود .)

بقم : چوبی است سرخ که رنگریزان ، بدان چیزها رنگ کنند .
بوتراشماق : پراکنده شدن و پریشان گشتن .
بوتماق : التیام پذیرفتن زخم و رستن نبات .
بورك : بضم اول ، کلاه که قلپاق وتیلپك نیز گویند و « قریشی بورك » یکنوع آن است .
بورکانماق : پیچیدن و ملفوف شدن .
بولجار (بلجار) وقت موعود ، وقت ملاقات .
بولماق : یافتن ، پیداکردن .
بیزاماق : تزیین ، زینت دادن .
بیله : اینطور ، این قسم .
بییك : بلند ، عالی ، بزرگ و جسیم .
پرکند پرکند : پارچه پارچه و ریزه ریزه .
پرویزن : آردبیز و غربال را گویند .
تاموغ : دوزخ ، جهنم ، سقر .
تانگ : سحر ، صبحگاه ، بمعنی عجب نیز می آید .
تانگلا : صبحگاه ، وقت صبح ، سحر .
تانگ یلی : باد سحر ، باد صبحگاهی .
تانماق : منکرشدن ، اعتراف نکردن .
توتاشماق : پیوند کردن آتش باستعمال درگران .
توزماق : درست کردن ، ساختن ، مقاومت ، برد باری و تحمل کردن .
توکانماق : تمام شدن ، ختم شدن وبه پایان رسیدن .
توکراماق : بهم پیوستن ، مسدود کردن .

تومان : ده هزار و بمعنی زیاد وفراوان هم آمده است .
تون : شب ، لیل ، لباس و پوشاك .
تیتراگـوچی : جیغه یی است شبیه تاج ، کـه برسر عروسان گذارند .
تیلبه راماق : دیوانه و مجنون شدن .
تیلمورماق : به حسرت یا به امید دیدن .
چاقین : رعد ، برق ، مامه قلدیراغ .
چورکاماق : سوختن ، طعمهٔ حریق شدن .
چولبان : نام ستاره یی است که آنرا ستارهٔ چوپان نیز گویند .
چیرماناماق : پیچیدن ،ملفوف شدن ، محاط گردیدن .
حسینی : نام یکی از مقامهای موسیقی است .
خینچه : شاخچهٔ نازك وباریك .
دلال : بفتح دال ، ناز و غمزه و اشاره بچشم و ابرو را گویند .
دوداغ : لب ، شفه .
روح ، نام پرده ایست از پرده های موسیقی .
ساچیق (ساچوق) آنچه ازمسکوکات وخوردنیها که درتویها برعروس و داماد افشانند .
ساغینماق : بخاطر آوردن ، یادکردن ، طلب دیدار .
سانچیلماق : خلیدن ، فرو رفتن نیزه و خنجر .
سایلانماق ، حساب شدن ،انتخاب شدن ، مورد احترام قرار گرفتن .

سونگاك : بمعنی استخوان ، که بزبان عرب « عظم » گویند .
سوناماق : بضم سین ، بمعنی دراز کردن .
سیپقارماق : بدون جرعه بسر کشیده نوشیدن .
سیکریتماق : سوار کردن ، به جماع انداختن .
شد : بفتح اول وتشدید ثانی ، موزون ساختن آهنگ موسیقی .
عذر قولماق : عذر خواستن ، معذرت خواستن .
عناء : بفتح عین ، رنج ، مشقت و اندوه .
غنج : بضم غین ، بمعنی ناز و عشوه و غمزه که آن حرکات چشم و ابرو باشد .
قات : فعل امر از قاتماق ، یعنی بپیوند و ملحق شو!
قاری : پیر ، فرتوت ، سالخورده .
قاوماق : دوانیدن ، تعقیب کردن .
قایغورماق : غمگین شدن ، محزون و مکدر شدن .
قربان (بضم قاف) : کماندان و نیم لنگ که بر کمر بسته می شود .
قوپ : فعل امر از قوپماق ، یعنی ایستاده شو !
قوپارماق : از بیخ کندن ، ریشه کن کردن .
قوتقارماق : رهانیدن ، نجات دادن .
قورغادی : احاطه کرد ، محاصره کرد ، از مصدر قورغاماق . ازینجاست که حصار و قلعه را قورغان گفته اند .

قویاش: آفتاب ، شمس ، خورشید ، مهر .
قویی (بضم قاف) : بمعنی پایین وتحت .
قیسقارماق : کوتاه شدن ، قصیر شدن .
کاج : صنوبر را گویند که از درخت آن نیل بدست می آید .
کوزگو : آیینه ، مرآة و عینك .
کوسماك : ایستاده شدن ، دورشدن و جدا شدن .
کوك: آسمان ، رنگ کبود و ریشهٔ نبات. درین دیوان بمعنی آسمان آمده است .
کونگول تاپاکی : پرش قلب ، لرزش قلب .
کویمانماق : بهانه کردن ، تعلل .
لباس یارغاغی : لباسی که از پوست آش دادهٔ حیوان ساخته شود .
مونك : درد ، غم ، الم و حسرت .
مونکورغاماق: های های گریستن ، با ناله و زاری گریستن .
نی آسیغ : چه فایده ؟ ، چه سود ؟ و چه نفع ؟
نیتی ؟ : چه میشود ؟ ، چه خواهد شد ؟
هریان : هرطرف ، هرسو و هرجهت .
هورکونج : رم ، خوف و وحشت .
یا (یای) : کمان ، قوس و بمعنی تابستان نیز می آید .
یات : دشمن ، عدو ، بیگانه و خارجی .
یاروق : روشن ، منور ، تابان .

یازغورماق : متهم کردن و مجازات نمودن ه
یازوغ : جرم ، گناه ، معصیت .
یاستانماق : تکیه کردن . ازینجهة متکا و بالش را یاستوق گفته اند .
یافراغ : ورق کتاب ، برگ درخت .
یالبارماق : تضرع ، تملق و التماس کردن .
یانماق : فرار کردن ، منهزم شدن و بمعنی سوختن نیز می آید .
یخشی قال : خدا حافظ ، بامان خدا .
ینگلیغ : شبیه ، مانند ، نظیر و مثال .
یوتماق : بلعیدن ، تحمل کردن .
یول آزماق : راه گم کردن ، وگمراه شدن .
یراق : دور ، بعید ، نقیض نزدیك .
یل : باد ، شمال ، ریح .
یمرولدی : ویران شد و منهدم گشت .

منابع ومراجع

به استثنای نسخ خطی وچاپی دیوان سلطان‌حسین میرزا ونسخهٔ چاپی رسالهٔ او، در تصحیح، تحشیه و بنوشتن مقدمه وتهیهٔ لغتنامه، به کتب ذیل مراجعه شده است:

۱- مجالس‌النفایس امیرعلیشیر نوایی، متن ترکی، بتصحیح ومقابلهٔ خانم سویمه غنیوا، از انتشارات اکادیمی علوم اوزبیکستان شوروی، تاشکند ۱۹۶۱م وترجمهٔ دری سلطان محمد فخری هروی (لطایفنامه) بسعی و اهتمام استاد علی اصغر حکمت، تهران ۱۳۲۳ش.

۲- تذکرهٔ روضة السلاطین، تألیف فخری هروی، بتصحیح دکتر عبد الرسول خیامپور، تبریز ۱۳۴۵ش.

۳- تحفهٔ سامی، تألیف سام میرزای صفوی، چاپ وحید دستگردی، طهران ۱۳۱۴ش.

۴- محاکمة اللغتین نوایی، متن چغتایی، طبع احمدجودت، استانبول ۱۳۱۵ق وچاپ انجمن زبان تورک انقره، ۱۹۴۱م وترجمهٔ دری، تورخان گنجه ای، تهران ۱۳۲۷ش.

۵- بابرنامه، چاپ خانم بیوریج، لیدن ۱۹۰۵م وچاپ ایلمینسکی، قزان ۱۸۵۷م و چاپ تاشکند، بالفبای روسی پارسا شمسیوف ۱۹۶۵م و ترجمهٔ دری عبدالرحیم خان- خانان بمبئی ۱۳۰۸ق وترجمهٔ تورکی استانبولی، ترجمه وتعلیق پروفیسور رشید رحمتی ارت، ۲ جلد، انقره، ۱۹۴۳-۱۹۴۶م.

۶- اسلام انسیکلوپیدیسی، بزبان تورکی، ماده زبان و ادبیات چغتایی، جلد۳ (جزء ۲۴).

۷ـ روضات الجنات فی اوصاف مدینة هرات ، تالیف معین الدین محمد زمچی اسفزاری، بتصحیح سید کـاظم امام ، بخش دوم ، تهران ۱۳۳۹ش.
۸ـ کتاب «جامی» ، تألیف استاد علی اصغر حکمت ، تهران ۱۳۲۰ ش .
۹ ـ تاریخ حبیب السیر ، تالیف غیاث الدین خواندمیر هروی ، جلد۴ ، تهران ۱۳۳۳ ش .
۱۰ ـ تورك ادبیاتی نمونه لری ، جلد اول ، استانبول ۱۹۲۶م .
۱۱ـ فهرست نسخ خطی ترکی کتابخانهٔ موزهٔ بریتانیا تألیف ریو ، لندن ۱۸۸۸م.
۱۲ـ قرآن مجید ،طبع کابل ۱۳۵۲ق.
۱۳ـ فهرست نسخ خطی ترکی کتابخانهٔ ملی پاریس، تألیف بلوشه ، پاریس ۱۹۳۲م.
۱۴ـ فهرست نسخ خطی شرقی کتابخانهٔ اکـادیمی علوم اوزبیکستان شوروی در ۸ جلد.
۱۵ ـ فهرست نسخ خطی ترکی کتابخانهٔ موزهٔ توپقاپو سرایی ،تألیف فهمی ادهم کره تای ، دو جلد .
۱٦ـ Musulman Painting تألیف بلوشه، ترجمهٔ انگلیسی لندن ۱۹۲۹م.
۱۷ـ تاریخ مختصر افغانستان ، تألیف پوهاند حبیبی جلد۲، کابل ۱۳۴٦ش.
۱۸ـ برهان قاطع ،تالیف محمدحسین بن خلف تبریزی باهتمام دکتر محمدمعین، ۴جلد ،تهران ، ۱۳۳۰ـ۱۳۳۵ش.

۱۹- لغت چغتایی و ترکی عثمانی، تالیف شیخ سلیمان افندی بخاری، جلد اول، استانبول ۱۲۹۸ق.

۲۰- اوزبیك کلاسیك ادبیاتی اثرلری اوچون قیسقه چه لغت، تألیف شمسیوف و ابراهیموف، تاشکند ۱۹۵۳م.

۲۱- فرهنگ انندراج، چاپ تهران، ۷ جلد

۲۲- بیوك تورك لغتی، تألیف حسین کاظم قدری، چاپ ترکیه در چهار مجلد.

۲۳- از سعدی تا جامی، تألیف پروفیسور ادوارد براون انگلیسی، ترجمهٔ علی اصغر حکمت، تهران ۱۳۳۹ ش.

۲۴- شعر فارسی در عهد شاهرخ، تألیف دکتر احسان یار شاطر، تهران ۱۳۳۴ش.

۲۵- میزان الاوزان نوائی، فوتوکوپی نسخهٔ خطی R 808 کتابخانهٔ توپقاپو سرایی متعلق به کتابخانهٔ نگارنده.

۲۶- رسالهٔ عروض ظهیرالدین محمد بابر، میکروفیلم نسخهٔ خطی و یگانهٔ کتابخانهٔ ملی پاریس، متعلق به کتابخانهٔ نگارنده.

۲۷- مجلهٔ ادبی هرات مقالهٔ عبدالله احرار در بیوگرافی سلطان حسین میرزا، دورهٔ دوم، سال دوم شمارهٔ ۱ تا ۱۰، طبع هرات ۱۳۲۸ش.

۲۸- مجلهٔ آریانا، شمارهٔ نهم سال ۱۲ (۱۳۳۳ش) مقالهٔ استاد خلیلی تحت عنوان «آرامگاه سلطان حسین میرزا».

۲۹ـ قاموس الاعلام ، شمس الدین سامی ، جلد ۳ استانبول ۱۳۱٦ ق .

۳۰ـ مجمع الفصحا ، تالیف رضاقلی هدایت ، بکوشش مظاهر مصفا ، جلد اول ، تهران ۱۳۳٦ ش .

۳۱ـ خیابان ، تألیف فکری سلجوقی ، کابل ۱۳۴۳ ش .

۳۲ـ دربارهٔ مینیاتورهای کتابخانه‌های استانبول ، تالیف استاد زکی ولیدی طوغان ، ترجمهٔ انگلیسی ، از انتشارات اونیورستهٔ استانبول ۱۹٦۳ م .

۳۳ـ تورك دیلی و ادبیاتی درگیسی (مجلهٔ زبان و ادبیات تورکی) جلد IX سال ۱۹۵۹ م .

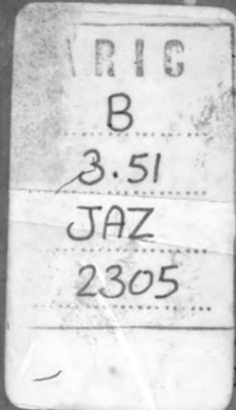
۳۴ـ تورك لهجه لری اورنك لری (نمونهٔ لهجه‌های ترکی) تألیف سعادت شاکر چغتای ، طبع دوم ، انقره ۱۹٦۳ م .

درچاپ کتاب ، اینها کار کرده اند :

باشی شعبهٔ حروف چینی : غلام محمد سرباز
سرمرتب : اسدالله گلخانه یی
مرتبین : ملا عبدالرشید «همکار» شیرمحمد ،
غلام جان ، عبدالرشید ، محمد اسحق ومحمدظاهر .
مصحح تخنیکی : ملاعبدالواحد .
ماشینکار طبع حروفی : محمدسمیع «فقیری»
ماشینکار آفست : صالح محمدومحمد رسول .
همه پروفها و فورمها ، توسط «واحدی»
خوانده شده است .

A

ON OF LITERARY WORKS OF

SULTAN HUSAIN MIRZA BAYQARA

EDITED BY

M. YAQUB WAHIDY JUZJANI

PUBLISHED BY

BOOK PUBLICATION DEPT.

MARCH, 1968

KABUL